

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK CEZA KANUNU KAPSAMINDA
DOLANDIRICILIK SUÇU**

**MERT GÖZÜBÜYÜK
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Dr. Öğretim Üyesi Makbule Ezgi ERTEN**

KIRIKKALE-2024

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK CEZA KANUNU KAPSAMINDA
DOLANDIRICILIK SUÇU**

**MERT GÖZÜBÜYÜK
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Dr. Öğretim Üyesi Makbule Ezgi ERTEN**

KIRIKKALE-2024

KABUL-ONAY

Mert GÖZÜBÜYÜK tarafından hazırlanan “TÜRK CEZA KANUNU KAPSAMINDA DOLANDIRICILIK SUÇU” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Makbule Ezgi ERTEN
Milletlerarası Hukuk A.B.D, Kırıkkale Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan : Doç. Dr. Sezercan BEKTAŞ
Kamu Hukuku A.B.D, Sakarya Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Selen EVİRGİN
Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku A.B.D, Kırıkkale Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi:/...../.....

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Abdussamet YEŞİLDAĞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- o Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- o Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- o Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- o Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- o Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Mert Gözübüyük

.../.../2024

ÖZET

TÜRK CEZA KANUNU KAPSAMINDA DOLANDIRICILIK SUÇU

Kırıkkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Makbule Ezgi ERTEN
Eylül 2024, 131 sayfa

Sosyal, ekonomik yaşam ve teknolojiye meydana gelen değişim ve gelişimler ve ekonomik sıkıntıların da etkisiyle insanlardaki kolay kazanca yönelik amaç doğrultusunda mal varlığına yönelik suçlarda ve özellikle dolandırıcılık suçlarında büyük artış yaşanmaktadır. Dolandırıcılık suçunun temelini oluşturan hile unsuru bakımından kanun koyucu yasal düzenlemede bir tanım yapmamış ve sınır çizmemiştir. Bu bakımdan hangi eylemlerin hile olacağı konusu öğreti ve uygulamadaki görüşler ile şekillenmektedir. Yaş, sosyal, mesleki durum vb. ayrıma tabi olmaksızın hemen herkes bu suçun mağduru olabilmektedir. Böylesine önemli ve güncel bir suç bakımından kanuni düzenlemede bir tanım, tarif ve sınır bulunmayışı da göz önünde bulundurulduğunda uygulamada yargı organlarına büyük görev düşmektedir. Hukuki mahiyetteki ihtilaflara dolandırıcılık gözüyle bakmayarak ticari ve ekonomik hayatın sekteye uğramasına engel olmak ve yine iradesi fesada uğratarak menfaat temin edilen mağdurların bir de ceza yargılaması önünde mağdur olmalarının önüne geçmek gerekmektedir. Vatandaşlar özellikle günümüzde çok artış gösteren eylem tipleri bakımından; internet üzerinden alışveriş yaparken, kendilerini kamu görevlisi, banka görevlisi gibi unvanlarla tanıtarak arayan şahıslarla görüşürken, kişisel, banka ve hesap bilgilerine ilişkin işlem yaparken ve bu bilgilerini saklarken dikkatli olmaları ve en küçük şüphe duydukları durumda hesaplarının korunmasına yönelik gerekli önlemleri alıp adli mercilere müracaat etmelidir. Türk Ceza Kanunu'nun 157, 158, 159. maddelerinde düzenlenen dolandırıcılık suçunun Türk Ceza Hukuku ve Yargıtay kararları ışığında incelenmesi bu tezin konusunu oluşturmaktadır. Dolandırıcılık suçuna ilişkin korunan hukuki değer, suçun unsurları, cezaya etki eden nedenler, suçun özel görünüş biçimleri, dolandırıcılık suçunun nitelikli halleri, hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla dolandırıcılık suçunun işlenmesi, yargılama usulü ve uzlaştırma konuları ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Dolandırıcılık, hile, malvarlığı, menfaat temini, nitelikli dolandırıcılık

ABSTRACT

THE CRIME OF FRAUD UNDER THE TURKISH PENAL CODE

Kırıkkale University
The Institute of Social Sciences
Department of Public Law, Master's Thesis
Supervisor: Dr. Lecturer Makbule Ezgi ERTEN
September 2024, 131 pages

With the changes and developments in social, economic life and technology, and with the effect of economic difficulties, there is a great increase in crimes against property and especially fraud crimes in line with the aim of easy gain in people. In terms of the element of fraud, which forms the basis of the crime of fraud, the legislator has not made a definition in the legal regulation and has not drawn a limit. In this respect, the issue of which actions will be fraud is shaped by the opinions in the doctrine and practice. Almost everyone can be a victim of this crime, regardless of age, social, professional status, etc. Considering that there is no definition, description and limit in the legal regulation in terms of such an important and current crime, the judicial bodies have a great duty in practice. It is necessary to prevent the disruption of commercial and economic life by not treating disputes of a legal nature as fraud, and to prevent the victims whose will has been misused and obtain benefits, from being victimized in front of the criminal proceedings. Citizens should be careful when shopping on the internet, when meeting with individuals who call them by introducing themselves with titles such as public officials or bank officials, when making transactions regarding their personal, bank and account information and when storing this information, and in case of the slightest suspicion, they should take the necessary measures to protect their accounts and apply to the judicial authorities. The examination of the crime of fraud regulated in Articles 157, 158, 159 of the Turkish Criminal Code in the light of Turkish Criminal Law and the decisions of the Court of Cassation constitutes the subject of this thesis. The legal value protected by the crime of fraud, the elements of the crime, the reasons affecting the punishment, the special forms of the crime, the qualified forms of the crime of fraud, the commission of the crime of fraud for the purpose of collecting the receivable based on a legal relationship, the trial procedure and reconciliation are discussed.

Key Words: Fraud, cheating, assets, provision of benefit, qualified fraud

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DOLANDIRICILIK SUÇUNA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER, KORUNAN HUKUKİ DEĞER, SUÇUN UNSURLARI, CEZAYA ETKİ EDEN NEDENLER ve SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

1.1. Kavramsal Olarak Dolandırıcılık ve Mevzuatımızdaki Yeri	6
1.2. Dolandırıcılık Suçunun Tarihsel Gelişim Süreci	7
1.3. Dolandırıcılık Suçunda Korunan Hukukî Değer	9
1.4. Dolandırıcılık Suçunun Unsurları.....	12
1.4.1. Maddî Unsurları	12
1.4.1.1. Fail	12
1.4.1.2. Mağdur	14
1.4.1.3. Suçun Maddî Konusu	17
1.4.1.4. Hareket	18
1.4.1.5. Netice.....	35
1.4.1.6. Nedensellik Bağı.....	38
1.4.2. Manevî Unsurları	39
1.4.3. Hukuka Aykırılık Unsuru	41
1.5. Dolandırıcılık Suçunda Cezaya Etkî Eden Nedenler.....	43
1.5.1. Şahsî Cezasızlık Nedeni.....	43
1.5.2. Cezada İndirim Yapılmasını Gerektiren Şahsî Sebep.....	48
1.5.3. Etkin Pişmanlık	50
1.6. Dolandırıcılık Suçunun Özel Görünüş Biçimleri	57
1.6.1. Teşebbüs.....	57
1.6.2. Gönüllü Vazgeçme	59
1.6.3. İştirak	60
1.6.4. İçtima	63

İKİNCİ BÖLÜM

DOLANDIRICILIK SUÇUNUN NİTELİKLİ HALLERİ ve HUKUKİ İLİŞKİYE DAYANAN ALACAĞIN TAHSİLİ AMACIYLA DOLANDIRICILIK SUÇUNUN İŞLENMESİ

2.1. Dolandırıcılık Suçunun Nitelikli Halleri	66
2.1.1. Dini İnanç ve Duyguların İstismar Edilmesi Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi	66
2.1.2. Kişinin İçinde Bulunduğu Tehlikeli Durum veya Zor Şartlardan Yararlanmak Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi.....	69
2.1.3. Kişinin Algılama Yeteneğinin Zayıflığından Yararlanmak Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi.....	71

2.1.4. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının, Kamu Meslek Kuruluşlarının, Siyasi Parti, Vakıf veya Dernek Tüzel Kişiliklerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi	74
2.1.5. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Zararına Olarak Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi	77
2.1.6. Bilişim Sistemlerinin, Banka veya Kredi Kurumlarının Araç Olarak Kullanılması Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi	81
2.1.7. Basın ve Yayın Araçlarının Sağladığı Kolaylıktan Yararlanmak Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi	88
2.1.8. Tacir veya Şirket Yöneticisi Olan ya da Şirket Adına Hareket Eden Kişilerin Ticari Faaliyetleri Sırasında; Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatifin Faaliyeti Kapsamında Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi	90
2.1.9. Serbest Meslek Sahibi Kişiler Tarafından Mesleklerinden Dolayı Kendilerine Duyulan Güvenin Kötüye Kullanılması Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi.....	94
2.1.10. Banka veya Diğer Kredi Kurumlarınca Tahsis Edilmemesi Gereken Bir Kredinin Açılmasını Sağlamak Maksadıyla Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi	96
2.1.11. Sigorta Bedelini Almak Maksadıyla Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi.....	100
2.1.12. Kişinin Kendisini Kamu Görevlisi veya Banka, Sigorta ya da Kredi Kurumlarının Çalışanı Olarak Tanıtması veya Bu Kurum ve Kuruluşlarla İlişkili Olduğunu Söylemesi Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi.....	103
2.1.13. Kamu Görevlileriyle İlişkisinin Olduğundan, Onlar Nezdinde Hatırı Sayıldığından Bahisle ve Belli Bir İşin Gördürüleceği Vaadiyle Aldatarak, Başkasından Menfaat Temin Etmek Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi	107
2.1.14. Dolandırıcılık Suçunun Üç veya Daha Fazla Kişi Tarafından Birlikte veya Suç İşlemek İçin Teşkil Edilmiş Bir Örgütün Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi	109
2.1.14.1. Genel Açıklamalar.....	109
2.1.14.2. Dolandırıcılık Suçunun Üç veya Daha Fazla Kişi Tarafından Birlikte İşlenmesi	111
2.1.14.3. Dolandırıcılık Suçunun Suç İşlemek İçin Teşkil Edilmiş Bir Örgütün Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi.....	112
2.2. Hukuki İlişkiye Dayanan Alacağın Tahsili Amacıyla Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi.....	113
2.2.1. Genel Olarak.....	113
2.2.2. Hukuki İlişkiye Dayanan Alacak Kavramı	114
2.2.3. Maddenin Uygulanma Koşulları.....	115
2.2.3.1. Alacağın Hukuki İlişkiden Kaynaklanması	115
2.2.3.2. Dolandırıcılık Eyleminin Alacağın Tahsili Amacına Yönelik Olması	117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOLANDIRICILIK SUÇUNUN YAPTIRIMI ve YARGILAMA USULÜ

3.1. Suçun Yaptırımı	118
3.2. Zamanaşımı	120

3.3. Kovuşturma Usulü.....	122
3.4. Yetkili ve Görevli Mahkeme	123
SONUÇ.....	124
KAYNAKÇA.....	127
ZGEÇMİř.....	131

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
ATK	: Adli Tıp Kurumu
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
md.	: Madde
R.G.	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
VUK	: Vergi Usul Kanunu
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

İnsanlar yıllardan beri birçok farklı yönetim şekilleri altında birlikte yaşamışlardır. İnsanların birbirlerine duydukları ihtiyaçlar nedeniyle birlikte yaşam, insan olmanın da gereği haline gelmiş, tek başına yaşam mümkün olmamıştır. Bu nedenle insanlar yıllardan beri bazı ortak kavramlar altında birleşerek topluluklar halinde yaşamışlar ve milletler ve devletleri oluşturmuşlardır. Bu şekilde toplumsal yaşamın sürekliliğini sağlamak toplumsal barışı sağlamaktan geçmektedir. Toplumsal barışın sağlanması devletlerin yetkili organları vasıtası ile koyduğu kurallar sayesinde mümkündür. Devletler yetkili organları ile koymuş oldukları kurallar ile insanların haklarını koruyup bu hakların ihlallerinin önüne geçmeyi amaçlamaktadır.

İnsanların haklarının korunması ve hak ihlallerinin önüne geçilebilmesi amacı ile özel hukuk kuralları ve ceza hukuku kuralları konulmuştur. Ceza hukuku kurallarında diğer hukuk disiplinlerinden farklı olarak devletin yaptırım gücüne yer verilmektedir. Ceza hukuku kuralları ile insanların toplumsal barış ve birlikte yaşama düzenini bozmaya yönelik eylemlere karşı yaptırımlar öngörülmektedir. Ceza hukuku bu anlamda diğer hukuk disiplinlerinden farklı olarak çok büyük bir öneme sahiptir. Ceza hukuku ile toplumsal düzeni bozmaya yönelik eylemlerin devlet eliyle yaptırıma tabi tutulmaması halinde bozulan toplum düzeni ve toplumsal barışı sağlamaya yönelik insanların bireysel yaptırımları devreye girecektir ki bu durum ideal hukuk devleti düzeninde istenmeyen bir durumdur. Bu durumda insanlar kendi cezai müeyyidelerini hukuk dışı olarak kendileri oluşturacak ve güçlünün güçsüzü ezdiği, toplumsal düzen ve toplumsal barışın olmadığı bir kaos ortamı oluşacak ve insanların can ve mal güvenliğinden bahsedilemeyecektir. Bu nedenle toplumsal yaşamın ve toplumsal barışın sürekliliği için devletin insanların haklarını koruyucu ve bunun yanında toplumsal düzeni bozmaya yönelik eylemleri yaptırıma tabi tutan hukuki önlemler alması gerekmektedir ki bu durum hukuk yasalarının amacını oluşturmaktadır. Devletler insanların haklarını, toplumsal yaşamları içindeki ilişkilerini düzenleyen yasalar yapmakta ve insanların bu şekilde sahip olduğu haklarının ihlalinin önüne geçmek için de bu tip eylemleri yaptırıma bağlayan ceza yasaları yapmaktadır. Bu

şekilde toplumsal yaşamın ve toplumsal barışın devlet kanalı ile hukuk sınırları içinde devamı sağlanmaktadır.

Devletin kamu adına korumakla yükümlü olduğu hukuksal değerler; toplumsal ihtiyaçlar ve pozitif hukuk normları göz önünde bulundurularak başta anayasa olmak üzere ilgili yasalarında tespit edilmektedir. İlgili yasalarda sayılan hukuksal değerlerde bir noksanlık olması halinde, devletin yasa koyucu mercilerince bu eksikliğin giderilmesi hukuk zemininde her zaman sağlanabilmektedir.

Ceza hukuku tarafından kişilerin yaşam hakkı, vücut bütünlüğü, cinsel dokunulmazlığı, özel hayatı, mülkiyet hakkı gibi hukuki değerlerinin korunması amaçlanmaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) kapsamında mülkiyet hakkı ceza hukuku tarafından koruma altına alınan ve ihlali müeyyideye bağlanan hukuki değerlerden biridir. Ülkemiz bakımından mülkiyet hakkı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 35. maddesi¹ kapsamında ve yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Ek 1. Nolu Protokolü'nde² düzenlenerek güvence altına alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti bakımından mülkiyet hakkı; anayasa, yasalar ve taraf olunan uluslararası metinler ile düzenleme alanı bulan, korunması gerekli üstün nitelikli hak olarak görülmüştür. Ülkemiz tarafından mülkiyet hakkına verilen önem TCK kapsamındaki düzenlemelerden de açıkça anlaşılmaktadır. Malvarlığına karşı suçlar, 5237 sayılı TCK'nın 2. kısmı olan kişilere karşı suçlar kısmında 10. bölümünde 141-169. maddeleri arasında düzenlenmiştir. 765 sayılı mülga TCK'da (mülga TCK) ise mala karşı suçlar kişilere karşı suçlar arasında değil müstakil olarak düzenlenmişti.

TCK'da malvarlığına karşı suçlar bölümünde düzenlenen suçlardan biri olan dolandırıcılık suçu bu çalışmamızın konusunu oluşturacaktır. Dolandırıcılık suçu

¹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, R.G., TARİH (T.) 9.11.1982, S.17863, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>, 13/04/2023

“ XII. Mülkiyet hakkı

Madde 35 – Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz. ”

² İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'ye Ek Protokol, R.G., T.19.03.1954, S.8662, (Erişim), <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/document/mevzuat/127a3--Insan-Haklari-ve-Temel-Ozgurluklerin-Korunmasına-Iliskin-Sozlesme%E2%80%99ye-Ek-Protokol.pdf>, 13/04/2023

“ Madde 1 - Mülkiyetin korunması

Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakla hilel getirmez.”

TCK'nın 157-159. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre 157. maddede³ dolandırıcılık suçunun basit hali, 158. maddede suçun nitelikli halleri ve 159. maddede ise daha az cezayı gerektiren hal düzenlenmiştir. 157. Maddede dolandırıcılık suçunun tanımı yapılmıştır. TCK'nın dolandırıcılık kısmını düzenleyen bölümünde dikkat çeken husus fazlaca nitelikli hale yer verilmiş olmasıdır. Yasanın 167. maddesinde dolandırıcılık suçunu da kapsayan yağma ve nitelikli yağma dışındaki malvarlığına yönelik işlenen tüm suçlar bakımından ortak şahsi cezasızlık sebepleri ve cezada indirim yapılmasını gerektiren sebepler düzenlenmiştir. Yine aynı şekilde 168. maddede de benzer mantıkla etkin pişmanlık hükümleri düzenlenmiştir. 169. Maddede hırsızlık, güveni kötüye kullanma ve dolandırıcılık suçu bakımından lehine menfaat temin edilen tüzel kişiler bakımından güvenlik tedbiri uygulaması düzenlenmiştir⁴. Dolandırıcılık suçu mülga TCK'da ise 503-507. maddeler arasında düzenlenmişti⁵.

Dolandırıcılık suçunda fail hileli hareketleri ile mağdurun iradesini sakatlayıp mağdurun yahut üçüncü bir kişinin zararına ve kendisinin veya bir başkasının yararına olarak menfaat temin etmektedir. Dolandırıcılık suçunu diğer malvarlığına karşı suçlardan ayıran en belirgin özelliği hile unsurudur. Fail hileli hareketleri ile mağdurun sakatladığı iradesi ile menfaat temini sağlamaktadır. Yasada düzenlendiği bölümden de anlaşılacağı üzere öncelikle malvarlığı hakkının korunması amaçlanmaktadır⁶. Yine korunması amaçlanan bir diğer hukuki yarar da kanuni düzenlemenin lafzında geçtiği üzere irade özgürlüğüdür⁷. Düzenlemenin bir diğer işlevi de iyiniyet ve güven ortamının sağlanmasına hizmet etmesidir⁸.

Dolandırıcılık suçu malvarlığına karşı suçlar bölümünde düzenlenen diğer suçlarla benzerlik göstermekte olup bazı ayrıntılar bakımından farklılıklar göstermektedir. Yine bu suç bakımından eylemler, özel hukuk kapsamında kalan eylemler ile büyük benzerlik göstermesi nedeni ile uygulamada zaman zaman somut olaya göre ceza

³ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237-20140302.pdf>, 13/04/2023

⁴ Devrim Aydın, *Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu*, Yetkin Yayınları, 1. bs., Ankara, 2022, s.13.

⁵ Türk Ceza Kanununun Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri, R.G., T.13.03.1926, S.320, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=765&MevzuatTur=5&MevzuatTertip=3>, 13/04/2023
"Madde 503 – (Değişik: 21/11/1990 - 3679/25 md.)

Bir kişiyi kandırabilecek nitelikte hile ve desiseler yaparak hataya düşürüp onun veya başkasının zararına, kendisine veya başkasına haksız bir menfaat sağlayan kişiye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve sağladığı haksız menfaatin bir misli kadar ağır para cezası verilir.

Fütili, mağdurda esasen var olan hatadan, hile ve desise kullanmak suretiyle yararlanarak gerçekleştiren kişi hakkında da birinci fıkrada yazılı ceza uygulanır."

⁶ Ahmet Gündel, *5237 Sayılı TCK'da Zimmet-Sahtecilik-Dolandırıcılık-Yagma-Hırsızlık-Güveni Kötüye Kullanma Suçları*, Sözkese Matbaacılık, 1. bs., Ankara, 2009, s.459.

⁷ Ahmet Mithat Çelik, "Dolandırıcılık Suçu", (Yüksek Lisans Tezi, Altınbaş Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 2022), s. 6.

⁸ Aydın, adı geçen eser (a.g.e.), s.14.

hukuku kapsamı dışında kalan hukuki mahiyette ihtilaf olarak da nitelendirilebilmektedir.

Günümüz koşullarında uygulamada dolandırıcılık suçu, faillerin gelişen teknolojiye de uyum sağlamaları ile yaygınlaşmış; eğitilmiş, eğitimsiz, yaşlı, genç herhangi bir ayırım yapmaksızın herkesi mağdur edebilmektedir. Dolandırıcılık suçu insanların tüm birikimlerini ellerinden alan, sürekli artış eğilimi gösteren bir suç tipi olmuştur⁹. Dolandırıcıların ve dolandırıcılık suçlarının sayısının artmasının yanında eylem tipleri de her geçen gün değişmekte ve gelişmekte olup her geçen gün bir öncekine benzemeyen yeni eylemler türemektedir. Yine işlenen suç sonucu elde edilen maddi değerler de faillerce gelişen internet çağına ayak uydurularak takibi zorlaştırılarak kaçırılmaktadır. Bu yüzden günümüzde dolandırıcılık suçları ile mücadele çok önemli bir hal almıştır.

Çalışmamızın ilk bölümünde dolandırıcılık suçunu genel olarak ve tarihsel süreçte ele alarak inceleyeceğiz. Bu kapsamda “dolandırıcılık” kavramsal olarak ele alınacak; tanımı, türediği kelime, ceza yasası kapsamında dolandırıcılık kavramı, genel olarak TCK’da dolandırıcılık suçuna ilişkin düzenleme ve tanımlamalar, tarihsel süreçte dolandırıcılık suçunun nasıl, hangi eylem ve suçlardan türediği ve kaynağının ne olduğu, tarihsel süreçte dolandırıcılık suçunun yaptırımı, Türk hukukunda dolandırıcılık suçuna ilişkin ilk düzenleme ve yine Cumhuriyet döneminde dolandırıcılık suçuna ilişkin düzenlemeler üzerinde durulacaktır. Yine bu bölümde dolandırıcılık suçunda korunan hukuki değer, suçun unsurları, dolandırıcılık suçunda cezaya etki eden nedenler ve suçun özel görünüş biçimlerini inceleyeceğiz. Bu kapsamda failin suç ile hangi değere yöneldiği, mağdurun hangi hakkının ihlal edildiği, mağdurun hak ihlalinin hangi eylemlerle ve nasıl gerçekleştiği, suç ile ihlal olunan değer ne olduğu hususunda görüş farklılıkları ve bu hususun kanunun gerekçesi ve Yargıtay içtihatları ışığında yorumlanması hususları, suçun maddi, manevi ve hukuka aykırılık unsurlarını; doktrin, yargı kararları ve kanunlar kapsamında inceleyeceğiz. Bu doğrultuda suçun maddi unsurları olan; kanuni tanımdaki eylemi gerçekleştiren kişi olan fail, kendisine yönelik suç işlenerek menfaati ihlal olan kimse olan mağdur, üzerinde suçun işlendiği şahıs veya şey olan suçun maddi konusu, hukuki korumayı ihlal eden insan davranışı olan hareket, suç sonucu gerçekleşen netice; eylem

⁹ Behiye Eker Kazancı ve İlker Zeyrek, “TCK’da Dolandırıcılık Suçu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan I, C. 21, S. Özel, 2019, s. 517, 518.

ile netice arasındaki nedensellik ilişkisi olan illiyet bağı kavramı; yine fail ile suç arasındaki psikoloji bağı ifade eden suçun manevi unsuru olan kast ve taksir kavramları ve yasadaki yerleri, eylemin kanunda yasaklanarak cezai müeyyideye tabi tutulması olan hukuka aykırılık unsuru üzerinde durulacaktır. Cezaya etki eden nedenler olarak şahsi cezasızlık sebebi, cezada indirim yapılmasını gerektiren haller, cezayı kaldıran veya azaltan etkin pişmanlık kavramları ve bu kavramlar bakımından kanuni düzenlemeleri, suçun özel görünüş şekillerini yargı kararları eşliğinde irdelleyeceğiz. Bu kapsamda suçun kanuni tanımında belirtilen eylemin icrasına elverişli hareketler ile başlanmasına rağmen failden kaynaklanmayan, dış etkenler sonucu tamamlanamama durumu olan teşebbüs, elverişli hareketlerle suçun icrai hareketlerine başlayıp suçun tamamlanmadan, netice elde edilmeden rızaen eylemin yahut neticenin engellemesi hali olan gönüllü vazgeçme, suçun bir veya birden fazla kişi tarafından işlenme durumlarını kapsayan iştirak, tek eylem ile birden çok hukuki yararın veya birden fazla eylem ile aynı hukuki yararın ihlal olması durumlarını ifade eden suçların içtimai kavramları irdelenecektir. Çalışmamızın ikinci bölümünde birtakım ilişkiler, kullanılan araçlar, mağdurun veya failin sıfatı, unvanı, sayısı, hangi amaçla hareket edildiği gibi özellik arz eden ve temel şekline göre cezada artırım yapılması yoluna gidilen suçun nitelikli hallerini kanuni düzenleme sırası ile somut örnekler ve yargı kararları ile tahlil ederek inceleyeceğiz. Yine bu bölümde kanunun 159. maddesinde daha az ceza gerektiren durum olarak düzenlenen hukuki bir ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacı ile suçun işlenmesi halini ele alacağız. Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise suçun temel ve nitelikli halleri bakımından yaptırım, zamanaşımı, yargılama usulleri ve yetkili ve görevli mahkeme hususlarını inceleyeceğiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

DOLANDIRICILIK SUÇUNA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER, KORUNAN HUKUKİ DEĞER, SUÇUN UNSURLARI, CEZAYA ETKİ EDEN NEDENLER ve SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

1.1. Kavramsal Olarak Dolandırıcılık ve Mevzuatımızdaki Yeri

Dolandırıcılık, köken olarak “*dolan*” kelimesinden türemektedir.¹⁰ Dolandırıcılık kelimesi kavramsal olarak Türk Dil Kurumu’nda (TDK); “*dolandırıcı olma durumu; ayyarlık, tokatçılık*” olarak tanımlanmaktadır¹¹.

Ceza yasası anlamında dolandırıcılık; hileli ve kurgusal hareketlerle kişinin iradesini, bilincini fesada uğratarak, malını, parasını alarak zarara uğratarak menfaat temin etmektir¹². Görüldüğü üzere kavramsal olarak dolandırıcılık suçunda failin yönelmiş olduğu değer kişinin parası, malı olmaktadır. Fail bu değerleri elde edebilmek için kişiye karşı hileli, kurgusal hareketler sergilemekte ve bu şekilde kişinin parasını yahut malını hile ile fesada uğrayan iradesi ile vermesini sağlamaktadır. Yani burada aslında kişi, malvarlığı değerini dışa yansıyan şekli ile isteyerek vermiş gibi görünüyorsa de özü itibarıyla bu istem hile sonucu elde edilmiş olduğundan gerçek anlamda ve bilinçli bir rıza beyanı bulunmamaktadır¹³.

TCK’nın 157. maddesinde dolandırıcılık; hileli hareketlerle bir kimseyi aldatıp onun yahut başkasının zararına, kendisi veya başkasına yarar sağlama olarak tanımlanmaktadır. Dolandırıcılık suçunun temel halini düzenleyen bu maddede yukarıda izah edildiği şekilde suçun tanımı yapılmış ve devamında suçu işleyen kişinin

¹⁰ Çelik, a.g.e., s. 6.

¹¹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 20/04/2023.

¹² Gündel, a.g.e., s.462.

¹³ Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Legem Yayınevi, 14. bs., Ankara, 2023, s.441.

bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir¹⁴.

TCK'nın 158. maddesinin birinci fıkrasında suçun nitelikli halleri on iki bent halinde sayılmış, ikinci fıkrasında suçun kamu görevlileriyle ilişkili olma yahut onlar nezdinde hatırı sayıldığı ve belli bir işin görüleceği vaadiyle aldatma şeklinde nitelikli hali belirtilmiş ve yine üçüncü fıkrada ise dolandırıcılık suçunun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hali ve suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hali nitelikli hal olarak sayılmıştır¹⁵.

TCK'nın 159. maddesinde ise dolandırıcılık suçunun hukuki bir alacağın tahsiline yönelik işlenmesi daha az ceza gerektiren hal olarak düzenlenmiştir¹⁶. Suçun hukuki bir alacağın tahsili amacı ile işlenmesine yönelik bu madde, diğer hallerden farklı olarak şikayet muhakeme şartına tabi tutulmuştur.

1.2. Dolandırıcılık Suçunun Tarihsel Gelişim Süreci

Bir malın yahut paranın zilyedinden rızası dışında alınarak hırsızlanması eylemi hırsızlık suçunu oluştururken, zilyedin yahut malikinin iradesinin hileli hareketlerle sakatlanıp bahse konu malı yahut paranın tesliminin sağlanması dolandırıcılık suçunu oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere bu şekilde dolandırıcılık suçu aslında hırsızlık suçundan türemiş bir suçtur¹⁷. Tarihsel süreçte dolandırıcılık, hırsızlık ve güveni kötüye kullanma suçları kaynağını Roma Hukuku'nda "*furtum*" olarak adlandırılan suçtan almışlardır. O dönem "*furtum*", bir şeyin hileli hareketlerle ve kazanç elde edilmesi amacı ile alınması anlamına gelmektedir. "*Furtum*" o dönem itibariyle özel olarak hırsızlık, güveni kötüye kullanma yahut dolandırıcılık suçlarına karşılık gelmeyip genel itibariyle hile ile ele geçirme cürümünü kapsayan bir terimdir¹⁸. 2. yüzyılda "*Stellionatus*" kelimesi günümüz anlamında dolandırıcılık suçuna en yakın kavramdır¹⁹. Hile, desise, aldatıcılık unsurlarını barındıran bütün suçları bu kavram

¹⁴ M. Emin Artuk, Ahmet Gökcen, M. Emin Alşahin ve Ü. Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Adalet Yayınevi, 18.bs., Ankara, 2019, s. 621.

¹⁵ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>, 20/04/2023

¹⁶ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>, 20/04/2023

¹⁷ Sulhi Dönmezer, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, Beta Basım Yayın, 16. bs., İstanbul, 2001, s.378.

¹⁸ Mahmut Eren, "Türk Ceza Kanunu'nda Dolandırıcılık Suçu ve Nitelikli Halleri", (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Beykent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 2023), s. 7.

¹⁹ Sami Selçuk, *Dolandırıcılık*, Yasa Yayınları, İstanbul, 1982, s. 36 vd.

ifade etmekteydi. Dolandırıcılık suçu bakımından en eski kavram olduğu söylenebilir²⁰.

Dolandırıcılık eylemleri önceleri cezai müeyyideye tabi bir suçtan ziyade tazmin sorumluluğu gerektiren hukuki mahiyette ihtilaflar olmuştur. Sosyal ve ekonomik hayatın ve teknolojinin gelişmesi ile dolandırıcılık eylemleri de artmış ve insanlar açısından ciddi bir tehdit halini almış, toplumsal barış ve güveni, kişiler arası sosyal ve ekonomik ilişkileri zedeleyecek durumlar ortaya çıkmıştır. Hal böyle olunca, dolandırıcılık eylemleri bakımından yalnızca hukuki mahiyette tazmin sorumluluğu yetersiz kalmış, cezai müeyyidelere ihtiyaç duyulur hale gelmiştir. Böylelikle hukuk devleti ilkesi kapsamında kişilerin yaşam, vücut bütünlüğü, şeref hakkı gibi haklarının yanı sıra malvarlığı hakkına yönelik ihlallerde cezai müeyyideye bağlanarak koruma altına alınmıştır²¹.

Dolandırıcılık suçu ilk olarak 1791 ve 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'nda sonrasında ise 1819 tarihli Sicilya, 1853 tarihli Toskana Ceza Kanunu'nda malvarlığına yönelik suçlar bölümünde müstakil bir suç tipi olarak düzenlenmiştir²². Türk Ceza Kanunu'na esas teşkil eden 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'nda dolandırıcılık suçu “*Truffa*” başlığı altında düzenlenmişti²³.

Türk hukukunda dolandırıcılık suçuna ilişkin ilk düzenleme 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu'nun 233. maddesiyle yapılmıştır²⁴.

Cumhuriyet döneminde dolandırıcılık suçu 1926 tarihli ve mülga TCK'da 503-507. maddeler arasında düzenlenmiştir²⁵.

Mülga TCK'da suçun maddi unsurlarından olan hareket unsuru “*hile ve desiseler yaparak*” şeklinde iken TCK'da suçun hareket unsuru “*hileli davranışlarla*” şeklinde düzenlenmiştir. Mülga TCK'da hilenin kandırabilecek nitelikte olması aranırken TCK'da böyle bir ifadeye yer verilmeyerek yalnızca “*hileli hareket*” kavramına yer verilerek hileye herhangi bir nitelik yüklenmemiştir²⁶. Mülga TCK'da failin kendisine yahut başkasına “*haksız menfaat*” sağlaması kavramına yer verilmişken; yani suçun

²⁰ Somay Tümerkan, *Dolandırıcılık Suçu (Karşılıksız Çek Keşidesi Fiilleri)*, Kazancı Hukuk Yayınları, 1. bs., İstanbul, 1987, s. 2.

²¹ Sedat Bakıcı, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Özel Hükümleri 1*, Adalet Yayınevi, 1. bs., Ankara, 2008, s. 212

²² Aydın, a.g.e., s. 15-16.

²³ Tümerkan, a.g.e., s. 3.

²⁴ Tümerkan, a.g.e., s. 4.

²⁵ Çelik, a.g.e., s. 5.

²⁶ Hasan Dursun, “Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu” (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2016), s. 13.

oluşmu için failin elde ettiği menfaatin haksız olmasını şart koşmuşken TCK'da bu ifadeye yer verilmemiş; yani elde edilen menfaatin haklı yahut haksız olmasının suçun oluşumu bakımından bir önem taşımadığı belirtilmiştir²⁷. Ancak menfaatin haklı olması durumu TCK'nın 159. maddesinde hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacı ile dolandırıcılık suçu daha az cezayı gerektiren hal olarak düzenlenmiştir. Mülga TCK'nın 503/2. maddesinde eylemin kişide var olan hatadan hile ve desise kullanılarak yararlanılmak suretiyle gerçekleştirilmesi halinde failinin 1. fıkradaki gibi cezalandırılacağı belirtilmesine karşın TCK'da böyle bir düzenlemeye yer verilmemiştir. TCK'da mülga TCK'da nitelikli hal olarak düzenlenmeyen; dini inanç ve duyguların istismar edilmesi suretiyle, kişinin algılama yeteneğinin zayıflığından faydalanılarak, kamu meslek kuruluşlarının, siyasi parti, vakıf veya derneklerin araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçunun işlenmesi halleri nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Mülga TCK'da nitelikli hal olarak yer alan; *“Bir kimseyi içinde bulunduğu tehlikeli veya zor durumdan kurtarmak bahanesiyle”* (Mülga TCK m. 504/5), *“Bir kimseyi askerlikten tamamen veya kısmen kurtarmak bahanesiyle”* (Mülga TCK m. 504/6) durumlara TCK'da yer verilmemiştir. Yine mülga TCK ve TCK arasında suç için öngörülen cezalar bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Ceza kısmı mülga TCK'da *“Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve sağladığı haksız menfaatin bir misli kadar ağır para cezası”* şeklinde düzenlenmiş iken TCK'da *“Bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası”* şeklinde düzenlenmiştir²⁸.

1.3. Dolandırıcılık Suçunda Korunan Hukuki Değer

Dolandırıcılık suçunda fail mağdurun malvarlığı değerine yönelmektedir²⁹. Bireyin malvarlığı değeri mülkiyet hakkının bir sonucudur. Önceki bölümde de değinildiği üzere Türkiye Cumhuriyeti bakımından kişilerin malvarlığı değerleri dolayısıyla mülkiyet hakları, anayasa ve taraf olunan uluslararası sözleşmelerle ve yine yasalarla teminat altına alınmıştır.

Malvarlığı kelime anlamı olarak TDK sözlüğünde *“Bir kişiye ait para ile ölçülebilen hakların bütünü; mamelek.”* olarak tanımlanmaktadır³⁰.

²⁷ Faruk Erem ve Nevzat Toroslu, *Türk Ceza Hukuku*, Savaş Yayınları, 4.bs., Ankara, 1983, s. 572.

²⁸ Mustafa Özen, *Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri*, Adalet Yayınevi, 8. bs., Ankara, 2023, s.694, 695.

²⁹ İzzet Özgenç, *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, Seçkin Yayıncılık, 1. bs., Ankara, 2002, s. 16.

³⁰ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 30.04.2023.

Mülkiyet kelime anlamı olarak TDK sözlüğünde “*sahiplik*” olarak tanımlanmaktadır³¹.

Malvarlığının farklı birçok tanımı yapılabilmekle birlikte ortak olan özellik, para ile ölçülebilme olgusudur. Bu doğrultuda malvarlığının kapsamına taşınır, taşınmaz mallar ile maddi değeri bulunan tüm haklar, alacaklar girmektedir³². Doktrinde malvarlığını yalnızca maddi değeri olan şeyler olarak tanımlamaya karşı çıkan, malvarlığının kapsamına duygusal, manevi değeri olan şeylerin de ceza hukuku anlamında girebileceğini savunan görüşler de mevcuttur³³.

Dolandırıcılık, iyiniyet ve dürüstlük kurallarının aksine birtakım hileli hareketlerle mağdurun ya da bir başkasının zararına olarak malvarlığı değerinde azalma ve failin yahut üçüncü bir kişinin yararına olarak malvarlığı değerinde artışı ifade etmektedir³⁴. Tanımdan da anlaşılacağı üzere dolandırıcılık suçunda korunan hukuki yarar kişinin malvarlığıdır³⁵. Aynı zamanda dolandırıcılık suçunda korunan bir diğer hukuki yarar ise hile ile iradesi sakatlanan mağdurun irade özgürlüğüdür³⁶. Doktrinde dolandırıcılık suçunda korunan hukuki yararın birincil olarak malvarlığı değeri, ikincil olarak ise irade özgürlüğü olduğunu savunan görüşler ve korunan hukuki yararın yalnızca malvarlığı değeri olduğunu savunan farklı görüşler mevcuttur³⁷.

TCK'nın 157. maddesinin gerekçesinde, dolandırıcılık suçunda hileli hareketlerle kişinin iradesinin sakatlanarak hataya düşürüldüğü, bu şekilde suça konu eylemler ile insanlar arasındaki güven ve iyi niyetin ihlal edildiği belirtilmiştir. Böylelikle maddenin gerekçesine göre dolandırıcılık suçunda korunan hukuki yararın malvarlığı hakkının yanında irade özgürlüğü de olduğunu söylemek mümkündür³⁸.

³¹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 30.04.2023.

³² Çelik, a.g.e., s. 14.

³³ Nevzat Toroslu, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, Savaş Yayınları, 10. bs., Ankara, 2019, s.187.

³⁴ Aydın, a.g.e., s. 21-22.

³⁵ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Rifat Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, 17. bs., Ankara, 2019, s. 807, Mahmut Koca ve İlhan Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 6. bs., Ankara, 2019, s. 687; Gökçen ve Balci, a.g.e., 4, 5.

³⁶ Toroslu, a.g.e., s.180.; Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.442.; Özgenç, *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, s. 16.; Sami Selçuk, *Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı ve Çeklerle İlgili Suçlar*, Ankara, 1986, s. 7.

³⁷ Tümerkan, a.g.e., s.18-19; Ahmet Gökçen ve Murat Balci, “Dolandırıcılık Suçu”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 14, S. 1-2, 2008, s. 4-5.; Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.442, Mustafa Atalan, *Dolandırıcılık, Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları Şerhi*, Adalet Yayınevi, 4. bs., Ankara, 2022, s.2.

³⁸ “Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)”, S.Sayı:664, (Erişim) <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>, 03/05/2023

“GEREKÇE (MADDE 157):

Madde metninde dolandırıcılık suçu tanımlanmıştır. Dolandırıcılık, hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kişinin kendisine veya başkasına yarar sağlamasıdır. Bu bakımdan dolandırıcılık suçu, kişilerin malvarlığına karşı işlenen bir suçtur. Söz konusu suç tanımı ile, kişilerin sahip bulunduğu malvarlığı hakkının korunması amaçlanmıştır. Ayrıca, bu suçun işleniş sırasında hileli davranışlar ile kişiler aldatılmaktadır. Aldatıcı nitelik taşıyan hareketlerle, kişiler arasındaki ilişkilerde var olması gereken iyi niyet ve güven ihlâl edilmektedir. Bu suretle kişinin irade serbestisi etkilenmekte ve irade özgürlüğü ihlâl edilmektedir.”

Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında ve yine Yargıtay Ceza Genel Kurulu (YCGK) kararlarında da suç ile korunan hukuki yararın yalnızca malvarlığı hakkı olmadığı, aynı zamanda hileli hareketler ile fesada uğratılan özgür iradenin de korunduğu belirtilmektedir³⁹.

Dolandırıcılık suçuna konu eylemde temeli oluşturan unsur hiledir. Hile; bir kimseyi aldatmak, yanıltmak için kurulan düzendir⁴⁰. Hile ile mağdurun inceleme eğilimi saf dışı bırakılıp vereceği bir karara engel olunarak yahut vermeyeceği bir karar verdirilerek iradesinin esir alınması ve aldanması amaçlanmaktadır⁴¹. Görüldüğü üzere dolandırıcılık suçunda fail tarafından hile ile mağdurun iradesi fesada uğratılarak mağdur yahut bir başkasının zararına olarak malvarlığı değeri azaltılıp failin yahut üçüncü bir kişinin yararına olarak malvarlığı değeri arttırılmaktadır. Burada tehdidin malvarlığı hakkına yönelik olduğu aşıkardır. Fail tarafından istenilen sonuç karşı tarafın malvarlığı değerini elde etmektir. Ancak fail tarafından bu malvarlığı değeri hırsızlıkta olduğu gibi doğrudan elde edilmemekte, birtakım hileli hareketlerle mağdurun iradesi sakatlanarak elde edilmektedir⁴². Her ne kadar mağdur suça konu malvarlığı değerini iradesi ile veriyormuş gibi görünse de aslında bu mağdurun gerçek iradesi olmayıp dışa yansıyan iradesi hileli hareketlerle hataya düşürülerek sakatlanan iradesi olup aslında mağdur suça konu malvarlığı değerini faile verme iradesinde değildir. Bu açıklamalar ışığında dolandırıcılık suçunda korunan hukuki yararın malvarlığı hakkı olduğunu kabul etmekle birlikte aynı zamanda mağdurun irade özgürlüğünün de hukuk zemininde korunduğunu söylemek mümkündür⁴³.

³⁹ “ ...2. Malvarlığının yanında irade özgürlüğünün de korunduğu dolandırıcılık suçunun oluşabilmesi için fail kendisi veya başkasına yarar sağlamak amacıyla bilerek ve isteyerek hileli davranışlar yapmalı bu davranışlarla bir başkasına zarar vermeli, verilen zarar ile eylem arasında uygun nedensellik bağı bulunmalı ve zarar da nesnel ölçütler göz önünde bulundurularak belirlenecek ekonomik zarar olmalıdır. ”, Yargıtay 11 CD, 1434/8255, 09.11.2023.

“Görüldüğü gibi, dolandırıcılık suçunu diğer mal varlığına karşı işlenen suç tiplerinden farklı kılan husus, aldatma temeline dayanan bir suç olmasıdır. Birden çok hukuki konusu olan bu suç işlenirken, sadece mal varlığı zarar görmemekte, mağdurun veya suçtan zarar görenin iradesi de hileli davranışlarla yanıltılmaktadır. Madde gerekçesinde de aldatıcı nitelik taşıyan hareketlerle, kişiler arasındaki ilişkilerde var olması gereken iyiniyet ve güvenin bozulduğu, bu suretle kişinin irade serbestisinin etkilendiği ve irade özgürlüğünün ihlal edildiği vurgulanmıştır. ”, Yargıtay CGK, 11-404/666, 25.10.2022, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Ocak 2024.

⁴⁰ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 03.05.2023

⁴¹ Atalan, a.g.e., s. 3.

⁴² Ayhan Önder, *Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar*, Filiz Kitabevi, 1. bs., İstanbul, 1994, s. 364.,

⁴³ Mustafa Artuç, *Malvarlığına Karşı Suçlar*, Adalet Yayınevi, 3. bs., Ankara, 2018, s. 793, Özgenç, *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, s. 16.

1.4. Dolandırıcılık Suçunun Unsurları

1.4.1. Maddi Unsurları

Suçun maddi unsurları; hareket, fail, mağdur, netice, nedensellik bağı ve suçun konusundan oluşmaktadır⁴⁴. Buna göre hukuka aykırılık teşkil eden eylemi gerçekleştiren kişi faildir. Hukuka aykırı eylem kendisine karşı gerçekleştirilen, suçun kendisine karşı işlendiği kişi mağdurdur. Dış dünyada oluşan hukuka aykırı değişiklik sonucunu meydana getiren eylem harekettir. Suçu oluşturan eylemlerin gerçekleştirilmesi sonucu dış dünyada meydana gelen değişiklik neticedir. Fail tarafından gerçekleştirilen hareket sonucu neticenin meydana gelmesi, hareket ile netice arasındaki bağ illiyet bağıdır⁴⁵. Çalışmanın konusu olan dolandırıcılık suçu bakımından bir değerlendirme yapacak olursak dolandırıcılık suçunu işleyen, suça konu eylemleri gerçekleştiren kişi fail; bu eylemlerin dolayısı ile suçun kendisine yöneldiği kişi mağdur; fail tarafından meydana getirilen mağdurun iradesini sakatlayıp mağdurun yahut bir başkasının zararına olarak kendisine yahut başkasına menfaat elde etmeye yönelik eylemler hareket, suçun işlenmesi ile elde edilen menfaat netice, failin hileli hareketleri ile netice arasındaki bağ nedensellik bağıdır⁴⁶.

1.4.1.1. Fail

Fail; TDK sözlüğünde, “*hukuki sonuç doğuracak bir suç işleyen kimse*” olarak tanımlanmaktadır⁴⁷.

Fail; TCK’nın 37/1. maddesinde, suçun yasal tanımındaki eylemleri gerçekleştiren kimse olarak tanımlanmıştır. Yine maddenin ikinci fıkrasında suçun kanuni tanımındaki fiilleri işleyen kimseyi araç olarak kullanan kişi de fail olarak tanımlanmıştır⁴⁸. Fail suçun aktif süjesidir⁴⁹. Buna göre; neticeyi elde etmeye yönelik eylemi gerçekleştiren kişi fail olduğuna göre failin neticeyi gerçekleştirmeye yönelik iradi eyleminin bulunması gerekmektedir. Bu da insanlarda mümkün olan bir davranış biçimi olduğundan suçun faili yalnızca insan olabilir.

⁴⁴ Çelik, a.g.e., s. 8.

⁴⁵ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 807 vd.

⁴⁶ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen ve A. Caner Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, 6.bs., Ankara, 2012, s. 235-236.

⁴⁷ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 10.05.2023

⁴⁸ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237-20140302.pdf>, 10/05/2023

⁴⁹ Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, 4. bs., Ankara, 2012, s. 239

Dolandırıcılık suçunda hileli hareketlerle mağdurun iradesini sakatlanıp onun veya bir başkasının zararına kendisine veya bir başkasına yarar sağlayan kişi faildir⁵⁰. Dolandırıcılık suçunda hileli hareketleri gerçekleştirerek mağdur ile bizzat muhatap olan kişi faildir⁵¹. Kanuni tanımdan da anlaşılacağı üzere hileli hareketleri gerçekleştiren kişi ile suç ile lehine menfaat temin edilen kişinin de aynı olması gerekli değildir⁵². Yalnız hileli hareketleri gerçekleştiren kişi ile lehine menfaat temin edilen kişinin farklı olması halinde lehine menfaat temin edilen kimse, hileli hareketleri gerçekleştiren kişi ile fikir ve eylem birliği içinde ise iştirak hükümlerine göre sorumlu olacaktır⁵³. Ancak lehine menfaat temin edilen kişinin baştan itibaren fail ile fikir ve eylem birliği içinde olmadığı ve bu durumu bilmediği ancak menfaat temin etme esnasında bunun dolandırıcılık suçundan elde edildiğini bilmesi halinde somut olayın özelliğine göre TCK'nın 165. maddesi kapsamında “Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi” suçu hükümlerine göre sorumlu olacaktır.

Dolandırıcılık suçu bakımından failin herhangi bir özelliğe sahip olması gerekmemektedir. Buna göre dolandırıcılık suçu herkes tarafından işlenebilen bir suçtur⁵⁴. Failin bazı özelliklere sahip olması durumları suçun nitelikli halini oluşturması bakımından önem arz etmektedir. Örnek verilecek olursa TCK'nın 158/1-h bendindeki düzenlemeye göre suçun tacir, şirket yöneticisi, şirket adına hareket eden kişiler, kooperatif yöneticileri tarafından işlenmesi; TCK'nın 158/1-i bendindeki düzenlemeye göre suçun serbest meslek sahibi kişiler tarafından işlenmesi durumları suçun nitelikli halini oluşturmaktadır⁵⁵. Örneğin herhangi bir özelliği, niteliği olmayan bir kimsenin mağdur ile yüz yüze gelerek hileli hareketlerle dolandırıcılık suçunu işlemesi halinde somut olayın özelliğine göre TCK'nın 157/1. maddesi kapsamında dolandırıcılık suçunun temel şekli gündeme gelecekken aynı olayda failin tacir olması ve eylemin ticari faaliyeti esnasında gerçekleşmesi halinde TCK'nın 158/1-h maddesi kapsamında suçun nitelikli hali gündeme gelecektir⁵⁶.

Tüzel kişilerin iradesi, hareket yeteneği ve buna bağlı kusur ehliyeti bulunmadığından tüzel kişiler suçun faili olamaz. Suçun tüzel kişinin yararına işlenmesi halinde ise

⁵⁰ Özen, a.g.e., s. 696.

⁵¹ Önder, a.g.e., s. 365.

⁵² Özgenç, *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, s. 29.

⁵³ Atalan, a.g.e., s.16.

⁵⁴ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 628; Sinan Esen, *Malvarlığına Karşı Suçlar- Belgelerde Sahtecilik- Bilişim Alanında Suçlar*, Adalet Yayınevi, 1. bs., Eylül 2007, s. 294.

⁵⁵ Atalan, a.g.e., s.17.

⁵⁶ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 807.

eylemi gerçekleştiren, gerçek kişi faildir⁵⁷. Burada fail tüzel kişi adına temsil yetkisi bulunan ve tüzel kişilik lehine hileli hareketlerde bulunarak dolandırıcılık suçunu işleyen kimsedir. Dolandırıcılık suçunun tüzel kişinin yararına işlendiği bu durumda tüzel kişi aleyhine TCK'nın 169. maddesi kapsamında güvenlik tedbirleri uygulanmaktadır⁵⁸.

1.4.1.2. Mağdur

Mağdur, TDK'da "*haksızlığa uğramış kimse, kıygın*" olarak tanımlanmaktadır⁵⁹.

Mağdur menfaati ihlale uğrayan, suçun kendisine karşı işlendiği, maddi konunun ait olduğu kişidir⁶⁰. Mağdur kanun koyucu tarafından suç nedeni ile koruma altına alınan hukuki menfaatin sahibidir⁶¹. Mağdur suçun pasif süjesidir⁶².

Kanuni düzenlemede "*bir kimse*" ibaresinden de anlaşılacağı üzere bu suçun mağduru belirli bir kişi yahut kişiler olabilir⁶³.

Belirsiz kişilere yönelik; örneğin toplumun geneline yönelik ilan verme şeklinde hileli hareketler sergilenmesi ile belirli bir veya daha fazla kimsenin dolandırılması halinde dolandırıcılık suçu oluşacaktır⁶⁴.

Doktrinde dolandırıcılık suçunun mağdurunun kim olduğu konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre; bu suçun mağduru hileli hareketlerle hem iradesi fesada uğrayan hem de malvarlığı değerinde azalma olan kimsedir⁶⁵. Başka bir görüşe göre; dolandırıcılık suçu ile korunan hukuki değer malvarlığı değeri olduğundan burada suçun mağduru da münhasıran malvarlığı değeri zarara uğrayan kimsedir⁶⁶. Başka bir görüşe göre ise dolandırıcılık suçunun mağduru hileli hareketlere muhatap kalıp iradesi fesada uğrayan kişi, suçtan zarar göreni ise malvarlığı değeri azalan kişi olarak belirtilmektedir⁶⁷.

⁵⁷ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 449.

⁵⁸ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237-20140302.pdf>, 10/05/2023

⁵⁹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 18.05.2023

⁶⁰ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 313.

⁶¹ Atalan, a.g.e., s. 21.

⁶² Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 239, Toroslu, a.g.e., s. 180.

⁶³ Önder, a.g.e., s. 366.; Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 754.

⁶⁴ Tezcan, Erdem ve Önok a.g.e., s.808, 809; Toroslu, a.g.e., s.188; Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*, Beta Basım Yayın, 4. bs., İstanbul, 2017, s. 500.

⁶⁵ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 499.

⁶⁶ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 807; Zekeriya Yılmaz ve İsmail Ergün, *Açıklamalı-İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanununda Dolandırıcılık Suçları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2005, s. 9.

⁶⁷ Kazancı ve Zeyrek, a.g.e., s. 524.

Doktrindeki birbirinden farklı görüşler göz önünde bulundurulduğunda; dolandırıcılık suçunda korunan hukuki yararın kişinin malvarlığı değeri olduğunu savunan görüşte olan yazarlar bu görüşe paralel olarak suçun mağdurunun da malvarlığı değeri zarara uğrayan kimse olduğunu belirtmektedir⁶⁸. Suçta korunan hukuki yararın malvarlığı değerinin yanında irade özgürlüğü de olduğunu savunan görüşte olan yazarlar ise mağdurun hileli harekete muhatap kalan kimse olduğu, malvarlığı değeri zarara uğrayan kimsenin ise suçtan zarar gören olduğunu belirtmektedir⁶⁹.

Kanımızca dolandırıcılık suçunda mağdur, iradesi fesada uğrayan, hileli hareketlere muhatap kalan kimsedir. Malvarlığı değeri azalan kimse de mağdur olarak düşünülse de 157. maddede “*hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp onun veya başkasının zararına olarak...*” denildiği göz önünde bulundurulduğunda, suçta iradesi sakatlanan kişi ile malvarlığı değeri zarara uğrayan kişinin farklı olması halinde iradesi sakatlanan kişinin mağdur, malvarlığı zarara uğrayan kişinin ise suçtan zarar gören olduğunu söylemek mümkündür.

Mağdur ve suçtan zarar gören kavramları kamu davasına katılma ve yasal hakların kullanılması bakımından önem arz etmektedir⁷⁰.

Dolandırıcılık suçunda aldatılan kişi ile malvarlığı değerinde azalma olan kişinin aynı olması gerekli değildir⁷¹. Buna karşılık suçta aldatılan kişinin suçun işlendiği anda bahse konu malvarlığı değeri üzerinde tasarrufta bulunabilme yetkisine sahip olması gerekmektedir⁷². Hileli hareket ile iradesi fesada uğratılan kişinin suçtan elde edilen malvarlığı değeri üzerinde tasarruf yetkisi bulunmaması halinde dolandırıcılık suçundan bahsedilemeyecektir. Bu durumda somut olayın özelliğine göre hırsızlık veya güveni kötüye kullanma suçları gündeme gelebilecektir⁷³.

Doktrinde tüzel kişilerin de dolandırıcılık suçunun mağduru olabileceğini belirten görüşler mevcuttur⁷⁴. Dolandırıcılık suçunda kanuni tanımda da görüldüğü üzere fail tarafından sergilenen hileli hareket ile mağdurun aldatılıp iradesinin fesada uğratılması gerekmektedir. Tüzel kişiler bakımından bir değerlendirme yapıldığında algılama yeteneği, irade ve irade özgürlüğü gibi kavramlardan bahsedilemeyeceğinden tüzel

⁶⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 808.

⁶⁹ Özen, a.g.e., 698.

⁷⁰ Artuç, *Malvarlığına Karşı Suçlar*, s. 796.

⁷¹ Köksal Bayraktar ve diğ., *Özel Ceza Hukuku, Malvarlığına Karşı Suçlar*, On İki Levha Yayıncılık, IV. Cilt, 1. bs., İstanbul, 2018, s. 254, Toroslu, a.g.e., s. 180.

⁷² Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 808.

⁷³ Toroslu, a.g.e., s. 186-187.

⁷⁴ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 808.

kişilerin bu suçun mağduru olması mümkün olmayıp bu suçun mağduru yalnızca algılama yeteneğine sahip gerçek kişilerdir⁷⁵. Bu doğrultuda bizim de katıldığımız görüşe göre tüzel kişiler bu suçun mağduru olmayıp ancak suçun işlenmesi nedeni ile tüzel kişinin malvarlığı değerinde azalma olması halinde suçtan zarar gören konumunda olacak olup bu durumda mağdur ise tüzel kişilik adına hareket eden aldatılan kişidir⁷⁶. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında da hilenin gerçek kişiye yönelmesi gerektiğine değinilerek suçun mağdurunun gerçek kişi olabileceği, tüzel kişilerin ise ancak suçtan zarar gören konumunda olabileceği belirtilmiştir⁷⁷. Yine aynı şekilde makineler de iradeye sahip bulunmadıklarından aldatılmaları söz konusu olmayacağından dolandırıcılık suçunun mağduru olamazlar⁷⁸.

Dolandırıcılık suçunda mağdur bakımından değinilmesi gereken bir diğer konu da mağdurun algılama yeteneğine sahip bir gerçek kişi olması gerektiğidir⁷⁹. Kanunun lafzında da değinildiği üzere hileli davranışlarla mağdurun aldatılması suçun oluşması için şarttır. Ortada hileli hareket ile fesada uğrayacak, aldatılacak bir irade bulunmaması durumunda dolandırıcılık suçundan da bahsedilemeyecektir. Bu durumda somut olayın özelliğine göre hırsızlık yahut yağma suçlarından bahsedilecektir⁸⁰. Yargıtay'ın da bu yönde kararları mevcuttur⁸¹.

⁷⁵ Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 14. bs., Ankara, 2019, s. 710, Özen, a.g.e., s. 699.

⁷⁶ Bakıcı, a.g.e., s. 218, Esen, a.g.e., s. 295; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 628; Gökçen ve Balcı, a.g.e., s. 15.

⁷⁷ “Dolandırıcılık suçunda unsur olan kandırabilecek nitelikteki hilenin, gerçek kişiye yönelmesi ve bu kişinin hataya düşürülüp onun veya bir başkasının zararına, fiili işleyene veya başkasına haksız bir menfaat sağlanması gerekir.”, Yargıtay 11 CD, 5405/397, 02.02.2009.; Yargıtay 11 CD, 8423/117, 22.01.2008, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Mayıs 2023.

⁷⁸ Artuç, a.g.e., s. 811.

⁷⁹ Artuç, a.g.e., s. 796.

⁸⁰ Esen. A.g.e., s. 295.

⁸¹ “Algılama yeteneği bulunmayan 12 yaşını bitirmemiş çocukların ve tam akıl hastalarının yaptıkları hareketlerin anlam ve sonuçlarını bilemeyeceklerinden aldatılmalarından ve dolandırılmalarından bahsedilemeyeceğinden hareketle, somut olayda; sanığın, 12 yaşından küçük olduğu anlaşılan mağdurlardan altınları alması şeklinde gerçekleştirdiği sabit görülen eyleminin hırsızlık suçunu oluşturacağı, anlaşılmakta mağdur ve katılan beyanları ile sanık savunmasının tekrar ayrıntılı bir şekilde alınarak, sanığın eyleminin 5237 sayılı Kanun'un 141 inci maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen hırsızlık suçunu mu, yoksa aynı Kanun'un 142 nci maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendinde düzenlenen nitelikli hırsızlık suçunu mu oluşturacağı da tartışılarak bir karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, suç vafında yanılığa düşülerek nitelikli dolandırıcılık suçundan hüküm kurulması...”, Yargıtay 11 CD, 21490/2667, 05.04.2023.

“Katılan...’ın suç tarihinde 8 yaşında olan oğlu... ve 7 yaşındaki yeğeni... 11 TL vererek dondurma almaları için bakkala gönderdiği, katılanın komşusu olan sanığın yolda mağdur çocukların karşısına çıkarak onlara şeker vereceğini söyleyip ellerindeki parayı alıp bunun 6 TL’sini mağdur...’ye geri verdiği, kalan 5 TL’yi ise vermediği iddia edilen olayda; algılama yeteneği bulunmayan 12 yaşını bitirmemiş çocukların ve tam akıl hastalarının yaptıkları hareketlerin anlam ve sonuçlarını bilemeyeceklerinden aldatılmalarından ve dolandırılmalarından bahsedilemeyeceğinden hareketle, somut olayda; sanığın, 12 yaşından küçük olduğu anlaşılan mağdurlardan parayı alması şeklinde gerçekleştirdiği sabit görülen eyleminin, 6763 sayılı Kanun’un 34. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK’nın 253. ve 254 maddeleri gereğince uzlaşma kapsamında yer alan ve TCK’nın 141/1. maddesinde düzenlenen hırsızlık suçunu oluşturacağı gözetilmeden, suç vafında yanılığa düşülerek nitelikli dolandırıcılık suçundan yazılı şekilde hüküm kurulması...”⁸¹ şeklindeki kararı ve yine “Olay öncesinde şahsi sosyal ve ekonomik durumunu bildiği katılanı takibe alıp katılanın işletmekte olduğu Tekel bayisinde bulunduğu sırada katılanın ev telefonunu arayarak katılanın 9 yaşındaki kızı ...’e kendisini polis olarak tanıtır annesine ait banka bilgilerinin ele geçirilmiş olduğunu, bu konuda soruşturma yaptıklarını, evde bulunan annesine ait paraların sahte olduğunu, bu paralar üzerinde inceleme yapılması gerektiğini söyleyerek ...’i kandırarak suretiyle evde bulunan katılana ait 38 adet çeyrek altın, 35.000 TL para ve 8.000 Amerikan dolarını poşete koymasını isteyen ve daha sonra poşeti eve giderek ...’den alan sanığın dolandırıcılık suçunu işlediğinin iddia olunduğu olayda; sanığın, yerinde görülmeyen diğer temyiz itirazlarının reddine, ancak; dolandırıcılık suçunun oluşabilmesi için; failin bir kimseyi, kandırabilecek nitelikte hileli davranışlarla hataya düşürüp,

Kanımızca dolandırıcılık suçundan bahsedebilmek için failin hileli hareketlerinin ulaştığı mağdurun algılama yeteneğine sahip olması gerekmektedir. Hileli hareketlere muhatap kalan mağdurun algılama yeteneğine sahip olmaması durumunda dolandırıcılık suçu değil somut olayın özelliğine göre hırsızlık suçu oluşacaktır. Bu yüzden somut olayda dolandırıcılık suçunun oluşup oluşmaması bakımından önem arz etmesi nedeniyle mağdurun algılama yeteneği konusunda şüphe bulunması halinde Adli Tıp Kurumu'nun (ATK) ilgili birimlerinden bu hususta rapor alınması isabetli olacaktır.

Mağdurun algılama yeteneğinin zayıflığı hususu TCK'nın 158/1-c maddesinde nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Bu hususu dolandırıcılık suçunun nitelikli halleri kısmında detaylı olarak inceleyeceğiz.

1.4.1.3. Suçun Maddi Konusu

Suçun maddi konusu, hareketin yöneldiği şahıs veya şeydir⁸².

Daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz üzere failin hileli hareketlerle mağduru aldatıp onun veya üçüncü bir kişinin zararına olarak ve kendisi yahut üçüncü bir kişinin yararına olarak menfaat temin etmesi dolandırıcılık suçunu oluşturmaktadır. Bu durumda dolandırıcılık suçunun maddi konusunu taşınır mallar, taşınmaz mallar, alacak hakkı gibi maddi değeri olan şeyler oluşturmaktadır⁸³.

Öğretide bazı yazarlara göre, dolandırıcılık suçunun konusunu yalnızca maddi değeri olan şeyler değil manevi değere sahip şeyler hatta şahsi hizmetler de oluşturmaktadır⁸⁴. Ancak uygulamada Yargıtay bu görüşü kabul etmeyip dolandırıcılık suçunun maddi konusunun yalnızca maddi değere sahip varlıklar olabileceğini söylemektedir⁸⁵.

onun veya başkasının zararına, kendisine veya bir başkasına yarar sağlaması gerekmektedir. Mağdurda zayıf da olsa bir irade ve bilinç var olmalıdır. Akla uygun davranma demek, belli bir olay karşısında normal insanlardan çoğunun izleyeceği davranışa uygun hareket etmek demektir. Hâkim, somut olayın mahiyetini, kişinin içerisinde yaşadığı sosyal çevreyi, yaşını ve bu kapsamda gelişme derecesini, muhakeme ve fikri becerisini göz önünde tutarak aldatılmaya elverişli bir iradesinin var olup olmadığı hususunda bir değerlendirme yapması gerekecektir. Algılama yeteneğinin çok zayıf olması veya hiç olmaması halinde, aldatılması gereken bir irade söz konusu olmayacağından dolandırıcılık suçundan bahsedilemeyeceğinden hırsızlık suçu söz konusu olacaktır. Ceza sorumluluğu olmayan 12 yaşını bitirmemiş çocukların, yaptıkları hareketlerin anlam ve sonuçlarını bilemeyeceklerinden aldatılmalarından ve dolandırılmalarından bahsedilemeyeceği dikkate alınarak; somut olayda; 9 yaşında olan ...'in, annesinin hesaplarının ele geçirildiği, kendilerinin polis ve savcı olduğunu, yardımcı olacaklarını, bunun için evdeki paraları bir poşet koy," şeklindeki sanığın teklifini kabul etmesi üzerine sanığın, belirtilen ikamete girerek, ...'den para ve altınların bulunduğu poşeti alması şeklinde gerçekleştirdiği sabit görülen eyleminin hırsızlık suçunu oluşturacağı gözetilmeden, suç vasfında yanılığa düşülerek dolandırıcılık suçundan hüküm kurulması ...", Yargıtay 23 CD, 4227/3872, 31.03.2016, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Mayıs 2023.

⁸² Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 309; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 630.

⁸³ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 809; Uğur Arslan, "Sigorta Dolandırıcılığı Suçu", *TBB Dergisi*, S. 2017 (130), s. 103.

⁸⁴ Kazancı ve Zeyrek, a.g.e., s. 519.; Artuç, a.g.e., s. 797.; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 309; Artuç, *Malvarlığına Karşı Suçlar*, s. 796; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 630; Çelik, a.g.e., 12.

⁸⁵ "Fail, kendisi veya başkasına yarar sağlamak amacıyla bilerek ve isteyerek hileli davranışlar yapmalı, bu davranışlarla bir başkasına zarar vermeli, verilen zarar ile eylem arasında uygun nedensellik bağı bulunmalı ve zarar da, nesnel ölçüler göz önünde bulundurularak belirlenecek ekonomik bir zarar olmalıdır.", Yargıtay CGK, 6-378/205, 05.04.2023., Yargıtay CGK,

Dolandırıcılık suçunda korunan hukuki değerin malvarlığı hakkı yanında kişilerin irade özgürlüğü de olduğunu göz önünde bulundurarak bu durumda suçun maddi konusunun da yalnızca maddi şeyler değil kişide manevi değere sahip şeyler de olabileceği, suçun maddi konusunun maddi yahut manevi değere sahip olması durumunun cezanın tayininde etkili olacağına ilişkin görüşler mevcuttur⁸⁶.

1.4.1.4. Hareket

Ceza hukuku anlamında hareket, insan davranışı sonucu dış dünyada meydana gelen değişimdir. Ceza hukuku dış dünyadaki insan davranışı sonucu olmayan değişimler ile ilgilenmemekte, suç tanımına uyan ve suçu gerçekleştirmeye yönelik iradi insan davranışları ile ilgilenmektedir⁸⁷. Suçun meydana gelmesi için hareket şarttır⁸⁸.

Hukuki korumayı ihlal eden hareket iki şekilde gerçekleşebilir. Hareket öncelikle hukuki normu ihlal eden bir hareketin yapılması yani icrai şekilde, ikinci olarak ise hukuki normu koruyan hareketin yapılmaması yani ihmal suretiyle gerçekleşebilir⁸⁹. Doktrinde suçlar, netice bakımından kategorize edilmiştir. Bu ayrımlardan biri de sırf hareket suçu-neticeli suçlar şeklindedir. İcrai yahut ihmali hareketin yapılması ile yani hareketin yapıldığı anda suç tamamlanıyorsa bu sırf hareket suçudur. Hareketin yapılması ile suçun tamamlanmadığı, aynı zaman da bir sonucun da meydana gelmesi gerektiği, hareket ile neticenin yer, zaman veya nedensellik bağı bakımından birbirinden ayrılabilirdiği suç tipine ise neticeli suç denilmektedir⁹⁰. Dolandırıcılık suçunda hileli hareketin yapılması ile suç tamamlanmamakta aynı zamanda mağdurun yahut üçüncü bir kişinin zararına ve failin veya bir başkasının yararına olmak üzere menfaat temininin yani bir neticenin de gerçekleşmesi gerekmektedir. Görüldüğü üzere dolandırıcılık suçu sırf hareket-neticeli suç ayrımı bakımından neticeli bir suç tipidir⁹¹.

Dolandırıcılık suçunun temel şeklini düzenleyen TCK'nın 157/1. maddesinde suçun hareket unsuru failin hileli hareketlerle mağduru aldatması olarak belirtilmiştir. Yasal düzenlemeye baktığımızda failin hangi davranışlarla hileli hareketi gerçekleştirip

9-424/187, 29.03.2023, Yargıtay CGK 11-471/176, 22.03.2023, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 30 Mayıs 2023.

⁸⁶ Caner Yenidünya, Dolandırıcılık Suçunun Maddi Unsurları Üzerine Bir Değerlendirme, 2019, <https://caneryenidunya.com/dolandiricilik-sucunun-maddi-unsurlari/>, 30.05.2023.

⁸⁷ Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 10. bs., Beta Basım Yayın, İstanbul, 2017, s. 238.

⁸⁸ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 237.

⁸⁹ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 237.

⁹⁰ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 273, 274.

⁹¹ Dursun, a.g.e., s. 171.

mağduru aldatacağı konusunda bir düzenleme, sınırlama bulunmamaktadır⁹². Hileli hareketlerle aldatma eylemi birçok farklı şekilde gerçekleşebilir. Bu durumda dolandırıcılık suçunun serbest hareketli bir suç olduğunu söylemek mümkündür⁹³. Yalnızca hileli hareketler ile gerçekleştiğinden bağlı hareketli olduğunu belirten görüşler de bulunmaktadır⁹⁴.

Günümüzde gelişen insan ilişkileri, teknoloji ve ekonomik değerler göz önünde bulundurulduğunda dolandırıcılık suçunun her gün değişen ve gelişen çok farklı hareketlerle işlendiğini söylemek mümkündür. Yasa koyucu kanuni düzenlemeyi yaparken hilenin tanımını ve neler olabileceğine ilişkin tahdidi bir sayım yapmamıştır⁹⁵. Kanımızca yasa koyucunun genel bir açıklama ile yetinmesinin sebebi gelişen teknoloji ve insan ilişkileri ile birlikte gelişen ve değişen farklı hileli hareketlerdir. Aksine tahdidi bir sayım yapılması halinde gelişen ve değişiklik gösteren yeni nitelikteki hileli hareketlerin cezasız kalmasına neden olabilirdi.

Tanımdan yola çıkıldığında dolandırıcılık suçunda hareket unsurunun, hileli davranış ve hileli davranışla aldatma olarak iki kısımdan oluştuğunu söylemek mümkündür.

TDK sözlüğünde hile; “*Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen; al (II), dolap, dümen, oyun, ayak oyunu, fen, fent, fesat, nakış.*” şeklinde tanımlanmıştır⁹⁶. Buna göre sözlük anlamından yola çıkarak hile; bir düzen dahilinde aldatıcı hareketler sergileyerek kişinin irade özgürlüğünü etkileyerek gerçekte almayacağı bir kararı almaya yahut gerçekte alacağı bir kararı almamaya yönlendirmek olarak tanımlanabilir. Dolandırıcılık suçunun ana unsuru failin dış dünyaya yansıyan yanıltıcı, hileli davranışdır⁹⁷. Hile bu suça rengini veren unsurdur⁹⁸.

Centel/Zafer/Çakmut hileyi “*mağduru hataya düşüren kurnazca hareketler hileyi oluşturur. Fail mağdurun doğru karar verebilme yeteneğini ve fıkri faaliyetini bertaraf etmektedir.*” şeklinde tanımlamıştır⁹⁹.

⁹² Volkan Maviş, “Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. Özel, 2015, s. 599.

⁹³ Atalan, a.g.e., s. 9.

⁹⁴ Selçuk, a.g.e., s. 88-91.

⁹⁵ Atalan, a.g.e., s. 10.

⁹⁶ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 07.06.2023.

⁹⁷ Artuç, a.g.e., s.798.

⁹⁸ Artuç, a.g.e., s. 798.

⁹⁹ Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, *Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Adalet Yayınevi, 3.Cilt, 2.bs., Ankara, 2023, s. 4988.

Selçuk hileyi “Öznel ve nesnel koşulları sömürerek ve iknaya özgü söz ve jestlerle gerçeği peçeleyerek, edilgen öznenin yargılama gücünü etkileyen ve onda yanlış kanı uyandıran diyalektik ve entelektüel bir aldatma hareketidir.” şeklinde tanımlamıştır¹⁰⁰.

Özgenç hileyi “Hile, gerçekte mevcut olmayan bir hususu mevcut göstermek veya gerçekleşmiş bir olayı olduğundan başka türlü ya da hiç gerçekleşmemiş gibi göstermek suretiyle bir insanın yanılğıya düşürülmesi” şeklinde tanımlamıştır¹⁰¹.

Erem-Toroslu hileyi saniadan farklı olarak maddi olmayan araçlar ile mağduru hataya düşürmek olarak tanımlamıştır¹⁰².

Yargıtay ise hileyi “Hile nitelikli yalandır. Yalan belli oranda ağır, yoğun ve ustaca olmalı, sergileniş açısından mağdurun denetleme olanağını ortadan kaldırmalıdır. Kullanılan hile ile mağdur yanılğıya düşürülmeli ve yanıltma sonucu kandırıcı davranışlarla yalanlara inanan mağdur tarafından sanık veya başkasına haksız çıkar sağlanmalıdır.” şeklinde tanımlamaktadır¹⁰³.

YCGK hileyi; “...hile, maddi olmayan yollarla karşısındakini aldatan, yanılğıya düşüren, düzen, dolap, oyun, entrika ve bunun gibi her türlü eylem olarak kabul edilebilir...” şeklinde ifade etmiştir¹⁰⁴.

Yargıtay hangi durumda hilenin kandırıcı nitelikte olacağına ilişkin bir açıklama yahut sınırlama yapmamıştır. Hilenin kandırıcı nitelikte olup olmadığı somut olayın özelliğine göre mahkeme tarafından takdir edilecektir¹⁰⁵.

Tıpkı kanun koyucunun hileyi sınırlama yoluna gitmediği gibi gelişen sosyal, ekonomik ilişkiler, ticaret hayatı, teknoloji gibi unsurlar göz önünde alındığında hileye ilişkin yapılan tüm tanımlamalar da her zaman yetersiz kalacaktır. Bu nedenle hileyi

¹⁰⁰ Selçuk, a.g.e., s.114.

¹⁰¹ Özgenç, *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, s. 19.

¹⁰² Erem ve Toroslu, a.g.e., s. 564.

¹⁰³ Yargıtay 17 CD, 5072/14611, 27.11.2017, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 07 Haziran 2023.

¹⁰⁴ “Yerleşmiş uygulamalar ve öğretideki baskın görüşlere göre ortaya konulan ilkeler göz önünde bulundurulduğunda; hile, maddi olmayan yollarla karşısındakini aldatan, yanılğıya düşüren, düzen, dolap, oyun, entrika ve bunun gibi her türlü eylem olarak kabul edilebilir. Bu eylemler bir gösteriş biçiminde olabileceği gibi, gizli davranışlar olarak da ortaya çıkabilir. Gösterişte, fail sahip bulunmadığı imkanlara ve sığata sahip olduğunu bildirmekte, gizli davranışta ise kendi durum veya sıfatını gizlemektedir. Ancak sadece yalan söylemek, dolandırıcılık suçunun hile unsurunun gerçekleşmesi bakımından yeterli değildir. Kanun koyucu yalanı belirli birtakım şekiller altında yapıldığı ve kamu düzenini bozacak nitelikte bulunduğu hallerde cezalandırmaktadır. Böyle olunca hukuki işlemlerde, sözleşmelerde bir kişi mücerret yalan söyleyerek diğerini aldatmış bulunuyorsa bu basit şekildeki aldatma, dolandırıcılık suçunun oluşumuna yetmeyecektir. Yapılan yalan açıklamaların dolandırıcılık suçunun hileli davranış unsurunu oluşturabilmesi için, bu açıklamaların doğruluğunu kabul ettirebilecek, böylece muhatabın inceleme eğilimini etkisiz bırakabilecek yoğunluk ve güçte olması ve gerektiğinde yalana bir takım dış hareketlerin eklenmiş bulunması gerekir.”, Yargıtay CGK, 172/361, 30.04.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 07 Haziran 2023.

¹⁰⁵ “Hilenin aldatıcı nitelikte olup olmadığı olaysal olarak değerlendirilmeli, olayın özelliği, fiille olan ilişkisi, mağdurun durumu, kullanılmışsa gizlenen veya değiştirilen belgenin nitelikleri ayrı ayrı dikkate alınmalıdır.”, Yargıtay 15 CD, 14138/30884, 05.11.2015, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 07 Haziran 2023.

tanımlarken sınırlı, tahdidi tanımlama yapmak yerine genel ve geniş kavramlar kullanmak sürekli gelişen ve değişiklik gösteren hileli hareketlerin kapsam dışı kalmasının önüne geçilmesini sağlayacaktır.

TCK'da hilenin taşınması gereken özelliklere dair herhangi bir nitelendirme yapılmamıştır. Mülga TCK'da ise hilenin kandırıcı nitelikte olma özelliği vurgulanmıştır¹⁰⁶. TCK'da bu tespitten vazgeçilmiş olup hilenin esasen zaten kandırıcı nitelikte olduğu benimsenmiştir¹⁰⁷. Bazı yazarların görüşüne göre; TCK ile yapılan bu değişiklik sonucu failin hileli hareketleri ile mağdurun aldatılmış olması yeterli olup ortaya çıkan hileli hareketin kandırmaya elverişli nitelik taşınmasına gerek görülmemektedir¹⁰⁸. Hilenin aldatma özelliğini taşınması gerektiğini savunan görüşe göre ise failin hileli hareketinin objektif olarak mağduru aldatmaya elverişli ve denetleme imkanını ortadan kaldırabilir nitelikte olması gerekmektedir¹⁰⁹. Hatta bazı yazarlar bu hususu, hukukun aptalları koruyamayacağı şeklinde açıklamaktadır¹¹⁰.

Yargıtay içtihatlarında hilenin belli bir yoğunlukta ve kandırmaya elverişli olup olmadığı ve mağdurun denetim imkanını ortadan kaldıracak nitelikte olup olmadığı kriterlerine dikkat edilmektedir. Yani Yargıtay bu görüşü ile hileli hareketin somut olaya göre değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Buna göre Yargıtay soyut nitelikteki yalan içerikli beyanı dolandırıcılık suçunun oluşması için yeterli görmemekte ve suçun unsurlarının oluşmadığını belirtmektedir. Yargıtay'ın bu kriterine göre mağdurların denetim imkanının ortadan kalkmadığı, basit yalan niteliğinde olan ve mağdurun bunu objektif olarak tespit edebileceği durumlarda maddi zarar oluşmuş olsa dahi dolandırıcılık suçunun unsurları oluşmayacaktır¹¹¹. Yine Yargıtay'ın hilenin dolandırıcılık suçunun unsuru olabilmesi için mağdurun denetim imkanını ortadan kaldırıcı nitelikte olması gerektiğine ilişkin kararları

¹⁰⁶ Faruk Erem, *Dolandırıcılık*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1956, s. 14.

¹⁰⁷ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 503.

¹⁰⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 813; Toroslu, a.g.e., s. 184.

¹⁰⁹ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 504; Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 442; Özgenç, *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, s. 26; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 632.

¹¹⁰ Toroslu, a.g.e., s. 182; Zeki Hafızoğulları, "Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları", *Ankara Üniversitesi Yayınları*, Zabunoğlu Armağanı, Sayı:316, 2011, s. 411.

¹¹¹ "Sanıkların olay tarihinde peşin para ile hayvan alacaklarını bahane ederek katılanın köyüne gittikleri, pazarlık yaparak toplam dört adet büyükbaş hayvanı 18.500 TL'ye satın aldıkları, 4500 TL'yi peşin kalanını da 20.10.2011 tarihinde sanık Nevzet'in ödeyeceğini söyleyerek ikna ettikleri, sanıkların hayvanları satmasına rağmen katılanın kalan borcunu ödemedikleri, bu surette üzerlerine atılı suçu işledikleri iddia olunan olayda, sanıkların katılana yönelik iradesini sakatlayacak, denetim imkanını ortadan kaldıracak şekilde hileli bir davranışlarının bulunmadığı, sanıkların katılana söylediği iddia edilen sözlerin hile boyutuna ulaşmayan basit yalan niteliğinde olduğu, sanıklar ile katılan arasındaki anlaşmazlığın hukuki ihtilaf mahiyetinde olduğu anlaşılmakla; sanıkların yasal unsurları itibarıyla oluşmayan atılı suçtan beraatleri yerine oluşa ve dosya kapsamına uygun olmayan yetersiz gerekçeyle yazılı şekilde mahkumiyetlerine hükmedilmesi," Yargıtay 11 CD, 13587/14079, 29.12.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 07 Haziran 2023.

mevcuttur. Örnek verilecek olursa mağdurun aleniyet teşkil eden kayıtları incelemeyerek failin basit nitelikteki hilesine inanarak dolandırıldığı olayda Yargıtay; mağdur tarafından aleniyet teşkil eden kaydın incelenmesi halinde dolandırıcılık suçunun tamamlanamayacağını, mağdurun bu kayıtları kendi iradesi ile inceleyebileceğini, dolayısıyla mağdurun denetim imkanının ortadan kalkmadığını, bu nedenle suçun yasal unsurları itibariyle oluşmadığına hükmetmiştir¹¹².

Yasa koyucunun iradesinden yola çıkacak olursak mülga TCK' da hilenin kandırıcı nitelikte olması gerektiğine ilişkin düzenleme varken TCK'da hileye ilişkin herhangi bir özellik vurgulanmamıştır. Yani mülga TCK'da belirtilen hilenin kandırıcı özellikte olma şartı yeni yasada yer almamıştır¹¹³. Bu durum yasa koyucunun unuttuğu bir husus olmayıp aksine buradan yasa koyucunun iradesinin hileyi daha geniş yorumlamak olduğu anlaşılmaktadır. Toplumdaki tüm insanların zeka seviyesinin aynı olduğunu söylemek mümkün değildir. Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda soyut ve basit nitelikteki yalanın dolandırıcılık suçunun hile unsurunu oluşturmayacağına yönelik bir genelleme yapmanın çok sağlıklı olmayacağı ve her olayı somut olayın özelliklerine göre değerlendirmekte fayda olacağı kanaatindeyiz.

Yargıtay'ın mağdura denetim yükümlülüğü yükleme ve basit yalan kavramlarına bakış açısı günden güne değişerek dolandırıcılık suçlarında mağdurun denetim imkanını ortadan kaldıracak yoğunluk ve ağırlıkta hile kavramını esnettiği ve istikrar gösteren yeni kararlarında dolandırıcılık suçunun oluşacağı görüşünün hakim olduğunu söylemek mümkündür¹¹⁴.

¹¹² "Sanığın, suçla konu daireyi simli bir şahsa satıp tapusunu devrettiği halde yeniden satışa çıkardığı ve satış konusunda katılanla anlaştığı, taraflar arasında yapılan satım sözleşmesi uyarınca 10.000,00 TL peşinatın kapora olarak sanığa verildiği, katılanın bankalara kredi başvurusunun olumsuz sonuçlanması üzerine sözleşme hükümlerine göre kaporanın iade edilmesini istediği; ancak sanığın iade etmediği, bu şekilde sanığın dolandırıcılık suçunu işlediğinin iddia edildiği olayda; sanık savunması, katılan ve tanık beyanları ile tüm dosya kapsamına göre, tapu kayıtlarının aleni olup, sanığın katılanın inceleme olanağını kaldırarak nitelikte hileli bir davranışının bulunmadığı gerekçesiyle taraflar arasındaki husumetin hukuki ihtilaf niteliğinde olduğuna yönelik mahkemece verilen beraat hükmü ve uygulamasında bir isabetsizlik görülmemiştir.", Yargıtay 15 CD, 15441/8349, 21.11.2018, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 07 Haziran 2023.

"Sanığın, yargılama sırasında boşandıkları eşi ... adına kayıtlı olan 06 BB 2086 plakalı aracı eşinin bilgi ve rızası olmaksızın devrini vermeyeceğini bildiği halde verecekmış gibi taahhütte bulunarak katılan ...'ya 14.000 TL bedelle satıp satış bedelini aldığı halde aracın devrini yerine getirmediğinin iddia edildiği somut olayda, sanığın eski eşi olan tanık ...'in dosya kapsamında alınan beyanında, aracın kendisi adına kayıtlı olduğunu, ancak alındığı tarihten itibaren eşinin kullandığını, bir dönem aracın satışı için sanığa vekalet verdiğini beyan etmesi ve trafik tescil kayıtlarının da aleni olması karşısında, sanığın, katılanın denetleme imkanını ortadan kaldıracak boyutta hileli bir hareketinin bulunmadığı, bu haliyle atılı suçun yasal unsurunun oluşmadığı, taraflar arasındaki ihtilafın hukuki nitelikte olduğu gözetilmeden, sanığın beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine hükmedilmesi.", Yargıtay 15 CD, 1625/9512, 13.12.2018, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 07 Haziran 2023.

¹¹³ Özen, a.g.e., s. 707.

¹¹⁴ "Somut olayda, müştekinin ...Otomotiv Servis ve Tic. A.Ş.'nin yetkili bayisi olan ...Otomotiv San. ve Tic. Ltd. Şti'nden 30/03/2010 tarihinde vekalet verdiği yeğeni aracılığıyla 2. el araç satın aldığı, satış aşamasında bayi tarafından araçta küçük boyutta hasar olduğuna ilişkin ekspertiz ve 101 kontrol raporu verilmesine rağmen, Tramer bilgilerinden ve 04/07/2005 tarihli ve 21741 nolu dosyasından aracın perte çıkarıldığı ve kilometresinin düşürülmüş olduğu hususunun

Yine dolandırıcılık suçunda mağdurun eğitim durumunun bir önemi bulunmamaktadır¹¹⁵. Bu anlamda suçun oluşumu için mağdurun üniversite yahut ilkokul mezunu olması arasında bir fark yoktur. Somut olaylarda objektif değil subjektif kriterler benimsenip suçun unsurları bu şekilde değerlendirilmektedir. Yani dolandırıcılık suçunda objektif kriterler belirlenip üniversite mezunu olan bir kişiye eğitimi göz önünde bulundurularak daha fazla dikkat etmesi, daha kontrolcü olması gibi fazladan bir yükümlülük yüklenemeyeceği gibi ilkokul mezunu bir kişinin de basit bir yalana inandığı gerekçesi ile suçun unsurlarının oluşmadığından bahsetmek mümkün değildir. Aksi ihtimal, mağdurun korunmasına değil şüphelinin eylemini daha rahat işlemesine ve cezasız kalmasına hizmet etmek olacaktır. Hilenin yoğunluğu, ağırlığı ve mağduru aldatma kabiliyetinin somut olayın özelliğine göre, mağdurun sosyal, ekonomik durumu gibi beşeri unsurlara dikkat edilerek belirlenmesi gerekir¹¹⁶.

Somut olayda failin baştan beri kastının ne olduğu, basit yahut nitelikli bir yalan söyleyip söylemediği, genel olarak dolandırıcılık suçuna meyilli bir tip olup olmadığı gibi hususlar göz önünde bulundurularak eyleminin hukuki mahiyette bir ihtilaf mı yoksa dolandırıcılık suçunu mu oluşturduğunun tespiti gerekir.

Mülga TCK'da kandırıcı nitelikte hileden bahsedildiğinden uygulamada ve öğretide hile “özel hukuk hilesi” ve “ceza hukuku hilesi” olarak iki şekilde irdelenmiştir¹¹⁷. Özel hukuk hilesi, mağdurun inandığı ve aldatıldığı her durumu kapsamaktaydı. Özel hukuk hilesi bakımından basit bir yalan dahi hile olarak nitelendirilmektedir¹¹⁸. Burada önemli olan mağdurun bir yalana inanması ve aldatılmasıdır¹¹⁹. Cezai hilede ise Dönmezer'in ortaya koyduğu “sahneye koyma” görüşünden hareketle hilenin

sonradan öğrenildiğinden bahisle ilgililer hakkında dolandırıcılık suçu yönünden şikayette bulunulması üzerine, olayın hukuki mahiyet arz ettiğinden bahisle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ise de, Benzer bir olay sebebiyle Yargıtay 23. Ceza Dairesinin 02/05/2016 tarihli ve 2015/7775 esas, 2016/5589 karar sayılı ilamında yer alan “katılanının, ... com. isimli internet sitesinden verilen ilanı görerek sanıklardan suça konu aracı satın aldığı, aracı internetten satış ilanı ile satan sanıkların aracın kilometresi ile oynayarak 117.220 km olarak düşürmüş oldukları ve aracın daha az kullanılmış bir araç gibi gösterilerek, katılana normal satış bedelinin üzerinde satmak suretiyle 4.000-5.000 lira haksız menfaat temin ettikleri, sanıkların üzerlerine atılı suçu bu şekilde işlediğinin iddia ve kabul olunması karşısında, eylemin temas ettiği TCK'nın 158/1-f,son maddesinde düzenlenen bilişim sisteminin araç olarak kullanılması suretiyle nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturup oluşturmayacağına...” şeklindeki gerekçede belirtildiği üzere, kilometresi değiştirilmiş araç satma eyleminin dolandırıcılık suçunu oluşturacağının anlaşılması karşısında, araçla ilgili tüketici mahkemesindeki dosyanın celbi ile incelenmesi, şüphelilerin kimlik bilgilerinin tespiti ile beyanlarının alınması suretiyle sonucuna göre şüphelilerin hukuki durumunun tayin ve takdir edilmesi gerektiği gözetilmeden, itirazın bu yönden kabul edilmesi gerekirken, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmüştür.”, Yargıtay 15 CD, 15493/5779, 15.06.2020, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 07 Haziran 2023.

¹¹⁵ Artuç, a.g.e., s. 806.

¹¹⁶ Toroslu, a.g.e., s. 184.

¹¹⁷ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 810.

¹¹⁸ Toroslu, a.g.e., s. 183.

¹¹⁹ Toroslu, a.g.e., s. 181; Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 442.

kandırıcı nitelikte olması, belli bir yoğunlukta olması kriterleri benimsenmiştir. Buna göre hilenin basit bir yalan mahiyetinde olmayıp dış unsurlarla desteklenmesi, belli bir mizansen içermesi gerekmektedir¹²⁰. Ceza hukuku hilesi ve özel hukuk hilesi şeklinde bir ayırım yapılmasının nedeni özel hukuk ilişkilerinin olumsuz etkilenmesini engellemektir¹²¹. TCK'da ise kandırıcı nitelikte olma şartı kaldırılarak bu şekilde ikili bir hile ayırımına gidilmesinin önüne geçilmiştir¹²².

Mülga TCK' da hilenin yanı sıra “*desise*” kavramı da yer almaktaydı. TDK sözlüğünde *desise* “*entrika*” olarak tanımlanmaktadır¹²³. Desisede olan bir şey olmamış gibi, olmayan bir şey olmuş gibi gösterilerek yahut gerçeği gizleyerek birtakım maddi hareketlerle mağdur hataya düşürülmektedir. Aslında hile, *desise*yi de kapsayan birbirine çok yakın kavramlardır¹²⁴. Bu anlamda yeni TCK'da *desise* kavramına yer verilmemiş, bu durum uygulamada da herhangi bir eksikliğe neden olmamıştır¹²⁵. Yargıtay'ın hilenin *desise*yi de kapsayan bir kavram olduğuna ilişkin kararları mevcuttur¹²⁶.

Öğretide hilenin kandırmaya elverişli olmadığı ve buna paralel olarak mağdurun da inanmadığı ve suçun işlenmediği durumların işlenemez suç olarak ifade edildiği görüşler mevcuttur¹²⁷. İşlenemez suç, failin hareketinin veya suçta kullanılan aracın ya da suçun konusunun elverişsizliği nedeni ile suçun meydana gelmemesi durumudur¹²⁸. Kanaatimizce dolandırıcılık suçu bakımından işlenemez suç kavramının hilenin kandırmaya elverişliliği ölçütünden ziyade suçun maddi konusunun bulunmadığı hallerde gündeme geleceği söylenebilir. Hilenin kandırıcı nitelikte olup olmadığını her somut olay nezdinde ayrı değerlendirmekte fayda vardır. Failin uyguladığı hileli hareketin kandırıcılık kabiliyetine yahut derecesine bakılmaksızın hileli hareketlerin sergilendiği ve mağdurun da bu hileli hareketlere inandığı ancak ortada eksilecek,

¹²⁰ Dönmezer, a.g.e., s.460; Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 810.

¹²¹ Erem ve Toroslu, a.g.e., s. 567.

¹²² Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 810.

¹²³ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 20.06.2023.

¹²⁴ Atalan, a.g.e., 9; Gökçen ve Balcı, a.g.e., s. 16.

¹²⁵ Esen, a.g.e., s. 296.

¹²⁶ “Dolandırıcılık suçunun maddi unsurunun hareket kısmı, 765 sayılı TCK'nın 503. maddesinde bir kimseyi kandırabilecek nitelikte hile ve desiseler yapmak olduğu hâlde, 5237 sayılı TCK'nın 157. maddesinde hileli davranışlarla bir kimseyi aldatmak şeklinde ifade edilmiş olup 765 sayılı TCK'da yer alan *desise* kavramına 5237 sayılı TCK'da yer verilmemiş ve hileye *desise*yi de kapsayacak şekilde geniş bir anlam yüklenmiştir.”, Yargıtay CGK, 8-172/361, 30.04.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Haziran 2023.

¹²⁷ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 814; Centel, Zafer ve Çakmut a.g.e., s. 505.

¹²⁸ İlhan Akbulut, “İşlenemez Suç”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 53, S. 1-4, 1990, s. 139.

menfaat temin edilecek bir malvarlığı değerinin bulunmadığı durumlarda işlenemez suç gündeme gelecektir¹²⁹.

Failin dolandırıcılık kastı ile elverişli hileli harekette bulunduğu ancak mağdurun inanmadığı ve bu surette suçun tamamlanamadığı durumlarda TCK'nın 35. maddesi kapsamında teşebbüs hükümlerinin uygulanması gündeme gelecektir¹³⁰. Bu hususta yine Yargıtay'ın fail tarafından sergilenen hilenin belli oranda ağır ve ustaca ve mağdurun denetim imkanını ortadan kaldırıcı nitelikte olması gerektiğine ilişkin kararları mevcuttur¹³¹. Yargıtay'ın bu görüşüne göre; failin kandırıcı nitelikteki hileli hareketlerle eylemde bulunduğu ancak mağdurun inanmadığı durumlarda teşebbüs hükümlerini uygulamak mümkün olacaktır.

Değinilmesi gereken bir diğer konu da tacirlerin sattıkları ürünlerin özellikleri konusunda abartılı beyanlarda bulundukları durumda dolandırıcılık suçunun oluşup oluşmayacağı konusudur. Burada failin baştan beri kastına özellikle dikkat etmek gerekmektedir. Satılan ürünler konusunda söylenilen abartılı sözlerin her daim dolandırıcılık suçunu oluşturduğu yönünde bir değerlendirme yapılacak olursa bu durum gelişmekte olan ticari ve ekonomik hayatın olumsuz yönde gitmesine neden olacaktır¹³². Bu nedenle bu durumlarda satıcının ürününü satmak amacı ile övme,

¹²⁹ Kazancı ve Zeyrek, a.g.e., s. 530.

¹³⁰ Atalan, a.g.e., 16.

¹³¹ “Katılan Vakıfbank Genel Müdürlüğü tarafından, tüm şubelerine gönderilen 24/04/2006 tarihli tebliği ile,... Medikal isimli şirketin gerçek dışı bilanço belgeleri ile kredi başvurusunda bulunduğunu, bu hususta dikkatli olunmasının istendiği, suç tarihin de ise... Medikal şirketi yetkilisi olan sanık... ile kardeşi sanık... ve çekilen krediye kefil olacağını belirtilen diğer sanık...’ın, beraber katılan Vakıfbank’ın.... Şubesi’ne müracaatta bulunarak, konut kredisi talebinde bulundukları, ancak şube yetkililerince yapılan incelemede başvuru evrakı ekinde sunulan şirkete ait evrakların, tebliği ekinde gönderilen evraklar olduğu ve şirkete ait bilanço rakamlarının çok yüksek gösterildiğini fark ettikleri, bu nedenle kredi talebini geri çevirerek kolluk kuvvetlerine haber verdikleri, sanıkların bu surette nitelikli dolandırıcılığa teşebbüs ve resmi belgede sahtecilik suçlarını işlediği iddia olunan somut olayda, sanıklar tarafından gerçekleştirilen hileli hareketlerin katılanın denetim olanağını ortadan kaldırmamış olması ve basit bir denetim neticesinde bilanço belgelerinin gerçek olmadığının anlaşılması karşısında, sanıklar hakkında verilen beraat hükümlerinde her hangi bir isabetsizlik görülmemiştir.”, Yargıtay 15 CD, 3959/293, 17.04.2018, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Haziran 2023.

“Sanığın, 13 adet büyükbaş hayvanının katılan şirketten sigortalı olduğu ve sigorta kapsamında olan bir hayvana ait küpe numarasının, ölen başka bir hayvana takılarak katılan şirkete bildirildiği, sigorta şirketi kayıtları ile mevcut olan hayvan fotoğraflarının incelenmesi neticesinde öldüğü bildirilen hayvan ile sigortalanan hayvanın farklı fiziksel özelliklere haiz olduklarının belirlendiği ve ödeme yapılmadığı, bu suretle sanığın nitelikli dolandırıcılığa teşebbüs suçunu işlediğinin iddia edildiği olayda; Sanığın ifadesinde, hayvanların sahibi olduğunu ancak işler ile...’nın ilgilendiğini beyan ederek suçlamayı kabul etmediği, tanık...’nın 27/03/2014 tarihli ifadesinde, hayvanların birbirlerine vurmaları nedeniyle küpelerin düştüğünü, küpesi olmayan hayvana temizlik yaparken bulduğu küpeyi kendisinin taktığını beyan ettiği anlaşılmakla, katılan şirketin 03/04/2014 tarihli yazısında, hasar dosyasının incelenmesi ile küpe numarasının başka hayvana ait olduğunun belirlenmesi nedeniyle ödeme yapılmadığının belirtilmesi karşısında, sanığın katılan şirketin denetim imkanını elinden alacak nitelikte hileli hareketi bulunmadığı gerekçesi ile kurulan beraat hükmünde isabetsizlik görülmemiştir.”, Yargıtay 15 CD, 30535/4834, 06.05.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Haziran 2023.

“... Üniversitesi Rektörlüğü İdari ve Mali İşler Daire Başkanlığında şoför olarak görev yapan sanığın olaydan önce kimliği belirlenemeyen bir kişiden aldığı lise diploması fotokopisini dilekçe ile sunarak intibak talebinde bulunduğu, diplomanın gerçekliği üzerine duyulan şüphe üzerine yapılan araştırmada ... Milli Eğitim Müdürlüğü’nün cevabi yazısı doğrultusunda bahse konu diplomanın kendileri tarafından düzenlenmediğinin anlaşıldığı, bu suretle sanığın kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılığa teşebbüs suçunu işlediği iddia edilen olayda; sanığın kurumun denetim imkanını ortadan kaldıracak mahiyette hileli bir hareketinin bulunmaması, diploma fotokopisini sunması, kurumun bildirilen belgeyi her zaman denetleme yetkisinin bulunması ve somut olayda da denetleyip durumun anlaşılması karşısında nitelikli dolandırıcılığa teşebbüs suçunun unsuru oluşmadığı gözetilmeden beraati yerine yazılı şekilde hakkında mahkumiyet hükmü verilmesi ...”, Yargıtay 15 CD, 34595/1434, 27.02.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Haziran 2023.

¹³² Aydın, a.g.e., s. 39.

abartma kastı ile mi yoksa karşı tarafın iradesini fesada uğratarak menfaat temin etme amacı ile mi hareket ettiğine dikkat etmek gerekecektir. Satıcının dolandırıcılık kastının olmadığı, ürününü satabilmek amacı ile özelliklerini abarttığı, övdüğü durumlarda dolandırıcılık suçu unsurları itibarıyla oluşmayacaktır. Bu durumda alıcının oluşan yahut oluşabilecek zararları yönünden ihtilafın hukuki mahiyette olduğu değerlendirilerek hukuk mahkemeleri nezdinde Türk Borçlar Kanunu (TBK) ve diğer özel hukuk mevzuatından doğan haklarını kullanabilecek ve böylelikle mağduriyetinin önüne geçilmiş olacaktır¹³³.

Hileli hareketin icrai bir davranış ile gerçekleştirebileceği hususunda şüphe yoktur. Ancak hileli hareketin ihmali bir davranış ile susma yolu ile gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği tartışmalıdır. Mülga TCK'da 503. maddede *"fili mağdur da esasen var olan hatadan hile ve desise kullanmak suretiyle yararlanarak gerçekleştirme"* şeklinde bir ibare bulunmaktaydı ve bu surette yasada eylemin ihmali hareketle de işlenebileceğine yer verilmişti¹³⁴. Yeni TCK'da böyle bir düzenleme bulunmamakla birlikte gerekçesine göre hile icrai bir davranış ile gerçekleştirilebileceği gibi karşı tarafın içinde bulunduğu bir hatadan, eksik yahut hatalı bilgisinden hile ile faydalanarak yani ihmali hareketle de işlenebilmektedir¹³⁵¹³⁶.

¹³³ "Sanıkların ortağı ve temsilcisi oldukları şirket ile katılan şirket arasında Türkiye'den boraks madeni alınması konusunda anlaşma yapıldığı, bu doğrultuda sanıkların yetkilisi olduğu şirket tarafından aralıklı olarak iki kez olmak üzere boraks madeninin gönderileceği ve katılan şirket tarafından da ödeme yapılacağı, anlaşma doğrultusunda katılan şirket yetkilileri tarafından muhtelif tarihlerde olmak üzere mal teslim alınmadan sözleşmede kararlaştırılan tutarın sanıklara gönderildiği, ancak malın bir kısmı teslim edildiğinde katılanların adlarına ithalat yaptıkları müşterileri olan ve aynı zamanda İran'da devlet kuruluşu olduğunu beyan ettikleri ... şirketinin gönderilen malın toprak olduğunu tespit ettirmiş olduğu, sanıklara bu durumun iletilmiş olmasına rağmen mağduriyetin giderilmediği ve sanıkların şirketinin tasfiye halinde olduğu, bu şekilde sanıkların üzerlerine atılı suçu işledikleri iddia olunan olayda; tarafların her ikisinin de şirket olduğu ve aralarında ticari ilişki ve bir anlaşma olduğu, bu doğrultuda katılan tarafından kararlaştırılan bedelin, sanıkların da dosyadaki bilgi, belge ve faturalara göre göndermiş olduğu bir ticari malın bulunduğu ancak taraflar arasındaki uyumsuzluğun malın niteliği ve gönderilen bedelin iadesi konusunda olduğu, bu hali ile taraflar arasındaki uyumsuzluğun karşılıklı bir ticari anlaşmadan kaynaklanan hukuki ihtilaf niteliğinde bulunduğu, nitekim gönderildiği ancak uygun çıkmadığı belirtilen mal konusunda ayıplı mal olması nedeniyle her zaman için anlaşma kapsamında hukuki yollara başvurma imkanı bulunduğu, bu nedenle dolandırıcılık suçunun unsurlarının oluşmadığının kabulü ile verilen beraat hükümlerinde bir isabetsizlik görülmemiştir.". Yargıtay 15 CD, 13647/1938, 12/02/2020, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Haziran 2023.

"Sanığın, katılan firma ile mutfak dolabı yapılması hususunda 25/04/2013 tarihinde 18.000.TL bedel üzerinden satış sözleşmesi yaptığı, 1.500.TL'sini nakit geri kalan 16.500.TL'lik kısım için 1.500.TL olacak şekilde 11 ay için senet düzenledikleri, sanığın 02/02/2014, 02/03/2014 ve 02/04/2014 vade tarihli senetler toplamı olan 4.500.TL'yi katılan şirkete ödediği, ancak vadesi gelmesine rağmen sonraki 02/05/2014, 02/06/2014 ve 02/07/2014 vade tarihli senet borçlarını ödemediği, bu nedenle suç tarihinde senet bedellerinin ödeneceği bahanesiyle katılan şirkette mağaza müdürü olarak çalışan tanık Şaban'ı kuaför dükkanına çağırdığı, tanığa hitaben gerçekte ödeme niyeti olmadığı halde "senetleri verirsen ben de borcu ödeyeceğim" dediği, ancak senetler kendisine verildiğinde borcu ödemediği gibi senetleri de iade etmediği, bu surette sanığın dolandırıcılık suçunu işlediği iddia olunan somut olayda; Sanık savunması, katılan beyanları, tanık anlatımları ile dosya kapsamından, sanık ile katılan şirket arasında mutfak dolabı yapılması hususunda anlaşma olduğu, sanığın beyanına göre mutfak dolaplarının ayıplı teslimi nedeniyle taraflar arasında uyumsuzluk olduğu, sanık tarafından katılan şirkete vadesi gelen senet bedellerini ödenmeme ve ayıplı ifa hususlarının hukuki ihtilaf mahiyetinde olduğu, sanığın üzerine atılı dolandırıcılık suçunun unsurlarının oluşmadığı gerekçesine dayanan mahkemenin beraat hükmünde bir isabetsizlik görülmemiştir.", Yargıtay 15 CD, 3448/7166, 16.06.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Haziran 2023.

¹³⁴ Aydın, a.g.e., 44.

¹³⁵ "Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)", S.Sayısı.664, (Erişim), <<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>>, 15.06.2023,

¹³⁶ Erem ve Toroslu, a.g.e., s. 571; Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 692.

Ancak bu durumda failin ihmali davranışından sorumlu tutulabilmesi için karşı tarafı bilgilendirmesi hususunda yükümlülüğünün bulunması gerekmektedir¹³⁷. Bu yükümlülük kanundan, sözleşmeden, bu yükümlülüğe aykırı önceki hareketten kaynaklanabilir¹³⁸. Ancak bu durumu da somut olaya göre iyi irdelemek gerekir ki kanaatimizce her susmanın da hile sayılabileceğine yönelik bir genelleme yapmak mümkün değildir. Bu gibi durumlarda failin kastını iyi irdeleyip buna göre karar vermek gerekecektir¹³⁹. Ancak şu hususu da belirtmekte fayda vardır ki metinde yer almayan ancak gerekçede bulunan ihmali hareket ile dolandırıcılık suçu işlenmesi halinde failin cezalandırılmasının suçta ve cezada kanunilik ilkesine ne kadar uygun olacağı da tartışmalı olacaktır.

Failin sergilediği hilenin karşı tarafı aldatmaya elverişli olup olmadığı hususunda doktrinde farklı görüşler mevcut olup bu hususta iki kıstas ileri sürülmektedir. Objektif kıstasa göre, sergilenen hile toplumda bulunan ortalama bir insanı aldatabilecek nitelikte ise bu hile aldatmaya elverişlidir. Subjektif kıstasa göre, sergilenen hile somut olaydaki mağdurun kişisel özellikleri göz önünde bulundurularak bu kişiyi aldatabilecek nitelikte ise aldatmaya elverişlidir. Doktrin ve uygulamada subjektif kıstasın daha kabul gördüğünü söylemek mümkündür¹⁴⁰.

Son yıllarda büyük mağduriyetlere neden olan ve yakın zamanda da benzer örneklerini gördüğümüz piramit satış olarak nitelendirilen sisteme değinmekte fayda vardır. Buna göre yukarıdan aşağı doğru bir satış şeması oluşturulmakta ve bu şema yukarıda az kişi ile başlayıp aşağıya doğru çoğalmaktadır. Kişiler bu sisteme paralarını yahut malvarlıklarını koyarak ve yine sisteme başkaca kişiler getirmeleri karşılığında kazanç elde ederek dahil olmaktadır¹⁴¹. Bu şekilde kişi sayısı zincirleme bir şekilde yukarıdan aşağıya doğru çoğalmaktadır. Bu sistemde en üstte bulunan yani sistemi kuran kişilerden başlayarak üstte bulunan ve aşağıya doğru belli bir bedel karşılığında piramit sistemine dahil olan kişilerin sayısının artmasına bağlı olarak kazanç elde edilmesi üzerine kurulmuş bir sistemdir¹⁴². Katılımcılara belli bir bedel ödeyerek sisteme katılmak ve sisteme kazandıracakları her katılımcı için kendilerine para ödeneceği vaad edilmektedir. Piramit sisteminde üst kesimlerde her ne kadar kazanç

¹³⁷ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 812; Kazancı ve Zeyrek, a.g.e., s. 531; Maviş, a.g.e., s. 614.

¹³⁸ Dursun, a.g.e., s. 474; Toroslu, a.g.e., 184.

¹³⁹ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 4994.

¹⁴⁰ Atalan, a.g.e., 12; Özen, a.g.e., 708.

¹⁴¹ Maviş, a.g.e., s. 619.

¹⁴² Dönmezer, a.g.e., s. 379; Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 818; Maviş, a.g.e., s. 619.

elde ediliyormuş gibi görünse de aşağıya doğru kişi sayısı arttıkça sisteme dahil olan para ve malvarlığı değerleri de artmakta ancak aslında sistemdeki dolaşan para ve malvarlıkları kısır bir döngü oluşturduğundan sistem bir yerde tıkanmaktadır¹⁴³. Böylelikle özellikle sisteme en son katılan katılımcıların zarar etmeleri her zaman yüksek ihtimaldir¹⁴⁴. Bu sistemi ilk uygulayan Charles Ponzi olduğu için öğretide “Ponzi Şeması” olarak da geçmektedir¹⁴⁵.

Piramit sözleşmeleri ile ilgili 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK) m.80’de düzenleme yapılmıştır. Buna göre “(1) Piramit satış; katılımcılarına bir miktar para veya malvarlığı ortaya koymak karşılığında, sisteme aynı şartlar altında başka katılımcılar bulma koşuluyla bir para veya malvarlığı kazancı olanağı ümidi veren ve malvarlığı kazancının elde edilmesini tamamen veya kısmen diğer katılımcıların da koşullara uygun davranmasına bağlı kılan, gerçekçi olmayan veya gerçekleşmesi çok güç olan kazanç beklentisi sistemidir. (2) Piramit satış sisteminin kurulması, yayılması veya tavsiye edilmesi yasaktır. (3) Bakanlık, piramit satış sistemleri ile ilgili gerekli incelemeleri yapmaya ve varsa elektronik sistemin ülkemizde durdurulması dâhil ilgili kamu kurum veya kuruluşlarıyla iş birliği içinde gerekli önlemleri almaya yetkilidir.” şeklinde olup yine aynı yasanın 77/17. maddesi ise ; “Bu Kanunun 80 inci maddesine aykırı olarak piramit satış sistemini başlatan, düzenleyen veya toplantı, elektronik posta veya diğer birçok kimsenin de katılımını sağlamaya elverişli yöntemlerle yayan veya böyle bir sistemin diğer bir şekilde yayılmasını ticari amaçlarla destekleyenler hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.” şeklinde düzenleme bulunmaktadır¹⁴⁶. Buna göre Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da (TKHK) piramit sözleşmelerinin tanımı ve genel itibariyle özellikleri belirtilmiş olup cezai yönden TCK'ya atıf yapılmıştır. TCK’da da piramit satış sözleşmeleri yönünden özel bir düzenleme bulunmayıp bu sözleşmeler bakımından somut olayın özelliğine göre dolandırıcılık suçuna ilişkin hükümler uygulanacaktır. Bu tip dolandırıcılık eylemlerinde zararına menfaat temin edilen herkes mağdur sıfatında olacak ve mağdur

¹⁴³ Çelik, a.g.e., s. 29.

¹⁴⁴ Atalan, a.g.e., 97-98.

¹⁴⁵ Aydın, a.g.e., 53.

¹⁴⁶ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, R.G., T.28.11.2013, S.28835, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6502.pdf>, 15.06.2023.

sayısının dolandırıcılık suçu oluşacaktır¹⁴⁷. Yine Yargıtay da piramit sözleşmelerini dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirmektedir¹⁴⁸.

Piramit sözleşmeler konusunda dolandırıcılık suçunun oluşup oluşmayacağı ve hangi anda oluşacağına ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Doktrinde, Dönmezer; piramit sözleşmelerde ilk başta dolandırıcılık suçundan bahsedilemeyeceği, başlangıçta katılımcılara yönelik bir hile olmadığı, ilk başlarda vaadedilen ödemelerin yapıldığı ancak sonlara doğru sistemin işlemez hale gelip piramidin tabanına doğru son üyelere vaadedilen ödemelerin yapılmasının imkansız hale geldiği anda dolandırıcılık suçunun başladığını belirtmektedir¹⁴⁹. Hakeri'ye göre ise katılımcıların sistemin nasıl olduğu, nasıl ilerlediği, katılımcıların hangi basamakta sisteme dahil olduğu, sistemin ne zamana kadar ve nasıl işleyeceği gibi konularda katılımcıların detaylı olarak bilgilendirilmesi durumunda dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır¹⁵⁰. Yine Tezcan/Erdem/Önok'ta piramitsel sözleşmelere yaklaşım bakımından Hakeri ile benzerlik göstermekte olup katılımcıların hangi basamakta sisteme dahil oldukları ve sistemin nereye doğru ilerlediği ve sonuçları hakkında detaylı bilgilendirilmeleri halinde dolandırıcılık suçunun oluşmayacağı, aksi takdirde dolandırıcılık suçunun oluşacağı görüşündedir¹⁵¹.

Piramit sözleşmesinde insanlar belli bir bedel ödeyerek sisteme dahil olmakta ve getirecekleri katılımcılar sayesinde de kazanç elde etmektedir. Bu surette

¹⁴⁷ Atalan, a.g.e., 98.

¹⁴⁸ "Sanıkların, merkezi Hong Kong'da bulunan, insanların kısa zamanda zengin olma hayalini hileli yöntemlerle sömürerek menfaat temin eden "..." isimli organizasyonun Türkiye yapılanmasında faaliyet gösterdikleri, adı geçen organizasyona yasal ve büyük bir şirket görüntüsü vermek amacıyla kitap, broşür ve yayınları kullandıkları, sistemdeki üyelerin başarı hikayeleri anlatıp ...'in çok kazançlı bir sistem olduğu, bu sistemde hakim, vali, polis, emniyet amiri, müfettiş unvanına sahip kişilerin de yer aldığını söyleyerek güven telkin edip ve organizasyona üye olanların çok kısa zamanda zengin olacakları, çok para kazanacakları yönünde açıklamalarda bulunarak mağdurları sisteme üye yaptıkları, sisteme üyen yapılan her üyeden asgari 570 USD tahsil etmek ve karşılığında, sıradan ürünleri koleksiyonel özellikli ürünler olarak belirterek satmak suretiyle mağdurları dolandırdıkları iddia ve kabul edilen somut olayda; "..." isimli organizasyonun Hong Kong merkezli olarak kurulmuş bir saadet zinciri olduğu, Türkiye'deki liderinin ... isimli şahıs olduğu, organizasyonun, bu şahsın organize ettiği sistem içerisinde ofis evlerde faaliyet gösterdiği ve piramitsel bir şekilde Türkiye'nin bir çok ilinde yapıldığı ve süreklilik arzettiği, üye sayısı belirli bir seviyeye ulaşan üyenin ofis lideri olduğu, sisteme üye olanların ofislerde yapılan toplantılara katılmaları sağlanıp, ofis liderlerinin yaptığı anlatımlar, sunumlar ve dağıttığı broşürler aracılığıyla üyeleri psikolojik baskı altına aldığı, organizasyon içerisindeki alt üst ilişkisi dikkate alındığında piramidin katmanları arasında gevşek de olsa bir hiyerarşi bulunduğu, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü'nün 22.04.2010 tarihli ve 1 sayılı Suç Duyurusu Raporunda, her bir katılımcıdan en az 570 USD olmak üzere tahsilat yapıldığı, karşılığında satışı yapılan ürünlerin, satış değerinin çok üzerinde fahiş fiyatla satıldığı, sistemin en az yüzde 80'inin kaybetmeye mahkum olduğu şeklinde tespitler yapıldığı, tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, Mahkemenin, bahse konu yapılanmanın haksız menfaat elde etmeye yönelik bir yapılanma olduğu, bu yapılanmada en küçük birimin ofis olup, ofis liderliğinden yukarıya doğru bir piramit yapı oluşturulduğu ve hiyerarşik bir düzen bulunduğu, görevlendirme, paylaşım, haksız menfaat elde etmede sürece yayılan ve yasal görünüm adı altında çalışan gayri yasal bir faaliyet zinciri olup, bu yapının örgütsel bir faaliyet olduğuna ve sanıkların da bu örgütün faaliyeti kapsamında hareket ederek atılı suçu işlediklerine ilişkin olaya uygun kabul ve gerekçesi karşısında, tebliğnamedeki bozma isteyen düşünceye iştirak edilmemiştir.", Yargıtay 11 CD, 35233/5930, 06.04.2022, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Haziran 2023.

¹⁴⁹ Dönmezer, a.g.e., s. 379; Maviş, a.g.e., s. 621

¹⁵⁰ Hakan Hakeri, "Zincirleme-Piramitsel Oyunlar Düzenleme Suçu", *Yargıtay Dergisi*, C. 27, S. 1- 2, 2001, s 167.

¹⁵¹ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 819-820.

katılımcıların öncelikli düşüncesi ekonomik kazanç olmaktadır. Bu nedenle katılımcıların odakları tamamen ekonomik kazanç olmuş iken sistemi yürütenler tarafından katılımcıların sistemin getirisi ve götürüsü, katılımcılara düşen görevler ve haklar, sistemin gidişatı ve ilerleme şekli, sistemin kazanç şekli gibi hususlarda detaylı bir şekilde bilgilendirilmesi durumunda artık dolandırıcılık suçundan bahsedilemeyecektir. Mağdurun her anlamda bilgilendirildiği ve aşamaların, sonucun öngörülebilir hale geldiği bu durumda artık mağdura yönelik hileli hareketten ve aldatmadan bahsedilemeyecektir. Aksi takdirde katılımcıların yukarıda belirtildiği üzere sistem ve gidişat ile ilgili detaylı bir şekilde bilgilendirilmemesi, birtakım konuların saklanması, yanlış yahut eksik bilgilendirme, katılımcıları hataya düşürme gibi durumların söz konusu olması halinde ise artık dolandırıcılık suçunun oluşacağını söylemek mümkündür¹⁵². Öğretide Hakeri, Tezcan/Erdem/Önok gibi yazarların görüşleri bizce de makul olmakla piramit sözleşmeleri bakımından bu hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Piramit sözleşmelerinde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da her bir katılımcının kendisini sisteme dahil eden fail yönünden mağdur, kendisinin sisteme dahil ettiği mağdur yönünden ise fail olduğudur. Burada katılımcıların mağdur ve fail olma durumları bakımından da yukarıda izah edilen Hakeri, Tezcan/Erdem/Önok'un düşüncelerini göz önünde bulundurmakta fayda vardır. Buna göre bir katılımcı sisteme dahil edilirken yukarıda izah edildiği şekilde sistemin tüm detayları konusunda kendisine bilgi verilerek sisteme katılmış ise artık dolandırıcılık suçu oluşmayacak ve katılımcı da mağdur sıfatını almayacaktır. Ancak katılımcı sisteme dahil edilirken tüm bu hususlarda bilgilendirilmemiş, kendisinden birtakım bilgiler saklanmış, hataya düşürülmüş, yalan söylenmiş ise bu durumda dolandırıcılık suçu oluşacak ve katılımcı da mağdur sıfatını alacaktır. Aynı şekilde bahse konu katılımcının da sistemi bilmeksizin ve dolandırıcılık kastı olmaksızın kendisinin sisteme dahil ettiği her bir katılımcı bakımından dolandırıcılık suçunun faili olmayacağını söylemek mümkündür¹⁵³.

Aldatmak sözlük anlamı ile “*Beklenmedik bir davranışla yanıltmak*”, “*Sözünü tutmamak*”, “*Yalan söylemek*”, “*Olmayacak bir şeyle oyalamak*”, “*Karşısındakinin*

¹⁵² Yargıtay CGK 280/359, 24.11.1998, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Haziran 2023.

¹⁵³ Hakeri, a.g.e., s. 169.

dikkatsizliğinden, ilgisizliğinden yararlanarak onun üzerinden kazanç sağlamak” gibi anlamlara gelmektedir¹⁵⁴.

Aldanma mağdurun zihninde gerçekleşmektedir. Aldatma ile karşı tarafın zihnindeki aksine bir durum oluşturulmaktadır¹⁵⁵. Fail ortaya koyduğu davranışlar ile mağduru kendisinin hileli iradesi yönünde inandırmaktadır¹⁵⁶. Failin hileli davranışı; güven sağlama, yalan söyleme veya rutin bir davranış şeklinde gerçekleşebilir. Burada önemli olan failin bu hareketi ile mağdurun iradesini sakatlamış olmasıdır¹⁵⁷.

Dolandırıcılık suçunun oluşabilmesi için hileli hareketin elde edilmesi amaçlanan menfaate yönelmiş olması gerekir¹⁵⁸. Aksi takdirde dolandırıcılık suçu oluşmayacak fail tarafından sergilenen eylem başkaca bir suça vücut veriyorsa bu suç oluşacaktır. Örneğin; failin yaşlı olan mağduru karşıdan karşıya geçirirken cebindeki parasını alması olayında failin mağduru karşıya geçirme şeklindeki eylemi elde edilmesi amaçlanan menfaate yönelmiş olmadığından burada dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır. Ancak failin bankamatikte para çekmek için uğraşan bir kimsenin yanına gidip kendisine yardımcı olacağını söyleyip ardından belli eylemlerde bulunarak Atm'de para kalmadığı yahut arıza olduğu gibi bir bahane ile mağdurun olay yerinden ayrılmasını sağlayıp ardından Atm'nin verdiği parayı alması şeklinde cereyan eden olayda; failin hileli hareketi doğrudan elde etmeyi amaçladığı menfaate yöneldiğinden burada dolandırıcılık suçunun oluştuğunu söylemek mümkündür¹⁵⁹.

¹⁵⁴ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 03.07.2023

¹⁵⁵ Artuk, Gökcan, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 634.

¹⁵⁶ Özen, a.g.e., s. 712.

¹⁵⁷ “Dolandırıcılık suçunun maddi unsurunun hareket kısmı, 765 sayılı TCK’nın 503. maddesinde bir kimseyi kandırabilecek nitelikte hile ve desiseler yapma olmasına karşın, 5237 sayılı TCK’nın 157. maddesinde hileli davranışlarla bir kimseyi aldatma şeklinde ifade edilmiş, 765 sayılı Kanun’da yer alan desise kavramına 5237 sayılı Kanun’da yer verilmemiş ve hileye, desiseyi de kapsayacak şekilde geniş bir anlam yüklenmiştir.

Mal varlığının yanında irade özgürlüğünün de korunduğu dolandırıcılık suçunun oluşabilmesi için;

1) Failin bir takım hileli davranışlarda bulunması,

2) Hileli davranışların mağduru aldatabilecek nitelikte olması,

3) Failin hileli davranışlar sonucunda mağdurun veya başkasının aleyhine, kendisi veya başkası lehine haksız bir yarar sağlaması,

Şartlarının birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir.

Fail, kendisi veya başkasına yarar sağlamak amacıyla bilerek ve isteyerek hileli davranışlar yapmalı, bu davranışlarla bir başkasına zarar vermeli, verilen zarar ile eylem arasında uygun nedensellik bağı bulunmalı ve zarar da, nesnel ölçüler göz önünde bulundurularak belirlenecek ekonomik bir zarar olmalıdır.

Görüldüğü gibi, dolandırıcılık suçunu diğer mal varlığına karşı işlenen suç tiplerinden farklı kılan husus, aldatma temeline dayanan bir suç olmasıdır. Birden çok hukuki konusu olan bu suç işlenirken, sadece mal varlığı zarar görmemekte, mağdurun veya suçtan zarar görenin iradesi de hileli davranışlarla yanıltılmaktadır. Madde gerekçesinde de, aldatıcı nitelik taşıyan hareketlerle, kişiler arasındaki ilişkilerde var olması gereken iyiniyet ve güvenin bozulduğu, bu suretle kişinin irade serbestisinin etkilendiği ve irade özgürlüğünün ihlal edildiği vurgulanmıştır.”, Yargıtay CGK, 13-97/437, 14.06.2022, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 03 Temmuz 2023.

¹⁵⁸ Aydın, a.g.e., s. 57-58.

¹⁵⁹ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5000.

Mağdurun hileli hareketi bilmesi durumunda artık aldatıldığından söz edilemeyeceği gibi doğal olarak dolandırıcılık suçundan da bahsedilemeyecektir¹⁶⁰.

Dolandırıcılık suçu failin hileli hareketlerle mağduru aldatması yani iradesini sakatlaması şeklinde meydana geldiğinden suçun oluşması için failin karşısında iradesi olan bir varlık bulunması gerekir. Yani dolandırıcılık suçunun iradesi olmayan bir varlığa, örneğin bir makineye karşı işlenmesi mümkün değildir¹⁶¹.

Mağdurun aldatılması failin hileli hareketlerinden kaynaklanabileceği gibi kendisinden yahut üçüncü bir kişiden de kaynaklanabilir. Mağdurun hataya düşmesinin kendisinden yahut üçüncü bir kişiden kaynaklanması durumunda dolandırıcılık suçunun oluşup oluşmayacağına dair doktrinde tartışmalar mevcuttur. Bir kısım görüşe göre fail tarafından ek bir hileli harekette bulunulmaksızın yalnızca mağdurda var olan hatadan faydalanılması durumunda dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır¹⁶². Çünkü burada mağdurdaki hatanın sebebi dolandırıcılık suçunun unsuru olan failin hileli hareketi değildir. Ancak mağdurda var olan hata, fail tarafından hile ile kuvvetlendirilir, devam ettirilir, genişletilir ise dolandırıcılık suçu oluşacaktır¹⁶³. Bir kısım görüşe göre ise failin mağduru icrai hareket ile aldatması ile

¹⁶⁰ “Dolandırıcılık suçunun oluşabilmesi için; failin bir kimseyi, kandırabilecek nitelikte hileli davranışlarla hataya düşürüp, onun veya başkasının zararına, kendisine veya başkasına yarar sağlaması gerekmektedir. Hile nitelikli bir yalandır. Fail tarafından yapılan hileli davranış belli oranda ağır, yoğun ve ustaca olmalı, sergileniş açısından mağdurun inceleme olanağını ortadan kaldıracak nitelikte birtakım hareketler olmalıdır. Kullanılan hileli davranışlarla mağdur yanıltmaya düşürülmeli ve bu yanıltma sonucu yalanlara inanan mağdur tarafından sanık veya bir başkasına haksız çıkar sağlanmalıdır. Hilenin kandırıcı nitelikte olup olmadığı olaysal olarak değerlendirilmeli, olayın özelliği, fiille olan ilişkisi, mağdurun durumu, kullanılmışsa gizlenen veya değiştirilen belgenin nitelikleri ayrı ayrı nazara alınmalıdır. Eylemin teşebbüs aşamasında kalması için, sanığın, hiçbir şeyden haberi olmayan mağdurla iletişime geçtikten sonra mağdurun engel bir nedenden dolayı sanığın istediği menfaati vermemesi gerektiği, bunun dışında, mağdurun, baştan itibaren, sanığın sahte çek vereceğini bilmesi durumunda suçun oluşmayacağı, Bu hukuksal olgular ışığında somut olay incelendiğinde, sanığın, kimliği bilinmeyen muhbirle iletişime geçerek sahte çek kullanmak istediğini söylediği, muhbirin de, bu durumu jandarmaya bildirmesinden sonra tespit edilen zeytinyağı fabrikası yetkilileri ile sanığın iletişime geçirildiği, olayı jandarmaya bildiren kişinin değil, sahte çekin verildiği fabrika yetkililerinin sanığın eylemlerine maruz kaldıkları, olayın mağduru olarak kurgulanan fabrika yetkililerinin de, sanığın sahte çek vereceğini bildikleri, buradaki amacın sanığın sahte çekle birlikte yakalanması olduğu, buna göre, ortada kandırılan veya iradesi sakatlanan kimsenin bulunmadığının anlaşılması karşısında sanığa atılı suçun yasal unsurlarının oluşmadığı anlaşılmakla, sanığın 5271 sayılı CMK'nın 223/2-a maddesi gereğince beraatine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde mahkumiyet kararı verilmesi ...”, Yargıtay 15 CD, 9113/527, 11.02.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 03 Temmuz 2023.

¹⁶¹ “Sanıkların ... ve ... adına düzenlenmiş kredi kartı bilgilerini ele geçirip 30.10.2006 günü ... isimli işyerini telefonla arayıp bilgisayar alımı konusunda işyeri çalışanı ... ile pazarlık yaptıkları, satış bedelinin mail-order yöntemiyle ödenmesi konusunda anlaştıkları, adı geçen işyeri çalışanın anlatımlarından önce ...'a ait sonu 4017 ve 5401 ile biten kredi kartı bilgilerinin kullanıldığı, ancak limitin yetersiz olması nedeniyle satış bedelinin tahsili işleminin gerçekleştirilemediği, bu kez eşlerine ait olduğundan bahisle ...'a ait kredi kartı bilgileri verilip adı geçen kredi kartından 1732 YTL'nin tahsil edildiği, ertesi günü yine aynı işyerini arayan sanıkların ...'e ait kredi kartı bilgilerini kullanarak 3.582 YTL'lik bilgisayar alımı işlemini gerçekleştirdikleri, bu suretle... 'a ait iki ayrı kart bilgisi kullanılmaya kalkışıldığı, ... 'a ait “bonus YKM ve maximum” isimli iki ayrı kredi kartı bilgisi kullanılarak farklı tarihlerde iki ayrı alım işlemi gerçekleştirildiği olayda; satılan malın bedeli mail-order işlemi ile anında satıcının hesabına geçtiği için satıcının zararının bulunmadığı, hileli davranışlarla bir kişinin kandırılarak haksız çıkar sağlanması dolandırıcılık suçunun yasal unsuru olup, bir makinenin yada bilişim sisteminin kandırılmasından söz edilemeyeceği cihetle, bilişim sistemi kullanılarak dolandırıcılık suçunun işlenebilmesi için failin, bilişim sistemini kullanarak bir kişiyi kandırma suretiyle kendisine veya bir başkasına çıkar sağlaması zorunlu olduğundan olayda bu suçun yasal unsurlarının oluşmadığı...”, Yargıtay 11 CD, 22925/11207, 14.10.2010, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 03 Temmuz 2023.

¹⁶² Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 824; Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 457; Yılmaz ve Ergün, a.g.e., s. 13; Toroslu, a.g.e., s. 185.

¹⁶³ Önder, a.g.e., s. 377; Özen, a.g.e., s. 712.

mağdurdaki hatadan faydalanmak suretiyle aldatması arasında fark bulunmamaktadır¹⁶⁴. Failin mağduru her ne sebepten olursa olsun aydınlatma yükümlülüğü var ise bu durumda mağdurdaki hatadan faydalanarak aldatma halinin dolandırıcılık suçunu oluşturacağını söylemek mümkündür¹⁶⁵. Mağdurdaki hata failin tamamen dışında, failin hiçbir davranışı ve kusuru olmaksızın, tamamen kendisi yahut üçüncü bir kişi ile ilgili olması halinde artık fail yönünden dolandırıcılık suçundan bahsetmek mümkün değildir¹⁶⁶. Örneğin mağdurun bilgisayar almak için gittiği mağazada istediği özellikleri faile söylediği, failin de mağdurun istediği özelliklerin tamamının olmadığını, özellikler bakımından eksikler olduğunu bildiği cihazı mağdura istediği özelliklerin tamamına sahipmiş gibi satması halinde burada sanığın mağduru hileli hareketlerle aldattığını söylemek mümkündür. Ancak mağdurun istediği özellikleri söylemesi ve ortamda bulunan başka bir müşterinin aynı bilgisayarı kendisinin de kullandığı ve saydığı tüm özelliklere ve fazlasına sahip olduğunu söylemesi sonucu mağdurun istediği özelliklerin tamamını barındırmayan bilgisayarı alması durumunda artık failin hileli hareketinden ve failin hileli hareketi sonucu mağdurun aldatıldığından bahsedilemeyeceğinden dolandırıcılık suçunun oluştuğunu söylemek mümkün değildir. Burada artık dolandırıcılık suçunun unsuru olan failin hileli hareketi ile mağduru aldatması ve bu hareket ile temin edilen menfaat arasında illiyet bağı olması şartları gerçekleşmemiştir. Yine mağdurun istediği cihazı ve özelliklerini belirttiği ancak failin mağdura belirttiği özelliklerden birkaçının bahse konu cihazda olmadığını belirtmesine rağmen mağdurun ilgili cihazı alması halinde de dolandırıcılık suçundan bahsedilemeyecektir.

Hileli eyleminin zarara uğrayan kişiye karşı gerçekleştirilmesi zorunlu değildir. TCK'nın 157. maddesinde dolandırıcılık suçunun hileli hareketlerle bir kimseyi aldatıp onun yahut başkasının zararına, kendisi veya başkasına yarar sağlama olarak tanımlandığı göz önünde bulundurulduğunda aldatılan kişi ile zarara uğrayan kişinin aynı olmasının şart olmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin bir şirket yetkilisinin şirketi adına işlem yaparken dolandırıcılık eylemine maruz kaldığı olayda; şirket yetkilisi aldatılırken zarar gören ise şirket tüzel kişiliğidir¹⁶⁷.

¹⁶⁴ Erem, a.g.e., s. 16.

¹⁶⁵ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 634.

¹⁶⁶ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 693.

¹⁶⁷ Atalan, a.g.e., s. 21.

Dolandırıcılık suçunun oluşması için fail tarafından sergilenen hileli hareketin mağdurun hataya düşmesinden önce yahut hataya düştüğü esnada gerçekleşmiş olması gerekir¹⁶⁸. Aksi takdirde mağdurun hataya düşmesi ile failin hileli hareketi arasında illiyet bağından söz edilemeyecektir¹⁶⁹. Mağdurun hataya düşmesinden sonra sergilenen hileli hareket ile elde edilen yararı meşru zemine oturtma çabası dolandırıcılık suçuna vücut vermeyecektir. Önceden doğmuş bir borç için hileli hareketler sergilenmesi halinde dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır¹⁷⁰. Sergilenen hareketler ayrıca bir suçu oluşturuyorsa fail yalnızca bu suçtan cezalandırılacaktır. Örneğin mağdur ile fail arasında daha önceden ticari ilişki bulunduğu, bu doğrultuda failin mağdura bir miktar borcunun bulunduğu, failin mağdura borçlandıktan bir süre sonra borcunu ödeyememesi nedeni ile mağdura sahte bono verdiği olayda; failin mağdura olan borcunun daha önceden gerçekleşen hukuki ilişkiye dayalı olduğu ve bahse konu borcun hileli hareketler sonucu oluşmadığı göz önünde bulundurulduğunda dolandırıcılık suçu yasal unsurları itibariyle oluşmayacaktır. Ancak failin mağdura sahte bono verme eylemi yönünden Resmi Belgede Sahtecilik suçu gündeme gelecektir¹⁷¹.

Sonuç olarak dolandırıcılık suçunun oluşabilmesi için yalnızca failin hileli hareketlerde bulunması yeterli olmayacağı gibi failin hileli hareketi olmaksızın hataya düşen mağdur bakımından da suç oluşmayacaktır. Failin hileli hareketleri ile mağduru aldatması ve failin hileli hareketleri ile mağdurun aldanması ve menfaat temini arasında illiyet bağı bulunması gereklidir¹⁷². Mağdurun iradesinin sakatlanması unsuru dolandırıcılık suçunu hırsızlık ve güveni kötüye kullanma suçlarından ayırmaktadır¹⁷³. Yine mağdurun sakatlanan iradesi ile tasarrufta bulunması gereklidir. Failin hileli hareketleri sonucu mağdurun hileli harekete inandığı ancak herhangi bir tasarrufta bulunmadığı yahut mağdurun hileli hareketlere inanmadığı durumda dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır¹⁷⁴. Örneğin failin mağdura kendisini yardıma muhtaç biri gibi

¹⁶⁸ Bakıcı, a.g.e., s. 249.

¹⁶⁹ Atalan, a.g.e., s. 24.

¹⁷⁰ Özen, a.g.e., s. 706.

¹⁷¹ “Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 03.03.1998 tarihli ve 6/8-69 sayılı kararında da açıklandığı üzere, önceden doğmuş bir borç için hileli davranışlarda bulunulması halinde, zarar veya borç kandırıcı nitelikte davranışlar sonucu doğmayacağından dolandırıcılık suçunun unsurları itibariyle oluşmayacağı dikkate alındığında; mağdur ...'nın 15.11.2013 havale tarihli yazısında suça konu çeklerin eski tarihli genel kredi sözleşmesindeki borca mahsuben verildiğinin belirtildiği bu nedenle sanık ...'nin önceden doğan borcuna karşılık çekleri bankaya verdiğinin anlaşılması karşısında, sanıklara atılı nitelikli dolandırıcılık suçunun yasal unsurlarının oluşmadığı anlaşılmakla; sanıklar hakkında atılı suçtan beraatlerine hükmedilmesi gerekirken yazılı şekilde mahkumiyetlerine hükmedilmesi, hukuka aykırı bulunmuştur.”, Yargıtay 11 CD, 13221/2300, 27/02/2024, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 23 Mayıs 2024.

¹⁷² Önder, a.g.e., s. 384.

¹⁷³ Atalan, a.g.e., s. 32.

¹⁷⁴ Aydın, a.g.e., s. 60.

tanıtıp mağdurun da faile inandığı ve üzüldüğü ancak herhangi bir yardımda bulunmadığı durumda mağdur herhangi bir tasarrufta bulunmadığından dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır. Yine failin mağdurdan maddi menfaat temin etmek amacıyla hileli hareketler sergilediği, mağdurun da bu hileli hareketlere inandığı ancak herhangi bir tasarrufta bulunmadığı, bunun üzerine failin mağdurun maddi değeri üzerinde tasarrufta bulunarak, örneğin parasını aldığı durumda artık dolandırıcılık suçu değil hırsızlık suçu gündeme gelecektir. Mağdurun tasarrufu aktif bir eylem olabileceği gibi pasif bir eylem de olabilir. Örneğin daha önceden kendisine borçlu olan failin zor durumda bulunduğuna ve borcunu ödeyemeyeceğine ilişkin hileli hareketlerine inanan mağdurun alacağını alamaması durumunda pasif hareketli tasarrufta bulunduğunu söylemek mümkündür¹⁷⁵.

1.4.1.5. Netice

Dolandırıcılık suçunun neticesi mağdur veya bir başkasının zarara uğraması ve fail veya bir başkasının menfaat temin etmesidir¹⁷⁶.

Dolandırıcılık suçunun tamamlanması için failin hileli hareketlerle mağduru kandırması yeterli olmayıp aynı zamanda mağdurun veya bir başkasının zararına olarak kendisi yahut başka bir kişinin yarar sağlaması da gerekmektedir. Dolandırıcılık suçunun yasada malvarlığına yönelik suçlar bölümünde düzenlendiği göz önünde bulundurulduğunda, suçun oluşması için bir başkasının malvarlığına yönelik bir eylemde bulunulması dolayısıyla failin yahut üçüncü bir kişinin malvarlığı anlamında menfaat temin etmesi gerekmektedir¹⁷⁷.

Burada dolandırıcılık suçunun neticesi olan zarar ve yarar kavramlarını irdelerken öncelikle malvarlığı kavramının ne olduğunu netleştirmekte fayda vardır. Malvarlığının ne olduğuna ilişkin üç teori bulunmaktadır. Salt ekonomik malvarlığı teorisine göre malvarlığı; kişinin para ile ölçülebilen değerlerini ifade etmektedir. Salt hukuksal malvarlığı teorisine göre malvarlığı; parasal değeri olup olmadığına bakılmaksızın kişinin her türlü değerini, hakkını ifade etmektedir. Öğretide de kabul gören karma teoriye göre ise malvarlığı; kişilerin hukuk düzeninde koruma altına alınan ekonomik değerlerinin tümünü ifade etmektedir¹⁷⁸.

¹⁷⁵ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5003.

¹⁷⁶ Artuk, Gökcan, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 634.

¹⁷⁷ Özgenç, *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, s. 27.

¹⁷⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 825.

Dolandırıcılık suçunun gerçekleşmesi için hileli hareketlerle iradesi fesada uğratan mağdurun veya bir başkasının zarara uğraması gerekmektedir¹⁷⁹. Bu durum aslında suçu işleyen failin menfaat temin etmeye yönelik amacını ortaya koymaktadır. Görüldüğü üzere dolandırıcılık suçu bir zarar suçudur¹⁸⁰. Yasada dolandırıcılık suçunun düzenlendiği 157. maddede zarar kavramına yer verilirken herhangi bir tanımlama yapılmamıştır. Zarar kavramı, kişinin malvarlığının pasifindeki artışı veya aktifindeki azalmayı ifade etmektedir.

Failin hileli eylemleri ile iradesi fesada uğrayan mağdur kendisi yahut bir başkasının zararına malvarlığı değeri üzerinde tasarrufta bulunmaktadır¹⁸¹.

Önceki bölümde de ifade ettiğimiz gibi her ne kadar dolandırıcılık suçu yasanın malvarlığına karşı işlenen suçlar bölümünde düzenlenmiş ise de maddi değeri olmayan ancak manevi değeri olan bir eşya, bir tutam saç, bir fotoğrafın da bu manada zarar kavramına dahil olduğunu kabul eden görüşler mevcuttur¹⁸². Ancak Yargıtay'ın manevi değere sahip şeylerin suçun konusu olamayacağına ilişkin kararları mevcuttur¹⁸³.

Suç nedeni ile meydana gelecek zarar mağdurun icrai yahut ihmali tasarrufu sonucu meydana gelebilir. Örneğin; failin alacaklı konumunda olan mağduru, alacağının zamanaşımına uğradığına inandırması ve mağdurun alacağını talep etmekten vazgeçmesi halinde zarar mağdurun ihmali hareketi sonucu oluşmuştur¹⁸⁴.

Failin hileli hareketleri ile meydana gelen zararın miktarı suçun oluşumu bakımından önem arz etmemek ile uygulamada bu husus TCK'nın 61/1-e maddesi kapsamında temel cezanın belirlenmesinde teşdit uygulanması bakımından göz önünde bulundurulabilmektedir¹⁸⁵.

Yasada dolandırıcılık suçunun tanımının yer aldığı 157. maddede zarar ve yarar kavramlarından bahsedilmiş ancak bu kavramların tanımına yer verilmemiştir. Yarar

¹⁷⁹ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 510.

¹⁸⁰ Erem, a.g.e., s. 18; Selçuk, a.g.e., s.128; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 635.

¹⁸¹ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 511.

¹⁸² Gökcan ve Aruç, a.g.e., s. 5003.

¹⁸³ “Bozmadan sonra, Eskişehir 2.Asliye Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sonunda; adı geçen mahkemenin 12.03.2015 tarih 2014/672E., 2015/222K Sayılı ilamı ile zararın maddi olmasa da kanunun geniş anlamda bir zararı tarif ettiği, olayda manevi zarar ve itibar kaybının olduğu gerekçesi ile bozma kararına direnilmesine karar verdiği anlaşılmış olmakla, Hükümden sonra 02.12.2016 tarih ve 29906 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 36. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 307. maddesinin. 3. fıkrası gereğince dairemize gelen dosya incelenerek gereği düşünüldü. Eskişehir 2.Asliye Ceza Mahkemesi'nin direnme gerekçesi yerinde görülmediğinden REDDİNE...”, Yargıtay 15 CD, 3832/8721, 05.04.2017, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 30 Temmuz 2023.

¹⁸⁴ Toroslu, a.g.e., s. 186.

¹⁸⁵ Bakıcı, a.g.e., s. 272.

kavramı kişinin malvarlığının pasifindeki azalmayı veya aktifindeki artmayı ifade etmektedir¹⁸⁶.

Burada mağdurun yahut başkasının zarara uğraması ve bu zarar nedeni ile failin yahut başkasının yarar sağlaması gerekmektedir. Suçun tamamlanması için bu durumun gerçekleşmesi şarttır. Failin dolandırıcılık suçuna konu eylemi gerçekleştirdiği ve mağdurun zarara uğradığı ancak failin menfaat temin edemediği halde suç tamamlanmayacaktır. Geriye kalan tüm eylemlerin gerçekleştirildiği ancak mağdur veya başkasının zarara uğramadığı ve fail veya başkasının yarar sağlamadığı halde suç tamamlanmayacak ve teşebbüs hükümlerinin uygulanması gündeme gelecektir. O halde dolandırıcılık suçunun zarar suçu olduğunu söylemek mümkündür¹⁸⁷.

Failin elde ettiği yararın haksız bir menfaat olması durumunda diğer unsurların da bulunması şartı ile dolandırıcılık suçu oluşacaktır. Elde edilen menfaatin hukuken talep edilebilir, haklı bir menfaat olması ve fail tarafından hileli davranış ile mağdurun aldatılarak elde edildiği halde dolandırıcılık suçu yine oluşacak ancak cezayı hafifleten neden olarak TCK'nın 159. maddesinin uygulanması gündeme gelecektir¹⁸⁸.

Dolandırıcılık suçunda iradesi fesada uğratılan kimse ile zarara uğrayan kimsenin aynı kişi olması gerekmediği gibi menfaat elde eden kimse fail olabileceği gibi üçüncü bir kişi de olabilir. Suçun oluşması ve tamamlanması bakımından bu hususun bir önemi yoktur. Zaten kanuni tanımda da bu husus açıkça belirtilmiştir¹⁸⁹.

Failin mağdurdan elde ettiği menfaatin kaynağının meşru yahut meşru olmamasının dolandırıcılık suçunun oluşması bakımından bir önemi bulunmamaktadır. Bu durumda mağdurun bahse konu menfaati hukuk dışı bir şekilde ve hatta bir suç sonucu elde etmesi söz konusu ise mağdurun eylemi bakımından ayrıca değerlendirme yapılacak olup bu durumun halihazırda failin işlemiş olduğu dolandırıcılık suçuna bir etkisi olmayacaktır. Örneğin mağdurun çalışmış olduğu iş yerine ait arabayı işten ayrılmasına rağmen iş yerine teslim etmeyerek kullanmaya devam ettiği, failin mağdura gelerek kendisinin galerici olduğunu ve bahse konu aracı çok yüksek fiyata satıp parasını kendisine verebileceğini söyleyerek aracı alıp mağdura para vermediği ve aracı iade de etmediği durumda fail dolandırıcılık suçunu işlemiş olacaktır. Burada

¹⁸⁶ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5003.

¹⁸⁷ Esen, a.g.e., s. 301; Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 715.

¹⁸⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 826.

¹⁸⁹ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 697.

mağdurun bahse konu aracı hukuki olmayan yolla elde etmiş olmasının suçun oluşmasına bir etkisi olmayacaktır. Mağdurun hukuki durumu bakımından ise hırsızlık ve güveni kötüye kullanma suçları bakımından ayrıca değerlendirme yapılacaktır¹⁹⁰.

Taraflar arasında hukuki ve ahlaki olmayan ilişki ile gerçekleşen hileli eylemlerle aldatma ve menfaat temin etme durumunda da dolandırıcılık suçu oluşacaktır. Örneği failin polis memuru olarak kendini tanıtarak mağdurdan rüşvet aldığı durumda dolandırıcılık suçu oluşacaktır. Dolandırıcılık suçunda sağlanan yararın mağdur yönünden haksız olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır¹⁹¹. Mağdurun amacının meşru olup olmamasının suçun oluşumuna etkisi bulunmamaktadır. Yargıtay'ın da bu yönde kararları mevcuttur¹⁹².

1.4.1.6. Nedensellik Bağı

Dolandırıcılık suçunun oluşması için failin hileli hareketleri ile mağduru kandırması ve mağdurun veya başkasının zararına olarak kendisinin veya üçüncü bir kişinin yararına olarak menfaat temin etmesi gerektiğini yukarıda belirtmiştik. Burada dikkat edilmesi gereken husus, failin hileli eylemi ile mağdurun veya bir başkasının zararı ve failin yahut üçüncü bir kişinin elde ettiği menfaat arasında uygun nedensellik bağı bulunması gerektiğidir¹⁹³¹⁹⁴. Yani failin eylemini gerçekleştirmesi ile ortaya çıkan mağdurun zararı ve failin elde ettiği menfaatin hileli hareketin sonucu gerçekleşmiş

¹⁹⁰ Gökcan ve Artuç, s. 5004.

¹⁹¹ Toroslu, a.g.e., 190-191.

¹⁹² "Diğer taraftan, TCK'nın 157/1. madde hükmü, mağdurun davranışının özelliğine göre bir ayırım yapmaya elverişli değildir. Kanun, sağlanan yararın mağdur yönünden haksız olmasını aramamaktadır. Ayrıca, dolandırıcılık suçunun oluşması için mağdurun iyi niyetinden yararlanmak da şart değildir. Dolandırıcılık suçunun cezalandırılması için mağdurun amacının meşru olup olmamasının önemi yoktur. (Faruk Erem, Türk Ceza Hukuku, Seçkin Kitabevi, Ankara 1985, Cilt 4, s. 661), (Nevzat Toroslu, Ceza Hukuku Özel Kısım, Savaş Yayınevi, Ankara 2012, s. 187) Kaldı ki, TCK'nın 158. maddesinin ikinci fıkrasına göre "Kamu görevlileriyle ilişkisinin olduğundan, onlar nezdinde hatırı sayıldığından bahisle ve belli bir işin görürüleceği vaadiyle aldatarak, başkasından menfaat temin eden" kişinin nitelikli dolandırıcılık suçundan cezalandırılması öngörülmüştür. Bu hükme göre, mağdurun yapılmasını istediği işin hukuka uygun olması aranmamaktadır. Bu ağırlaştırıcı sebep bakımından, mağdurun iyi niyetli olmaması, hileli hareketlerle aldanmadığı ve iradesinin fesada uğramadığı anlamına gelmez. (Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 2017, s. 723) Benzer şekilde 765 sayılı TCK'nın 503. maddesinde "Bir kimseyi askerlikten kurtarma bahanesiyle" dolandırıcılık suçunun işlenmesinin ağırlaştırıcı neden kabul edilmesi, gayrimeşru amaçlarda dahi dolandırıcılığın varlığını bizzat kanun koyucunun öngördüğünü göstermektedir. (Somay Tümerkan, Dolandırıcılık Suçu, Kazancı Hukuk Yayınları, 1987, s. 70)

Nitekim, Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 24.11.1998 tarihli ve 280-359 sayılı kararında da dolandırıcılık suçunun oluşumu için mağdurun ihlâl edilen çıkarının meşru olmamasının öneminin bulunmadığı belirtilmiştir.", Yargıtay CGK, 1072/633, 11.12.2018, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 30 Temmuz 2023.

¹⁹³ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 809-810; Kazancı ve Zeyrek, a.g.e., s. 538.

¹⁹⁴ "Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 03.03.1998 tarih ve 6/8-69 sayılı kararında da açıklandığı üzere, önceden doğmuş bir borç için hileli davranışlarda bulunulması halinde, zarar veya borç kandırıcı nitelikte davranışlar sonucu doğmayacağından dolandırıcılık suçunun unsurları itibarıyla oluşmayacağı ancak malın tesliminden önce veya teslimi sırasında ödemenin çek ya da bono ile yapılacağı hususunda bir anlaşma bulunması halinde çek ya da bono malın tesliminden sonra verilmiş olsa bile önceden doğmuş borçtan söz edilemeyeceği gözetilerek, ödemenin bono ile yapılacağı hususunda taraflar arasında bir anlaşma bulunup bulunmadığının araştırılması, katılan ve sanığın bu konuda ayrıntılı ifadelerinin alınması, yazılı belge veya tanık bulunup bulunmadığının sorulması sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken eksik araştırma ile mahkûmiyet hükmü kurulması, hukuka aykırı bulunmuştur.", Yargıtay 11 CD, 19307/2894, 12.04.2023, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 30 Temmuz 2023.

olması gerekir¹⁹⁵. Failin hileli hareketi olmasaydı mağdur zarara uğramayacak ve fail menfaat temin etmeyecekti denilebiliyorsa burada nedensellik bağının gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Mağdurun kendi hatası, failin dışında bir kimsenin eylemi yahut başkaca bir dış etken nedeniyle hataya düşmesi durumunda burada dolandırıcılık suçundan bahsedilemeyecektir¹⁹⁶. Burada ortaya çıkan neticenin failin eylemi sonucu gerçekleşip gerçekleşmediği yani neticenin faile yüklenip yüklenemeyeceğine ilişkin değerlendirme yapılmaktadır. Neticenin failin eylemi sonucu gerçekleşmesi yani netice ile failin eylemin arasında sebep sonuç ilişkisi bulunması halinde ortaya çıkan netice nedeni ile failin sorumluluğu gündeme gelecektir. Aksi takdirde ortaya çıkan netice failin eylemi nedeni ile oluşmamışsa burada artık failin cezai yönden herhangi bir sorumluluğundan bahsedilemeyecektir. Örneğin, önceden doğmuş bir borç için fail tarafından teslimde yönelik hileli eylemlerde bulunulması halinde dolandırıcılık suçunun unsurları oluşmayacaktır¹⁹⁷. Burada borcun doğması hileli hareketler sonucu olmadığından, daha önceden doğmuş bir borç olduğundan menfaat ile failin hileli hareketi arasında uygun illiyet bağı bulunmamakta ve dolandırıcılık suçu oluşmamaktadır¹⁹⁸.

1.4.2. Manevi Unsurları

Suçun gerçekleşmesi için yasal metinde belirtilen hareketlerin ve sonucun gerçekleşmesi yeterli olmayıp aynı zamanda fail ile suç arasında bir psikolojik bağ da bulunması gereklidir. Bu psikolojik bağ suçun manevi unsurunu oluşturmaktadır¹⁹⁹.

Bu psikolojik bağ failin eylemi ve sonuçlarını bilerek ve isteyerek gerçekleştirmesi halinde “*kast*”, dikkatsizliği sonucu gerçekleştirmesi halinde ise “*taksir*” adını almaktadır. Buna göre TCK'nın 21/1. maddesinde kast; “*Suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi*” olarak tanımlanmıştır. TCK'nın 21/2. maddesinde suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğinin öngörülmesine rağmen fiilin işlenmesi halinde olası kastın olduğu belirtilmiştir. TCK'nın 22/2. maddesinde taksir; “*Dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık*

¹⁹⁵ Özen, a.g.e., 719; Artuk, Gökcen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 635.

¹⁹⁶ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 824.

¹⁹⁷ Bakıcı, a.g.e., s. 273.

¹⁹⁸ Artuk, Gökcen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 635.

¹⁹⁹ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 405, İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 15. bs., Ankara, 2019, s.242

*dolayısıyla bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmemekle gerçekleştirilmesi” olarak tanımlanmıştır*²⁰⁰.

TCK’da düzenlenen suçlar bakımından aslolan suçların kasıtlı olarak işlenmesidir. Suçların taksirle işlenmesi durumu ise istisnadır. Buna göre bir suçun yasada taksirli hali düzenlenmemiş ise bu suç taksirli olarak işlenememektedir²⁰¹.

TCK’nın 157. maddesinde düzenlenen dolandırıcılık suçu da kasten işlenebilen bir suç olup yasada suçun taksirli hali düzenlenmemiştir. Bu yüzden dolandırıcılık suçu taksir ile işlenememektedir. Failin hileli hareketlerle mağdurun veya bir başkasının zararına ve kendisinin yahut bir başkasının yararına menfaat temin etme kastı ile hareket etmesi gereklidir. Failin tüm bunları bilerek ve isteyerek yapması gerekir. Failin yalnızca hileli hareketlerde bulunmayı amaçlaması ve hileli harekette bulunması yeterli olmayıp aynı zamanda mağdurun veya bir başkasının zararı ve kendisinin yahut bir başkasının yararını da gözeterek hileli hareketi gerçekleştirmesi gerekmektedir²⁰².

Dolandırıcılık suçunun olası kast ile işlenmesi mümkündür²⁰³. Buna göre failin gerçekleştirdiği hileli hareketler ile mağdurun hataya düşebileceğini ve bu surette zarara uğrayabileceğini kendisinin de menfaat temin edebileceğini öngörmesine rağmen eylemi gerçekleştirmesi halinde olası kasttan bahsedilecektir²⁰⁴.

Failin mağduru aldatma kastı hileli hareketinden önce yahut en geç hareket esnasında var olmalıdır²⁰⁵. Kastın eylemden daha sonra ortaya çıkması halindeyse dolandırıcılık suçundan bahsedilemeyecektir. Bu bakımdan yukarıdaki başlıklarda da izah edildiği üzere dolandırıcılık suçunda failin hileli eylemden önce yahut en geç hileli eylem esnasında kastının varlığı gerekli olup dolandırıcılık suçunun diğer suçlardan ayrımı

²⁰⁰ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 318 vd.

²⁰¹ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 438.

²⁰² Esen, a.g.e., s. 301-302.

²⁰³ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 515; zarar suçu; Önder, a.g.e., s. 385; Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 698.

²⁰⁴ Önder, a.g.e., s. 385.

²⁰⁵ “Olay tarihinde; herhangi bir işyeri bulunmayan sanığın, şikayetçiye tanıyan tanıklara kendini iş yeri sahibi olarak tanıtarak, işyeri açacağını, muhasebe işlerini yapmasını isteyerek, kamyonları olduğundan bahisle gerekli evrakları sorup, şikayetçinin muhasebecisi olacağı izlenimini yarattıktan sonra, banka havalesi geleceğinden evrakları hazırlayıp tekrar döneceğini söyleyip işyerinden ayrıldıktan kısa bir süre sonra yeniden gelerek, havale edilecek paranın yeterli gelmediğini acil paraya ihtiyacı olduğunu söyleyerek şikayetçiden para almak suretiyle menfaat temin etmesi şeklindeki eyleminde, sanığın baştan itibaren kastı, yalanın tasarlanıp sergilenişi, şikayetçide oluşturduğu güven itibarıyla hile boyutuna ulaştığı ve yüklenen dolandırıcılık suçunun tüm unsurlarıyla gerçekleştiği gözetilmeden hırsızlık suçundan hüküm kurulması...”, Yargıtay 11 CD, 5401/3241, 18.03.2010.; Yargıtay 11 CD, 5490/8363, 12.07.2010, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Ağustos 2023.

ve birçok somut olayda dolandırıcılık suçunun oluşup oluşmaması bakımından bu husus önem arz etmektedir²⁰⁶.

Suçun manevi unsurunu oluşturan kast; genel kast ve özel kast olmak üzere iki türlü karşımıza çıkmaktadır. Genel kast failin gerçekleştirdiği hareket ve sonuçlarını bilip isteyerek gerçekleştirmesidir. Özel kast ise failin özel bir saik ile hareket ve sonuçlarını bilip isteyerek gerçekleştirmesi halidir²⁰⁷. Dolandırıcılık suçu bakımından özel kast aranmayıp suçun oluşması için genel kast yeterlidir²⁰⁸. Doktrinde bir kısım görüşe göre dolandırıcılık suçu sonucunda menfaat elde edilmesi amaçlandığından özel kast ile işlenebilen bir suç olduğu belirtilmektedir²⁰⁹. Ancak bizim de katıldığımız diğer görüşe göre dolandırıcılık suçu sonucu elde edilmesi amaçlanan menfaat failin özel kastını ortaya koymayıp suçun işlenmesi ile meydana gelen doğal sonuçtur. Bu manada failin genel kasta sahip olduğunu söylemek mümkün olup ayrıca kanunda belirtilmeyen özel bir saikin varlığından bahsetmek mümkün değildir²¹⁰. TCK'nın 157. maddesinde düzenlenen dolandırıcılık suçunun temel şekli için genel kast yeterli olup 158. maddede düzenlenen nitelikli haller bakımından özel kast hallerinin olduğu durumlar da mevcuttur. Örneğin TCK'nın 158/1-j maddesinde; fail banka veya diğer kredi kurumlarınca tahsis edilmemesi gereken bir kredinin açılmasını sağlamak maksadı ile hareket etmektedir. Burada fail tahsis edilmemesi gereken bir krediyi sağlama özel saiki ile hareket etmektedir. Bu durumlar ilerleyen bölümlerde suçun nitelikli halleri incelenirken irdelenecektir.

1.4.3. Hukuka Aykırılık Unsuru

Kanuni tanımında belirtilen ve suçun işlenmesi için fail tarafından gerçekleştirilen hareketin hukuk düzeni tarafından kabul görmemesi ve yasaklanması, müeyyideye tabi tutulması hukuka aykırılıktır²¹¹. Failin davranışının kanunda herhangi bir müeyyideye bağlanmaması, hukuk düzeni tarafından kabul görmesi halinde hukuka aykırılık unsurundan dolayısıyla suçtan bahsedilemeyecektir. Yani fiilin hukuka uygun

²⁰⁶ “Somut olayda; Sanıkların hakkındaki evrak tefrik edilen diğer sanık ile birlikte dolandırıcılık yapmak için anlaştıkları, sanık ...'in çalıntı bir kamyonu sahte plaka takıp buna uygun hazırlanan sahte ruhsat belgelerini vererek katılanın şirketinden aldığı malı götürmesi gereken yere götürmeyip diğer sanıkla birlikte mal edinme şeklinde gerçekleşen olayda, güveni kötüye kullanma suçunda başlangıçta kazanç sağlama kastı bulunmaması, malın tesliminden sonra oluşan mal edinme niyetinin ortaya çıkmasının gerekmesi oysa ki sanıkların baştan beri dolandırıcılık kastıyla hareket etmeleri...”, Yargıtay 15 CD, 12804/35998, 30.04.2012, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Ağustos 2023.

²⁰⁷ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 340; Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 376.

²⁰⁸ Sami Selçuk, *Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı ve Çeklerle İlgili Suçlar*, s. 17; Özen, a.g.e., s. 721.

²⁰⁹ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.447.

²¹⁰ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 515; Selçuk, a.g.e., s. 155.

²¹¹ Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Der Yayınları, II. Cilt, 14. bs., İstanbul, 2019, s. 232. Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 313.

olması halinde ortada suç ve ceza da olmayacaktır. Hukuk kuralı ile yasaklanan bir eyleme başka bir hukuk kuralı ile müsaade edilmesi halinde hukuka aykırılık unsuru ortadan kalkar ve fiil hukuka uygun hale gelir. Ceza yasasında düzenlenen hukuka uygunluk halleri; meşru müdafaa, zorunluluk hali, kanun emrini ifa, hakkın kullanılması, ilgilinin rızasıdır²¹².

TCK'nın 24/1. maddesinde kanun hükmünü yerine getirme, 24/2. maddesinde yetkili amirin emrini uygulama, 25/1. maddesinde meşru müdafaa, 25/2. maddesinde zorunluluk hali, 26/1. maddesinde hakkın kullanılması, 26/2. maddesinde ilgilinin rızası hukuka uygunluk sebepleri olarak tanımlanmış ve sayılmıştır²¹³.

TCK'nın 26/2. maddesinde; *“Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.”* şeklindeki düzenleme karşısında mağdurun üzerinde mutlak olarak tasarruf edebileceği hakkına ilişkin rızası doğrultusunda fail tarafından eylemin işlenmesi halinde ceza verilmez. Burada görüldüğü üzere mağdurun üzerinde mutlak surette tasarrufta bulunabileceği bir hakkına ilişkin vermiş olduğu rıza hukuka uygunluk nedeni olup bu hakka ilişkin fail tarafından gerçekleştirilecek ihlalli hareket halinde mağdurun rızası nedeniyle hukuka uygunluk sebebi olduğundan faile ceza verilmeyecektir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus şudur ki rıza, kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakka ilişkin ve failin eyleminden önce ve bu rızayı açıklamaya yetkili kişi tarafından verilmelidir²¹⁴. Aslında tüm dolandırıcılık suçlarında mağdurun rızası bulunmaktadır. Failin hileli eylemleri karşısında menfaatin mağdurun rızası dışında gerçekleşmesi halinde dolandırıcılık suçu değil somut olayın özelliğine göre hırsızlık suçu gündeme gelecektir. Ancak her ne kadar dolandırıcılık suçlarında mağdurun rızası olsa da bu sağlıklı bir rıza olmayıp sakatlanmış bir iradenin ürünüdür. Bu nedenle mağdurun buradaki rızası aslında geçerli bir rıza değildir²¹⁵. Mağdur hileli harekete maruz kalıp iradesi fesada uğramasaydı bu rızayı göstermeyecekti. Dolayısıyla bu rıza hukuka uygunluk sebebi teşkil etmeyecektir²¹⁶. Mağdurun rızası sakatlanmış bir rıza olmayıp gerçekte var olan bir rıza ise bu durumda hukuka uygunluk sebebi teşkil edecektir. Örneğin failin

²¹² Dursun, a.g.e., s. 459.

²¹³ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237-20140302.pdf>, 10/08/2023

²¹⁴ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 466 vd.

²¹⁵ Özen, a.g.e., s. 723.

²¹⁶ Centel, Zafer ve Çakmut, s. 514.

babasına eşinin çok hasta olduğunu ve acil paraya ihtiyacı olduğunu söylediği ve babasının aslında gelininin hasta olmadığını bilmesine rağmen oğluna para verdiği durumda artık gerçek bir rızadan bahsetmek mümkündür²¹⁷.

TCK'nın 25/2. maddesinde zorunluluk hali; *“Gerek kendisine, gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.”* şeklinde hüküm altına alınmıştır. Örneğin failin çok acil ameliyat olması gereken çocuğunun ameliyatı için gerekli parayı bulmak için işlediği dolandırıcılık suçunda ıztırar halinin olduğunu söylemek mümkündür. Yargıtay'ın da yerleşik içtihatlarında dolandırıcılık suçunda zorunluluk halinin bulunabileceği ve bu durumlarda fail hakkında üzerine atılı dolandırıcılık suçundan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 223/3-b maddesi kapsamında ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi gerektiği belirtilmektedir²¹⁸.

1.5. Dolandırıcılık Suçunda Cezaya Etki Eden Nedenler

1.5.1. Şahsi Cezasızlık Nedeni

Suçun kanuni tanımında yer alan eylemlerin fail tarafından gerçekleştirildiği ve yine kanuni tanımdaki neticenin gerçekleştiği ancak yine kanuni düzenleme nedeni ile failin şahsına bağlı nedenlerden ötürü cezalandırılmaması hali şahsi cezasızlık sebebi olarak adlandırılmaktadır²¹⁹.

Şahsi cezasızlık nedenleri failin kişisel özellikleri, ilişkileri ve belli durumlara bağlı olarak ortaya çıkan ve failin cezalandırılmaması sonucunu doğuran sebeplerdir. Kanun

²¹⁷ Gökcan ve Artuç, s. 5007.

²¹⁸ “5237 sayılı TCK'nın 25/2.maddesinde, gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmeyeceğinin hüküm altına alındığı, bu açıklamalar çerçevesinde sanık ...'in, abisinin eşi olan ...'ın yeşil kartı ile sağlık karnesini bilgisi dışında alarak ... Kadın Hastalıkları ve Doğum Hastanesine gittiği, bu belgeleri kullanarak hastanede doğum yaptığının iddia edildiği olayda sanığın, acil müdahale gerektiren sağlık durumu nedeniyle başkasına ait sağlık karnesini kullandığı anlaşılmakla, TCK'nın 25/2 maddesinin koşullarının oluştuğu, bu nedenle de 5271 sayılı CMK'nın 223/3-b maddesi gereğince hakkında ceza verilmesine yer olmadığına dair kararda bir isabetsizlik görülmemiştir.”, Yargıtay 15 CD, 282/180. 03.02.2015.; Yargıtay 15 CD, 12106/14224, 26.09.2013.; Yargıtay 15 CD 14739/558, 20.01.2014, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Ağustos 2023.

²¹⁹ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 4. bs., Ankara, 2011, s. 298.

koyucu suçun belli yakınlık, akrabalık ilişkisi bulunan kişilere karşı işlenmesi durumunda ceza verilmeyeceğine hükmetmiştir²²⁰.

TCK'da onuncu bölümde malvarlığına karşı suçlar bölümünde 167. maddede şahsi cezasızlık sebebi ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebepler düzenlenmiştir²²¹. Buna göre maddenin birinci fıkrasında belirtildiği üzere ilgili şahsi cezasızlık sebepleri yasanın onuncu yani malvarlığına karşı suçlar bölümünde yer alan tüm suçları kapsamaktadır. Ancak bu bölümde yer alan yağma ve nitelikli yağma suçları istisna tutulmuş ve bu suçlar bakımından ilgili maddede düzenlenen şahsi cezasızlık sebepleri uygulanmayacaktır.

Maddenin birinci fıkrasına göre; suçun halihazırda evli ve haklarında herhangi bir ayrılık kararı bulunmayan eşlerden birinin, üst soy veya alt soyun yahut bu derecedeki kayın kısımlarından birinin veya evlat edinenin yahut evlatlığın, aynı konutta beraber yaşayan kardeşlerden birinin zararına işlenmesi halinde ilgili akrabaya ceza verilmeyeceği hüküm altına alınmıştır²²².

Maddenin ikinci fıkrasına göre, suçun haklarında ayrılık kararı verilmiş eşlerden birinin, aynı konutta beraber yaşamayan kardeşlerden birinin, aynı konutta beraber yaşamakta olan amca, dayı, hala, teyze, yeğen veya ikinci derecede kayın kısımlarının zararına işlenmesi halinde failin cezalandırılabilirliği şikayet muhakeme şartına tabi tutulmuş ve cezasında yarı oranda indirim yapılacağı belirtilmiştir²²³.

TCK'nın 167. maddesinde düzenlenen şahsi cezasızlık sebepleri ve cezada indirim yapılmasını gerektiren sebepler 157. ve 158. maddede düzenlenen dolandırıcılık suçunun basit ve nitelikli hallerinde uygulama alanı bulabilecektir.

Madde incelendiğinde kanun koyucu malvarlığına karşı işlenen suçlar yönünden özellikle eşler ve aralarında belli bir yakınlıkta akrabalık bağı bulunan kimseler bakımından şahsi cezasızlık sebepleri ve cezada indirim yapılmasını gerektiren sebep adı altında düzenleme yapma ihtiyacı duymuştur. Burada kanun koyucu özellikle belli bir akrabalık, yakınlık bağına sahip olan kişiler bakımından ceza vermeme veya daha

²²⁰ Mesut Bilen, “Türk Ceza Hukuku’nda Dolandırıcılık Suçu”, (Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2012), s. 252-253.

²²¹ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>, 15.08.2023

²²² Toroslu, a.g.e., s. 197.

²²³ Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 729.

az ceza verme şeklinde yaptığı düzenleme ile aile ve akrabalık bağının zedelenmesinin, sekteye uğramasının önüne geçerek bu kavramları koruma altına almaya çalışmıştır²²⁴.

Maddede tahdidi bir sayım yapılmış olup madde kapsamına dahil olmayan akrabalık ilişkileri bakımından uygulama alanı bulmayacaktır. Yine suçun mağdurunun maddede sayılan yakınlardan biri ile birlikte maddede sayılmayan başka bir mağdur daha olması halinde fail bu kişi yönünden maddeden faydalanamayacaktır. Yine iştirak halinde işlenen suçlar bakımından faillerden biri madde kapsamında kalan akrabalık ilişkisine sahip olsa dahi diğer fail iştirakçisi olan failin cezasızlık sebebinden faydalanamayacaktır²²⁵. Madde lafzında belirtildiği üzere bahse konu cezasızlık sebepleri şahsidir ve iştirakçiyi etkilemez²²⁶. Buradan da yola çıkıldığında bu durum bir hukuka uygunluk nedeni değil şahsa bağlı bir cezasızlık nedenidir.

Maddenin birinci fıkrasının a bendinde “*haklarında ayrılık kararı verilmemiş eşlerden birinin*” diğerine karşı bu suçu işlemesi halinde hakkında cezaya hüküm olunmayacağı belirtilmiştir. Burada eş, evlilik, boşanma, haklarında ayrılık kararı verilmiş eş gibi kavramlar aile hukuku kavramları olup bunların tespitinde Türk Medeni Kanunu’ndan (TMK) faydalanılacaktır²²⁷. Halihazırda aralarında boşanma davası devam eden ancak haklarında herhangi bir karar verilmemiş eşlerin birbirlerine karşı dolandırıcılık suçunu işlemesi halinde maddenin nasıl uygulanacağı konusunda yukarıda izah edildiği üzere TMK’den faydalanmak gereklidir. Bu yüzden maddede belirtilen “*haklarında ayrılık kararı verilmemiş eş*” ve “*haklarında ayrılık kararı verilmiş eş*” kavramları bakımından değerlendirme yapılırken TMK’ nın esas alınması gerekir²²⁸. Bu yüzden yukarıdaki görüşe katılmamakla hakim tarafından verilmiş bir ayrılık kararı bulunmadığı sürece halihazırda devam eden bir boşanma davası olsa dahi taraflar halen haklarında ayrılık kararı verilmemiş eş konumunda olduklarından birbirlerine

²²⁴ Bilen, a.g.e., s. 252-253.

²²⁵ Çelik, a.g.e., s. 88.

²²⁶ Toroslu, a.g.e., s. 197-198.

²²⁷ Türk Medeni Kanunu, R.G., T.8.12.2001, S.24607, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>, 15.08.2023

I. Boşanma veya ayrılık

Madde 170- Boşanma sebebi ispatlanmış olursa, hâkim boşanmaya veya ayrılığa karar verir. Dava yalnız ayrılığa ilişkinse, boşanmaya karar verilemez. Dava boşanmaya ilişkinse, ancak ortak hayatın yeniden kurulması olasılığı bulunduğu takdirde ayrılığa karar verilebilir.

II. Ayrılık süresi

Madde 171- Ayrılığa bir yıldan üç yıla kadar bir süre için karar verilebilir. Bu süre ayrılık kararının kesinleşmesiyle işlemeye başlar.

III. Ayrılık süresinin bitimi

Madde 172- Süre bitince ayrılık durumu kendiliğinden sona erer. Ortak hayat yeniden kurulmamışsa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir. Boşanmanın sonuçları düzenlenirken ilk davada ispatlanmış olan olaylar ve ayrılık süresinde ortaya çıkan durumlar göz önünde tutulur.”

²²⁸ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5326.

karşı dolandırıcılık suçunu işlemeleri halinde TCK'ın 167/1. maddesinin uygulanması gerekir²²⁹. Yargıtayın yerleşik içtihatları da bu yöndedir²³⁰. Maddenin uygulanması bakımından suç tarihinde tarafların karı koca olması gerekli olup suç tarihinden sonra boşanmış olmalarının maddenin uygulanması bakımından herhangi bir önemi bulunmamaktadır²³¹. Yine taraftar arasında TMK anlamında resmi bir evlilik yapılmadığı ancak tarafların fiilen evli gibi birlikte hayat sürdürdükleri durumda da yukarıda belirtildiği gibi cezai durumlarının tespiti bakımından TMK'yı esas almak ve ilgili hukuka göre taraflar evli olmadıklarından birbirlerine karşı işledikleri dolandırıcılık suçu bakımından TCK'ın 167. maddesinin uygulanamayacağını söylemek mümkündür²³².

Yine maddede düzenlenen “*altsoy, üstsoy, bu derecedeki kayın hısımlığı, evlat edinen, evlatlık*” kavramları bakımından da TMK'ya göre tespit yapmak gerekir. TMK'ye göre kan hısımlığı derecesi aradaki doğum sayısına göre tespit edilir ve kendisinden doğulan kişiler üstsoy, kendisinin doğurduğu ve doğrulan kişilerden doğan kişiler altsoydur. Kayın hısımlığını ise eşin aynı tür ve derecedeki kan hısımları oluşturmakta olup evlilik ortadan kalksa dahi devam eder²³³. Buna göre failin, eşinin babaannesini dolandırması halinde TCK'nın 167/1-b maddesi kapsamında hakkında cezaya hükmolunmayacaktır. TMK'de mevcut evlilik birliğinin ortadan kalkması halinde

²²⁹ Bilen, a.g.e., s. 254, Özen, a.g.e., s. 745.

²³⁰ “Sanıkla katılan arasında boşanma davası görüldüğü, ancak taraflar arasında verilmiş bir ayrılık kararı bulunmadığı, surf boşanma davasının açılmasının ayrılık kararı verildiği anlamına gelmediğinin anlaşılması karşısında; sanığın unsurları oluşmayan mala zarar verme suçundan TCK'nın 167/1 maddesi gereğince ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerektiği gözetilmeden dosya kapsamına uygun olmayan yetersiz gerekçeyle yazılı şekilde mahkumiyet kararı verilmesi...”, Yargıtay 23 CD, 16136/10006, 24.11.2016, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Ağustos 2023.

²³¹ “Somut olayda; sanık ... ile katılan ...'nın suç tarihinde resmi nikahlı evli oldukları ancak geçimsizlik nedeniyle karşılıklı olarak boşanma davası açtıkları, sanık ...'ın, arkadaşı olan diğer sanık ... ile fikir ve eylem birliği içerisinde hareket ederek katılan ...'ya ait malları haczedebilmek amacıyla aralarında göstermelik senet düzenledikleri, sanık ...'ın borçlu, sanık ...'ın da alacaklı olduğu 10.01.2004 düzenleme tarihli olmak üzere 01.02.2004, 15.03.2004, 15.04.2004, 15.05.2004, 15.06.2004 ve 15.07.2004 ödeme tarihli toplamda 140.000 TL bedelli 6 adet bono düzenledikleri, sanık Hakan'ın bu bonoları 30.10.2007 tarihinde icraya verdiği, ödeme emrine ilişkin tebligatın sanık ...'la katılan ...'nın birlikte oturdukları eve gönderildiği ancak sanık ...'ın başka bir adreste posta memurunu bularak tebligatı bizzat aldığı ve borca veya imzaya itiraz etmediği, icra takibinin bu şekilde kesinleştiği ve evde bulunan katılana ait malların haczedildiği, bir süre sonra da sanık ...'ın borcun tamamının ödendiği gerekçesiyle icra takibini kaldırdığı anlaşıldığından; sanık ...'ın suç tarihi itibarıyla katılanın resmi nikahlı eşi olması nedeniyle TCK'nın 167/1.a maddesi uyarınca verilen ceza verilmesine yer olmadığına dair karar ile sanık ... hakkında nitelikli dolandırıcılık suçundan verilen mahkumiyet kararında bir isabetsizlik görülmemiştir.”, Yargıtay 15 CD, 2563/18416, 10.11.2014, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Ağustos 2023.

“Katılan ile sanığın evli oldukları zamanda katılan adına kredi çekilip yine katılan adına tescil edilen suça konu kamyonu katılana teslim etmeyen sanık hakkında, tarafların 26.03.2010 tarihinde boşanmış olmaları nedeniyle, suç tarihine göre TCK'nın 167 madde hükümlerinin uygulanması gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde mahkumiyet kararı verilmesi...”, Yargıtay 23 CD, 5459/265, 13.01.2016, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Ağustos 2023.

²³² Özbeke, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 729.

²³³ Türk Kanunu, R.G., T.8.12.2001, S.24607, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>, 15.08.2023

“IV. Hısımlık

1. Kan hısımlığı

Madde 17- Kan hısımlığının derecesi, hısımları birbirine bağlayan doğum sayısı ile belli olur. Biri diğerinden gelen kişiler arasında üstsoy-altsoy hısımlığı; biri diğerinden gelmeyip de, ortak bir kökten gelen kişiler arasında yansoy hısımlığı vardır.

2. Kayın hısımlığı

Madde 18- Eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları, aynı tür ve dereceden kayın hısımları olur. Kayın hısımlığı, kendisini meydana getiren evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmaz.”

kayın hısımlılığının devam edeceği hüküm altına alınmıştır²³⁴. Yargıtay ilgili maddenin arada üveylik ilişkisi olması durumunda uygulanamayacağını belirtmektedir. İlişkinin suç tarihinde mevcut olması gerekir. Suç tarihinden sonra fail ile mağdur arasında altsoy veya üstsoyluk ilişkisi oluşmuş olsa dahi fail bakımından madde uygulanamayacaktır. Şahsi cezasızlık nedeninin uygulanması bakımından suç tarihindeki durum önemlidir²³⁵.

Maddede düzenleme alanı bulan evlatlık ilişkisi de TMK kapsamında tespit olunacaktır²³⁶. Buna göre kişinin kendi evladı gibi sahiplenip, besleyip, büyüttüğü ve yetiştirdiği kişi bakımından aralarında TMK anlamında resmi bir evlatlık ilişkisi kurulmadığı sürece, aralarında meydana gelen dolandırıcılık suçu bakımından şahsi cezasızlık sebebi uygulanmayacaktır. Yine evlatlık ilişkisi suçun işlendiği anda kurulmuş olmalı, suç işlendikten sonra kurulan evlatlık ilişkisi geriye dönük olarak işlenmiş suç bakımından şahsi cezasızlık sebebinin uygulanmasını sağlamayacaktır²³⁷. Yine suçun işlendiği esnada var olan ancak suç işlendikten sonra hukuki olarak ortadan kalkan evlatlık ilişkisi durumunda, sonradan ortadan kalkan evlatlık ilişkisi geriye dönük olarak maddenin uygulanmasına engel olmayacak ve fail bakımından şahsi cezasızlık sebebi uygulanacaktır²³⁸.

Maddenin c bendinde düzenlenen kardeşlik ilişkisinde şahsi cezasızlık sebebinin uygulanması için kanun koyucu kardeşlerin aynı konutta beraber yaşamasını şart koşturmuştur²³⁹. Buna göre genel olarak kardeşler arasında bir şahsi cezasızlık sebebi mevcut değildir. Kardeşlerin aynı konutta birlikte yaşaması halinde bu bent uygulanacak olup ayrı konutta yaşamaları halinde ise maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebep uygulanacaktır. Maddede düzenlenen manada birlikte yaşama, süreklilik arz edecek şekilde aynı

²³⁴ Dursun, a.g.e., s. 451, 452.

²³⁵ "Nüfus kayıt örneğine göre sanığın suç tarihinde katılanın oğlu olduğu anlaşıldığından, 5237 sayılı Kanun'un 167 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde düzenlenen şahsi cezasızlık sebebi bulunan sanık hakkında verilen, ceza verilmesine yer olmadığına dair hükümden hukuka aykırılık bulunmamıştır.", Yargıtay 11 CD, 28557/8123, 08.11.2023, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 18 Ağustos 2023.

²³⁶ Türk Medeni Kanunu, R.G., T.8.12.2001, S.24607, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>, 18.08.2023.

²³⁷ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5330, 5331.

²³⁸ Bilin, a.g.e., s. 255-257.

²³⁹ "Bu kapsamda inceleme konusu dava dosyası değerlendirildiğinde; sanık ...'ın inceleme dışı sanık ... ile iştirak halinde hareket ederek, borçlusu katılan ... olan suça konu sahte bonoyu icra takibine koymak suretiyle atılı suçu işlediğinin iddia ve kabul olunması karşısında, sanık ... ile katılan ...'ın kardeş oldukları ve aynı konutta beraber yaşamadıkları anlaşılmakla; öncelikle kamu kurum ve kuruluşlarının araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçu yönünden, 02.12.2016 tarihli ve 29906 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34 üncü maddesi ile değişik 5271 sayılı Kanun'un 253 ve 254 üncü maddeleri gereğince uzlaştırma işlemlerinin yerine getirilmesi, uzlaşmanın sağlanamaması durumunda ise 5237 sayılı Kanun'un 167 nci maddesinin ikinci fıkrası gereğince verilecek cezanın yarısı oranında indirilmesi gerektiğinin gözetilmemesi Kanun'a aykırı olup kanun yararına bozma talebi bu nedenle yerinde görülür.", Yargıtay 11 CD, 1077/3050, 24.04.2023, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 18 Ağustos 2023.

konutta ikamet etmektir. Geçici bir süre kardeş evinde kalma, kardeşinin evine tatile gelme gibi süreklilik arz etmeyen birlikte yaşama hallerinde kardeşler arasındaki dolandırıcılık suçu bakımından şahsi cezasızlık sebebi uygulanmayacaktır. Kardeşlerin aynı anne ve babadan olması şart değildir. Ancak eşlerin daha önceki evliliklerinden doğmuş çocukları bakımından aynı konutta yaşasalar dahi kardeşlik ilişkisi mevcut olmadığından bu hal uygulanamayacaktır²⁴⁰.

1.5.2. Cezada İndirim Yapılmasını Gerektiren Şahsi Sebep

Yukarıdaki başlıkta TCK'nın 167/1. maddesinde düzenlenen şahsi cezasızlık sebeplerini ele almıştık. Bu başlık altında ise maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebepleri ele alacağız.

Maddenin ikinci fıkrasında birinci fıkrasına göre daha uzak akrabalık bağı ve yakınlık ilişkilerinin düzenlendiğini görmekteyiz. Buna göre; bu fıkra *“aynı evde yaşamayan kardeşler, haklarında ayrılık kararı verilmiş eşler, aynı konutta beraber yaşayan amca, dayı, hala, teyze, yeğen veya ikinci derece kayın hısımlarının”* zararına olarak suçun işlenmesi halinde şikayet üzerine fail hakkında verilecek cezanın indirileceği öngörülmüştür²⁴¹.

Uygulamada taraflar arasındaki akrabalık bağı nüfus aile kayıt örneği, tanık, kolluk araştırma tutanakları gibi delillerle ispatlanabilmektedir²⁴².

Bir önceki başlıkta izah edildiği üzere yine bu fıkra bakımından da akrabalık bağı, kayın hısımlığı, haklarında ayrılık kararı verilmiş eş gibi kavramların tespiti bakımından TMK'dan faydalanmak gereklidir.

Maddede belirtilen *“haklarında ayrılık kararı verilmiş eş”* kavramı bakımından hukuken mevcut bir hakim kararı olması gereklidir. Bunun dışında hukuken evli olan ancak taraf iradeleri ile ayrı yaşama kararı alınan durumlarda mevcut bir hakim kararı bulunmadığı için resmi olarak taraflar halen karı koca olacaklar ve bu durumda birbirlerine karşı işledikleri dolandırıcılık suçu bakımından TCK'nın 167/2. maddesi uygulanamayacak olup bu durumda birinci fıkra uygulama alanı bulacaktır²⁴³.

²⁴⁰ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5331.

²⁴¹ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>, 25.08.2023.

²⁴² Bilen, a.g.e., s. 258

²⁴³ Özen, a.g.e., s. 745.

Kardeşler bakımından bu fıkranın uygulanmasının şartı aynı konutta yaşamamaktır. Bir önceki başlıkta izah edildiği üzere aynı konutta beraber yaşayan kardeşlerin dolandırıcılık suçunu birbirlerine karşı işlemeleri halinde fail hakkında TCK'nın 167/1. maddesinde düzenlenen şahsi cezasızlık sebebi olduğu için fail hakkında ceza verilmeyecektir. Ancak aynı olayda kardeşlerin aynı konutta yaşamaması halinde ise fail hakkında TCK'nın 167/2. maddesinde düzenlenen cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebep olduğu için fail hakkında indirilmiş ceza verilecektir²⁴⁴.

Madde kapsamında cezada indirim yapılmasını gerektiren diğer akrabalık ilişkileri de amca, dayı, hala, teyze, yeğen veya ikinci derecede kayın hısımlıdır. Bu akrabalık ilişkileri bakımından fıkranın uygulanabilmesi için kanun koyucu aynı konutta beraber yaşamayı şart koşturmuştur. Buna göre genel olarak fıkra sayılan akrabalar arasında cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebep mevcut değildir. Bu akrabaların aynı konutta birlikte yaşaması halinde fıkra uygulanacak olup ayrı konutta yaşamaları halinde ise fıkra uygulanmayacaktır. Maddede düzenlenen manada birlikte yaşama, süreklilik arz edecek şekilde aynı konutta ikamet etmektir²⁴⁵. Geçici bir süre akrabanın evinde kalma, tatile gelme gibi süreklilik arz etmeyen birlikte yaşama hallerinde fıkra uygulama alanı bulmayacaktır²⁴⁶.

²⁴⁴ “Katılan ile sanığın kardeş oldukları, ceza sorumluluğunu etkileyen şahsi sebepleri düzenleyen 5237 sayılı Kanun'un 167 nci maddesinin ikinci fıkrasında tanımlanan aynı konutta beraber yaşamayan kardeşe karşı nitelikli dolandırıcılık suçunda sanık hakkında hükmolunan cezadan indirim yapılması gerektiği ile takibinin şikâyetine tabi olduğu...”, Yargıtay 11 CD, 29228/10323, 18.12.2023, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 25 Ağustos 2023.

“Sanık ...'un müşteki ...'un kardeşi olduğu, müştekinin, sanıktan şikâyetçi olmaması karşısında, sanığın müşteki kardeşi ile aynı konutta oturduğunun tespit edilmesi halinde 5237 sayılı TCK'nın 167/1 maddesine göre sanık hakkında ceza verilemeyeceği, aynı konutta oturmaması halinde, suçun aynı yasanın 167/2 maddesine göre şikâyetine tabi olacağı ve cezada indirim yapılacağı gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması...”, Yargıtay 11 CD, 13966/37954, 28.05.2012, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 25 Ağustos 2023.

²⁴⁵ “Mahkemece sanıklar hakkında verilen mahkumiyet kararının Dairemizin 11/12/2013 tarih, 2012/21581-2013/19844 sayılı ilamıyla şikâyetçi (müteveffa) ... ile müteveffa ...'ın sanık ...'nin anne ve babası, sanık ...'nin ise babaanne ve dedesi olması, ... ve ...'ın diğer mirasçılarıyla sanıklar arasında da yakın akrabalık ilişkisi bulunması nedeniyle, nitelikli dolandırıcılık suçu açısından TCK'nın 167/1.b ve 167/2. maddesi uyarınca sanıklar hakkında şahsi cezasızlık sebepleri olup olmadığı tartışılmadan yazılı şekilde hüküm kurulması gerekçesiyle bozulmasından sonra, mahkemenin sadece katılan ...'ın beyanını aldığı ve katılan ...'un sanık ...'nin yeğeni, sanık ...'nin ise amcasının oğlu, katılan ...'ın, sanık ...'nin amcası, sanık ...'nin ise kardeşi olduğu, TCK'nın 167/2. maddesi uyarınca şahsi cezasızlık sebebinin kuzenler açısından uygulanma olanağı olmadığı, yeğen ve amca açısından uygulanabilmesi için ise aynı konutta beraber yaşama şartı olduğu, beraber oturmamalarının anlaşıldığı gerekçesiyle mahkumiyet hükmü kurulduğu, ancak müteveffa ... adına sahte vekaletle taşınmazın satma olayında mağdurun sanık ...'nin annesi ve sanık ...'nin babaannesi ... olduğu ve bu eylem yönünden sanıklar hakkında TCK'nın 167/1. maddesi gereğince şahsi cezasızlık sebebinin varlığı nedeniyle cezaya hükmedilemeyeceği, mağdur ...'ın taşınmazlarını sahte veraset ilamları temin edip satmada mağdurların olay tarihinde müteveffa ...'ın mirasçıları olduğu, sanıkların zincirleme dolandırıcılık suçundan cezalandırılmaları da göz önüne alınarak, her eylem ve mağdurunun ve mağdur vefat ettiyse mirasçılarının tespiti, buna göre TCK'nın 167. maddesine göre şahsi cezasızlık sebebinin ve 167/2. maddesi kapsamında olanların şikâyetlerinin olup olmadığı tespit edilmeden ve şikâyetleri olanlar yönünden indirim yapılması gerektiği düşünülmeden bozma sonrası ...'un şikâyetçi olmadığı beyanı dikkate alınmadan yazılı şekilde yanlışlı değerlendirilmeyle hükümler kurulması...”, Yargıtay 15 CD, 30655/2316, 03.03.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 25 Ağustos 2023.

²⁴⁶ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5333.

1.5.3. Etkin Pişmanlık

Pişmanlık TDK sözlüğünde; “*Pişman olma durumu; nedamet*” olarak tanımlanmaktadır²⁴⁷.

Ceza hukukunda suç tamamlandıktan sonra fail tarafından pişmanlık duyularak suçun sonuçlarının engellenmesi, telafi edilmesi, tazmin edilmesi gibi davranışlarda bulunulması hali etkin pişmanlıktır. Burada suç tamamlanmakta ancak ortaya çıkan haksızlığın sonuçları mümkün olduğunca telafi edilmeye çalışılmaktadır²⁴⁸. Etkin pişmanlık hükümleri malvarlığına karşı suçlar yönünden TCK’ nın onuncu bölümünde 168. maddesinde düzenlenmiştir²⁴⁹.

Etkin pişmanlık aslında cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi bir sebeptir. Yasa koyucu TCK’ nın 167/2. maddesinde düzenlenen cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebepte fail ile mağdur arasında birtakım akrabalık yahut yakınlık ilişkisi ararken 168. madde kapsamında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması için failin bizzat pişmanlık göstererek suçun sonuçlarını ortadan kaldırmaya yönelik davranışlarda bulunmasını aramaktadır²⁵⁰. Burada yasa koyucu mağdurun zararının aynen geri verme yahut tazmin suretiyle ortadan kaldırılmasını ve bu şekilde toplumda oluşan düzensizliğin giderilmesini amaçlamaktadır. Yasa koyucu mağdurun zararının kısmen giderilmesi halinde fail hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını, mağdurun fail hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması hususunda rıza göstermesi şartına bağlamıştır²⁵¹.

Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için birtakım şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Buna göre öncelikle suçun tamamlanması gereklidir. Suçun tamamlanmasından önce failin pişman olarak gönüllü olarak suçun işlenmesinden vazgeçip veya suçun tamamlanmasını veya sonucun gerçekleşmesini önler ise bu durumda gönüllü vazgeçme hükümleri uygulanacaktır. Gönüllü vazgeçme hükümleri suçun tamamlanması anına kadar mümkündür²⁵². Suçun tamamlanmasından sonra failin pişman olarak zararı gidermesi halinde ise etkin pişmanlık hükümleri gündeme gelecektir²⁵³. Yani tamamlanmayan, teşebbüs aşamasında kalan suçlar bakımından

²⁴⁷ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 30/08/2023.

²⁴⁸ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 673; Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.315.

²⁴⁹ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>, 30.08.2023.

²⁵⁰ Aydın, a.g.e., s. 141.

²⁵¹ Aydın, a.g.e., s. 145, 146.

²⁵² Çelik, a.g.e., s. 100.

²⁵³ Gökcen ve Artuç, a.g.e., s. 5346.

etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması mümkün değildir²⁵⁴. Suç tamamlandıktan sonra ise failin, azmettirenin veya yardım edenin bizzat pişmanlık göstermesi ve buna bağlı olarak mağdurun uğradığı zararı aynen geri verme veya tazmin etme suretiyle tamamen gidermesi gerekmektedir²⁵⁵.

Maddenin uygulanabilmesi için failin bizzat pişmanlık göstermesi ve zararın bu şekilde giderilmesi şarttır. Örneğin zararın cebri icra yolu ile giderilmesi, failin kaçarken suça konu malı atması, zararın üçüncü kişilerce failden habersiz ve rızası dışında giderilmesi durumlarında failin bizzat gösterdiği pişmanlıktan söz edilemeyeceği için etkin pişmanlık hükümleri uygulanmayacaktır²⁵⁶.

İade ve tazminin bizzat fail, azmettiren veya yardım eden tarafından yapılması gerektiği kanunda emredilmiştir. Ancak uygulamada failin bizzat zararı gideremediği durumlarla karşılaşlabilmektedir. Örneğin failin yatalak hasta olması, tutuklu veya hükümlü olarak cezaevinde bulunması gibi durumlarda fiilen bizzat mağdurun zararını giderme imkanı bulunmamaktadır. Bu gibi durumlarda failin pişmanlık duyma ve rızası dahilinde olması şartı ile zararın failin yakını, arkadaşı gibi üçüncü kişiler tarafından giderilmesi halinde de fail hakkında etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilmektedir^{257,258}.

²⁵⁴ “Sanıkların, icra takibinden vazgeçmiş oldukları ve haksız menfaatin temin edilememiş olması karşısında, nitelikli dolandırıcılık eylemlerinin teşebbüs aşamasında kaldığı gözetilmeden eylemlerin tamamlanmış olduğu kabul edilerek sanıklara fazla ceza tayini, 5237 sayılı TCK’nın 168. Maddesinde düzenlenen etkin pişmanlık, suçun tamamlanmasından sonraki pişmanlığı düzenlemekte ve tamamlanan bir suçun yol açtığı zararın giderilmesi, eski hale getirilmesi ya da malın iadesini kapsamakta olduğu dikkate alındığında, somut olayda nitelikli dolandırıcılık eylemlerinin tamamlanmadığı, bu kapsamda giderilmesi veya eski hale getirilmesi gereken bir zararın da söz konusu olmadığından anlaşılması karşısında; etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanarak sanıklar haklarında eksik ceza tayin edilmesi, bozmayı gerektirmiş...”, Yargıtay 15 CD, 6805/67, 12.01.2015, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 30 Ağustos 2023.

“...eyleminin teşebbüs aşamasında kalıp kalmadığının ortaya konulabilmesi için sanık ile mağdur arasındaki ticari ilişkinin ne şekilde gerçekleştiğinin araştırılması, bu kapsamda, mağdurun, sanığa herhangi bir ürün verip vermediği, tarafların suça konu çekin banka nezdinde araştırılmasından sonra alış verişin tamamlanması konusunda anlaşılıp anlaşmadıklarının incelenip, sonucuna göre sanığın kastının değerlendirilmesinin gerektiği, nitelikli dolandırıcılık suçunun unsurlarının oluştuğu kanaatine varılır ise eylemin teşebbüs aşamasında kalıp kalmadığı, tamamlanmış ise etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağına değerlendirilmesinden sonra sanığın hukuki durumunun tayin ve tespiti gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması...”, Yargıtay 15 CD, 2103/24442, 23.11.2017, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 30 Ağustos 2023.

²⁵⁵ “Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 27/10/2009 tarih ve 2009/6-132 Esas ve 2009/251 karar sayılı kararında da vurgulandığı üzere; 5237 sayılı TCK’nın 168. maddesinde yer alan “etkin pişmanlık” hükmünün uygulanabilmesi için, sanığın bizzat pişmanlık göstererek mağdurun uğradığı zararı aynen geri verme veya tazmin suretiyle tamamen gidermesi gerektiği, 765 sayılı TCK’nın 523. maddesi, “iade ve tazmin esasına” dayalı bir düzenleme iken, 5237 sayılı TCK’nın 168. maddesi tazminden çok “pişmanlık” esasına dayanmakta olup, pişmanlık sonucu olan iade ve tazminin önem taşıması nedeniyle iade ve tazminin cebri icra yoluyla gerçekleştirilmesi, zararın failin rızası hilafına veya ondan habersiz olarak üçüncü kişilerce giderilmesi gibi hallerde sanığın etkin pişmanlığından söz edilemeyeceği cihetle...”, Yargıtay 15 CD, 31031/4256, 07.04.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 30 Ağustos 2023.

²⁵⁶ Aydın, a.g.e., s. 146.

²⁵⁷ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5349, 5350.

²⁵⁸ “Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 27/10/2009 tarih ve 2009/6-132 Esas ve 2009/251 Karar sayılı kararında da vurgulandığı üzere; “5237 sayılı Kanun’un 168. maddesinde yer alan “etkin pişmanlık” hükmünün uygulanabilmesi için, sanığın bizzat pişmanlık göstererek mağdurun uğradığı zararı aynen geri verme veya tazmin suretiyle tamamen gidermesi gerektiği, 765 sayılı Kanun’un 523. maddesi, “iade ve tazmin esasına” dayalı bir düzenleme iken, 5237 sayılı Kanun’un 168. maddesi tazminden çok “pişmanlık” esasına dayanmakta olup, pişmanlık sonucu olan iade ve tazminin önem taşıması nedeniyle iade ve tazminin cebri icra yoluyla gerçekleştirilmesi, zararın failin rızası hilafına veya ondan habersiz olarak üçüncü kişilerce giderilmesi gibi hallerde sanığın etkin pişmanlığından söz edilemeyeceği” içeriğindeki kararı da dikkate

Yargıtaya göre sanığın pişmanlığını mutlaka sözlü olarak göstermesi şart olmayıp pişmanlığını ortaya koyan davranışlar, zararın tazminine yönelik rızası ile de gösterebilir²⁵⁹.

Suçun birden fazla kişi tarafından iştirak iradesi içinde işlenmesi halinde faillerinden birinin veya birkaçının bizzat pişmanlık göstererek mağdurun uğradığı zararı aynen geri verme yahut tazmin şeklinde gidermesi halinde diğer iştirakçilerin bu duruma karşı çıkmayarak yalnızca rıza göstermeleri hâlinde bu failler de etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilecektir²⁶⁰. Burada faillerden biri veya birkaçı tarafından mağdurun zararı giderilmekle artık ortada giderilecek bir zarar kalmadığından diğer failler bakımından etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması için zarar giderme şartı aranmamaktadır. Ancak diğer faillerin de davranışları ile bizzat pişmanlık ve zarar giderimine rıza gösterdiklerini ortaya koymaları gerekir²⁶¹. Özen; şeriklerin etkin pişmanlıktan faydalanabilmeleri için her birinin kendi payına düşen cins borcu tazmin etmesi gerektiğini belirtmektedir²⁶².

Failin özgür iradesi ile bizzat pişmanlık göstererek zararı gidermesi gerekmektedir. Uygulamada da sıkça karşılaşıldığı üzere failin başka bir konuda ifade verirken yer gösterme işlemi yapması ile suça konu eşyanın tespit edilmesi, arama işlemleri sırasında suça konu eşyanın tespit edilmesi, el koyma işleminin mutlak olması, failin üstünün aranması sırasında suça konu eşyanın tespit edilmesi, failin kaçarken eşyayı düşürmesi, cebri icra yolu ile eşyanın ele geçirilmesi gibi durumlarda failin özgür iradesi ile bizzat pişmanlık göstererek zararı giderme yahut eşyayı geri verme durumu

alındığında...", Yargıtay 15 CD, 11590/12731, 25.11.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 30 Ağustos 2023.

²⁵⁹ "Bu açıklamaların sonucu olarak; iade ve tazminin cebri icra yoluyla gerçekleştirilmesi, zararın failin rızası hilafına veya ondan habersiz olarak üçüncü kişilerce giderilmesi, eşyanın failin yakalanmamak için kaçarken atması sonucu veya kaçarken yakalanan failin üzerinde ele geçirilmiş olması gibi hâllerde, failin gerçek anlamda pişmanlığından söz edilemeyeceğinden, TCK'nın 168. maddesinin uygulanma şartları oluşmayacaktır. Bununla birlikte, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için mağdurun uğradığı zararın aynen geri verme veya tazmin suretiyle giderilmesi şartı yerine getirilirken duyulan pişmanlığın mutlaka sözle ifade edilmesi zorunluluğu bulunmayıp davranışlar yoluyla da gösterilebileceği; yine sanığın en azından pişmanlığını ya da iade ve tazmine rıza gösterdiğini ortaya koyacak söz veya davranışlarda bulunması, karşı duruş sergilememesi koşuluyla, suç nedeniyle meydana gelen zararın, sanık adına, üçüncü kişilerce giderilmesi hâlinde de sanık hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması olayın özelliklerine göre mümkün olabilecektir.", Yargıtay CGK, 15-17/665, 25.10.2022, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 30 Ağustos 2023.

²⁶⁰ Bilen, a.g.e., s. 265.

"Mağdurun zararının tamamının hükmü temyiz etmeyen sanık ... tarafından karşılandığı, sanık ...'ın suçunu inkarı ve etkin pişmanlık göstermemesi nedeni ile mahkemeye TCK'nun 168/1 maddesi hükmünün uygulamamasında bir isabetsizlik görülmemiştir.", Yargıtay 15 CD, 18091/666, 17.01.2013, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 30 Ağustos 2023.

²⁶¹ "Bu bağlamda, iştirak halinde işlenmiş suçlarda fail, yardım eden veya azmettiren suç ortaklarından birinin mağdurun zararını tamamen gidermesi halinde, artık giderilmesi gereken bir zarar bulunmadığından zararı gidermeyen diğer suç ortakları yönünden etkin pişmanlık müessesesinin uygulanması için "iade ve tazmin" şartı aranmayacaktır. Ancak TCK'nın 168. maddesi tazminden çok pişmanlık esasına dayandığından zararı gidermeyen diğer suç ortaklarının en azından pişmanlıklarını ya da iade ve tazmine rıza gösterdiklerini ortaya koyacak söz veya davranışlarda bulunmaları gerekmektedir.", Yargıtay CGK, 13-517/154, 29.03.2016, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 30 Ağustos 2023.

²⁶² Özen, a.g.e., s. 746.

söz konusu olmadığından bu gibi durumlarda etkin pişmanlık hükümleri uygulanmayacaktır²⁶³.

Failin etkin pişmanlık göstererek zarar gideriminde bulunabilmesi için mağdurun zararının belirlenebilmesi gerekmektedir. Mağdurun zararı belirlenirken tazmin anındaki değerini dikkate almak gerekir²⁶⁴.

Fail tarafından mağdurun zararının tazminine yönelik mağdura bono, çek gibi vadeye bağlı bir ödeme aracı verilmesi halinde bu değer verildiği anda tazmin şartının gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir. Bu durumda ilgili değerli evrakın vade tarihinde tahsil edilmesi ile bu tarihte zararın giderildiğini söylemek mümkündür. Mağdur tarafından ilgili evrakın tahsil edilme tarihi hangi aşamaya denk geliyorsa fail hakkında da o aşamada zarar giderilmiş gibi etkin pişmanlık hükümleri uygulanarak cezasında indirim yapılır²⁶⁵.

Failin suça konu eşyayı aynen geri verme yahut zararı tazmin etmek suretiyle etkin pişmanlıktan faydalanmak istemesi halinde mağdurun rızası, kabulü aranmaz. Yani yasada fail bakımından getirilmiş bir indirim sebebi bulunduğundan failin maddede belirtilen şartları sağlaması halinde cezada indirim yapılması için mağdurun rızasına bakılmaz²⁶⁶. Uygulamada mağdurun eşyanın iadesini yahut zararın tazminini kabul

²⁶³ “...müştekinin eve gittikten sonra dolandırıldığını anlayarak emniyete yaptığı müracaat üzerine yapılan tahkikat sonucunda, sanıklar ..., ... ve hakkında verilen mahkumiyet hükmü kesinleşen suça sürüklenen çocuk ...'ın bulunduğu ve sanık ... tarafından kiralandığı tespit edilen aracın durdurulduğu, araç içerisinde yapılan arama sonucunda müştekinin teslim ettiği 140.000 TL, 4 adet 25 gramlık burma bilezik, 4.000 Dolar ve sanık ...'ın bindiği esnada ekip otosu içine attığı 3 adet Cumhuriyet altınının ele geçirildiği anlaşılmakla; sanıklar ve müşteki beyanları, teşhis, oluş ile dosya kapsamına göre, suçun sanıklar tarafından işlendiği sabit olmakla, nitelikli dolandırıcılık suçundan ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu mahkumiyet hükümlerine yönelik bölge adliye mahkemesince verilen istinaf isteminin esastan reddine dair kararda bir isabetsizlik görülmemiştir.

Yapılan yargılamaya, dosya içeriğine, toplanıp karar yerinde gösterilen ve değerlendirilen delillere, oluşa ve mahkemenin soruşturma sonucunda oluşan inanç ve takdirine, suçun oluşumuna ve niteliğine uygun kabul ve uygulamasına, hukuka uygun, yasal ve yeterli olarak açıklanan gerekçeye göre, sanıklar müdafilerinin, eksik inceleme ve araştırma sonucu karar verildiğine, usulüne uygun bir arama kararı bulunmadığı halde araçta arama yapıldığına, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerektiğine ve alt sınırdan uzaklaştırılarak ceza tayin edilmesinin gerekçesinin yeterli olmadığına ilişkin yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle, ...”, Yargıtay 15 CD, 100/1066, 20.02.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 30 Ağustos 2023.

“Sanığın, 06.11.2020 tarihinde alınan savunmasında, mağdurun zararını karşılamayı kabul ettiğini beyan etmesi karşısında; zararın giderilmesi için makul bir süre ve imkân verildikten sonra, sonucuna göre TCK'nın 168/2. maddesinde düzenlenen etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağının değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmakla ...”, Yargıtay 11 CD, 4971/13569, 28.06.2022, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 30 Ağustos 2023.

²⁶⁴ Toroslu, a.g.e., s. 200.

²⁶⁵ Hüseyin Eker, “Mala Karşı İşlenen Suçlarda Etkin Pişmanlık (5237 Sayılı TCK'nın 168. Maddesi)”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, C. Mayıs-Haziran, S. 100, 2012, s. 370.

²⁶⁶ “Sanık ...'un, katılanın zararını karşılamaya yönelik katılana ev tapusu verdiği halde, katılanın ifadelerinde zararının tamamen giderilmediğini belirtmesi ve söz konusu tapu kaydının katılana hangi tarihte verildiğinin tespit edilmemiş olması karşısında, katılana kısmi ödemeye rızası olup olmadığının sorulmadığı da dikkate alınarak, suça konu dolandırıcılık eylemi nedeni ile katılanın zararının sanık tarafından kısmen veya tamamen giderilip giderilmediği, giderilmiş ise hangi tarihte giderildiği araştırılarak, bu hususta katılanın yeniden ifadesi alınıp, kısmi ödeme halinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasına katılanın rıza gösterip göstermediğinin sorulmasından sonra, sonucuna göre sanık hakkında TCK'nın 168/1-2-4 maddelerinde düzenlenen “etkin pişmanlık” hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılması gerekirken, eksik inceleme ile katılanın zararının kovuşturma aşamasında kısmen giderildiği kabul edilerek yazılı şekilde hüküm kurulması ...”, Yargıtay 15 CD, 3355/5793, 16.05.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 5 Eylül 2023.

“Kovuşturma evresinde katılanın, kamu davası açılmadan önce sanığın ailesinin kendisine zararını giderme teklifinde bulunduklarını ancak kabul etmediğini beyan etmesi üzerine, aynı tarihli oturumda mahkemece söz verilen sanığın, süre

etmemesi halinde veya mağdura ulaşılamaması halinde mahkemece tevdi mahalli belirlenerek failin buraya eşyayı teslimi yahut zararı gidermesi sağlanmakta ve bu surette etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanmaktadır²⁶⁷. Daha sonra tevdi mahalline emanet edilen eşya yahut zarar tazminine yönelik maddi değerın mağdura teslimi mahkemesince sağlanmaktadır. Uygulamada Yargıtay dosya kapsamında talep halinde, failin ödemesi gereken miktarın ve ödeme yerinin belirtilerek ve hatta gerekirse ödeme yapması için uygun bir süre verilerek etkin pişmanlık hükümlerinden faydalandırılması gerektiğini belirtmektedir²⁶⁸. Tabii bu durumda öncelikle failin de özgür iradesi ile bizzat pişmanlık göstererek zarar giderimine ilişkin iradesini ortaya koyması gerekmektedir. Fail ve mağdurun eşyayı geri verme yahut zararı tazmin etme eylemini doğrudan mağdura yapabileceği gibi mağdura ulaştırılması koşulu ile başka bir kişiye de yapabilir. Hatta fail pişmanlık göstererek zarar giderimine ilişkin olması kaydıyla eşyanın iadesi yahut zarar tazminini mağdura ulaşması kesin bir yere bırakmak suretiyle gerçekleştirebilir²⁶⁹.

Failin etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilmesi için iade yahut tazminin mağdurun zararının tamamına yönelik olması gerekmektedir²⁷⁰. Örneğin bir televizyonun çalınması halinde televizyonun, kablolarının ve kumandasının tümünün mağdura iadesi gerekmektedir. Televizyonun iade edilip kumandasının iade edilmediği durumda aynen geri verme yahut tam tazminden bahsedilemez. Yargıtay kararlarında

verilirse zararı karşılayacağını söylediği, sanığın bu sözlerinden sonra katılanın ödemeyi kabul etmeyeceğine ilişkin bir beyanda bulunmadığı, mahkemece verilen süreye rağmen sanığın katılanın zararını gidermediği gibi bu konuda yeniden süre verilmesine ilişkin bir talebinin de mevcut olmadığı ve katılana ödemesi gereken miktarı hazır ettiğine ancak katılanın bunu kabul etmediğine dair bir savunmasının da bulunmadığı, bu durumda mahkemece sanığa katılanın zararını gidermesi için ödeme noktası belirlenmesinin gerekmediği ve sanık hakkında etkin pişmanlık hükmünün uygulanma koşullarının bulunmadığı anlaşıldığından, Özel Dairenin, şartları oluşmadığı halde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması suretiyle eksik cezaya hükmedilmesi şeklindeki eleştirili onama kararında herhangi bir isabetsizlik bulunmadığından, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itirazın reddine karar verilmelidir.”, Yargıtay CGK, 17-1185/398, 01.11.2016, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 5 Eylül 2023.

²⁶⁷ “...sanığın etkin pişmanlıktan faydalanmak istediğine dair açık iradesi karşısında, ... Finans'a suça konu kredi ile ilgili suç tarihi itibarıyla ödenmeyen net zararın (faiz ve diğer feri zararlar dışında) ne kadar olduğu, bu zararın ödenip ödenmediği, ödenmişse kim tarafından ödendiği, kısmi ödeme olması halinde etkin pişmanlığa rıza gösterip göstermedikleri, zarar ödenmemişse ise nasıl ve hangi hesap numarasına ödeme yapılacağı hususunun sorularak, gerekirse bu konuda mahkemece tevdi mahalli belirlenerek sanığa talebi doğrultusunda etkin pişmanlıktan faydalanma hakkı tanınması gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi...”, Yargıtay 11 CD, 1888/5178, 28.03.2022, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 5 Eylül 2023.

“Sanığın katılanın zararını giderme isteği olduğu ve katılan anlaşma yoluna gitmediği için zararı gidermemesi nedeniyle sanık hakkında TCK'nın 168. maddesinde düzenlenen etkin pişmanlık hükümleri uygulanmış ise de, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 30/04/2013 tarih ve 2012/6-1524-2013/152 sayılı kararı da gözetilerek, sanığın ödeme yapabilmesi için tevdi mahalli tayin edilip, katılanın zararını tevdi mahalline yatırması halinde hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerektiği gözetilmeden, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm verilmesi...”, Yargıtay 15 CD, 35509/6483, 02.06.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 5 Eylül 2023.

²⁶⁸ “...duruşma tutanağında sanığa bu yönde herhangi bir ihtarda bulunulmaması karşısında; katılanın uğradığı zararın giderilmesi için sanığa makul bir süre ve imkân verilerek, gerekirse Mahkemece ödeme yeri belirlenip suçtan hasıl olan zararın tazmin imkanı tanındıktan sonra, sonucuna göre 5237 sayılı Kanun'un 168 inci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağına değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmakla; kanun yararına bozma talebi yerinde görülmiştir.”, Yargıtay 11 CD, 5117/9304, 04.12.2023, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 5 Eylül 2023.

²⁶⁹ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5356, 5357.

²⁷⁰ Toroslu, a.g.e., s. 200.

da belirtildiği üzere failin etkin pişmanlıktan faydalanabilmesi için eylemi nedeni ile pişmanlık duyması ve bu doğrultuda eşyayı iade veya zararı tazmin etmesi gerekmektedir. Yargıtay içtihatlarında failin suçun mağdurunun dışında eşyayı satın alan aradaki kişilerin zararını gidermemesinin etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanmasına engel olmadığını belirtmektedir. Örneğin dolandırıcılık yapan bir failin eşyayı sattığı durumda yalnızca eşyayı sattığı esnafın bulunduğu yeri göstermesi etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanması için yeterli olmayıp failin aynı zamanda zararı da gidermesi gerekmektedir²⁷¹. Yasa koyucu tarafından mağdurun zararının giderilmesi ile ekonomik ve hukuki yönden bir eski hale getirme yolu ile düzenin korunması amaçlanmaktadır.

Maddenin dördüncü fıkrasında kısmi geri verme ve kısmi tazmin durumları düzenlenmiştir. Buna göre failin suç tamamlandıktan sonra pişmanlık göstererek suça konu eşyayı kısmen geri vermesi veya zararı kısmen gidermesi halinde etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanarak cezasında indirim yapılması mağdurun rızası şartına bağlı tutulmuştur²⁷². Kısmi iadenin ne olduğu, suça konu eşyanın yahut zararın ne kadarı olduğu konusunda yasada bir tanımlama yahut ölçü bulunmamaktadır. Bu durum somut olayın özelliğine göre uygulamada şekillenmektedir²⁷³. Buna göre somut olayda fail tarafından yerine getirilen iadenin kısmi olup olmadığı hususunda; zararın boyutu, mağduru tatmin edebilirliği ve yine mağdura fazladan bir külfet yüklememe durumları göz önünde bulundurularak hakim tarafından karar verilecektir. Ancak failin

²⁷¹ “Öncelikle Ceza Genel Kurulunun 26.10.2010 gün ve 173-208 sayılı kararında da belirtildiği üzere, 5237 sayılı TCK’nun 168. maddesinde düzenlenmiş olan etkin pişmanlık hükmünün uygulanabilmesi için yalnızca maddede belirtilen suçların mağdurlarının zararının giderilmesi yeterli olup, ayrıca suça konu eşyayı satın alan kişi veya kişilerin zararının giderilmesi şartı aranmayacağından, yerel mahkeme tarafından sanığın suça konu telefonu sattığı üçüncü kişi konumundaki Yusuf Ay isimli kişinin zararını gidermemiş olmasının sanık hakkında 5237 sayılı TCK’nun 168/3. maddesi kapsamında etkin pişmanlık hükmünün uygulanmama gerekçelerinden biri olarak kabul edilmesi isabetsizdir.

Ancak, 4721 sayılı Türk Medeni Kanun’un 763. maddesi uyarınca suça konu eşyayı üçüncü bir kişiye satmak suretiyle zilyetliği devreden sanığın artık eşya üzerinde tasarruf yetkisi kalmadığından, üzerinde tasarruf yetkisi bulunmayan telefonu sattığı yeri göstermesi sonucu telefonun satın alınan kişiden alınarak mağdura iadesinin 168. madde anlamında sanık tarafından gerçekleştirilmiş bir iade veya tazmin olarak kabulü mümkün değildir. Sanığın telefonu sattığı yerden ücretini ödemek suretiyle geri alarak mağdura aynen iade etmesi veya sanık ya da sanığın girişimleri sonucu üçüncü bir kişi tarafından telefonun bedelinin mağdura ödenmesi vb. hallerinde ancak 168. madde anlamında bir iade ve tazmininden bahsetmek mümkündür. Aksi halde iyi niyetli üçüncü kişilerden malın iadesi suretiyle temini cihetine gidilerek mağdurun zararının giderilmesi durumunda, sanığın haksız biçimde sağladığı kazancının devam ettiği hususu göz ardı edilmiş olur.

Zira, 5237 sayılı TCK’nun 168. maddesinin, 765 sayılı TCK’nun 523 maddesinden farklı olarak salt iade ve tazmin esasına dayalı bir düzenleme olmayıp, pişmanlık sonucu gerçekleştirilmiş olan iade ve tazmini esas alan bir düzenleme olması karşısında, suçtan elde ettiği para halen kendisinde bulunan sanığın yalnızca telefonu sattığı yeri göstermiş olmasının pişmanlık olarak kabul edilmesi, yağma suçu yönünden 765 sayılı TCK’nun 523. maddesinin uygulanması mümkün değil iken, 5237 sayılı TCK’nda bu suç yönünden de etkin pişmanlık hükmünün uygulanmasını kabul eden kanun koyucunun amacına uygun olmayacaktır.

Kaldı ki, sanığın aşamalarındaki savunmaları ve dosya içeriği birlikte değerlendirildiğinde, telefonu sattığı yeri göstermesinin, bizzat duyduğu pişmanlıktan değil, suç ve cezadan kurtulmaya yönelik olduğu da açıktır.

Diğer taraftan telefonun suça konu telefonu sattığı yeri göstermesi 5237 sayılı TCK’nun “Takdiri indirim nedenleri” başlıklı 62. maddesinin uygulanmasında göz önünde bulundurulabilecektir.”, Yargıtay CGK, 6-1232/106, 26.03.2013, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 5 Eylül 2023.

²⁷² Aydın, a.g.e., s. 145.

²⁷³ Atalan, a.g.e., s. 1124.

tüm çabasına ve gerçekleştirmiş olduğu kısmi iadeye rağmen mağdurun rıza göstermemesi halinde hakkında etkin pişmanlık hükümleri uygulanmayacaktır.

Failin aşamalarda tutarlı ifadelerinde zararı tazmin ettiğine yönelik beyanlarına rağmen mağdurun ilk şikayetinden sonra bir daha beyanının alınamaması, mağdura ulaşılamaması ve zararının giderilip giderilmediğinin sorulamaması halinde bu durum artık fail lehine yorumlanacak ve aksi ispat edilemeyen ifadesine itibar edilerek hakkında etkin pişmanlık hükümleri uygulanacaktır²⁷⁴.

Yukarıda failin etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilmesi için iade veya tazminin suç tamamlandıktan sonra gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştik. Yine bu kapsamda iade ve tazminin aynı zamanda hüküm verilmeden önce gerçekleştirilmesi gerekir. İade veya tazminin hangi aşamada, ne zaman yapıldığı cezada yapılacak indirim bakımından büyük öneme sahiptir²⁷⁵. Maddenin birinci fıkrasında failin suç tamamlandıktan sonra ve fakat bu nedenle hakkında kovuşturma başlamadan önce pişmanlık göstererek mağdurun uğradığı zararı aynen geri verme veya tazmin suretiyle gidermesi durumundan bahsedilmiştir. Yani maddenin birinci fıkrasında failin soruşturma aşamasında pişmanlık göstererek zararı gidermesinden bahsedilmiştir. Bu durumda verilecek cezanın üçte ikisine kadarının indirileceği hüküm altına alınmıştır. Maddenin ikinci fıkrasında ise failin kovuşturma evresinde ve hüküm verilmeden önce etkin pişmanlık göstermesi hali düzenlenmiştir. Buna göre failin kovuşturma evresinde etkin pişmanlık göstermesi halinde verilecek cezanın yarısına kadar indirileceği hüküm altına alınmıştır²⁷⁶.

Etkin pişmanlığın hangi aşamada gerçekleştirilebileceği konusu anlatılırken bir yandan da maddede belirtilen “*hüküm verilmeden önce*” ibaresinin üstünde durmak gerekir. Birtakım yazarların görüşüne göre; hüküm verilmeden önce ibaresinden kasıt ilk derece mahkemesinin vereceği hükmüdür. Bu görüşe göre mahkemesince ilk hüküm verildikten sonra artık fail tarafından etkin pişmanlık gösterilerek bu maddeden faydalanılamayacaktır. Birtakım görüşe göre; hüküm verilmeden önce ibaresinden kasıt mahkemesince ilk hüküm verildikten sonra ilgili dosyanın Yargıtay'dan tekrar bozma kararı üzerine mahkemesine dönmesi halinde mahkemedeki aşamaları

²⁷⁴ “...çantayı sahibine geri verdikleri yönünde aşamalarda aksi kanıtlanamayan beyanları ile mağdurun da kimlik ve adresi tespit edilemediğinden ifadesine başvurulamaması karşısında; sanıklar hakkında 5237 sayılı TCK'nın 168/1. maddesinin uygulanması gerektiğinin düşünülmemesi...”, Yargıtay 13 CD, 28139/2246, 31.01.2013, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 5 Eylül 2023.

²⁷⁵ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 654.

²⁷⁶ Toroslu, a.g.e., s. 200, 201.

kapsamaktadır²⁷⁷. Buna göre Yargıtay'dan birden fazla kez bozularak mahkemesine dönen dosya bakımından fail dosyanın mahkemesine her döndüğünde etkin pişmanlıktan faydalanabilecektir. Bir diğer görüşe göre ise fail kararın kesinleşmesine kadar her aşamada etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilir²⁷⁸.

Bizim de katıldığımız Yargıtay'ın görüşüne göre; mahkemesince ilk karar verildikten sonra kanun yolları uygulandıktan sonra tekrar ilk derece mahkemesine dönen dosyadaki aşamalarda da fail tarafından etkin pişmanlık gösterilebilir ve maddeden faydalanılabilir²⁷⁹.

1.6. Dolandırıcılık Suçunun Özel Görünüş Biçimleri

1.6.1. Teşebbüs

Teşebbüs hükümleri yasada 35. maddede düzenlenmiştir²⁸⁰. Teşebbüs; fail tarafından suçun kanuni tanımında belirtilen eylemin icrasına elverişli hareketler ile başlanmasına rağmen failden kaynaklanmayan, dış etkenler sonucu tamamlanamama durumudur²⁸¹.

Yasa koyucu teşebbüs hükümleri ile suç tamamlanmamasına rağmen mevcut eylemi yine de cezalandırmaktadır. Aslında suç tamamlanamadığı için netice gerçekleşmeyecek ve suç nedeniyle oluşacak zarar meydana gelmeyecektir. Ancak suçun tamamlanma aşamasına kadar tüm eylemler gerçekleştiğinden kamu düzeni sarsılacak, can veya mal güvenliği açısından bir tehlike doğacaktır. Bu nedenle yasa koyucu suçun teşebbüs aşamasında kalmış halini de cezalandırmaktadır²⁸².

Teşebbüs aşamasında kalan suçlarda sırf hareket suçları bakımından icrai hareketler tamamlanamamış, kanuni tanımında neticeye yer verilmiş suçlar bakımından ise icra hareketleri tamamlanamamış yahut netice gerçekleşmemiştir²⁸³.

²⁷⁷ Atalan, a.g.e., s. 1129.

²⁷⁸ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5363.

²⁷⁹ "5237 sayılı Yasanın 168.maddesinin 2. fıkrasına göre etkin pişmanlığın kovuşturma başladıktan ancak hüküm verilmezden önce gösterilmesi gerekmesine ve hükümlünün de yakınının zararını hüküm verildikten sonra temyiz yoluna başvurulması aşamasında gerçekleştirdiği anlaşıldığından; Dosya ve duruşma tutanakları içeriğine, toplanıp karar yerinde incelenerek tartışılan elverişli kanıtlara, gerekçeye ve Hakim'in takdirine göre hükümlü ...'ın temyiz itirazları yerinde görülmemiş olduğundan reddiyle hakkındaki usul ve kanuna uygun bulunan 25.7.2005 gün ve 2005/428-742 karar sayılı ek kararın tebliğnameye aykırı olarak ONANMASINA, ", Yargıtay 6 CD, 16954/7164, 04.07.2006, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 5 Eylül 2023.

²⁸⁰ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 10.09.2023.

²⁸¹ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 455, 456.

²⁸² Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 273.

²⁸³ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 331.

Buna göre failin meydana gelen eylemi bakımından teşebbüs hükümlerinden sorumlu olması için suç işleme kastının bulunması, kastettiği suçun doğrudan doğruya icrasına başlamış olması, failin hareketlerinin suçun icrasına elverişli olması, hareketin tamamlanamaması, hareketin tamamlanamamasının failin dışındaki etkenlere bağlı olması şeklindeki şartların gerçekleşmiş olması gerekir²⁸⁴.

Dolandırıcılık suçu mağdurun veya başkasının zararına olarak failin veya başkasının yararına menfaat elde edildiği anda tamamlanmaktadır²⁸⁵. Yani failin dolandırıcılık suçuna elverişli icrai hileli hareketler ile başladığı ancak failin elinde olmayan sebeplerle mağdurun inanmaması sonucu veya inansa da zararının oluşmadığı ya da zararının oluştuğu ancak failin yahut üçüncü kişinin menfaat elde edemediği durumda artık dolandırıcılık suçu tamamlanmayacak ve fail eylemi nedeni ile teşebbüs hükümlerinden sorumlu olacaktır²⁸⁶. Ancak Yargıtay kararlarında da vurgulandığı üzere burada dikkat edilmesi gereken husus, failin hileli hareketleri kandırmaya elverişli değil ise bu durumda teşebbüs hükümlerinden bahsedilemeyecek ve suçun unsurları oluşmayacaktır²⁸⁷. Ancak failin aldatıcı nitelikteki hileli hareketleri sergilemesine rağmen mağdurun daha önceki tecrübelerinden ötürü failin hileli hareketine inanmayarak aldanmadığı ve dolayısıyla suçun tamamlanamadığı durumlarda artık dolandırıcılık suçuna elverişli hileli hareketler var olduğundan ancak fail dışındaki sebeplerle suç tamamlanamadığından fail teşebbüs hükümleri

²⁸⁴ Esen, a.g.e., s. 302.

²⁸⁵ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 655.

²⁸⁶ Özen, a.g.e., s. 725;

“Yukarıdaki açıklamalar ışığında, sanık ...'nın 2013 yılında yapılan İdari Yargı Hakim Adaylığı sınavına ait soruları ve cevap anahtarını bir gece evvel alması eyleminin suçun hazırlık hareketi kapsamında kaldığı ancak, sanığın aldığı sorular ve cevap anahtarı ile 20.11.2013 tarihinde gerçekleştirilen sınava girmesi sonucu suçun icrai hareketlerine başladığı, akabinde soru ve cevapları almamış diğer adayları kullandığı bu hileli hareketle eleyerek kontenjan dahilinde mülakata çağrıldığı ve fiilen mülakata da girip mülakat aşamasında başarısız olması şeklinde gerçekleşen eylemin sanığın icrai hareketlere başlaması fakat mülakatta elenmesi sonucu elinde olmayan nedenlerle tamamlanamaması nedeniyle teşebbüs aşamasında kaldığı anlaşılmakla, sanığın nitelikli dolandırıcılık suçuna teşebbüs hükümlerine göre mahkumiyetine karar verilmesi gerekirken, sanığın eylemlerinin hazırlık hareketi kapsamında kaldığı kabulü ile beraatine karar verilmesi...”, Yargıtay 11 CD, 260/10033, 12.02.2023, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Eylül 2023.

“Sanığın, sahte bileziklerden birisini müşteki...’ın çalıştığı İnci Kuyumculuk isimli iş yerine gelerek 890,00 TL para karşılığında sattığı, aynı gün katılan...’nin çalıştığı ... Kuyumculuk isimli iş yerine geldiği, bilezik satmak istemesi üzerine katılanın bileziğin sahte olduğunu anladığı ve kolluk görevlilerine haber verdiği, sanığın ise olay yerinden uzaklaştığı sırada yakalandığı bu suretle dolandırıcılık ve dolandırıcılığa teşebbüs suçlarını işlediğinin iddia edildiği olayda; sanığın katılanın ismini sorması üzerine kendisini... olarak tanıtması, kolluğa haber verilmesi üzerine sahte bileziği almadan olay yerinden panikleyerek ayrılmış olması ve dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde; sanığın baştan beri dolandırıcılık kastıyla hareket ederek, uzlaşma kapsamında kalan dolandırıcılık ve dolandırıcılığa teşebbüs suçlarından mahkumiyeti yerine, yazılı gerekçe ile beraatine hükmedilmesi...”, Yargıtay 15 CD, 16855/2559, 20.03.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Eylül 2023.

²⁸⁷ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 844.

“...sanık hakkında her ne kadar 5237 sayılı TCK 157/1, 35/2. maddeleri uyarınca basit dolandırıcılığa teşebbüs suçundan kamu davası açılmışsa da TCK 35/1 maddesinde teşebbüsün tanımının yapıldığı, maddeye göre “Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlamayacak ise teşebbüsten sorumlu olur” şeklinde düzenlendiği, olayda da sanığın katılardan 600 TL parayı istemesine karşın katılanın baştan itibaren sanığa inanmayarak parayı vermediği, böylece sanığın isteme fiilinin hazırlık hareketi mahiyetinde kaldığı, eylemin icrai hareketinin de henüz başlamamış olduğu halde unsurları itibarıyla oluşmayan atılı suçtan sanığın beraatine karar verilmesi gerektiği gözetilmeyerek yazılı gerekçelerle dolandırıcılığa teşebbüsten mahkumiyet hükmü kurulması...”, Yargıtay 15 CD, 473/9620, 07.10.2020, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Eylül 2023.

kapsamında sorumlu olacaktır²⁸⁸. Yine failin icrai hareketlerle hileli hareketlere başlamaması halinde suçun unsurları oluşmayacaktır²⁸⁹.

Toplumsal geneline yahut bir kısmına yönelik hileli hareket sergilenmesi halinde suçun mağdurunun tespit edilebilir, tespitli olması gerektiğini savunan bir kısım görüşe göre failin hileli eyleminin hazırlık hareketi kapsamında kaldığı, bu surette dolandırıcılık suçunun oluşmayacağı belirtilmektedir. Bir kısım görüşe göre ise burada artık failin dolandırıcılık kastına yönelik hileli hareketleri suçlu işlemeye elverişli icrai hareketler olup teşebbüs hükümlerinden sorumlu tutulmalıdır²⁹⁰. Bizim de katıldığımız Yargıtay'ın da aynı yönde kararları mevcut olan görüşe göre; toplumun belli bir kısmına yönelik ilan verme, reklam paylaşma gibi hileli hareketler sergilenmesi halinde mağdurunun tespit edilebilir olmadığı, bu surette teşebbüs hükümlerinin uygulanma imkanı olmadığı, dolayısıyla failin hileli hareketlerinin hazırlık hareketi kapsamında kaldığı ve suçun unsurlarının oluşmadığını söylemek mümkündür²⁹¹.

1.6.2. Gönüllü Vazgeçme

Failin elverişli hareketlerle suçun icrai hareketlerine başlayıp suç tamamlamadan, neticeyi elde etmeden önce kendi rızası ile isteyerek eylemine devam etmeyi yahut neticenin meydana gelmesini engellemesi hali gönüllü vazgeçmedir²⁹². Gönüllü vazgeçme kurumu TCK'nın 36. maddesinde düzenlenmiştir²⁹³.

²⁸⁸ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 533.

²⁸⁹ "Sanık ...'ın, alkollü araç kullanırken kaza yaptığı, alkollü olması nedeniyle aracın kasko sigortasından faydalanamayacağını düşünerek arkadaşı olan diğer sanık ...'i çağırdığı ve kaza geçirdiği aracı başka bir mevkiye götürüp kolluk görevlilerine orada kaza ihbarı yapmasını istediği, sanık ...'in aracı alıp Çetenli Köyü yol ayrımı yakınına getirip jandarma komutanlığını arayarak ihbarda bulunduğu, olay yerine gelen jandarma görevlilerinin araçta yaptığı incelemede gerçek durumun tespit edildiği, sanıkların bu suretle nitelikli dolandırıcılığa teşebbüs suçunu işlediklerinin iddia edildiği somut olayda; kaza yerine gelen jandarma görevlileri tarafından yapılan incelemede, araca ait herhangi bir lastik izinin ve araç parçasının bulunmadığı, kazanın orda olduğuna dair herhangi bir emarenin bulunmadığı ve bu durumun tespit edildiğine ilişkin tutanak tutularak soruşturma başlatıldığı, sanıkların amaçları doğrultusunda sigortaya ibraz edebilecekleri herhangi bir tutanak düzenlenmediği gibi, sanık ...'in sigorta şirketine başvurarak zararının karşılanmasını talep etmemesi nedeniyle, dolandırıcılık suçunun icra hareketlerinin gerçekleşmediği ve sanıkların eylemlerinin hazırlık aşamasında kaldığı, bu nedenle atılı nitelikli dolandırıcılık suçunun yasal unsurlarının oluşmayacağı gerekçesine dayanan beraat hükümlerinde bir isabetsizlik görülmemiştir.", Yargıtay 15 CD, 35869/1071, 10.02.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Eylül 2023.

²⁹⁰ Esen, a.g.e., s. 302; Gökcen ve Artuç, a.g.e., s. 5009.

²⁹¹ "...somut olay değerlendirildiğinde, sanığın, söz konusu ürünleri henüz kimseye satmadan yakalandığı, sanığın, hileli hareketlerini üzerinde gerçekleştirdiği herhangi bir kişinin bulunmadığı, henüz hazırlık hareketlerinin tamamlanarak icra aşamasına geçilmediği, suçun oluşabilmesi için bu şekilde oluşturulan ürünlerin somut olarak belirlenen bir kişiye satılması veya satılmaya çalışılmasının gerektiği, dolandırıcılığa teşebbüs suçunun mağdurunun, paketi taklit olarak kullanılan firma değil, söz konusu ürünün gerçek diye satılmaya çalışıldığı kişi olacağı, somut olayda, hileli harekete maruz kalıp haksız menfaat temin edilmeye çalışılan böyle bir kişinin bulunmadığı, sanığın, bu aşamaya kadar olan eylemleri ile ilgili olarak marka hakkının ihlali kapsamında değerlendirme yapılabileceği, bu nedenlerle dolandırıcılığa teşebbüs suçunun yasal unsurları oluşmadığı dikkate alınarak sanığın, 5271 sayılı CMK'nın 223/2-a maddesi gereğince beraatine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde mahkumiyet kararı verilmesi...", Yargıtay 15 CD, 9240/4084, 22.04.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Eylül 2023.

²⁹² Soysalan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 306.

²⁹³ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>>, 15.09.2023.

Dolandırıcılık suçu bakımından failin hileli hareketler ile mağduru aldatmaya yönelik icrai hareketlerine başlayıp mağdurun aldanmasından önce ya da mağdurun aldanmasına rağmen zarara uğramasından önce eyleminden rızası ile vazgeçmesi halinde TCK'nın 36. maddesi kapsamında gönüllü vazgeçme hükümleri uygulanacaktır²⁹⁴. Bu durumda failin eyleminden gönüllü vazgeçmesine kadar gerçekleştirdiği hareketler başkaca bir suçu oluşturuyor ise bu suçtan ayrıca cezalandırılacaktır²⁹⁵. Örneğin failin sahte çek tanzim ederek mağdurdan ürün satın alıp karşılığında sahte çek vererek dolandırmayı kastettiği ancak daha sonra mağduru dolandırmaktan gönüllü vazgeçtiği olayda; failin tamamlanmış olan sahte çek tanzim etme eylemi Resmi Belgede Sahtecilik suçunu oluşturduğundan dolandırıcılık ve dolandırıcılığa teşebbüs suçundan cezalandırılmayacak ancak resmi belgede sahtecilik suçundan cezalandırılacaktır²⁹⁶.

1.6.3. İştirak

Suç bir şahıs tarafından işlenebileceği gibi birden fazla şahıs tarafından da işlenebilir²⁹⁷. Suçları kanuni tariflerine göre çok failli suçlar ve tek failli suçlar şeklinde bir ayrıma tabi tutabiliriz. Suçun kanuni tanımında tekillikten bahsediliyor ve suçun oluşumu için birden fazla fail gerekli değil ise bu tek failli suçtur. Ancak kanuni tanımına göre suçun işlenmesi için birden fazla failin bulunması gerekiyor ise bu çok failli suçtur. TCK'da sayılan suçların birçoğunda tek faillilik esastır. Ancak bazı suçlarda kanuni tanımda da belirtildiği üzere çok fail olması suçun oluşması bakımından gereklidir²⁹⁸. Örneğin rüşvet suçunda rüşveti veren ve rüşveti alan taraf olmak üzere iki fail olması gerekir²⁹⁹.

İştirak kavramı ise yukarıdaki suç tiplerindeki çok faillilik durumundan tamamen farklıdır. Şöyle ki rüşvet, suç işlemek için örgüt kurma gibi suçlarda suçun oluşması için birden fazla fail olması şarttır. Ancak bir suçun tek faille veya birden fazla faille işlenebilir olması durumunda iştirak söz konusu olabilir³⁰⁰.

"Madde 36- (1) Fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz; fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılır."

²⁹⁴ Özen, a.g.e., s. 725.

²⁹⁵ Aydın, a.g.e., s. 85.

²⁹⁶ Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 730.

²⁹⁷ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 489.

²⁹⁸ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 618, 619.

²⁹⁹ Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 356.

³⁰⁰ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 487, 488.

İştirak TDK sözlüğünde “paydaşlık, bir işte yer alma, katılma, ortaklık etme” anlamlarına gelmektedir³⁰¹.

İştirak; bir kişi tarafından işlenebilen bir suçun birden fazla kişi tarafından, ortak irade ve işbirliği ile işlenmesi halidir. İştirakçilerden her biri şerik olarak adlandırılır³⁰².

İştirak TCK’nın 37-41. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre; ceza normu ile yasaklanan eylemi tek başına gerçekleştiren kişi “doğrudan fail”, suçun kanuni tanımında belirtilen eylemleri birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri “müşterek fail” olarak sorumludur. Suçun işlenmesinde bir başka kişiyi araç olarak kullanan kimse “dolaylı fail” olarak sorumludur. Suç işleme düşüncesi bulunmayan kimseye suç işleme kararı verdiren kişi “azmettiren” sıfatı ile sorumlu olup suçun kanuni tanımındaki ceza ile cezalandırılır³⁰³. Suç işlemeye teşvik eden, suç işleme kararını güçlendiren, eylemin gerçekleştirilmesinden sonra yardım vaadinde bulunan, suç işleme konusunda yol gösteren, araç sağlayan, suçtan önce veya işlenmesi sırasında yardımcı olarak eylemin icrasını kolaylaştıran kimseler “yardım eden” sıfatı ile sorumludur³⁰⁴. İştirak yalnızca kasten işlenebilen suçlarda gündeme gelebilir³⁰⁵. Suçun işlenişine iştirak eden kişi diğer iştirakçilerin şahsi cezasızlık sebebinden faydalanamaz. Özgü suçlar bakımından özel faillik niteliğini taşıyan kişi fail olabilir; diğer iştirakçiler ise azmettiren veya yardım eden sıfatı ile sorumlu olur³⁰⁶. Faillerin iştirak hükümlerinden sorumlu tutulması için eylemin en azından teşebbüs aşamasında kalmış olması gerekir³⁰⁷. Örneğin sahte bir evrakı dolandırıcılık suçunun failine hileli hareketlerinde kullanması için temin eden kimse dolandırıcılık suçu bakımından yardım eden olarak sorumlu olacaktır³⁰⁸.

³⁰¹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 20.09.2023.

³⁰² Koca ve Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 357.

³⁰³ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 627 vd.

³⁰⁴ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 494 vd.

³⁰⁵ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 498.

³⁰⁶ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 511.

³⁰⁷ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 20.09.2023.

³⁰⁸ “Sanığın, temyiz dışı sanık... tarafından adı geçene ait araca ilişkin olarak kasko şirketinden sigorta bedelini almak amacıyla aracın çalındığından bahisle ihbarda bulunulması ve sigorta şirketinden kasko bedelinin talep edilmesi üzerine, suça konu aracın bulunmaması amacıyla kendisine ait garajda söz konusu aracı sakladığı ve bu aracın başkasına satılması konusunda temyiz dışı sanık...’e yardımda bulunduğu, bu suretle yardım eden sıfatıyla nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediğinin iddia edildiği olayda; sanık savunması, temyiz dışı sanık savunmaları ve tanık beyanları, sigorta şirketinden gelen cevabi yazı ve ekler, kolluk araştırma ve görgü tespit tutanakları ile oluşturma ve tüm dosya kapsamına göre; sanığın, aracının kasko sigorta bedelini almak amacıyla çalındığından bahisle suç uyduran ve sigorta şirketine başvuru yapan temyiz dışı sanık...’e, suça konu aracı kendisine ait garajda saklayıp, aracın yakalanmaması ve başkasına satılması konusunda yardımda bulunarak üzerine atılı nitelikli dolandırıcılık suçunu yardım eden sıfatıyla işlediğine yönelik mahkemenin kabul ve uygulamasında bir isabetsizlik görülmemiştir.”; Yargıtay 15 CD, 3632/2243, 14.03.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Eylül 2023.

Dolandırıcılık suçu bir kişi veya birden fazla kişi tarafından işlenebilen bir suç olduğundan bu suça iştirak mümkündür. Bir kimsenin iştirakçi sayılabilmesi için suçun işlenmesinden önce veya en geç suçun işlenmesi sırasında iştirak iradesine sahip olması gerekir³⁰⁹. Yani dolandırıcılık suçu bakımından failin mağdura yönelik hileli hareketlerle onun veya başkasının zararına olarak ve kendisinin veya bir başkasının yararına olarak menfaat temin etme iradesine iştirakçinin de suçtan önce yahut en geç eylem esnasında sahip olması ve bu doğrultuda yukarıda izah edildiği gibi TCK'nın 37-41. maddeleri kapsamında eyleme katkısının bulunması gerekir. Yani iştirakçinin de hileli hareketlerle mağdurun veya bir başkasının zararına, kendisine yahut başkasına yarar sağlayarak menfaat temin etme iradesinde olması şarttır³¹⁰.

Dolandırıcılık suçu bakımından önemli olan husus iştirakçinin failin mağdura yönelik hileli eylemini bilmesi ve bu eyleme katkıda bulunmasıdır. Aksi takdirde mağdurun aldatılmasına herhangi bir şekilde katkı sağlamayan ancak failin eylemi nedeni ile yarar sağlayan kimse iştirakçi olarak adlandırılmaz³¹¹. Ancak Yargıtay'ın aksi doğrultuda birçok kararı da mevcuttur³¹². Kanaatimizce, kanunun lafzındaki kendisi yahut başkası lehine menfaat temin etme ibaresi de göz önünde bulundurulduğunda, fail tarafından mağdurun aldatılarak menfaat elde edileceği ve kendisinin de menfaat elde edeceği konusunda aralarında bir anlaşma olması halinde aldatmaya katkısı olmayan kişinin de dolandırıcılık suçundan sorumlu olması gerekir.

Daha önce cezayı azaltan şahsi sebep olarak etkin pişmanlık kısmında incelediğimiz üzere dolandırıcılık suçuna iştirak edenlerden birinin suç tamamlandıktan sonra bizzat pişmanlık duyarak mağdurun zararını aynen geri verme yahut tazmin suretiyle gidermesi halinde etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanacaktır. Bu durumda zararı şeriklerden biri giderse dahi ortada giderilecek herhangi bir zarar da kalmadığından diğer şerikler de etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanabilecektir³¹³.

Dolandırıcılık suçunda şeriklerden herhangi birinin gönüllü vazgeçmesi halinde gönüllü vazgeçme hükümlerinden yalnızca bu kişi faydalanacak olup diğerleri faydalanamayacaktır. Suçun gönüllü vazgeçenin çabası dışında başka bir sebeple

³⁰⁹ Eren, a.g.e., s. 62.

³¹⁰ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5010.

³¹¹ Dönmezer, a.g.e., s. 473.

³¹² “Sanık ...'nin, diğer sanıkların işvereni olduğu ve satış esnasında olay yerinde bulunmasa dahi, hileli davranışlarla elde edilen menfaatten yararlandığı, sanıkların bu haliyle iştirak halinde hareket ettikleri ve sanığın mahkumiyetine hükmedilmesi gerektiği gözetilmeksizin, yazılı gerekçeyle beraat hükmü kurulması...”, Yargıtay 15 CD, 25225/11071, 17.05.2017, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Eylül 2023.

³¹³ Bilen, a.g.e., s.265.

işlenmemiş olması yahut gönüllü vazgeçenin tüm çabasına rağmen suçun işlenmiş olması hallerinde gönüllü vazgeçme şartlarını yerine getiren iştirakçinin gönüllü vazgeçme hükümlerinden faydalanacağı yasa da hüküm altına alınmıştır³¹⁴.

1.6.4. İçtima

İçtima; sözlük anlamıyla askeri bir terim olarak “*toplanma*” anlamına gelmektedir³¹⁵. Ceza hukukunda yapılan suç düzenlemelerinde amaç hukuki yararı korumaktır. İşlenen bir suçta tek eylem ile birden çok hukuki yararın veya birden fazla eylem ile aynı hukuki yararın ihlal olması durumu suçların içtimaı, suçların birleşmesi olarak adlandırılır³¹⁶. Ceza hukukunda suçların içtimaı ve cezaların içtimaı olmak üzere iki tip içtima vardır. Ceza hukuku bakımından istisnai olan, suçların içtimaı; aslolan ise cezaların içtimaıdır³¹⁷. Yani ceza hukuku bakımından aslolan kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza şeklinde gerçek içtima sistemidir.

Ortada failin işlediği birden fazla suç bulunduğu ve dolayısıyla birden fazla ceza verilmesi gerekirken tek bir ceza verilmesi yahut sorumluluğun nasıl belirleneceği hususları suçların içtimainın konusunu oluşturmaktadır³¹⁸.

TCK'da suçların içtimaı 42-44. maddeler arasında düzenlenmiştir³¹⁹. TCK'nın 42. maddesinde bileşik suç; biri diğerinin unsurunu oluşturan ve bu doğrultuda tek fiil sayılan suç olarak tanımlanmış ve bu durumda içtima hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir. Bileşik suç gerçek içtima kuralının istisnalarından biridir³²⁰. Örneğin TCK'nın 158/1-f maddesinde düzenlenen bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılması sureti ile gerçekleştirilen nitelikli dolandırıcılık suçunda bazı durumlarda bilişim suçu ve dolandırıcılık suçu işlenmekte olup fail yalnızca TCK'nın 158/1-f maddesi kapsamında cezalandırılmaktadır.

TCK'nın 43. maddesinde bir suç işleme kararının icrası kapsamında, farklı zamanlarda, aynı kişiye, aynı suçun birden fazla kez işlenmesi durumu zincirleme suç olarak tanımlanmış ve bu durumda bir cezaya hükmedip cezada artırım yoluna gidileceği belirtilmiştir³²¹. Maddenin ikinci fıkrasında ise aynı suçun birden fazla

³¹⁴ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 21.09.2023.

³¹⁵ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 25/09/2023.

³¹⁶ Eren, a.g.e., s. 63.

³¹⁷ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 517.

³¹⁸ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 256 vd.

³¹⁹ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 25/09/2023.

³²⁰ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 670.

³²¹ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 655.

kişiyi tek bir eylemle işlenmesi halinin de zincirleme suç kapsamında olduğu belirtilmiştir³²². Dolandırıcılık suçu bakımından zincirleme suç örneklerini fazlaca görmek mümkündür. Örneğin failin aynı mağdura karşı birden fazla kez dolandırıcılık suçunu işlemesi mümkün olduğu gibi, aynı failin birden fazla mağdura tek bir fiil ile dolandırıcılık suçunu işlemesi de uygulamada sıkça görüldüğü üzere mümkündür³²³. Failin dolandırıcılık suçu esnasında mağdura yönelik yapmayı vadettiği durum için değişik zamanlarda, farklı isimler altında yararlar elde ettiğinde yine zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır. Yargıtay, failin ilk haksız yararı elde ettikten sonra yeni bir hile, yeni bir kast eklemeksizin ilk baştaki amacı ile hareket ederek mağdurdan elde etmeyi planladığı menfaati temin edebilmek için farklı isimler altında mağdurdan yeniden para isteyerek elde ettiği yararların yeni bir dolandırıcılık suçunun sonucu olmadığı, ilk baştaki kastına yönelik elde ettiği yararlar olduğu ve bu doğrultuda tek bir dolandırıcılık suçunun oluştuğunu belirtmektedir³²⁴.

TCK'nın 44. maddesinde ise işlenen bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet verilmesi hali fikri içtima olarak tanımlanmış ve bu durumda failin oluşan suçlardan en ağır cezayı gerektiren suç kapsamında cezalandırılacağı belirtilmiştir. Yukarıda izah edildiği üzere kural kaç eylem var ise o kadar suç, kaç suç var ise o kadar cezadır. Fikri içtima da yine gerçek içtima kuralının istisnalarından biridir. Bu durumda failin işlediği tek bir fiil birden fazla suçun oluşmasına sebep olmakta ancak fail daha ağır cezayı gerektiren norm kapsamında cezalandırılmaktadır³²⁵. Örneğin; banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçunda hilenin araç olarak kullanılması halinde dolandırıcılık suçu da oluşacak olup bu durumda TCK'nın 245/3.

³²² Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 25.09.2023.

³²³ "Sanığın, ...Genel Müdür Yardımcısı olarak görev yapan katılan ...'ı tanıdığı söyleyip, kendilerini işe sokacağını vaat ederek katılan ... aracılığıyla tanıştığı diğer katılanlardan bizzat veya ... aracılığıyla para alması, katılanları işe sokmaması ve paraları geri vermemesi biçiminde iddia ve kabul olunan eylemin bir bütün halinde zincirleme biçimde işlenmiş 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 158 inci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi hukuka aykırı bulunmuştur.", Yargıtay 11 CD, 3010/2110, 22.02.2024, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 25 Eylül 2023.

³²⁴ "Sanığın farklı bahanelerle katılıandan 16.04.2012 ile 28.05.2014 tarihleri arasında toplam 72.000,00 TL aldığının anlaşılması karşısında, suç tarihinin sanığın en son menfaat temin ettiği 28.05.2014 olduğu ve ilk uzlaştırma işleminin yapıldığı tarih ile uzlaştırmanın başarısız olduğu tarih arasında zamanlaşımının durduğu tespit edilerek yapılan incelemede; 1. Sanık hakkında zincirleme suç hükümlerinin uygulanmaması aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.", Yargıtay 11 CD, 16952/1571, 13.02.2024, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 17 Mart 2024.

³²⁵ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 517.

maddesi lafzında da belirtildiği üzere fikri içtima gündeme gelecek olup daha ağır ceza gerektiren suçtan dolayı ceza verilecektir³²⁶.

Dolandırıcılık suçu bakımından gerçek içtima kuralları geçerlidir. Yani failin birden fazla suç oluşturan eylemi bulunuyor ise bu suçların tamamından sorumlu olacaktır. Failin işlediği hileli eylemi ile mağduru aldatabilmek için, hilesini güçlendirmek için başka bir suç daha işlerse gerçek içtima uygulanacak ve işlediği her iki suçtan da sorumlu olacaktır³²⁷. Örneğin; failin mağdura ait kredi kartını hileli hareketlerle ele geçirdikten sonra kullanması halinde gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır³²⁸.

Yukarıda da izah olunduğu üzere TCK bakımından aslolan gerçek içtima kuralıdır. Aslolan gerçek içtima kuralı olmakla birlikte TCK'nın Dördüncü Bölümü olan Kamu Güvenine Karşı Suçlar bölümünde 212. maddede sahte resmi veya özel belgenin başka bir suçun işlenmesi esnasında kullanılması halinde her iki suçtan ayrı ayrı ceza verileceği hükme bağlanmıştır³²⁹. İlgili maddede sahte belge kullanılarak bir suç işlenmesi halinde gerçek içtima kuralı uygulanacağı özellikle vurgulanmıştır³³⁰.

³²⁶ Özen, a.g.e., s. 555.

³²⁷ “Sanıkların dolandırıcılık suçunu yapmak amacıyla fikir ve eylem birliği içerisinde hareket ederek, Denizli’den kiraladıkları araçla Antalya iline gittikleri, sanıklardan...’in, aralarındaki iş bölümü gereğince, mağdurun yanına yaklaşıp, kendisini Polis olarak tanıtmak suretiyle kimlik kontrolü yapıp, mağdura ait kimliği cebine koyduktan sonra bu kez ondan cebindeki banka kartlarını istemesi üzerine mağdurun, yanında bulunan Garanti bankasına ait kartı, şifresini de söylemek suretiyle sanığa verdiği, sanığın bu kartla banka ATM’sine mağdurla giderek karttan 300,00 TL çekmesine rağmen, hesapta para olmadığını söyleyerek başka kart istediği, mağdurun kimlik kartını kurtarabilmek amacıyla evde bulunan Vakıfbank’a ait kartı getirmek üzere olay yerinden ayrıldığı, kısa bir süre sonra evden aldığı Vakıfbank kartıyla her iki sanığın yanına gittiği, banka kartının şifresini öğrenen sanıkların Yapı-Kredi bankası ATM’sinden 1.000,00 TL ve 2.000,00 TL olmak üzere iki kez çekim yaparak toplam 3.000,00 TL’yi mal edindikleri, daha sonra şikayetçiye banka ve kimlik kartlarını vererek olay yerinden ayrıldıklarının anlaşıldığı olayda; Fikir ve eylem birliği içerisinde hareket eden sanıkların, kendilerini polis olarak tanıttıkları mağdurdan, ekonomik değeri bulunduğu hususunda şüphe bulunmayan menkul mal niteliğindeki banka kartlarını mağdurun rızası hilafına ele geçirmeleri şeklindeki eylemlerinin dolandırıcılık suçunu oluşturduğu, akabinde ele geçirdikleri bu banka kartı ile para çekmeleri eylemlerinin ise, ayrıca banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçunu oluşturduğu, başka bir deyişle banka kartlarının hukuka aykırı ele geçirilmiş olması nedeniyle, gerçek içtima kuralları gereğince banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçundan, kartı ele geçirirken işlenen hukuka aykırı eylem nedeniyle de dolandırıcılık suçundan ayrı ayrı cezalandırılmalarına karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, TCK’nın 44. maddesi uyarınca kapsamında yalnızca dolandırıcılık suçundan hüküm kurulması aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.”, Yargıtay 15 CD, 3014/4818, 06.05.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 27 Eylül 2023.

³²⁸ Özen, a.g.e., s. 730.

³²⁹ Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 731.

³³⁰ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 27/09/2023.

İKİNCİ BÖLÜM

DOLANDIRICILIK SUÇUNUN NİTELİKLİ HALLERİ ve HUKUKİ İLİŞKİYE DAYANAN ALACAĞIN TAHSİLİ AMACIYLA DOLANDIRICILIK SUÇUNUN İŞLENMESİ

2.1. Dolandırıcılık Suçunun Nitelikli Halleri

TCK'nın 158. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere birtakım ilişkiler, kullanılan araçlar, mağdurun veya failin sıfatı, unvanı, hangi amaçla hareket edildiği gibi özellik arz eden durumlar suçun nitelikli hali sayılarak temel şekline göre cezada artırım yapılması yoluna gidilmiştir. Dolandırıcılık suçunun nitelikli halleri TCK'nın 158. maddesinde düzenlenmiştir³³¹.

2.1.1. Dini İnanç ve Duyguların İstismar Edilmesi Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

TDK sözlüğünde din; “Tanrı’ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum; diyanet” şeklinde tanımlanmaktadır³³².

Din; kutsal kitap, peygamberler, yaratan kavramlarını içinde barındıran inanç sistemi olup ve bu nedenle insanların yerine getirmesi gereken ahlaki değerler barındıran kurallardan oluşmaktadır³³³³³⁴. Din kelimesinden ilahi dinlerin yanı sıra insanların kutsal saydığı inanç değerleri anlaşılabilir³³⁵. Dogmatik olması nedeniyle insanların yaklaşımları, insanlığın varoluş sebeplerini içeren rehber oluşu, insanların kurduğu

³³¹ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>, 08.10.2023.

³³² Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 20.09.2023.

³³³ Atalan, a.g.e., s. 111; Çelik, a.g.e., s. 33.

³³⁴ “Din, bir topluluğun sahip olduğu kutsal kitap, peygamber ve Allah kavramını da genellikle içinde bulunduran inanç sistemi ve bu sisteme bağlı olarak yerine getirmeye çalıştığı ahlaki kurallar bütünüdür. Dini inanç, dine inanan, belirli bir dine mensup kişinin duygularıdır. Bir insanın dini inanç ve duyguları ile, doğup büyüdüğü, terbiyesini aldığı ailesi, çevresi ve içinde bulunduğu toplum arasında çok sıkı bir ilişki bulunmaktadır.”, Yargıtay 11 CD, 4893/7607, 12.10.2016, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 08 Ekim 2023.

³³⁵ Özen, a.g.e., s. 731.

manevi bağlar gibi sayılabilecek pek çok gerekçe ile insanlar için çok önemli bir alan olmuştur. Ancak bilgisizlik, eksik yahut yanlış bilgi, çevresel faktörler ve duygusallıklar gibi çeşitli sebeplerle etkiye, yanlış yönlendirilmeye, araç olarak kullanılmaya çok açık bir alandır. Bu sebeplerle din kişinin kendisi kadar korunmaya ve kollanmaya ihtiyaç duyulan bir alandır. Madde ile toplumda yoğunlukla yaşanan dini araç olarak kullanmanın önüne geçmek amaçlanmıştır³³⁶.

TCK'nın 158/1-a maddesinde dini inanç ve duyguların kötüye kullanılması sureti ile dolandırıcılık suçunun işlenmesi cezada artırım yapılmasını gerektiren nitelikli hal olarak sayılmıştır. Burada fail tarafından mağdurun dini inançları, duyguları, hayır yapma içgüdüsü, dine olan bağlılığı kullanılarak hileli hareketler sergilenip menfaat temin edilmektedir³³⁷. Madde bakımından dinin, mezhebin hangisi olduğunun ve batıl olup olmadığının bir önemi bulunmamaktadır³³⁸. Örneğin failin mağdurlardan camiye tadilat yapılacağı bahanesi ile para alma eyleminde dini inanç ve duyguların istismar edilmesi suretiyle dolandırıcılık suçu oluşmaktadır³³⁹. Burada dikkat edilmesi gereken konu dini inanç ve duygunun dolandırıcılık suçunda aldatma aracı olarak kötüye kullanılmasıdır.

677 Sayılı Tekke ve Zaviyeler ile Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Ünvanların Men ve İlgasına Dair Kanun'un 1. maddesinde düzenlenme alanı bulan ve

³³⁶ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5052; Artuk, Gökcan, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 636.

³³⁷ Atalan, a.g.e., 109.

³³⁸ Artuç, a.g.e., s. 862-863; Aydın, a.g.e., s. 101, 102.

"Sanığın kendisini Alevi dedesi olarak tanıtip güven sağlayarak, kurban kesmeleri gerektiğini, yardım yapmazlarsa başlarına bela geleceğini söyleyip, dini yönden korku ve kaygı oluşturmak suretiyle katlandan menfaat temin ettiğinin iddia ve kabul olunması karşısında, eylemin temas ettiği, suç tarihinden sonra yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nun 158/1-a maddesinde düzenlenen "Dini inanç ve duyguların istismar edilmesi suretiyle" nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturup oluşturmayacağına ilişkin delilleri takdir ve tartışmanın üst dereceli Ağır Ceza Mahkemesine ait olduğu gözetilerek görevsizlik kararı verilmesi gerekirken duruşmaya devamla yazılı şekilde, eylemin 5237 sayılı TCK'nun 157/1 maddesinde öngörülen dolandırıcılık suçuna uyduğundan bahisle mahkumiyet hükmü kurulması...", Yargıtay 11 CD, 1220/14648, 01.12.2009, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 08 Ekim 2023.

³³⁹ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 827; Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 717.

"Sanıkların Çayır yazı Köyü cami güzelleştirme derneğine ait bağış makbuzlarını bastırıp cami adına bağış toplamak suretiyle kamu kurum ve kuruluşlarının, kamu meslek kuruluşlarının, siyasi parti, vakıf veya dernek tüzel kişiliklerinin araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık ve özel belgede sahtecilik suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmıştır... Dolandırıcılık suçundan kurulan hükümde, mahkemece sanıkların eylemlerinin 5237 sayılı Kanun'un 158 inci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan dernek tüzel kişilerinin araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçunu oluşturduğu belirlenerek ceza tayin edilmiş ise de sanıkların eylemlerinin aynı zamanda 5237 sayılı Kanun'un 158/1-a maddesinde düzenlenen dini inanç ve duyguların istismar edilmesi suretiyle dolandırıcılık suçunu da oluşturduğundan temel ceza tayininde alt sınırından uzaklaşılması ve aynı suçu birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlediğinin de anlaşılması karşısında 5237 sayılı 5237 sayılı Kanun'un 43/2. maddesi uyarınca artırım yapılması suretiyle hüküm kurulması gerektiği...", Yargıtay 11 CD, 26321/8484, 21.11.2023.

"Ancak sanığın, eşinin ameliyat olması nedeniyle otogarda kardeşini beklemekte olan ilkokul mezunu ve elli yaşındaki şikâyetçinin yanına gelip çay ısmarladığı, kendi telefonu ile kardeşini arıyormuş gibi yapıp güven telkin ettiği, şikâyetçinin zor durumundan yararlandığı, paraya ihtiyacı olacağını söylediği, ardından eylemini gerçekleştirdiği, şikâyetçinin beyanında geçen "ölenin arkasından hayır yapma" hususunun özellikle gündeme getirilip dini inanç ve duyguların aldatma aracı olarak kullanılmasının, dolayısıyla dini inanç ve duyguların istismar edilerek irade özgürlüğünün etkilenip baskı altına alınmasının söz konusu olmadığı, aksine şikâyetçinin 400 TL olduğunu zannettiği 100 Laos parasına 250 TL ödemek suretiyle para kazanmak amacıyla hareket ettiği anlaşıldığından, sanığın sabit kabul edilen eylemi dini inanç ve duyguların istismar edilmesi suretiyle dolandırıcılık suçunu değil, basit dolandırıcılık suçunu oluşturmaktadır.", Yargıtay CGK, 15-399/272, 15.09.2015, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 08 Ekim 2023.

inde yeri olmayan muskacılık, üfürükçülük, büyücülük gibi kavramların kullanılarak insanların dini inanç ve duygularının istismar edildiği ve dolandırıldığı durumlarda da bu bent uygulama alanı bulacaktır³⁴⁰. Yine sihir, fal, muska kavramlarını öne sürerek veya dua okuyarak karşı tarafın sorunlarını gidereceğini söyleyerek para alma; fitre ve zekat verileceğinden, dini bir mabed yaptırılacağından, tadilat edileceğinden, nazar çıkardığından bahisle para alma, hacca veya umreye götürme bahanesiyle para alma, kendisini şeyh, medyum, hızır olarak tanıtarak menfaat temin etme şeklinde gerçekleşen eylemlerin bu bend kapsamında değerlendirileceğini söylemek mümkündür³⁴¹.

Suçun oluşması için yalnızca dini terimler kullanılması gerekli olmayıp karşı tarafın tavırları, giyim ve kuşamı bu eğilimde ise yine bu bendin uygulanması gündeme gelecektir³⁴².

Madde metninde dini inanç kavramının yanında duygu ibaresi de bulunduğundan suçun oluşması için fail tarafından gerçekleştirilen eylem bakımından dini bir kuralın bulunması şart değildir³⁴³. Yargıtay'ın eski tarihli kararlarında maddenin uygulanması için dini bir kuralın bulunması gerektiği belirtilmiş ise de güncel kararlarında bu şart aranmamaktadır³⁴⁴.

³⁴⁰ “Sanığın olay günü yanında kimliği tespit edilemeyen başka bir kişi ile birlikte katılanın evine gittiği, katılanın beyanına göre izin vermemesine karşın evinin kapısının giriş kısmına oturdukları ve kendisinden su istedikleri, daha sonra çeşitli numaralar ve söylemler ile katılana "sende muska var" diyerek katılana büyü olduğuna onu inandırdıkları ve evinde bulunan altınları getirmesini istedikleri, bunun üzerine katılanın üç adet burma bilezik, bir adet düz bilezik, üç adet altın yüzük, bir adet altın küpe, bir adet altın kaplama saat, bir adet gerganlık, yirmi beş küçük altın, çocuğuna ait bir adet künye ve çeyrek altın getirdiği, sanık ve yanındaki kişinin bunları bir çorabın için koyarak iki yastığın arasına koyup bağladıkları ve bunu katılanın yatak odasına koymasını istedikleri, daha sonra birlikte evden çıkarak kapıyı kilitleyip anahtarları da kendileri alıp yarım saat sonra geleceklerini söyleyerek gittikleri ve geri gelmedikleri, katılanın kapıyı zorla açıp içeri girerek baktığında altınların yerinde olmadığını gördüğü olayla ilgili olarak sanık hakkında açılan kamu davasında; sanığın suçlamaları kabul etmemesine karşın, katılanın sanığı teşhis ettiği ve Mahkemece sanık ve katılan beyanı, teşhis tutanakları ve beyanları ile tüm dosya kapsamından atılı suçları işlediği kabul edilerek hakkında temyize konu mahkûmiyet hükmü kurulmuştur... ONANMASINA...", Yargıtay 11 CD, 30310/2455, 28.02.2024, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 13 Nisan 2024.

³⁴¹ Atalan, a.g.e., s. 112 vd.

³⁴² Özen, a.g.e., 731.

³⁴³ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5052.

³⁴⁴ “Sanığın suç tarihinde, müşteki ...'nin evine gelerek, Allah rızası için yetimlere ve fakirlere yardım topladığını söyleyerek, dini konulardan bahsedip, birkaç peygamber kıssası anlatarak güvenini kazandığı ve müştekinden altın ve para aldığı, ardından da sanığın, müştekiye hayır ve hasenat konusunda kendisini temsilci seçtiklerini söyleyerek telefon numarasını aldığı ve bir adet Kur'an-ı Kerim hediye ederek evden çıktığı, bir süre sonra sanığın tekrardan müştekiye telefon ile arayarak geleceğini söylemesi üzerine, sanığın kolluk kuvvetlerince müştekinin evinin önünde yakalandığı, bu surette sanığın hileli eylemlerle haksız menfaat temin ettiği, sanığın tevîl yollu ikrar içeren savunması, müşteki ve tanık beyanları, yakalama ve teşhis tutanağı ile tüm dosya kapsamından anlaşıldığından, sanık hakkında dini inanç ve duyguların istismarı suretiyle nitelikli dolandırıcılık suçundan verilen mahkûmiyet hükmünde her hangi bir isabetsizlik görülmemiştir.”, Yargıtay 15 CD, 13516/7027, 23.10.2018, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 08 Ekim 2023.

2.1.2. Kişinin İçinde Bulunduğu Tehlikeli Durum veya Zor Şartlardan Yararlanmak Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun diğer bir nitelikli halini oluşturan durum da maddenin “b” bendinde düzenlenen kişinin tehlikeli durum veya zor şartlarından faydalanarak dolandırıcılık eylemidir. Kanunun lafzında da belirtildiği üzere bu halde fail mağdurun içinde bulunduğu tehlikeli durum veya zor şartlara yönelerek, mağdurun başkasına güvenme ihtiyacını kullanarak, hileli hareketlerle kolaylıkla menfaat temin etmektedir³⁴⁵. Mağdurun içinde bulunduğu bu halin failden ileri gelmesinin yahut bu hususta failin bir kusurunun bulunup bulunmadığının önemi bulunmamaktadır³⁴⁶. Mağdurun böyle bir durumda olmadığı halde bu nitelikli hal uygulanmayacaktır³⁴⁷. Örneğin mağdurun ağır hasta bir şekilde hastanede yattığı durumda; somut olayın özellikleri de göz önünde bulundurularak madde kapsamında tehlikeli durum içinde veya zor şart altında olduğunu söylemek mümkündür³⁴⁸.

Kişi tehlikeli bir durumda veya zor bir şart altında bulunduğu hallerde psikolojik yönden güçsüz, iradesi zayıflamış, yardıma ihtiyaç duyan bir yapıya bürünür ve bu durumda iken dikkat, tedbir, ölçme ve değerlendirme yetisi gibi kavramlar bakımından eksik kalmaktadır. Yani bu durumda kişinin dış dünyadan gelen tehlikeleri fark etmesi daha zor olup kandırılması daha kolaydır³⁴⁹. Yine bu halde bulunan bir mağdura karşı mağdurun içinde bulunduğu bu zor durumdan faydalanarak dolandırıcılık suçunu işleyen failin kastının yoğunluğunun bir hayli yüksek olduğunu söylemek mümkündür³⁵⁰. Bu yüzden kanun koyucu kişinin içinde bulunduğu bu durum bakımından suçun temel şeklinden farklı olarak daha ağır cezayı gerektiren nitelikli bir hal düzenleme gereği duymuştur³⁵¹. Örneğin doğal afet, trafik kazası, ağır bir

³⁴⁵ Toroslu, a.g.e., s. 192.

³⁴⁶ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 521.

³⁴⁷ “Tanık ...’ın kesinleşmiş adli para cezasının infazı amacı ile Denizli Adliyesi nezarethanesinde tutulduğu sırada annesi katılan ...’ı telefon ile arayarak 3000 TL adli para cezasının ödenmesi durumunda serbest kalacağını söylediği, bu sırada başka bir suç nedeniyle aynı nezarethanede bulunan sanığın konuşulanlara tanık olduğu, katılanın sözü geçen adli para cezasını temin ederek adliye geldiği sırada sanığın da nezarethaneden salıverildiği ve adliye önünde katılanın yanına giderek kendisini avukat katibi olarak tanıtip katılana adli para cezası olarak tanığın teminini talep ettiği parayı kendisine vermesini söylediği, sanığın bu şekilde hileli hareketlerle katılanın oğlunun cezaevine girmesi tehdidi nedeni ile içinde bulunduğu zor koşullardan yararlanmak sureti ile 3000 TL parayı katılıandan alarak nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediğinin iddia edildiği olayda, oluş, kabul ve tüm dosya kapsamı değerlendirildiğinde, katılanın içinde bulunduğu durumun TCK’nın 158/1-b maddesi kapsamında zor durum olarak kabul edilemeyeceği...”, Yargıtay 15 CD, 3876/2881, 24.04.2018, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 29 Ekim 2023.

³⁴⁸ “...alzheimer hastası olan ve durumunun ağır olması nedeniyle hastaneye kaldırılan annesinin yanında refakatçi olarak kalan katılanın, “zor şart” altında olduğu ve annesinin hastalığı nedeniyle içine düştüğü çaresizlikten yararlanılmak suretiyle sanık tarafından aldatılarak aleyhine haksız menfaat sağlandığı anlaşıldığından, sanığın eylemi TCK’nın 158/1-b maddesinde düzenlenen “Kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durum veya zor şartlardan yararlanmak suretiyle dolandırıcılık” suçunu oluşturmaktadır.”, Yargıtay CGK, 15-598/31, 31.01.2017, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 29 Ekim 2023.

³⁴⁹ Dursun, a.g.e., s. 23.

³⁵⁰ Koca ve Üzülmmez, a.g.e., s. 699.

³⁵¹ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 829; Koca ve Üzülmmez, a.g.e., s. 700.

hastalık, yangın, iflas durumlarına maruz kalan bir mağdurun bu durumların kullanılması suretiyle dolandırılması durumunda bu nitelikli hal uygulama alanı bulacaktır³⁵²³⁵³.

Kişinin içinde bulunduğu tüm tehlike içeren durum veya zor şartlar bu madde kapsamında olmayıp mağdur yönünden katlanılmazlık, çaresizlik kavramlarının bulunması gerekmektedir³⁵⁴. Yargıtay'ın bu nitelikli halin uygulanabilmesi için mağdurun gerçek ve yakın manada tehlikeli durum veya zor şart içinde bulunması gerektiği yönünde kararları mevcuttur³⁵⁵. Mağdurun böyle bir durumda olmadığı ancak failin mağduru böyle bir durumdaymış gibi gösterdiği halde bu nitelikli uygulanmayacaktır³⁵⁶. Bu nitelikli halin uygulanması bakımından toplum yönünden tehlikeli durum yahut zor şart altında bulunmak gerekli olmayıp yalnızca mağdurun bu halde olması yeterlidir. Hatta toplumun zor şart altında bulunduğu ancak mağdurun böyle bir halde olmadığı durumda mağdura yönelik işlenen dolandırıcılık suçu bakımından bu nitelikli hal uygulanmayacaktır. Örneğin deprem felaketine maruz kalan bir ilde birçok insanın evinin yıkıldığı ancak mağdurun evinin yıkılmadığı durumda mağdura işlenen dolandırıcılık suçu bakımından somut olayın özellikleri de değerlendirilmek şartıyla bu nitelikli hal uygulama alanı bulmayacaktır³⁵⁷.

Madde metninde belirtilen tehlikeli durum ve zor şart kavramları somut olayın özelliğine göre suçun mağduru ve içinde bulunduğu şartlar esas alınarak tespit edilmelidir³⁵⁸. Örneğin genel bir tabir ile mağdurun yahut yakınının hastalık durumunun kullanılarak dolandırılması olayında bu nitelikli halin uygulanacağını söylemek doğru olmayacaktır. Bu durumda somut olayın özelliği, içinde bulunulan tehlike yahut zor durumun ağırlığı ve mağdur üzerindeki etkisi gibi kriterler göz önünde bulundurularak subjektif değerlendirme yapılması gerekir. Aksi takdirde her

³⁵² Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 717.

³⁵³ “TCK.nun 158/1-b maddesindeki nitelikli dolandırıcılık suçunun gerçekleşebilmesi için sanığın, mağdurun içinde bulunduğu tehlikeli ve zor şartlardan yararlanmak suretiyle haksız bir yarar elde etmesinin gerekeceği yapılan hileli hareketlerle mağdurun bu durumda olduğuna inandırılması hali ile sanığın kendisini cezaevi doktoru olarak tanıttırmasının kamu kurumu olan cezaevinin aracı olarak kullanılmasını gerektirmediğinden eylemin TCK.nun 158.maddesinin 1.fıkranın (b) ve (d) bendleri kapsamına girmeyeceği cihetle...”, Yargıtay 11 CD, 13044/13264, 24.11.2010, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 29 Ekim 2023.

³⁵⁴ Atalan, a.g.e., s. 138.

³⁵⁵ “...katılanların içinde bulunduğu durumun, gerçek ve yakın anlamda “tehlikeli veya zor şartlar” kapsamında kabul edilebilecek nitelikte olmadığı anlaşıldığından...”, Yargıtay 15 CD, 18168/1054, 23.01.2013, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 29 Ekim 2023.

³⁵⁶ Aydın, a.g.e., s. 107.

³⁵⁷ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5052.

³⁵⁸ Atalan, a.g.e., 139.

hastalık durumunun bu nitelikli hal kapsamında olacağını söylemek mümkün değildir³⁵⁹.

2.1.3. Kişinin Algılama Yeteneğinin Zayıflığından Yararlanmak Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

Algılama, TDK sözlüğünde “*idrak, idrak etme*” anlamına gelmektedir³⁶⁰. Algılama yeteneği kişinin meydana getirdiği yahut kendisine karşı yapılan eylemlerin anlam ve sonuçlarını bilebilme yeteneğidir³⁶¹.

Mülga TCK'nın 505. maddesinde ehliyetsizleri dolandırma şeklinde düzenleme alanı bulan durum 5237 sayılı TCK'nın 158/1-c maddesinde kişinin algılama yeteneğinin zayıflığından faydalanmak suretiyle dolandırıcılık eylemi olarak düzenlenmiştir. Bu bakımdan yeni yasadaki düzenleme eskisine göre daha geniş bir uygulama alanı bulmuş, düzenlemenin yeni hali; ehliyetsizleri dolandırma şeklindeki eylemi de kapsamaktadır³⁶².

Algılama yeteneği zayıf olan kişileri hileli hareketler ile aldatmak normal bir insanın aldatılmasına göre çok daha kolaydır. Yine algılama yeteneği zayıf olan kimseyi dolandırma amacıyla olan failin iradesinin fazlasıyla kötü olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenlerle kanun koyucu dolandırıcılık suçunun algılama yeteneği zayıf olan kimselere karşı ve bu özelliklerini kullanarak işlenmesi halini nitelikli hal olarak düzenlenmiştir³⁶³³⁶⁴.

³⁵⁹ “TCK'nın 158/1-b. maddesindeki nitelikli dolandırıcılık suçunun gerçekleşebilmesi için sanığın, mağdurun “içinde bulunduğu tehlikeli veya zor şartlardan” yararlanmak suretiyle haksız bir yarar elde etmesinin gerekeceği, somut olayda ise; katılanın eşinin rahatsızlığı için gereken kan bulma ihtiyacının çok acil olmadığı, katılanın kendisinin de bu ihtiyacı giderebileceği gibi, sanığın katılanda güven sağlayıp gün içinde birlikte uzun vakit geçirdikleri, söz konusu parayı sanığın katılandan kan bulma konusunda almayıp tanıştıktan saatler sonra yemek yedikleri sırada üzerinde TL olmadığı için bozdurup getirme maksatlı verdiği, sonuç itibarıyla içinde bulunduğu durumun gerçek ve yakın anlamda “tehlikeli veya zor şartlar” kapsamında kabul edilebilecek nitelikte olmadığı...”, Yargıtay 15 CD, 4011/4040, 18.04.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 29 Ekim 2023.

³⁶⁰ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <<https://sozluk.gov.tr/>>, 18.11.2023.

³⁶¹ Esen, a.g.e., s. 339.

³⁶² Muzaffer Hatipoğlu ve Ali Parlar, *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, Yayın Matbaacılık, Cilt 2, 2007, s. 1249.

³⁶³ Özen, a.g.e., s. 732.

³⁶⁴ “Dosyada örnekleri bulunan raporlara göre, katılanın, ... Tıp Merkezi'nin 15.12.2005 tarihli sağlık kurulu raporu ile %58 oranında, ... Tıp Fakültesi'nin 26.03.2012 tarihli sağlık kurulu raporu ile %43 oranında özürü olduğu belirlendiği ancak Mahkemece katılanın suç tarihi itibarıyla algılama yeteneğinin zayıf olup olmadığı araştırılmadığının incelenen dosya kapsamından anlaşılmaması karşısında; sanığın üzerine atılı eylemi, katılanın algılama yeteneğinin zayıflığından faydalanarak gerçekleştirip gerçekleştirmediğinin tespiti bakımından, anılan raporların okunaklı örneklerinin mahallinden getirilmesi ve bu raporlar dikkate alınarak incelenmesini teminen dosyanın ilgili ihtisas dairesinden rapor alınmak üzere Adli Tıp Kurumu'na gönderilmesi, bu şekilde katılanın suç tarihi itibarıyla algılama yeteneğinin zayıf olup olmadığının tespitinden sonra sanığın eyleminin 5237 sayılı Kanun'un 158 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde düzenlenen kişinin algılama yeteneğinin zayıflığından yararlanmak suretiyle dolandırıcılık suçunu oluşturup oluşturmadığının karar yerinde tartışılarak sanığın hukuki durumunun tayin ve tespiti gerekirken eksik inceleme hükmü kurulması...”, Yargıtay 11 CD, 42650/6891, 09.10.2023, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 18 Kasım 2023.

Algılama yeteneğinin zayıflığı duruma göre ileri yaş, yaş küçüklüğü, sağır veya dilsizlik, akıl hastalığı veya zayıflığı, uyuşturucu madde etkisi altında olma gibi farklı durumlardan kaynaklanabilir³⁶⁵. Aslolan hangi gerekçe ile olursa olsun mağdurun anlama, değerlendirme yetisinin zayıflamış olmasıdır³⁶⁶. Kişinin algılama yeteneği sürekli veya geçici olarak zayıflamış olabilir. Burada önemli olan suçun işlendiği anda mağdurun algılama yeteneğinin zayıf olup olmadığıdır. Suç işlendiği anda algılama yeteneği zayıf olan mağduru, bu durumundan faydalanarak hileli hareketlerle aldatıp menfaat temin eden fail bu madde hükmüne göre cezalandırılacaktır³⁶⁷.

Mağdurun algılama yeteneğinin kendi kusuru nedeniyle zayıflamasının suçun oluşması bakımından bir önemi bulunmamaktadır³⁶⁸. Mağdurun algılama yeteneğinin fail tarafından azaltılması yahut ortadan kaldırılması sonucu bu durumdan yararlanılarak dolandırılması durumunda bu suçun oluşup oluşmayacağı konusunda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Failin kasıtlı olarak mağdurun algılama yeteneğini zayıflatıp sonrasında hileli hareketlerle aldatarak menfaat temin etmesi halinde artık failin eyleminin TCK'nın 148/3. maddesi kapsamında mefruz cebir nedeniyle yağma suçunun oluştuğunu savunan görüşler mevcuttur³⁶⁹. Mağdurun fail tarafından algılama yeteneği zayıflatıldıktan sonra hileli hareketlerle aldatılıp menfaat temin edilmesi halinde TCK'nın 158/1-c maddesi kapsamında düzenlenen nitelikli dolandırıcılık suçunun oluşacağını savunan görüşler de mevcuttur³⁷⁰. Yine mağdurun algılama yeteneğinin zayıflatılarak hileli hareketler sergilenmesi halinde TCK'nın 158/1-c maddesinin, mağdurun algılama yeteneğinin tamamen ortadan kaldırılarak hileli

³⁶⁵ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 637.

³⁶⁶ “Mağdur ...'ın soruşturma aşamasında ölmesi nedeniyle algılama yeteneğinin zayıflığı hakkında adli rapor alınamadığı, mağdurun tenunu tanık ...'in duruşmada alınan beyanında, dedesinin yaşlı olduğunu ancak aklının başında olduğunu beyan etmesi karşısında, mağdurun algılama yeteneğinin zayıflığı konusunda şüphe olduğu ve Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 31/03/2009 tarih ve 2008/6-256 Esas ve 2009/79 Karar sayılı kararında da vurgulandığı üzere, ceza yargılamasının en önemli ilkelerinden biri olan “şüpheden sanık yararlanır” kuralı uyarınca, sanığın bir suçtan cezalandırılmasının temel koşulunun, suçun kuşkuyla yer vermeyen bir kesinlikle ispat edilmesine bağlı olduğu, gerçekleşme şekli kuşkulu ve tam olarak aydınlatılmamış olan olaylar ve iddiaların, sanığın aleyhine yorumlanarak mahkumiyet hükmü kurulamayacağı anlaşılmakla, sanıklar ... ile ...'in eylemlerinin 5237 sayılı TCK'nın 157/1 maddesinde kapsamında dolandırıcılık suçunu oluşturduğu gözetilmeksizin...”, Yargıtay 15 CD, 25225/11071, 17.05.2017, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 18 Kasım 2023.

³⁶⁷ “Somut olayda; tedavülde bulunmayan yabancı paralarla yaşlı şahısları daha kolay kandırıp dolandırmayı başlangıçta planlayan sanıkların, bunun için kiraladıkları bir araçla İzmir'den hareket edip Selçuk'a geldikleri, aracı sanık...’ın kullandığı, burada adli tip kurul raporuna göre algılama yeteneğinin az olan katılan ile karşılaştıkları, her iki sanığında katılana cezazeleri olduğunu söyleyerek adres sordukları, sanık...’in araçtan inerek katılanın yanına geldiği, üzerinde bulunan 1500 Brezilya Cruzdosunu tedavüldeki Alman parası diyerek katılana verdiği, katılıandan da 300 TL para aldığı, sanıkların bu şekilde atılı nitelikli dolandırıcılık suçunu işledikleri somut olayda; Sanık... hakkında kurulan hükme yönelik olarak yapılan temyiz incelemesinde; Sanıkların savunmaları, katılanın iddiası, tanık...’nın beyanı, Adli Tıp raporu, Merkez Bankası...Şubesinde düzenlenen sahte banknot ve efektif inceleme komisyonu raporu ile tüm dosya içeriğinden sanığın atılı nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediğine yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir.”, Yargıtay 15 CD, 4120/20255, 03.12.2014, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 18 Kasım 2023.

³⁶⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 830; Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 521.

³⁶⁹ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5066.

³⁷⁰ Özen, a.g.e., s. 733.

hareketlerle menfaat temin edilmesi halinde ise yağma suçunun oluşacağını savunan görüşler mevcuttur³⁷¹. Kanaatimizce failin mağdurun algılama yeteneğini zayıflatarak hileli hareketler sergileyip menfaat temin ettiği durumda, mağdur kendisini bilemeyecek veya savunamayacak yahut savunması önemli ölçüde azalmış bir duruma getirildiğinden bu halde TCK'nın 148/3. maddesi kapsamında yağma suçunun oluşacağını söylemek mümkündür.

Bu nitelikli halin uygulanabilmesi için mağdurun algılama yeteneğinin zayıflığından faydalanılarak dolandırılmış olması gerekir. Mağdurun algılama yeteneğinin hiç olmadığı durumda hileli hareketler ile aldatmasından da bahsedilemeyeceğinden bu suçun oluşması mümkün değildir. Böyle bir durumda somut olayın özelliğine göre hırsızlık suçu oluşabilecektir³⁷². Örneğin, tam akıl hastalığı nedeni ile algılama yeteneği bulunmayan bir kimsenin hileli hareketler ile aldatılması söz konusu olmaz ve dolayısıyla mağdura yönelik sergilenen hileli hareketler bakımından dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır. Yine 12-15 yaş aralığında bulunan çocukların algılama yeteneklerinin zayıf yahut olmaması durumunun araştırılarak kesin olarak tespit edilmesi ve duruma göre algılama yeteneğinin zayıf olduğu durumda bu kişilere karşı bu bentte düzenlenen dolandırıcılık suçunun işlenebileceği, algılama yeteneğinin bulunmadığı durumda ise bu kişilere karşı dolandırıcılık suçunun işlemeyeceğini söylemek mümkündür³⁷³. Bu durumda mağdura karşı işlenen suçun somut olayın özelliğine göre hırsızlık suçunu oluşturacağını söyleyebiliriz. Sağır ve dilsizler bakımından da aynı araştırmanın yapılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekir. Bu durumlarda algılama yeteneğinin zayıflığının tespitine yönelik bilirkişiye başvurulmalıdır³⁷⁴. Bu durumlarda uygulamada genellikle uzman hekimlerden, ATK'dan rapor alınmaktadır³⁷⁵.

³⁷¹ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s.830; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 637.

³⁷² Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5067; Aydın, a.g.e., s. 107.

"Algılama yeteneği bulunmayan 12 yaşını bitirmemiş çocukların ve tam akıl hastalarının yaptıkları hareketlerin anlam ve sonuçlarını bilemeyeceklerinden aldatılmalarından ve dolandırılmalarından bahsedilemeyeceğinden hareketle, somut olayda; sanığın, 12 yaşından küçük olduğu anlaşılan mağdurdan altınları alması şeklinde gerçekleştirdiği sabit görülen eyleminin hırsızlık suçunu oluşturacağı, anlaşılmakta mağdur ve katılan beyanları ile sanık savunmasının tekrar ayrıntılı bir şekilde alınarak, sanığın eyleminin 5237 sayılı Kanun'un 141 inci maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen hırsızlık suçunu mu, yoksa aynı Kanun'un 142 nci maddesinin ikinci fıkrasının (f) bendinde düzenlenen nitelikli hırsızlık suçunu mu oluşturacağı da tartışılarak bir karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, suç vasfında yanılığa düşülerek nitelikli dolandırıcılık suçundan hüküm kurulması...", Yargıtay 11 CD, 21490/2667, 05.04.2023, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Kasım 2023.

³⁷³ Atalan, a.g.e., s. 138; Çelik, a.g.e., s. 42 vd.

³⁷⁴ Aydın, a.g.e., s. 108.

³⁷⁵ *"...eylemin TCK'nın 158/1-c maddesinde düzenlenen suçu oluşturup oluşturmadığının tespiti için katılanın vesayet dosyasındaki raporu ve varsa emeklilik dosyasındaki raporunun da temin edilmek suretiyle katılan ... hakkında mahkeme tarafından her iki rapor gözönüne alınıp çelişkinin giderilmesi amacıyla Adli Tıp Kanunu'nun 15. maddesi (f) fıkrası gereğince Adli Tıp Genel Kurulu'ndan rapor alınması..."*, Yargıtay 15 CD, 7517/4849, 28.06.2018, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Kasım 2023.

2.1.4. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının, Kamu Meslek Kuruluşlarının, Siyasi Parti, Vakıf veya Dernek Tüzel Kişiliklerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

Maddenin nitelikli hal olmasının sebebi; kamu kurum ve kuruluşları, kamu meslek kuruluşları, siyasi partiler, vakıflar ve derneklere insanlar tarafından duyulan güvendir³⁷⁶. İnsanlar bu kurum ve kuruluşlara güven duygusu besledikleri için bunların adının karıştığı, araç olarak kullanıldığı durumlarda kendilerine karşı sergilenen hileli eylemlere daha kolay inanmaktadır³⁷⁷. Faillerin bu kurum ve kuruluşları araç olarak kullanarak dolandırıcılık suçunu işlemekte kendilerine kolaylık temin etmelerine ve yine bunların araç olarak kullanılması ile bu kurum ve kuruluşlara insanlar tarafından duyulan güvenin azalmasına engel olmak için bu kurum ve kuruluşların araç olarak kullanılarak dolandırıcılık suçunun işlenmesi hali kanun koyucu tarafından daha fazla ceza gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmiştir³⁷⁸³⁷⁹.

Mülga TCK'da yalnızca kamu kurum ve kuruluşları nitelikli hal olarak düzenlenmiş iken 5237 sayılı yasada kamu kurum ve kuruluşlarına ek olarak kamu meslek kuruluşları, siyasi partiler, vakıf ve dernekler de eklenerek kapsam genişletilmiştir³⁸⁰.

Bu nitelikli halin uygulanması bakımından öncelikle kamu kurumlarının neler olduğunu bilmek gerekir. Kamu kurumu kavramı; devlet tüzel kişiliğini, il özel idarelerini, belediyeleri, köyleri, üniversiteleri, YÖK'ü, TRT'yi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu'nu ve katma bütçeli kuruluşların tamamını kapsayan bir üst

³⁷⁶ Esen, a.g.e., s. 340.

³⁷⁷ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 701.

³⁷⁸ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 523; Toroslu, a.g.e., s. 193.

³⁷⁹ "... plakalı beyaz renkli Uno marka aracın ...'in babası üzerine trafikte kayıtlı iken, 15/08/2004 tarihinde meydana gelen kaza sonucunda ağır hasarlı olarak araç malikinin mirasçıları tarafından 2.500TL'ye Afyonkarahisar ile sanayi sitesinde kaportacılık yapan tanık ...'e satıldığı ve vekaletname verildiği, bu aracın daha sonra tanık ... tarafından Antalya ilinde hurdacılık yapan hakkında beraat kararı verilen ve kesinleşen ...'a haricen satılıp parasının peşin alındığı, aracın ...'in işyerinin önünde iken temyiz dışı sanık ... tarafından bu aracın haricen temyiz dışı sanık... isimli kişiye satılması üzerine, temyiz dışı sanık ...'in tanık ...'i arayarak temyiz dışı sanık ...'e vekaletname göndermesini istediği, tanık ...'in araç malikinin mirasçılarından aldığı vekaletname dayalı olarak temyiz dışı sanık ...'e vekaletname gönderdiği, katılanın araç satın almak istediğini öğrenen sanık ... ile temyiz dışı sanık ...'in hurda olarak satın almış oldukları ... plakalı aracı, 09/06/2005 tarihinde Antalya 3. Noterliğinin ... yevmiye numaralı satış sözleşmesi ile katılana sattıkları, katılanın kullanımında olan aracın yapılan kontrolünde araçtaki şasi numarasının ... plakalı araca ait olmadığı, bu aracın satış ile birlikte ... plaka ile katılan adına trafikte kayıtlı olduğu, kriminal rapor içeriğine göre; katılana ele geçirilen aracın şasi numarasında tahribat yapıldığı, bu hali ile sanık ... ve temyiz dışı sanık ...'in birlikte suç işleme kararı ile satın aldıkları ... plakalı aracın motorunu menşei tespit edilemeyen başka bir araca monte etmek suretiyle change hale getirdikleri ve bu şekilde sanık ...'un üzerine atılı kamu kurum ve kuruluşlarının araç olarak kullanılması suretiyle nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediği kabul olunan somut olayda; sanık savunması, katılan beyanı, tanıklar beyanı, bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre, sanık ... ve temyiz dışı sanık ...'in, ... mirasçılarından temyiz dışı sanık ... adına temin edilen 06/06/2005 tarihli vekaletname dayalı olarak aracın 09/06/2005 tarihinde Antalya 3. Noterliğinde düzenlenen satış sözleşmesiyle temyiz dışı sanık ... tarafından katılan ...'a satıldığı, katılan ...'in aşamalarda değişmeyen beyanından da anlaşılacağı üzere, ilk kapora paranın ve noterlikteki satış sırasındaki araç bedelinin sanık ... tarafından alındığı, sanık ...'un karar tarihine kadar katılanın zararını gidermediği ve sanığın kamu kurumu olan Trafik Tescil Şube Müdürlüğünü aracı kılmak suretiyle nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediğinin sabit olduğu kanaatine varan mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik görülmemiş...", Yargıtay 15 CD, 36176/7206, 17.06.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Kasım 2023.

³⁸⁰ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 638; Türk Ceza Kanununun Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri, R.G., T.13.03.1926, S.320, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.765.pdf>, 20.11.2023.

kavramdır³⁸¹. Noterlikler, avukatlık büroları kamu hizmeti görmelerine karşın kamu kurumu değildir³⁸². Dolayısıyla noterlik yahut avukatlık bürosunun hileli hareketlerin işlenmesi sırasında araç olarak kullanılarak menfaat temin edilmesi durumunda bu nitelikli hal uygulanamayacak olup bu durumda TCK'nın 157/1. maddesi kapsamında dolandırıcılık suçunun temel şekli gündeme gelecektir³⁸³.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları Anayasa'nın 135. maddesinde tanımlanmıştır³⁸⁴. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, belli mesleğe mensup olanların anayasada belirtilen niteliklere sahip olarak ve belirtilen amaçlar ile bir araya gelerek oluşturdukları kamu tüzel kişileridir. Örneğin barolar, noterler birliği, ticaret odaları, sanayi odaları, tabipler odası, mühendisler ve mimarlar odası gibi kuruluşlar kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır³⁸⁵.

Dernek kavramı TDK sözlüğünde; *“belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluk, cemiyet”* olarak ifade edilmektedir³⁸⁶. Maddede yer alan dernek kavramı 4721 sayılı TMK'nın 56. maddesinde tanımlanmıştır. Dernek, gerçek veya tüzel en az yedi kişinin bir araya gelerek kazanç amacı dışında, belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için bilgi, beceri ve çalışmalarını birleştirerek ortaya çıkardıkları tüzel kişiliktir³⁸⁷.

Vakıf kavramı TMK'nın 101. maddesinde; gerçek yahut tüzel kişilerin yeteri kadar mal ve hakkı belirli, devamlı amaca özgüleyerek oluşan ve tüzel kişili olan mal topluluğu şeklinde tanımlanmıştır³⁸⁸.

³⁸¹ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 830-831; Atalan, a.g.e., s. 188.

³⁸² Gündel, a.g.e., s. 528.

³⁸³ *“Sanığın katılan ...'a ait oto galeriye gidip aracı satış yönünde vekâletnamesi olduğunu söyleyip Kuşadası 2. Noterliğine ait sahte vekâletnameyi gösterip 22.000TL ye Denizli 2. Noterliğinden satışını sağlayıp menfaat temin ettiğinin sabit olduğu olayda; sanığın noterliğin bir kamu hizmeti olmasına rağmen TCK'nın 158/1-d maddesinde belirtilen kamu kurumu niteliğinde olmadığı nazara alınarak sanığın eyleminin hükümden sonra 02.12.2016 tarih ve 29906 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanunun 34. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 253. ve 254. madde fıkraları gereğince uzlaşmaya tabi olan TCK'nın 157/1. maddesinde düzenlenen basit dolandırıcılık suçunu oluşturacağı göz ardı edilerek vasıfta hataya düşülerek TCK 158/1-d maddesi gereği mahkûmiyetine hükmedilmesi...”* Yargıtay 15 CD, 33699/6372, 01.06.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Kasım 2023.

³⁸⁴ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 831; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, R.G., T.9.11.1982, S.17863, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>, 20.11.2023.

“H. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları
Madde 135 – Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleridir...”

³⁸⁵ Atalan, a.g.e., s.189; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 638.

³⁸⁶ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 20.11.2023.

³⁸⁷ Türk Medeni Kanunu, R.G., T.8.12.2001, S.24607, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>, 20.11.2023.

³⁸⁸ Türk Medeni Kanunu, R.G., T.8.12.2001, S.24607, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>, 20.11.2023.

Siyasi partiler 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na göre faaliyet yürütmektedir. Siyasi parti kavramı bu kanunun üçüncü maddesinde tanımlanmıştır³⁸⁹. Siyasi parti, belirli bir ilkesi olan ve bu yönde bir program belirleyen ve seçmenlerin oyları ile yönetimi kazanmayı amaçlayan, süreklilik arz eden siyasi bir topluluktur³⁹⁰.

Bu bendin uygulanması için siyasi parti, vakıf ve derneğin usulüne uygun kurularak tüzel kişilik kazanmış olması şarttır³⁹¹.

Bu bendin uygulanmasının şartı suçun işlenmesi sırasında kamu kurum veya kuruluşlarının, siyasi partilerin, vakıf veya derneklerin araç olarak kullanılmasıdır³⁹². Suçun sayılan kurum ve kuruluşların zararına işlenmiş olması gerekmez³⁹³. Suçun kamu kurumlarının zararına işlenmesi halinde maddenin “e” bendinde düzenlenen nitelikli hal uygulama alanı bulacaktır.

Bu nitelikli halin uygulanması için kamu kurum veya kuruluşlarının, siyasi parti, vakıf veya derneklerin yalnızca isminin kullanılması yeterli değildir³⁹⁵. Bunların aynı zamanda maddi varlığının da kullanılması ve bu surette suçun işlenmesi sırasında araç olarak kullanılması gereklidir³⁹⁶. Maddi varlıktan kasıt bunlara ilişkin herhangi bir işaret, evrak, kimlik vb. olabilir³⁹⁸. Suçun işlenmesi sırasında kamu kurum veya kuruluşlarının, siyasi partilerin, vakıfların veya derneklerin salt ismi kullanılıp herhangi bir şekilde maddi varlığının kullanılmaması halinde, bu nitelikli hal

³⁸⁹ Siyasi Partiler Kanunu, R.G., T.24.4.1983, S.18027, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2820.pdf>, 20.11.2023.

³⁹⁰ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5070.

³⁹¹ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5071.

³⁹² Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 522.

³⁹³ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 831.

³⁹⁴ “Şirketin ortağı olan sanık ...'nin diğer sanık ... ile fikir ve eylem birliği içerisinde hareket ederek, katılanın ortak olduğu şirket ile adı geçen sanık ... arasında ticari ilişki bulunmadığı halde sanık ...'nin şirketi borçlu adı geçen sanığı alacaklı gösteren senetleri tanzim edip diğer sanığa vererek icra takibine koydurduğu, sanık ...'nin şirketin fiilen işlerini takip etmediği halde ödeme emrini tebellüğ ederek borcu kabul edip icra takibini keskinleştirerek şirketin mallarını haczettirerek şirketin zararına haksız menfaat sağladıklarının iddia olunması karşısında; sanıkların fiillerinin suç tarihinde yürürlükte bulunan 5237 sayılı TCK'nun 158/1-d madde ve fıkrasında düzenlenen kamu kurumu olan icra dairesini vasıta kılarak nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturup oluşturmayacağına ilişkin delillerin takdir ve değerlendirmesinin üst derece ağır ceza mahkemesine ait olduğu gözetilip görevsizlik kararı verilmesi gerekirken yargılamaya devamla yazılı şekilde hüküm kurulması...”, Yargıtay 11 CD, 4684/2483, 04.03.2010, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Kasım 2023.

³⁹⁵ “5237 sayılı TCK'nın 158/1-d maddesinde öngörülen “kamu kurumunun araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık” suçunun oluşabilmesi için kamu kurumunun isminin kullanılması yeterli olmayıp maddi varlığının da kullanılması gerektiği, somut olayda ise sanıkların sadece... Derneği'ne yardım topladıklarını söyleyerek menfaat temin etmiş olmaları, derneğin maddi varlığı olarak nitelendirilebilecek kimlik, yazı, belge ya da basılı bir evrakın kullanılmaması karşısında, sanıkların eylemlerinin 5237 sayılı TCK'nın 157/1. maddesinde düzenlenen basit dolandırıcılık ve basit dolandırıcılığa teşebbüs suçlarını oluşturduğu gözetilmeden, suç vasfında yanlışlıkla düşülerek sanıklar hakkında fazla ceza tayini, bozmayı gerektirmiş...”, Yargıtay 15 CD, 3768/20355, 03.12.2014, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Kasım 2023.

³⁹⁶ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5072.

³⁹⁷ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 702.

³⁹⁸ “Sanığa yüklenen dolandırıcılık suçunun kamu kurumunun maddi varlığı olan müfettiş kimlik kartı kullanılmak suretiyle işlendiğinin iddia olunması karşısında, eylemin 5237 sayılı TCK'nun 158/1-d maddesinde öngörülen nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturup oluşturmayacağına ilişkin delilleri takdir etmek görevinin üst derece ağır ceza mahkemesine ait olduğu gözetilip görevsizlik kararı verilmesi gerekirken, yargılamaya devamla yazılı şekilde hüküm kurulması...”, Yargıtay 15 CD, 21346/40832, 05.07.2012, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Kasım 2023.

uygulanmayacak olup TCK'nın 157/1. maddesi kapsamında basit dolandırıcılık suçu gündeme gelecektir. Yargıtay'ın da yerleşik içtihatları bu yöndedir³⁹⁹.

Sahte resmi kimlik, amblem, rozet, nüfus cüzdanı, pasaport, ehliyet kullanılarak menfaat temin edilmesi halinde bu nitelikli hal gündeme gelecektir⁴⁰⁰. Fail tarafından sahte olarak tanzim edilen kıymetli evrakın tahsil edilmesi amacıyla icra takibine konu edildiği durumda da kamu kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçu oluşacaktır. Yargıtay'ın istikrar kazanmış içtihatları da bu yöndedir⁴⁰¹. Burada dikkat edilmesi gereken husus failin sahte kıymetli evrakı icra takibine konu ettikten sonra tahsil edilip edilmediğinin tespit edilmesidir. Bahse konu sahte kıymetli evrak icra takibi yolu ile tahsil edilmiş ise kamu kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçu oluşacaktır. Ancak takibin sonuçlanmadığı ve dolayısıyla sahte kıymetli evraka konu bedelin tahsil edilemediği durumda TCK'nın 35. maddesi kapsamında teşebbüs hükümleri uygulama alanı bulacaktır⁴⁰².

2.1.5. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Zararına Olarak Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

TCK'nın 158/1-e maddesinde dolandırıcılık suçunun kamu kurum ve kuruluşlarının zararına işlenmesi durumu nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Yasa koyucu her ne kadar hem kamu mallarını hem özel şahıs mallarını korumayı amaçlayan yönde düzenlemeler yapsa da şahıs mallarında malik bir veya birden fazla kişiyken kamu mallarında esasen tüm toplum malik konumundadır⁴⁰³. Bir bakımdan özel mallara yönelik gerçekleştirilen dolandırıcılık suçlarında o malın bir veya birden fazla maliki

³⁹⁹ “Sanığın olay günü inşaat yapmakta olan şikayetçinin yanına gelip Belediye den geldiğini söyleyip inşaatı niçin yaptığını sorduktan sonra 500 YTL vermesi halinde tutanak tutmayacağını, evi yıktırmayacağını 10 gün içinde de taşınabileceğini belirterek aldatıp haksız menfaat sağladığının iddia ve kabul olunmasına karşın kamu kurumu olan Yıldırım Belediyesinin ne şekilde vasıta olarak kullanıldığının karar yerinde tartışılmadığı anlaşılmakla gerçeğin kuşkuyla yer vermeyecek biçimde belirlenebilmesi ve sanığın hukuki durumunun tayini bakımından; şikayetçiden olay günü sanığın Belediyeden geldiği izlenimini veren resmi üniforma giyip giymediği, tutanak tutacağını beyan ettiği sırada Belediyeye ait bir belge gösterip göstermediği, sanığın Belediye görevlisi olduğuna inanmasını sağlayacak bir eylemi bulunup bulunmadığı sorulup sonucuna göre hüküm kurulması gerektiği gözetilmeden eksik soruşturmaya dayalı olarak nitelikli dolandırıcılık suçundan mahkumiyetine hükümlenmesi...”, Yargıtay 11 CD, 6642/12140, 15.10.2009, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Kasım 2023.

⁴⁰⁰ Atalan, a.g.e., s. 194 vd.

⁴⁰¹ “Sanığın, tüm dosya kapsamına göre katılan tarafından düzenlenmediği, bu itibarla sahte olarak düzenlendiği tespit edilen senedi katılandan haksız menfaat temin etmek amacıyla icra takibine koyduğu, ancak katılanın itiraz üzerine takibin durduğu anlaşılmakla, sanığın üzerine atılı kamu kurum ve kuruluşlarının, kamu meslek kuruluşlarının, siyasi parti, vakıf veya dernek tüzel kişiliklerinin araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçunu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başladığı ancak elinde olmayan nedenlerle tamamlayamadığı gözetilerek sanık hakkında, teşebbüs aşamasında kalan atılı suçtan mahkumiyet hükmü kurulması gerekirken hatalı değerlendirme neticesinde yazılı şekilde beraatine karar verilmesi, hukuka aykırı bulunmuştur.”, Yargıtay 11 CD, 30665/2170, 26.02.2024, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 23 Nisan 2023.

⁴⁰² Atalan, a.g.e., s. 210 vd.

⁴⁰³ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5075.

zarar görürken kamu mallarına yönelik gerçekleştirilen dolandırıcılık suçlarında tüm toplum zarar görmektedir⁴⁰⁴. Yasa koyucu tüm bu sebeplerle dolandırıcılık suçunun kamu kurum ve kuruluşlarının zararına olarak yani kamu mallarına yönelik olarak işlenmesi halini nitelikli hal olarak düzenleme gereği duymuştur.

Kamu kurum ve kuruluşlarının neler olduğu ile ilgili bir önceki başlıkta gerekli açıklamalar yapılmıştır. Kamu kurumu mevzuata göre kamusal özelliğe haiz ve görevi kamu hizmeti sunmak olan kurumlardır. Buna göre devlet tüzel kişiliği, il özel idareleri, belediyeler, köyler, üniversiteler, YÖK, TRT, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu ve kamu kurum ve kuruluşu statüsünde olan tüm kurumlar kamu kurumu kavramına dahil olan kurumlardır⁴⁰⁵. Bir kurumun kamu kurumu olup olmadığını tespit etmek için, kuruluş yasası ve ilgili mevzuat, mallarının kamu malı olup olmadığı ve kamu mallarının faydalandığı korumadan faydalanıp faydalanmadığı hususlarına bakılmalıdır⁴⁰⁶. Noterlikler, avukatlık bürolarının kamu hizmeti görmelerine karşın kamu kurumu olmadığını bir önceki başlıkta belirtmiştik.

Bu nitelikli halin uygulanabilmesi için; failin eylemini kamu malına yönelik yani kamu kurum ve kuruluşunun zararına olarak işlediği kast ve bilincinde olması, yine failinin eylemi ile bahse konu kamu kurum ve kuruluşunun yetkilisinin, işlem yetkisine sahip idarecisinin hileli hareketlerle aldatılıp kamunun malvarlığında azalmaya failin yahut üçüncü bir kişinin malvarlığında ise artmaya neden olması gerekir⁴⁰⁷⁴⁰⁸. Bu durumda suçun mağduru kendisine yönelik hileli hareketler ile iradesi sakatlanan kamu kurumu yetkilisi iken suçtan zarar göreni ise ilgili kamu kurum ve kuruluşudur⁴⁰⁹. Eksilme olan

⁴⁰⁴ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 702.

⁴⁰⁵ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 450.

⁴⁰⁶ “TCK’nın 158/1-e bendinde belirtilen, kamu kurum ve kuruluşlarının zararına olarak dolandırıcılık suçunun işlenmesi, nitelikli hal kabul edilmiştir. Hangi kurum ve kuruluşların, kamusal nitelik taşıdığı, o kurumun kadro bakımından bağlı olduğu durumu düzenleyen mevzuata göre belirlenir. Bu nitelikli halin oluşması için, eylemin kamu kurum ve kuruluşlarının mal varlığına zarar vermek amacıyla işlenmesi gerekir.”, Yargıtay 23 CD, 832/291, 02.04.2015, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 17 Aralık 2023.

⁴⁰⁷ “5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu uyarınca il ve ilçelerde kurulan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının mütevelli heyetlerinin teşkilinin 3294 Sayılı Yasanın 7. maddesinde, gelirleri 8. maddesinde, muafiyetler ise 9. maddesinde düzenlenmiş olup vakfın niteliği, malları ve paraları hakkında özel bir hüküm bulunmadığı gibi anılan yasanın son maddesinde de vakfın Medeni Kanun’daki hükümlere göre tescil edileceğinin belirtilmesi karşısında kabul gücü ayrıcalıklarının bulunmaması ve vakıflara ilişkin mevzuatın uygulanması gerektiği cihetle; anılan vakfın kamu kurumu ve kuruluşu olarak kabul edilemeyeceğinden evrakının da resmi belge sayılamayacağı, dolandırıcılık suçunun da kamu kurum ve kuruluşları aleyhine işlenmiş kabul edilemeyeceği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması...”, Yargıtay 11 CD, 4014/8212, 17.10.2006, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 17 Aralık 2023.

⁴⁰⁸ Toroslu, a.g.e., s. 193; Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 522;

⁴⁰⁹ “Somut olayda; sanık...’a, 2004 doğumlu oğlu...’un özürlü olması sebebi ile 2022 sayılı Kanun uyarınca 01/11/2006 tarihinden itibaren vasisi olarak özürlü yakını aylığı bağlandığı, ancak...’un 01/12/2007 tarihinde vefat etmesine rağmen, sanığın oğlunun vefatını Nüfus Müdürlüğüne ve Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirmeyerek ilk olarak... Ziraat Bankası şubesiinden, daha sonrasında ise Van Merkez Postanesi’nden söz konusu aylığı almaya devam ederek kamuyu 5.405,01 TL zarara uğrattığı anlaşılmakla; eylemin 5237 sayılı TCK’nın 158/1-e maddesinde düzenlenen kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçunu oluşturduğuna yönelik kabul ve uygulamada bir isabetsizlik görülmemiştir.”, Yargıtay 15 CD, 6338/21921, 23.12.2014, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 17 Aralık 2023.

⁴⁰⁹ Toroslu, a.g.e., s. 193; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 639.

mal kamu malı değil ise yahut failin eylemi sonucunda üçüncü bir kişinin malvarlığında eksilme meydana gelmiş ise bu durumda bu nitelikli halin uygulanması mümkün değildir. Bu durumda somut olayın özelliğine göre TCK'nın 158/1-d maddesi kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarının araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçu gündeme gelebilir. Fail tarafından aynı eylem ile hem kamu kurum ve kuruluşları araç olarak kullanılıp hem de bu kurumların zararına dolandırıcılık suçunun işlenmesi halinde bir kez nitelikli hal nedeni ile ceza artırımı yapıp ikinci nitelikli halin ihlali ise temel cezanın belirlenmesinde göz önünde bulundurulmalıdır⁴¹⁰.

Bu maddenin uygulanması bakımından failin eyleminin icrai olarak kamu kurum ve kuruluşunun malvarlığından hakkı olmayan bir maddi menfaati almak olabileceği gibi ilgili kurum ve kuruluşuna var olan bir borcunu ödememe şeklinde ihmali olarak da gerçekleşebilir. Örneğin failin yalan beyan ve sahte evrak ile hakkı olmayan bir devlet bursunu alması birinci durum, koşullarını sağlamamasına rağmen yalan beyan ve sahte evrak ile koşulları sağlamış gibi göstererek devlete olan borcunu sildirmesi ise ikinci duruma örnek olarak gösterilebilir⁴¹¹.

Emekli aylığı almakta olan anne veya babanın ölmesinden sonra bu durumu bildirmeyerek ölen anne veya babanın maaşını almaya devam etmek, başkasına ait yeşil kartı kullanarak muayene, tedavi olmak, derse girmemesine rağmen ek ders ücreti almak uygulamada sıkça görülen örneklerdir⁴¹². Yargıtay, ölen anne veya babaya ait maaşın fail tarafından bankamatik kartı kullanılarak çekildiği durumda TCK'nın 158/1-e maddesi kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarının zararına olarak dolandırıcılık suçunun yanında TCK'nın 245/1. maddesi kapsamında banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçunun da işlendiğini belirtmektedir⁴¹³.

⁴¹⁰ Özen, a.g.e., s. 734.

⁴¹¹ Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 720, 721.

⁴¹² Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5077, 5078.

⁴¹³ Atalan, a.g.e., s.288.

"Sanığın, annesi olan ...'ün Sosyal Güvenlik Kurumu Emekli Sandığından dul aylığı almakta iken 23.3.2003 tarihinde vefat ettiği, ancak oğlu olan sanık ...'ün annesinin ölümü ile geçersiz kalan vekaletnameyi kullanmak suretiyle Ziraat Bankası Şubesinden veya banka ATM'lerinden 2.12.2005 tarihine kadar haksız yere maaş çekmeye devam ederek katılan kurumu zarara uğrattığının iddia edildiği olayda, sanığın ölen annesine ait maaşı nasıl çektiğinin kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde ilgili banka şubesinden sorulup buna ilişkin kayıtların getirtilerek incelenmesi, suça konu maaşlar bankamatik kartı ile çekildiği taktirde eylemin 5237 sayılı TCK'nın 245/1,43 maddeleri kapsamında banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması, bizzat banka görevisine vekaletname ibraz edilerek çekilmesi halinde TCK'nın 158/1-e,43 maddelerinde öngörülen kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçunu oluşturacağı gözetilerek sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri yerine eksik incelemeyle yazılı şekilde karar verilmesi...", Yargıtay 15 CD, 68000/11522, 20.06.2013, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 17 Aralık 2023.

Failin sahte tanzim edilmiş yeşil kartı tedavisinde kullanarak menfaat temin etmesi halinde yine bu nitelikli hal gündeme gelecektir⁴¹⁴.

Doğrudan Gelir Desteği, kamunun kendi imkanlarından üreticileri teşvik etmek amacı ile yaptığı katkı ödemeleridir⁴¹⁵. Uygulamada doğrudan gelir desteği ödemeleri sırasında yapılan dolandırıcılık ile de sıklıkla karşılaşmaktadır. Doğrudan gelir desteğinin nasıl yapılacağı konusunda her yıl tebliğname çıkarılmakta ve işlemler sırasında bu tebliğname görevlilere rehber olmaktadır. Yapılacak ödemeler, uygulanacak usuller ve denetim bakımından bu tebliğnamenin dosya kapsamında bulunması gerekir. Örneğin doğrudan gelir desteği ödemesi almak için beyanın yeterli olduğu durumlarda failin 5 dönüm olan arazisini 50 dönüm olarak göstererek bu doğrultuda ödeme alması halinde maddede düzenlenen nitelikli hal oluşacaktır⁴¹⁶. Yine Yargıtay'ın sanığın haksız şekilde doğrudan gelir desteği almak için yalan beyanda bulunarak başvuruda bulunduğu halde eylemin denetim imkanını ortadan kaldıracak ağırlık ve yoğunlukta olmadığı gerekçesi ile suçun oluşmadığına ilişkin kararları da mevcuttur⁴¹⁷.

Evli kimselerin anne, baba veya maaşları kendisine kalacak yakınlarının vefatı üzerine maaşını alabilmek için aynı evde yaşamaya devam etmelerine rağmen göstermelik olarak boşanarak ölen kimsenin maaşını almaları durumu Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında; boşandıktan sonra ayrı yaşanacağı, birlikte yaşanamayacağına yönelik bir kural, düzenleme olmadığı; boşandıktan sonra birlikte yaşamamanın maaş alma amacına yönelik bir delil teşkil etmeyeceği ve hileli davranışın ispatı olmayacağı ve yine 5510 sayılı yasanın 56. maddesinde bu vaziyette bulunanların aylığının kesileceği ve ödenen meblağın da iade alınacağını belirtildiği, bu konuya ilişkin cezai bir

⁴¹⁴ Atalan, a.g.e., s. 242.

⁴¹⁵ Çelik, a.g.e., s. 53.

⁴¹⁶ "Sanığın, 2003 ve 2004 tarım döneminde Kula ilçesi Bayramşah Köyü'nde bulunan 116.507 metrekairelik alanda tarımsal faaliyette bulunduğunu beyan ederek doğrudan gelir desteği almak amacıyla İlçe Tarım Müdürlüğü'ne başvurduğu, bildirdiği arazilerin 43.175 metrekairelik bölümünde tarımsal üretimde bulunmadığının tespit edildiği somut olayda nitelikli dolandırıcılık suçunun oluştuğuna yönelik kabulde bir isabetsizlik görülmemiştir.", Yargıtay 15 CD, 22385/13488, 07.07.2014, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Aralık 2023.

⁴¹⁷ "Sanığın, kuraklık kapsamında doğrudan gelir desteğinden faydalanmak için, suça konu taşınmazda sanığın susuz değil sulu arazide tarımsal faaliyette bulunmasına rağmen, İlçe Tarım Müdürlüğüne ibraz etmiş olduğu dosyaya suça konu taşınmazda kuru susuz tarım yaptığını beyan edip İlçe Tarım Müdürlüğüne müracaatta bulunarak 640,00 TL kuraklık desteği aldığı iddia olunan olayda, sanığın kuru arazi olarak bildirdiği taşınmazın gerçekte sulu arazi olup olmadığı ancak uzmanınca mahallinde yapılan bilirkişi incelemesi sonucu anlaşılabilmiş olması ve katılan idarece durumun daha önce mahallinde tespit edilmesine her hangi bir engelin bulunmaması karşısında, sanığın denetleme olanağını ortadan kaldıracabilecek nitelikte hile ve desise boyutuna ulaşan davranışların sergilenmemesi nedeniyle nitelikli dolandırıcılık suçunun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden sanığın beraati yerine yazılı şekilde mahkumiyetine hükümlenmesi...", Yargıtay 15 CD, 19735/12684, 24.06.2014, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Aralık 2023.

düzenleme bulunmadığı gerekçeleri ile hukuki mahiyette ihtilaf olduğu belirtilmektedir⁴¹⁸.

Bir kimsenin bildirilen iş yerinde fiilen çalışmamasına rağmen çalışıyormuş gibi gösterilmesi halinde Yargıtay tarafından dolandırıcılık suçunun oluşmadığı belirtilmektedir⁴¹⁹. Yargıtay gerekçe olarak denetim imkanını ortadan kaldıracak mahiyette hileli bir hareketinin bulunmaması, kurumun bildirimlere ilişkin denetleme yetkisinin her zaman bulunması, oluşan kurum zararının olmaması, olsa dahi tahsilinin mümkün olması hususlarını gerekçe olarak göstermektedir⁴²⁰.

2.1.6. Bilişim Sistemlerinin, Banka veya Kredi Kurumlarının Araç Olarak Kullanılması Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

Kanunun 158/1-f maddesinde bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması durumu nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Burada yasakoyucu nitelikli hali düzenlerken suçta kullanılan araca dikkat çekmiştir⁴²¹. Bilişim sistemi, banka ya da kredi kurumunun dolandırıcılık suçunda araç olarak kullanılması faile kolaylık sağlamaktadır. İnsanlar bu sistem ve kurumlara duydukları güven nedeniyle daha kolay aldatılmaktadır⁴²². Fail de insanların bu güven duygusunu ve zaafiyetini kullanarak suça konu eylemini kolaylıkla gerçekleştirmektedir. Bu nedenle yasa koyucu tarafından bu durum nitelikli hal olarak kabul edilmiştir⁴²³.

Bu nitelikli hal, bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılmasının yanında banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması şeklinde düzenlenmiştir. Öğretide bir

⁴¹⁸ Atalan, a.g.e., s. 279.

⁴¹⁹ "Sanıkların resmi nikahlı olarak evliken, sanık ...'nin vefat eden babasından kalan sigorta maaşını alabilmek için 11/07/2002 tarihinde muvazaalı olarak boşandıkları, 23/05/2011 de yapılan kolluk araştırmasında aynı evde birlikte yaşamaya devam ettiklerinin tespit edildiği, bu suretle SGK'dan maaş almak suretiyle haksız menfaat temin ederek kamu kurum ve kuruluşlarının zararına dolandırıcılık suçlarını işledikleri iddia edilen olayda; dosya kapsamından, sanıkların mahkeme tarafından geçerli bir kararla boşanmasından sonra eşlerin bir arada yaşamasını engelleyen, birlikte yaşamanın suç olduğuna dair kanuni düzenlemenin bulunmaması karşısında eşlerin bir arada yaşamasının boşanmanın maaş almak amacıyla yapıldığının ve hileli davranışın kanıtı olamayacağı, nitekim 5510 sayılı Kanun'un 56.maddesinde bu durumu tespit edilen kimselerin gelir ve aylığının kesileceği ve ödenmiş tutarın geri alınacağını belirtildiği, bu hususta cezai düzenlemenin bulunmadığı bu itibarla sanıkların eyleminin hukuki ihtilaf niteliğinde olduğu gerekçesiyle, sanıkların üzerine atılı eylemlerin suç olarak tanımlanmadığına yönelik mahkemece verilen beraat hükümlerinde bir isabetsizlik görülmemiştir.", Yargıtay 15 CD, 3911/6893, 19.06.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Aralık 2023.

⁴²⁰ Aydın, a.g.e., s. 114, 115.

⁴²¹ "Sanığın, ... Tekstil San ve Dış Tic. Ltd. Şti. isimli şirkette fiilen çalışmadığı halde çalışıyormuş gibi sigortalı gösterildiği, bu şekilde üzerine atılı suçu işlediği iddia olunan somut olayda; sanığın kurumun denetim imkanını ortadan kaldıracak mahiyette hileli bir hareketinin bulunmaması, kurumun kendisine bildirilen işyerlerini ve işe giriş bildirgelerini, belirtilen iş yerlerinde sigortalı çalışan olarak gösterilen kişilerin gerçekte bu iş yerlerinde çalışıp çalışmadığını, işyeri sahibinin bilgisi dahilinde olup olmadığını denetleme yetkisinin her zaman bulunması ve ayrıca oluşan kurum zararının olmaması, olsa dahi tahsilinin mümkün olması karşısında, sanık hakkında atılı suçların yasal unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden beraati yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi...", Yargıtay 15 CD, 34562/3682, 29.03.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Aralık 2023.

⁴²² Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s.454.

⁴²³ Atalan, a.g.e., s. 363.

⁴²⁴ Hatipoğlu ve Parlar, a.g.e., s. 1250.

kısım görüş bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılmasının mağdurun aldanmasına yönelik bir etkisinin bulunmadığını gerekçe göstererek nitelikli hal olmaması gerektiğini savunmaktadır⁴²⁴. Ancak bu görüşe katılmak mümkün değildir. Uygulamada da görüldüğü üzere mevcut teknoloji çağında insanlar günlük hayatlarında bilişim sistemlerini yoğunluklu kullanmaktadır. Örneğin birçok insan sahibinden.com, Letgo vb. birçok uygulama üzerinden sürekli alışveriş yapmaktadır. İnsanlar alışverişlerini yaparken, bu uygulamaları kullanırken sisteme duydukları güven ile hareket etmektedirler. Failler ise bu sistemlerin sağladığı kolaylıktan faydalanarak eylemlerini gerçekleştirmekte ve yine bu sistemler sayesinde rahatlıkla kamufle olmakta, eylemleri sırasında mağdur ile yüz yüze gelmemektedir⁴²⁵. Tüm bu nedenlerle bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle dolandırıcılık eyleminin gerçekleştirilmesi halinin kanunda nitelikli hal olarak düzenlenmesinin isabetli olduğunu söylemek mümkündür.

Bilişim sistemlerinin insanlar tarafından yoğun kullanılmasının nedeni, birbirleri ile olan tüm iletişimlerinde, ticari ve ekonomik işlemlerinde, bankaya ilişkin işlemlerinde vb. birçok alanda yüz yüzelik gerektirmeyen kolaylık, rahatlık ve hızlılık sağlamasıdır. Bu nedenlerle failler de bilişim sistemlerini araç olarak kullanarak daha hızlı ve kolay bir şekilde eylemde bulunmakta ve karşı taraf ile yüz yüze gelmemektedir⁴²⁶.

Maddede geçen bilişim sistemi kavramı, bilişim sistemi ile ilgili suç düzenlemesinin bulunduğu 243. maddenin gerekçesinde “*Verileri toplayıp yerleştirdikten sonra bunları otomatik işlemlere tâbi tutma olanağını veren manyetik sistemdir.*” şeklinde tanımlanmıştır⁴²⁷. Kredi kurumu, faiz karşılığı veya faizsiz yasal borç para verme izni bulunan özel yahut resmi kuruluş olarak tanımlanmaktadır⁴²⁸. Banka kavramı TDK sözlüğünde “*Faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve ticaret, sanayi, ekonomi alanlarında çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluş.*” şeklinde tanımlanmıştır⁴²⁹.

Bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle dolandırıcılık eyleminde hileli hareketler bilişim sistemine karşı gerçekleştirilmemektedir. Burada hileli hareketler sistem aracı kullanılarak, bilişim sistemini kullanan gerçek kişi mağdura yönelik uygulanmakta ve

⁴²⁴ Toroslu, a.g.e., s. 194; Özen, a.g.e., s. 735.

⁴²⁵ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5090.

⁴²⁶ Eren, a.g.e., s. 98.

⁴²⁷ Artuk, Gökcan, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 640.

⁴²⁸ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5084.

⁴²⁹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 07.01.2024.

mağdurun da bilişim sistemine duyduğu güven kullanılarak iradesi kolaylıkla sakatlanmaktadır⁴³⁰. Burada sisteme bir şeyler yükleme, sisteme ilişkin bazı verileri ele geçirme, sistemde olmayan şeyleri varmış gibi gösterme, sistem üzerinden ilan verme gibi pek çok farklı şekilde mağdurun iradesi fesada uğratılmaktadır. Örneğin internet üzerinden Letgo, Sahibinden.com gibi siteler aracılığı ile ilan verilerek mağdurun dolandırılması durumunda bu nitelikli hal gündeme gelecektir⁴³¹. Bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçunun işlenmesinde fail tarafından bilişim sistemine yapılan müdahale ile doğrudan menfaat temin edilememekte, bu müdahale ile mağdurun aldatılması sağlanmakta ve bu durumun sonucu olarak menfaat temin edilmektedir. Bilişim sistemine müdahale ile doğrudan menfaatin temin edilmesi halinde ise dolandırıcılık suçundan bahsedilemeyecektir⁴³². Yani insanı muhatap almaksızın yalnızca sistemin bir açığı bulunarak yahut başkaca bir yol ile menfaat temin edilmesi durumunda dolandırıcılık suçu değil somut olayın özelliğine göre TCK'nın 142/2-e maddesinde düzenlenen bilişim hırsızlığı veya TCK'nın 244/4. maddesinde düzenlenen bilişim suçu gündeme gelecektir⁴³³.

İnternet siteleri üzerinden yapılan satışlar bakımından bu nitelikli halin uygulanıp uygulanmayacağı hususunda farklı yaklaşımlar mevcuttur. Uygulamada ve yine Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında internet siteleri üzerinden yapılan satışlar nedeni ile mağdurun iradesinin fesada uğratılarak menfaat temin edildiği olayda bu nitelikli halin gerçekleştiği belirtilmektedir. Örneğin mağdurun Letgo isimli uygulama üzerinden bulmuş olduğu satılık ürün ilanı üzerine ilan sahibi ile iletişime geçtiği ve onun

⁴³⁰ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 835.

⁴³¹ "Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 11.06.2013 tarihli ve 2013/15-239 Esas, 2013/289 Karar sayılı kararında açıklandığı üzere, sanığın internet sitesine ilân vererek bu sistem üzerinden katılıdandan menfaat temin etmesine göre, bilişim sistemi olan internetin araç olarak kullanıldığının anlaşılması karşısında; eyleminin 5237 sayılı Kanun'un 158 inci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendindeki "bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık" suçunu oluşturduğu gözetilmeden suç vasfında yanılığa düşülerek "basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle dolandırıcılık" suçundan hüküm kurularak eksik ceza tayini, aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.", Yargıtay 11 CD, 29209/1897, 20.02.2024, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 23 Nisan 2024.

⁴³² Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 836; Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 722.

⁴³³ "Bilişim sisteminin aldatılmasından söz edilemeyeceği için, ancak bu sistemin araç olarak kullanılarak bir insanın aldatılması yani dolandırılması halinde bu bendin uygulanması mümkündür. Aksi halde yani sisteme girilerek bir kişi aldatılmayıp sistemden yararlanılarak çıkar sağlanmışsa bilişim suçu veya bilişim sistemi kullanılmak suretiyle hırsızlık suçunun oluşması söz konusu olacaktır.

Bilişim sisteminden maksat, verileri toplayıp, yerleştirdikten sonra bunları otomatik işlemlere tâbi tutma olanağını veren manyetik sistemlerdir. Günümüzde bilişim sistemleri ile sesli-görüntülü haberleşme, elektronik imzanın kabulü, yeni ticari ilişkiler, internet bankacılığı hizmeti ile para transferleri ve bunlar gibi pek çok yenilik toplumsal hayata girmiş, bilişim gerek iş gerekse günlük hayatta vazgeçilemeyecek kadar önemli bir noktaya ulaşmış, bilişim teknolojileri daha hızlı ve ucuz bir nitelik arz etmesi nedeniyle, klasik yöntemlere nazaran daha fazla tercih edilir duruma gelmiştir. Bu sistemlerin güvenle kullanılması, aynı anda hızlı ve kolayca birçok kişi tarafından ulaşılması ve diğer taraftaki failin kontrol imkanını azaltması nedeniyle nitelikli hal sayılmıştır.

Banka ya da kredi kurumlarının araç olarak kullanıldığından söz edilebilmesi için, dolandırıcılık fiili gerçekleştirilirken bankaların olağan faaliyetlerinden ya da bu faaliyeti yürüten şubelerden hileli araçlar kullanılarak yararlanılması veya banka ve kredi kurumlarının olağan faaliyetleri nedeniyle üretmiş oldukları maddi varlıkların suçta araç olarak kullanılarak haksız çıkarın elde edilmesi gerekir. Bankaların, ödeme aracı olarak kullanılması halinde bu fıkra uygulanamayacaktır.", Yargıtay 15 CD, 6641/22193, 25.12.2014, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 07 Ocak 2024.

yönlendirmesi ile ürün bedeli, kapora bedeli yahut herhangi bir isim altında para gönderdiği ancak ürünün teslim edilmediği yahut çok düşük kalitede veya alakasız bir ürünün teslimi durumunda bu nitelikli hal gündeme gelecektir. Bu hususta Yargıtay CGK'nın kararı da mevcuttur⁴³⁴. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında da görüldüğü üzere bu şekilde satış yapılarak dolandırıcılık suçu işlenen internet siteleri bilişim sistemi olarak kabul edilmektedir. Bir kısım görüşe göre ise internet siteleri bilişim sistemlerinin meydana getirdiği daha dar bir alan olup bu doğrultuda internet sitelerinin bilişim sistemi olarak kabul edilmesi mümkün değildir⁴³⁵.

Telekomünikasyon aracının suçta araç olarak kullanılması halinde bu nitelikli hal gündeme gelmeyecek ve TCK'nın 157/1. maddesi kapsamında basit dolandırıcılık suçu oluşacaktır. Ancak bilişim sistemi araç olarak kullanıldıktan sonra telekomünikasyon aracı ile iletişime devam olunması ve mağdurun dolandırılması halinde artık bu nitelikli hal uygulama alanı bulacaktır⁴³⁶. Örneğin failin mağdur ile doğrudan cep telefonu hattı üzerinden iletişime geçerek ürün satma vaadi ile dolandırması halinde 157. madde kapsamında basit dolandırıcılık suçu, failin internet sitesi üzerinden satılık ürün ilanı verdiği ve mağdurun da bu ilanı görerek ürünü satın almak için ilanda yazılı cep telefonu hattı ile iletişime geçerek dolandırılması halinde ise 158/1-f maddesi kapsamında nitelikli dolandırıcılık suçu gündeme gelecektir. Fail tarafından internet sitesi üzerinden satılık ürün ilanı verildikten sonra mağdur ile fiziki olarak yüz yüze geldikleri ve mağdurun dolandırıldığı halde ise yine 157/1. madde kapsamında basit dolandırıcılık suçu gündeme gelecektir⁴³⁷.

Kişilerin elektronik posta adreslerinin, instagram vb. hesaplarının ele geçirilerek arkadaş listelerinde bulunan kişilere hesap sahibiymiş gibi davranarak hileli hareketler sergilenerek menfaat temin edilmesi halinde bu nitelikli hal gündeme gelecektir⁴³⁸.

⁴³⁴ "Bilişim sistemlerinin aynı anda birçok kişiye ulaşmasındaki çabukluk ve sağladığı kolaylığa dayanarak "... adlı internet sitesinde emsallerine göre fiyatını da ucuz göstererek araç satışı için ilan veren sanığın, bu ilanı görüp kendisini telefonla arayan şikayetçi den kapora adı altında 250 Lira alması şeklinde gerçekleşen olayda; sanığın bilişim sistemini araç olarak kullanmak suretiyle suçu işlediği anlaşılmakla, eylemin TCK'nın 158. maddesinin 1. fıkrasının (f) bendinde düzenlenmiş olan nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturduğu kabul edilmelidir.", Yargıtay CGK, 15-239/289, 11.06.2013, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 07 Ocak 2024.

⁴³⁵ Dursun, a.g.e., s. 312; Toroslu, a.g.e., s. 194.

⁴³⁶ Eren, a.g.e., s. 99.

⁴³⁷ "Sanığın, "... isimli internet sitesinde verdiği ilanı gören katılanın, çamaşır makinesinin bozulması nedeni ile ilanda belirtilen telefon numarası üzerinden sanık ile irtibata geçtiği, ardından sanığın katılanın evine gelerek çamaşır makinesine bakıp, kart arızası olduğunu ve kartı İzmir'den getireceğini söyleyerek servis ücreti olarak 30 TL alıp ayrıldığı, ertesi gün katılanın evine tekrar gelen sanığın kart bedeli olarak katılana 185 TL almasına rağmen, katılanın bir daha sanığa ulaşamadığı, sanığın bu surette nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediği kabul olunan somut olayda, sanığın internet sitesindeki ilanının ardından, tarafların telefonla ve yüz yüze görüşmeleri, bu görüşmelerde sanığın hileli sergileyip katılanı dolandırdığı, dolayısıyla eylemin TCK'nın 157/1 maddesinde düzenlenen basit dolandırıcılık suçu kapsamında kaldığı göz ardı edilerek vasıfta hataya düşülmek sureti ile nitelikli dolandırıcılık suçundan hüküm kurulması...", Yargıtay 15 CD, 87/7143, 07.03.2017, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 07 Ocak 2024.

⁴³⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 834.

Uygulamada “*phishing*” olarak adlandırılan ortalama yöntemi ile menfaat temin edilmesi halinde dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır. Burada fail tarafından mağdura link içerikli bir mesaj gönderilmekte ve mağdurun bu linke tıklaması ile tüm kişisel bilgileri ele geçirilmektedir. Eylemin buraya kadar olan kısmı bakımından somut olayın özelliğine göre TCK’nın 136. ve 144. maddeleri gündeme gelecektir. Ele geçirilen bilgiler ile menfaat temin edilmesi halinde ise TCK’nın 142/2-e maddesi kapsamında nitelikli hırsızlık suçu gündeme gelecektir⁴³⁹. Burada mağdur muhatap alınmamakta, mağdurun karşı tarafa malvarlığı değerinin teslimi konusunda bir iradesi bulunmamakta, hileli hareketler ile mağdurun iradesi sakata uğrattırıp menfaat temin edilmemektedir. Dolandırıcılık suçunun oluşması için mağdurun sakatlanan iradesi ile fail tarafından amaçlanan ve menfaat teşkil eden değer üzerinde tasarrufta bulunması gerekmektedir. Suça konu değer üzerinde mağdurun herhangi bir tasarrufta bulunmadığı durumlarda artık dolandırıcılık suçundan bahsedilemeyecektir. Burada fail tarafından sergilenen aldatıcı hareketlerle doğrudan bir menfaat elde edilmemekte, elde edilen bilgilerle mağdurun malvarlığını korumaya aldığı banka hesabına girerek maddi varlık hırsızlanmaktadır. Müşteki hesabına ait bilgileri karşı tarafa vermekte ancak hesabından karşı tarafa para gönderme konusunda sakatlanmış bir iradesi bulunmamakta olup bu nedenle kanaatimizce şüphelinin eylemi TCK’nın 142/2-e maddesi kapsamında bilişim sistemlerinin kullanılması sureti ile hırsızlık suçunu oluşturmaktadır⁴⁴⁰.

Maddede düzenlenen diğer durum ise banka veya kredi kurumlarının suçun işlenmesinde araç olarak kullanılmasıdır. Bu nitelikli halin uygulanması için bankanın yalnızca isminin kullanılması yeterli olmayıp bankaya ait ürünler ve hizmetler fail tarafından hileli hareketlerinde kullanılmalıdır⁴⁴¹. Bankalara ait çek, dekont, teminat mektubu, hesap cüzdanı gibi varlıkların araç olarak kullanılması halinde bu nitelikli hal gündeme gelecektir⁴⁴². Örneğin dolandırıcılık suçunda çek kullanılması halinde bankaya ait ürün kullanılmaktadır. Banka veya kredi kurumunun araç olarak

⁴³⁹ Eren, a.g.e., s. 101, 102.

⁴⁴⁰ Yargıtay 2 CD, 14534/1025, 06.03.2023, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 07 Ocak 2024.

⁴⁴¹ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 834; Atalan, a.g.e., s. 229.

⁴⁴² “Bankaların etkin işlevi bulunan çek, hesap cüzdanı, dekont gibi maddi varlıklarının kullanılması halinde, bankanın vasıta kılınarak dolandırıcılık suçunun oluşacağından hareketle; sanığın sahte olarak düzenlettirdiği nüfus cüzdanıyla katılanın banka hesabından para çekmesi şeklinde gerçekleştiği anlaşılan olayda, bankanın maddi bir varlığının kullanılmaması ve ödeme vasıtası olması nedeniyle işlenen dolandırıcılık suçunda araç olarak kullanılmadığı, ancak kamu kurumu olan nüfus müdürlüğünün maddi varlıklarından sayılan sahte nüfus cüzdanı kullanılarak mağdurun dolandırıldığı anlaşılmakla; eylemin, 5237 sayılı TCK’nın 158/1-d maddesinde öngörülen “kamu kurumunun aracı kılınması suretiyle dolandırıcılık” suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı şekilde hüküm tesisi...”, Yargıtay 15 CD, 18656/2433, 11.02.2013, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 07 Ocak 2024.

kullanılması halinde hileye muhatap kalan ve yine zarar gören taraf banka veya kredi kurumu değildir. Burada bu kurumlar yalnızca eylemin işlenmesinde araç olarak kullanılmakta, hile ile muhatap olan ve iradesi fesada uğratılarak dolandırılan kişi ise gerçek kişi mağdurdur⁴⁴³. Örneğin hukuka aykırı yol ile ele geçirilen başkasına ait bir çek veya tamamen sahte olarak tanzim edilen bir çek ile alışveriş yapılarak mağdurdan menfaat temin edilmesi halinde bu nitelikli hal gündeme gelecektir⁴⁴⁴. Yargıtay eski tarihli kararlarında unsurlarında eksiklik bulunan çekin suçta kullanılması durumunda 157/1. maddede düzenlenen basit dolandırıcılık suçunun oluşacağını savunmakta iken yeni tarihli kararlarında ise yasal unsurlarında eksik de olsa külliye sahte de olsa çekin araç olarak kullanılması halinde bankanın araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçunun oluştuğu kanaatine varmıştır⁴⁴⁵. Çekte bulunması gereken zorunlu unsurlar TTK'nın 692. maddesinde düzenlenmiş olup bu unsurlarda eksiklik olması durumunun dolandırıcılık suçu bakımından bir önemi bulunmayıp yalnızca sahtecilik suçu bakımından önem arz etmektedir⁴⁴⁶. Buna göre dolandırıcılık suçuna konu edilen sahte çekin yasal unsurlarından eksiklik olmaması halinde fail ayrıca resmi belgede sahtecilik suçundan sorumlu olacak, sahte çekin yasal unsurlarında eksiklik olması halinde ise fail ayrıca özel belgede sahtecilik suçundan sorumlu olacaktır⁴⁴⁷. Bizce de Yargıtay'ın yeni tarihli görüşü isabetlidir. Mağdurun çekin yasal unsurlarında eksik olup olmadığı, çekin külliye sahte olup olmadığı hususlarında öngöründe bulunması içinde bulunduğu durum itibarıyla pek mümkün değildir. Yine mağdur çeki bankaya duyduğu güven nedeni ile kabul etmektedir. Bu halde çekte eksik unsur bulunduğu gerekçesi ile nitelikli halin uygulanmaması sonucu failin eksik cezaya muhatap kalması, ekonomik ve ticari hayatta güvensizliğe ve hatta verilen az ceza nedeni ile failerin bu yolu tercih etmesine neden olacaktır. Bu durum da hukukun istemeyeceği bir durumdur. Uygulamada çekin tamamen sahte olarak tanzim edilip ödeme aracı olarak mağdura verildiği hallerde nitelikli hali uygulanmaktadır.

⁴⁴³ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 640.

⁴⁴⁴ "Müşteki ... 'e ait park halinde bulunan ... plakalı araçtan, hırsızlık yoluyla elde edildiği anlaşılan suça konu 6200 TL bedelli çekin, sanık ... 'in bir şekilde ele geçirdiği ve bu çeki ... 'e aldığı mal karşılığında verdiği, daha sonra çekin son hamili olan katılan ... tarafından bankaya ibrazında çalıntı olduğunun anlaşıldığı, sanığın bu şekilde üzerine atılı suçları işlediğinin iddia edildiği olayda, sanık, tanık ve katılan beyanları ile tüm dosya kapsamına göre sanığın atılı suçu işlediği anlaşılmakla hakkında verilen mahkumiyet kararında bir isabetsizlik görülmemiş...", Yargıtay 15 CD, 17191/31081, 10.11.2015, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Ocak 2024.

⁴⁴⁵ "Sanığın keşide yeri gösterilmeyen, bir tanesi tamamen sahte oluşturulmuş, bir tanesi ise çalıntı olan sahte çekleri kullanarak katılanlardan mal aldığı somut olayda, bankanın maddi varlıklarından olan çekin suçta araç olarak kullanılması nedeniyle eylemin 5237 sayılı TCK'nun 158/1-f madde ve fıkrasında yazılı banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturduğu kabul edilmelidir.", Yargıtay CGK, 15-782/355, 11.07.2014, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Ocak 2024.

⁴⁴⁶ Gökçen ve Artuç, a.g.e., s. 5088.

⁴⁴⁷ Atalan, a.g.e., s. 388, 389.

Yargıtay bazı kararlarında failin hukuki ilişkide bulunduğu tarafa verdiği çeki ilişkin daha sonra ödemededen men talimatı vermesi şeklindeki eyleminin dolandırıcılık suçunu oluşturmadığını belirtmektedir⁴⁴⁸. Ancak bizce göre bu görüşe katılmak mümkün değildir. Burada failin baştan beri kastının ne olduğunu tespit etmek gereklidir. Failin başta borcunu ödeme niyetinde olup da sonradan gelişen durumlar üzerine borcunu ödeyemeyecek duruma düşüp ödemededen men talimatı vermesi halinde dolandırıcılık suçunun oluşmayacağı aşıkardır. Ancak failin baştan beri borcunu ödeme niyetinde olmayıp karşı taraftan menfaat temin etmek amacıyla hukuki ilişki karşılığında çek verip ardından ödemededen men talimatı vererek borcunu ödememesi halinde dolandırıcılık suçunun oluşacağını söylemek mümkündür. Yargıtay da güncel tarihli içtihatlarında görüş değiştirerek bu hususa dikkat çekmiştir⁴⁴⁹.

Bankanın yalnızca ödeme aracı olarak kullanıldığı yani yalnızca paranın banka aracılığı ile gönderildiği halde bu nitelikli hal uygulanmayacaktır⁴⁵⁰. Bu durumda eylemin başkaca bir nitelikli hal teşkil etmemesi halinde 157/1. maddenin uygulanması gündeme gelecektir⁴⁵¹.

Halihazırda ele geçmiş bir menfaatin meşrulaştırılmasına yönelik hileli davranışlar dolandırıcılık suçunu oluşturmaz⁴⁵². Önceden doğmuş borç nedeniyle sergilenen hileli hareketler dolandırıcılık suçunu oluşturmayacaktır. Burada borcun kaynağı daha önceden meydana gelmiş olup hileli hareketlerin borcun oluşmasına bir etkisi bulunmamaktadır. Yani borç hileli hareketler nedeniyle doğmamıştır⁴⁵³. Örneğin önceden doğmuş bir borç karşılığında failin mağdura sahte çek vermesi halinde borcun kaynağı sahte çek olmadığından dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır. Burada duruma

⁴⁴⁸ “Somut olayda; sanığın katılanla aralarında mevcut hukuki münasebet nedeniyle yetkilisi olduğu şirket hesabından çek keşide edip sonrasında ödemededen men talimatı vermesi şeklinde gelişen olayda, dolandırıcılık suçunun unsurlarının oluşmadığı...”, Yargıtay 15 CD, 18228/1502, 29.01.2013, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Ocak 2024.

⁴⁴⁹ “Sanık ...'ın, yetkilisi olduğu ... Pazarlama şirketine ait suça konu çek yaprağını, 20.000 TL bedelli ve diğer sanık ...'in yetkilisi olduğu ... Ev Mobilyaları şirketi lehine olacak şekilde doldurduğu ve tespit edilmeyen bir kişiye keşide ettirerek, diğer sanık ...'e verdiği, sanık ... tarafından da ciro edilmek suretiyle yapmış olduğu bir ticaretinde kullanıldığı, bu sırada sanık ...'in suça konu çekin elinden rızası dışında çıktığını belirterek bankaya ödemededen men talimatı verdiği, sanıkların bu surette nitelikli dolandırıcılık ve resmi belgede sahtecilik suçunu işledikleri iddia olunan somut olayda, Sanık ...'in suçtan kurtulmaya yönelik soyut savunması, diğer sanık ...'in tüm aşamalarda istikrarlı savunmaları, katılan beyanı, suça konu gerçek çek üzerindeki yazıların sanık ... eli ürünü olması ve rızası dışında elinden çıktığına ilişkin soyut iddiası dışında her hangi bir delil sunamaması ve tüm dosya kapsamı karşısında, sanık ... hakkında nitelikli dolandırıcılık ve resmi belgede sahtecilik suçlarından verilen beraat hükümleri ile sanık ... hakkında nitelikli dolandırıcılık suçundan verilen mahkumiyet hükmünde her hangi bir isabetsizlik görülmemiştir.”, Yargıtay 15 CD, 3971/2412, 19.03.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Ocak 2024.

⁴⁵⁰ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 835; Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 704; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 640.

⁴⁵¹ “Banka ya da kredi kurumlarının araç olarak kullanıldığından söz edilebilmesi için, dolandırıcılık fiili gerçekleştirilirken bankaların olağan faaliyetlerinden ya da bu faaliyeti yürüten şüphelerden hileli araçlar kullanılarak yararlanılması veya banka ve kredi kurumlarının olağan faaliyetleri nedeniyle ürettiği üretimli ürettiği maddi varlıkların suça araç olarak kullanılarak haksız çıkarın elde edilmesi gerekir. Bankaların, ödeme aracı olarak kullanılması halinde bu fıkra uygulanamayacaktır.”, Yargıtay 15 CD, 15709/30405, 21.10.2015, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Ocak 2024.

⁴⁵² Gökçen ve Artuç, a.g.e., s. 5002.

⁴⁵³ Özen, a.g.e., s. 706; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 635.

göre fail resmi belgede yahut özel belgede sahtecilik suçundan sorumlu olacaktır. Bu hususta YCGK'nın 03.03.1998 tarihli ve 6/8-69 sayılı kararı mevcuttur⁴⁵⁴.

2.1.7. Basın ve Yayın Araçlarının Sağladığı Kolaylıktan Yararlanmak Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

Basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle dolandırıcılık suçunun işlenmesi TCK'nın 158/1-g maddesinde nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Basın ve yayın araçları insanlara haber veren, bilgilendiren araçlar olup bu doğrultuda insanların basın ve yayın araçlarına güveni bulunmaktadır. Bu nedenle failin eylemini gerçekleştirirken basın ve yayın araçlarını kullanması karşı tarafı sabote etmesini kolaylaştırmaktadır⁴⁵⁵. Kanun koyucu basın ve yayın araçlarının failin eylemi ve mağdura ulaşabilmesi bakımından bir kolaylık sağlayacağı ve mağdurun aldanması bakımından etkili olacağını düşünerek bu durumu nitelikli hal olarak saymıştır⁴⁵⁶.

TCK'nın 6. maddesinden yola çıkarak basın ve yayın araçlarını tüm yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim araçları şeklinde tanımlamak mümkündür⁴⁵⁷.

TDK sözlüğünde basın, “*periyodik olarak yayımlanan gazete, dergi ve benzeri yazılı yayınların toplamı, matbuat*” olarak tanımlanmıştır. Yayın ise TDK sözlüğünde, “*basılarak satışa sunulan kitaplar, gazeteler ve benzeri yayınların genel adı, radyo ve televizyon aracılığıyla halka sunulan haber, müzik, eğlence gibi bireysel çalışmalar, yapıt, program, neşriyat*” olarak tanımlanmaktadır⁴⁵⁸.

Bu nitelikli halin uygulanması bakımından failin herhangi bir özelliğe, niteliğe sahip olması gerekmez. Her ne kadar öğretide tartışma bulunsa da kanaatimizce bu nitelikli halin uygulanabilmesi bakımından failin basın mensubu olabileceği gibi herhangi sivil bir kişi de olabileceğini söylemek mümkündür⁴⁵⁹. Örneğin gerçekte böyle bir durum

⁴⁵⁴ “Katılanın 31/12/2008 tarihli şikayet dilekçesinde “Sanık ... bana olan borcundan dolayı... çeki vermiştir.” şeklindeki beyanı, aynı tarihte Cumhuriyet Başsavcılığı'nda verdiği ifadesinde, “... Ben ...'den alacaklıydım... çeki ... bana ciro ederek verdi.” biçimindeki ifadesi, yine 04/12/2012 tarihli oturumda “olaydan evvel sanık ... iş yerimden 4.100 kg kadar plastik hammadde aldı...” şeklindeki beyanı karşısında, ayrıntıları Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 03/03/1998 tarih ve 6/ 8-69 E. K. sayılı kararında da açıklandığı üzere, önceden doğmuş bir borç için hileli davranışlarda bulunulması halinde, zarar veya borç kandırıcı nitelikte davranışlar sonucu doğmayacağından nitelikli dolandırıcılık suçunun unsurları itibariyle oluşmayacağı da gözetilerek, gerçeğin hiç bir kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde ortaya çıkarılması bakımından, sanık ve katılanın ayrıntılı ifadelerine başvurularak, söz konusu malın hangi tarihte teslim edildiği, suça konu çekin mal teslimi sırasında mı, sonra ki bir tarihte mi verildiği hususu kesin olarak tespit edilerek, elde edilecek sonuca göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerektiği gözetilmeden eksik inceleme ve kovuşturma sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması...”, Yargıtay 15 CD, 14917/8330, 29.03.2017, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Ocak 2024.

⁴⁵⁵ Özgenç, *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, s. 39.

⁴⁵⁶ “Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)”, S.Sayı:664, (Erişim), <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>, 15.01.2024.

⁴⁵⁷ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf> 15.01.2024; Özen, a.g.e., s. 736.

⁴⁵⁸ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 15.01.2024.

⁴⁵⁹ Kazancı ve Zeyrek, a.g.e., s. 557; Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 526; Toroslu, a.g.e., s. 194.

olmamasına rağmen televizyonlarda hasta bir çocuğa yardım yapılacağı yönünde kampanya yaparak para toplayan failin bu paraları kendisinin alarak mağdurları dolandırılması şeklinde gerçekleşen olayda bu nitelikli hal gündeme gelecektir. Yine kupon karşılığı televizyon verileceğine yönelik gazetede ilan verilmesine rağmen yapılan satışlar sonucu belirtilen kuponları biriktirip getiren mağdura televizyonun teslim edilmemesi durumunda da bu nitelikli hal gündeme gelecektir⁴⁶⁰.

Bu nitelikli halin uygulanabilmesi için suçun basın ve yayın aracının sağladığı kolaylıktan faydalanarak işlenmesi ve bu araçların suçun işlenmesinde bir kolaylık sağlaması gerekmektedir⁴⁶¹. Yalan ve yanlış içerikli yapılan yayın ile izleyicinin aldatılıp çıkar sağlanması hali bu duruma örnek olarak verilebilir⁴⁶². Basın ve yayın aracının dolandırıcılık suçunda hileli hareketleri ve mağdurun aldatılmasını kolaylaştırmadığı, yalnızca mağdura ulaşmayı kolaylaştırdığı durumda bu nitelikli hal uygulama alanı bulmayacaktır⁴⁶³.

Yargıtay'ın bu nitelikli halin uygulanması bakımından farklı görüşlerini içeren kararları mevcuttur. Örneğin bir görüşünde; bu nitelikli halin uygulanması için yalnızca failin gazete veya internete verdiği ilanın yeterli olmayacağı, bu ilanların yalnızca failin mağdura ulaşmasını kolaylaştırdığı, bu doğrultuda failin eyleminin 157/1. madde kapsamında basit dolandırıcılık suçunu oluşturduğu belirtilmiştir⁴⁶⁴. Yine bir görüşünde bahse konu eylemin gerçekleştirilmesi durumunda yukarıdaki kriterler aranmaksızın nitelikli halin uygulanacağı belirtilmiştir⁴⁶⁵. Başka bir

⁴⁶⁰ Esen, a.g.e., s. 356.

⁴⁶¹ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5093.

⁴⁶² Atalan, a.g.e., s.463.

⁴⁶³ “Somut olayda; sanık ...'in olay tarihinde B... G... Caddesinde bir dükkan açarak yüksek maaş ile çalıştırmak üzere eleman aradığını belirtir gazete ilanı verdiği, bu ilanı gören katılanların kendilerine ait araçlarla birlikte çalışmak üzere sanığa başvuruda bulunmaları üzerine sanığın katılanlardan 3.000.-TL ile 5.000.-TL arasında değişik miktarlarda teminat olarak paralar aldığı, bu şekilde sanığın, gazeteye ilan vermek ve işe alacağını vaadiyle hileli davranışlar yapmak suretiyle katılanları kandırıp kendisine yarar sağladığı olayda, gazeteye verdiği ilanın sadece şikâyetçilere ulaşmasına yardımcı olduğu, hileli hareketlerin gerçekleştirilmesi ve şikâyetçilerin aldatılmasında bir kolaylık sağlamadığı cihetle; eylemin 5327 sayılı TCK'nın 157. maddesinde düzenlenen “basit dolandırıcılık” suçunu oluşturduğu gözetilmeden “basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle nitelikli dolandırıcılık” suçundan 5237 sayılı TCK'nın 158/1-g maddesi uyarınca hüküm verilmesi, bozmayı gerektirmiş...”, Yargıtay 15 CD, 17415/43623, 16.10.2012, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Ocak 2024.

⁴⁶⁴ “Sanığın, 21 Aralık 2005 tarihinde Denizli’de yayınlanan ... isimli gazeteye ilan vererek Suudi Arabistan, Katar ve Kuveyt’e gönderilmek üzere işçi aradığını duyurduğu, şikâyetçinin bu ilan üzerine yurt dışına gitmek için sanığın yanına gittiği, Kuveyt’e gitmek için sanığa 200 dolar ödediği, sanığın 5 Nisan 2006 tarihine kadar yurt dışına göndermeyi söz verdiği halde, vaadini yerine getirmeyerek şikâyetçiyi oyalama yoluna başvurduğu, daha sonra iş yerini terk edip başka bir yere taşındığı, bu şekilde, kendi menfaatine yarar elde ettiğinin iddia edildiği olayda; sanığın gazeteye verdiği ilanın sadece şikâyetçiyeye ulaşmasına yardımcı olduğu, hileli hareketlerin gerçekleştirilmesi ve şikâyetçinin aldatılmasında bir kolaylık sağlamadığı anlaşıldığından; eyleminin 5327 Sayılı TCK'nın 157. maddesinde düzenlenen “basit dolandırıcılık” suçunu oluşturduğu gözetilmeden “basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle nitelikli dolandırıcılık” suçundan 5237 sayılı TCK'nın 158/1-g maddesi uyarınca hüküm tesis edilmesi...”, Yargıtay 15 CD, 8439/1902, 04.02.2013, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Ocak 2024.

⁴⁶⁵ “Sanığın “kepçe operatörleri arıyor” şeklinde verdiği ilan üzerine irtibat telefonu olarak belirttiği telefondan kendisi ile irtibata geçen katılan ...'a kendisini ... olarak tanıtip, kendi banka hesabına pasaport ve evrak gideri olarak 250 TL para havale etmesini sağlaması şeklindeki eylemin TCK'nın 158/1-g maddesinde yer alan “basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle dolandırıcılık” suçunu oluşturduğu gözetilmeden, önceki bozmaya uyularak, suç vasfında

görüşünde ise verilen ilanın içeriğinin kontrol edilip ilanda mağduru hataya düşürecek nitelikte hileli sözler bulunup bulunmadığının tespit edilmesi gerektiği belirtilmiştir⁴⁶⁶⁴⁶⁷.

Bizce fail tarafından basın ve yayın organının kullanıldığı, örneğin gazete üzerinden ilan verildiği durumda, mağdur ile yüz yüze gelerek hileli hareketlerin yüz yüze sergilenmesi durumu söz konusu değil ise tıpkı bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılması suretiyle işlenen dolandırıcılık suçunda olduğu gibi bu nitelikli halin uygulanması yani bu şekilde ilanın verilmesinin yeterli görülmesi gerekir. Ancak failin gazete üzerinden ilan verdikten sonra mağdur ile yüz yüze gelerek burada hileli hareketlerini sergilediği durumda artık nitelikli hal değil 157/1. madde kapsamında basit dolandırıcılık suçu gündeme gelmelidir. Yani bu nitelikli halin uygulama alanı ile bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçunun uygulama alanı benzerlik göstermelidir. Fail ile mağdurun yüz yüze geldiği durumlar bakımından Yargıtay da aynı görüştedir⁴⁶⁸.

2.1.8. Tacir veya Şirket Yöneticisi Olan ya da Şirket Adına Hareket Eden Kişilerin Ticari Faaliyetleri Sırasında; Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatifin Faaliyeti Kapsamında Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

Kanunun 158/1-h maddesinde failin sıfatı, mesleki faaliyeti cezayı ağırlaştırıcı neden olarak nitelikli hal olarak tespit edilmiştir. Buna failin tacir yahut şirket yöneticisi veya şirket adına hareket eden kişi olması ve ticari eylemi esnasında ya da kooperatif yöneticisi olması ve kooperatifin faaliyeti sırasında dolandırıcılık eylemini gerçekleştirmesi nitelikli hal kapsamındadır. Ekonomik ve ticari hayatın gelişmesi ve güven ortamının sağlanması için mesleki yönden ticari faaliyette bulunan kimselerin dürüst ve güvenilir olması, bu kimselerin birbirlerine ve vatandaşa güven vermesi gerekir⁴⁶⁹. Aksi durum ticari faaliyetlerde güvensizlik ve kaos ortamına neden olacağı

yanılığa düşülmek suretiyle, yazılı şekilde hüküm kurulması...", Yargıtay 15 CD, 10661/229, 12.01.2017, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Ocak 2024.

⁴⁶⁶ "...suça konu gazete ilanın aslı ya da onaylı örneği getirtilip, sanığın verdiği ilan değerlendirilerek, ilanda aldatıcılık özelliği olan cümleler bulunup bulunmadığı tespit edilip, hilenin varlığı halinde eylemin 5237 sayılı TCK'nın 158/1-g maddesinde düzenlenen basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle dolandırıcılık suçunu oluşturacağı; ilanda hile bulunmayıp, sadece haber verme şeklinde ise ve aldatıcılık özelliği sadece şahıslarla birebir konuşma sırasında oluşmuşsa, eylemin aynı Kanunun 157. maddesinde düzenlenen basit dolandırıcılık kapsamında olacağı...", Yargıtay 15 CD, 66340/10222, 03.06.2013, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Ocak 2024.

⁴⁶⁷ Atalan, a.g.e., s.467.

⁴⁶⁸ "Sanığın radyodaki ilanın ardından, katılanlar ile yüz yüze görüştükleri, bu görüşmelerde sanığın hileyi sergileyip katılanları dolandırdığı, dolayısıyla eylemlerinin TCK'nın 157/1 maddesinde düzenlenen basit dolandırıcılık suçu kapsamında kaldığı gözetilmeksizin, vasıfta hataya düşülmek sureti ile nitelikli dolandırıcılık suçundan hüküm kurulması...", Yargıtay 15 CD, 23141/10486, 09.05.2017, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 15 Ocak 2024.

⁴⁶⁹ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 642.

gibi ekonomik hayatı da olumsuz yönde etkiler⁴⁷⁰. Bu durumun sonucu olarak da hem devletin hem vatandaşın sosyal ve ekonomik refahında düşüş meydana gelir. Bu nedenle mesleği ticari faaliyet olan kimselerde doğruluk ve dürüstlük kavramlarının sağlam olması gerekir. Kanunun gerekçesinde de belirtildiği üzere kanun koyucu bu görüşten yola çıkarak bu kimselerin mesleki ve ticari faaliyetleri kapsamında dolandırıcılık suçu işlemleri durumunu cezayı ağırlaştırıcı nitelikli hal olarak düzenlemiştir⁴⁷¹.

Bu nitelikli halde ticari faaliyet sırasında ve kooperatif faaliyeti sırasında olmak üzere iki ayrı cezayı ağırlaştırıcı sebep belirtilmiştir. Kanunun lafzına bakıldığında bu nitelikli hal içeriğinde özgü suç tipini barındırmaktadır⁴⁷². Bu nitelikli hali yalnızca tacirler, şirket yöneticileri veya şirket adına hareket eden kimseler ya da kooperatif yöneticileri işleyebilir. Bu sıfatlara haiz olmayan kimselerin bu nitelikli hali işlemesi mümkün değildir. Örneğin kooperatif üyelerinin veya denetçilerinin bu nitelikli hali gerçekleştirmesi mümkün değildir⁴⁷³. Yine failin bu sıfatlardan birine sahip olmamasına rağmen kendisini bu sığata sahip gibi tanıtarak mağduru dolandırması halinde bu nitelikli hal oluşmayacak somut olayın özelliğine göre dolandırıcılık suçunun temel şekli gündeme gelecektir⁴⁷⁴.

Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) ticari işletme kavramına 11. maddede yer verilmiştir. Buna göre ticari işletme; esnaf işletmesi için öngörölenden fazla gelir hedefi olan, sürekli ve bağımsız faaliyet yürütölen işletmedir⁴⁷⁵.

Tacir kavramı, TTK'de yer alan ve tanımı yapılan bir kavramdır. Buna göre tacir; bir ticari işletmeyi tamamen veya kısmen kendi adına yöneten kimsedir. TTK'ye göre bir ticari işletmeyi açtığını millete bildiren ya da bu işletmeyi ticaret siciline tescil ettirerek ilan eden kimse fiili olarak işletmeye başlarnasa dahi tacir sayılır. (TTK m. 12) Küçük veya kısıtlıya ait bir ticari işletme yasal temsilcisi tarafından işletiliyor ise burada tacir, temsil edilen küçük veya kısıtlıdır. Ancak cezai sorumluluk temsil eden yasal temsilciye aittir. (TTK m. 13) Yasadan veya bir mahkeme kararından doğan yasağa muhalif olarak veya başka bir şahıs yahut resmi merci izni gerekmesine karşın izin ya

⁴⁷⁰ Aydın, a.g.e., s. 123.

⁴⁷¹ "Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)", S.Sayısı.664, (Erişim), <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>, 28.01.2024.

⁴⁷² Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 527; Özen, a.g.e., s. 736.

⁴⁷³ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5097.

⁴⁷⁴ Atalan, a.g.e., s. 479.

⁴⁷⁵ Türk Ticaret Kanunu, R.G., T.14.2.2011, S.27846, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf>, 28.01.2024.

da onay olmaksızın ticari işletmeyi işleten kimse de tacir sayılır. (TTK m. 14) Yine yalnızca gerçek kişiler değil yasa da belirtilen şartları taşımak kaidesi ile tüzel kişilerde tacir sıfatına haiz olabilir. (TTK m. 16)

Ticaret şirketleri TTK'nın 124/1. maddesinde belirtildiği üzere; “*kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif*” şirketlerdir⁴⁷⁶. Şirketler bakımından suçun faili şirket değil yönetici yahut şirket adına hareket eden yetkilidir⁴⁷⁷.

Kollektif şirketlerde tüm ortaklar şirketi yönetme hak ve görevine sahip olmakla şirket sözleşmesi yahut çoğunluk kararı ile bu hak ve görev ortaklardan biri, bir kısmı ya da tümüne devredilebilir. Yani kolektif şirketlerde aksi sözleşme yahut kararı bulunmadıkça ortakların tümü bu nitelikli hal bakımından şirket adına hareket eden kimsedir. (TTK m. 218)

Komandit şirketlerde komandite ortaklar şirketi yönetirler. Dolayısıyla bu şirketler bakımından komandite ortaklar bu nitelikli hal bakımından şirket adına hareket eden kimsedir. Ancak komanditer ortakların da sınırlı yetkileri bulunmaktadır. Komanditer ortakların da bu sınırlı yetkileri kapsamında gerçekleştirdikleri ticari faaliyetleri esnasında bu nitelikli hal bakımından şirket adına hareket eden kimse olduğunu söylemek mümkündür. (TTK m. 309)

Limited şirketlerde ise yönetim ve temsil işleri müdür unvanına haiz bir veya daha fazla ortak yahut tüm ortaklar veya üçüncü kişilere ait olabilir. Bu nitelikli hal bakımından şirket müdürü şirket adına hareket eden kimsedir. (TTK m. 623)

Anonim şirketler yönetim kurulu tarafından yönetilir ve temsil edilir bu bakımdan yönetim kurulu nitelikli hal bakımından şirket adına hareket eden kimsedir. (TTK m. 370)

Bu nitelikli halde düzenlenen ikinci ağırlaştırıcı neden ise kooperatif yöneticilerinin kooperatif faaliyeti kapsamında dolandırıcılık suçunu işlemesidir. Kooperatif kavramı 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 1. maddesinde “*Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir*

⁴⁷⁶ Türk Ticaret Kanunu, R.G., T.14.2.2011, S.27846, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf>, 28.01.2024

⁴⁷⁷ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5098.

ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir.” şeklinde tanımlanmıştır. Kooperatifin yöneticilerinin kimler olduğu 1163 sayılı yasanın 55 vd. maddelerine göre tespit edilecektir⁴⁷⁸. Bu nitelikli halin uygulanması bakımından failin yalnızca kooperatif yöneticisi olması yeterli olmayıp aynı zamanda eylemin kooperatifin faaliyeti kapsamında işlenmesi gerekmektedir. Maddenin uygulanması bakımından failin kooperatifin herhangi bir merciinde görevinin bulunması yeterli olmayıp yönetici pozisyonunda olması gerekmektedir⁴⁷⁹.

Bu nitelikli halin uygulanması bakımından kurularak tüzel kişilik kazanmış ve ticari faaliyette bulunan şirket olup olmadığı, suç tarihinde failin şirketteki pozisyonu, yönetici yahut temsilci olup olmadığı, eylemin ticari faaliyet kapsamında bulunup bulunmadığı hususlarının tespit edilmesi gerekir⁴⁸⁰⁴⁸¹.

Bu suçun oluşması bakımından yalnızca failin belli sıfatlara haiz olması yani tacir, şirket yöneticisi ya da şirket adına hareket eden kimse olması yeterli olmayıp aynı zamanda suça konu eylemi ticari faaliyeti esnasında sergilemesi gerekmektedir⁴⁸². Tacir olan kimsenin dolandırıcılık eylemini ticari faaliyeti sırasında gerçekleştirmemesi durumunda bu nitelikli hal gündeme gelmeyecektir. Örneğin tacir sıfatı bulunan bir manifaturacının bir yayınevinden dergi satın alması sırasında gerçekleştirdiği eylem bakımından her ne kadar tacir sıfatı bulunsun da ticari faaliyeti sırasında gerçekleşmeyen eylem bakımından bu nitelikli hal uygulanmayacaktır.

⁴⁷⁸ Kooperatifler Kanunu, R.G., T.10.5.1969, S.13195, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1163.pdf>, 28.01.2024

“B) Yönetim kurulu:

1 – Ödevi ve üye sayısı:

Madde 55 – Yönetim Kurulu, kanun ve anasözleşme hükümleri içinde kooperatifin faaliyetini yöneten ve onu temsil eden icra organıdır. Yönetim Kurulu en az üç üyeden kurulur. Bunların ve yedeklerinin kooperatif ortağı olmaları şarttır.”

⁴⁷⁹ “Sanık...’ın, S.S..... Konut Yapı Kooperatifi’ nin ikinci başkanı olarak görev yaptığı, bu kooperatif vasıtasıyla ev sahibi olmak isteyen katılan...’ın sanık ile görüşerek, taraflar arasında 25.01.2008 günü yapılan protokol ile kooperatifin A Blok 3. katındaki 2 dairenin katılan...’ye devir edildiğine ilişkin protokol imzalandığı, bu çerçevede katılanın hem kooperatif banka hesabına, hem de sanığın banka hesabına farklı tarihlerde toplam 78.000 TL tutarında ödemeler yaptığı, daha sonra katılan...’nin devraldığını düşündüğü bu daireleri boşandığı eşi olan müşteki ...’ya devretmek istemesi üzerine, sanığın ... adına 15.06.2008 tarihli üyelik dosyası hazırladığı ve taraflar arasında üyelik taahhütnamesi imzalandığı, sanığın 2008 yılı Temmuz ayında kooperatif yöneticiliğinden ayrılması nedeniyle katılanların kooperatife başvurmaları üzerine kooperatifte hiçbir kayıtlarının olmadığını, ödedikleri paraların da kooperatif kasasına girmediğini öğrendiklerinin iddia edildiği somut olayda, dosya kapsamında toplanan delillere göre sanığın, katılanlara yönelik eylemlerinin nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturduğuna ilişkin mahkemenin kabul ve uygulamasında bir isabetsizlik görülmemiştir.”, Yargıtay 15 CD, 2372/9827, 20.12.2018, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 28 Ocak 2024.

⁴⁸⁰ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 837.

⁴⁸¹ “... Turizm Yat. İnş.San.ve Ltd.Şti. isimli turizm şirketinin ilgili Ticaret Sicil Müdürlüğü’nden kayıtlarının celbi ile sanıkların başka müşterilerle ilgili edimleri yerine getirip getirmediikleri, sanıkların tacir, şirket yöneticisi yada şirket adına hareket eden kişi sıfatlarının var olup var olmadığının tespit edilmesi, sonuçlarına göre, dolandırıcılık suçunun unsurlarının oluşup oluşmadığının belirlenmesi, dolandırıcılık suçunun unsurlarının oluştuğunu kabulü halinde, eylemlerin TCK’nın 158/1-h maddesinde düzenlenen tacir ve şirket yöneticisi olan ya da şirket adına hareket eden kişilerin ticari faaliyetleri sırasında; kooperatif yöneticilerinin kooperatifin faaliyeti kapsamında nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturup oluşturmadığının tartışılması, sanıkların eylemlerinin ticari faaliyet kapsamında olmadığının tespit edilmesi halinde, sanıklara atfedilen eylemlerin TCK’nın 157/1 maddesinde belirtilen basit dolandırıcılık suçunu oluşturacağı gözetilmeden eksik inceleme ve araştırma sonucu yazılı şekilde mahkumiyet hükümlerinin tesisi...”, Yargıtay 15 CD, 5433/3658, 21.05.2018, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 28 Ocak 2024.

⁴⁸² Aydın, a.g.e., s. 124.

Acenteler uygulamada şirket bayisi pozisyonunda olup ticari faaliyetleri nedeni ile gerçekleştirdikleri eylemleri bakımından bu nitelikli hal kapsamında sorumludurlar. Örneğin bir sigorta acentesinin müşterisi ile anlaşarak bedelini aldığı sigortayı yapmayıp poliçesini düzenlememesi halinde bu nitelikli hal gündeme gelecektir⁴⁸³.

2.1.9. Serbest Meslek Sahibi Kişiler Tarafından Mesleklerinden Dolayı Kendilerine Duyulan Güvenin Kötüye Kullanılması Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

Kendi namına bve hesabına çalışan serbest meslek sahibi kişilerin mesleklerinden ötürü şahıslarına duyulan güveni kötüye kullanmaları suretiyle dolandırıcılık suçunu işlemeleri durumu TCK'nın 158/1-i maddesinde cezayı ağırlaştırıcı, nitelikli hal olarak düzenlenmiştir⁴⁸⁴. Mülga TCK'da dava vekili, vekil, kurum yöneticileri bakımından benzer bir düzenleme varken 5237 sayılı kanunda “*serbest meslek sahibi kişiler*” denilmek suretiyle çok daha geniş bir düzenlemeye yer verilmiştir⁴⁸⁵. Serbest meslek sahibi şahıslar yapmış oldukları işleri gereği kendilerine güven duyulan yahut güven duyulması gereken kişilerdir. Bu nedenle yasa koyucu serbest meslek sahibi olan şahısların mesleki etik ve kurallara aykırı hareket etmelerinin önüne geçmek amacıyla ayrı bir düzenleme yapma gereği duymuştur⁴⁸⁶. Bu şekilde insanların serbest meslek sahibi kişilere mesleklerinden dolayı duydukları güvenin kötüye kullanılması suretiyle dolandırılmalarının önüne geçmeyi amaçlamıştır. Bu nitelikli hali yalnızca serbest meslek sahibi kişiler gerçekleştirebilecek olup bu bakımdan özgü suç niteliğindedir⁴⁸⁷. Yani serbest meslek sahibi olmayan kişiler bu nitelikli halin faili olamayacaktır. Bu nitelikli halin uygulanması bakımından failin yalnızca serbest meslek sahibi olması yeterli olmayıp aynı zamanda mesleki faaliyetini gerçekleştirdiği sırada mesleğinden dolayı kendisine duyulan güveni kötüye kullanarak dolandırıcılık eylemini gerçekleştirmesi gerekmektedir⁴⁸⁸⁴⁸⁹. Örneğin hastasına altın diş yapma konusunda

⁴⁸³ Atalan, a.g.e., s. 495.

⁴⁸⁴ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 838.

⁴⁸⁵ “01/06/2005 tarihinden önce işlenen suçlarda, serbest meslek mensubu kişilerin kendilerine duyulan güveni kötüye kullanmak suretiyle “dolandırıcılık” suçunu işlemeleri nitelikli haller arasında sayılmadığı cihetle; sanığın adı geçen katılanlara karşı eylemlerinin suç tarihinde yürürlükte olan 765 sayılı TCK’nun 503/1 (5237 sayılı TCK 157/1) maddesinde tanımlanan “basit dolandırıcılık” suçlarını oluşturacağı ve karşılaştırmanın bu maddelere göre yapılması gerektiği gözetilmeden, somut olaylarda uygulanma imkanı bulunmayan 765 sayılı TCK’nın 504/3. maddesi ile 5237 sayılı TCK’nın 158/1-i maddesinin karşılaştırılması suretiyle yazılı şekilde hüküm tesisi...”, Yargıtay 11 CD, 14781/15220, 28.12.2010, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 28 Ocak 2024.

⁴⁸⁶ Toroslu, a.g.e., s. 195.

⁴⁸⁷ Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 725.

⁴⁸⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 838.

⁴⁸⁹ “5237 sayılı TCK’nın 158/1-i bendinde serbest meslek sahibi kişiler tarafından mesleklerinden dolayı kendilerine duyulan güvenin kötüye kullanılması suretiyle işlenmesi halinin nitelikli dolandırıcılık hali olarak kabul edildiği, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 65/2. maddesinde, serbest meslek faaliyeti sermayeden ziyade şahsi mesaiye ilmi veya mesleki bilgiye

anlaşan bir diş hekiminin altın diş yapmayıp kalitesiz bir diş yaptığı hastasından anlaştıkları altın diş parasını alması durumunda bu nitelikli hal gündeme gelecektir. Failin serbest meslek sahibi olduğu ancak mesleki birikimini ön plana çıkarmayıp mesleğinden dolayı kendisine duyulan güveni kötüye kullanmaksızın hileli davranışlarda bulunması halinde bu nitelikli hal oluşmayacak, kanunun 157/1. maddesi kapsamında basit dolandırıcılık suçu gündeme gelecektir.

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun (GVK) 65/2. maddesinde serbest meslek faaliyeti; *"Sermayeden ziyade şahsi mesaiye ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır."* şeklinde, GVK'nin 66. maddesinde ise serbest meslek erbabı *"Serbest meslek faaliyetini mutad meslek halinde ifa edenler; serbest meslek erbabıdır. Serbest meslek faaliyetinin yanında meslekten başka bir iş veya görev ile devamlı olarak uğraşılması bu vasfı değiştirmez."* şeklinde düzenlenmiştir⁴⁹⁰. Başka bir kimseye bağlı olmadan faaliyette bulunan serbest doktor ve diş hekimleri, mali müşavir, mimar, mühendis, yeminli tercüman serbest meslek sahibidir. Bir önceki bentte düzenlenen tacirler, esnaflar, kuyumcu, müteahhit, galerici, tellal, emlak komisyoncusu, fatura ödeme merkezleri vb. serbest meslek sahibi değildir⁴⁹¹⁴⁹². Avukatlar ise serbest meslek sahibidir⁴⁹³⁴⁹⁴.

veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır" şeklinde tanımlandığı, aynı Kanun'un 66. maddesinde ise "serbest meslek faaliyetini mutad meslek halinde ifa edenler serbest meslek erbabıdır" denildiği, aynı Kanun'un 37. maddesinin 4. bendinde ise gayrimenkullerin alım, satım ve inşaa işleriyle uğraşanların bu işlerinden doğan kazançlarının bu kanunun uygulanmasında ticari kazanç sayılacağı belirtilmiştir, yasada kendi nam ve hesabına mesleğin gerektirdiği etik kurallara uygun olarak çalışması gereken kişilerin toplumda kendilerine duyulan güveni kötüye kullanmak suretiyle dolandırıcılık suçunu işlemeleri hali nitelikli dolandırıcılık olarak düzenlenmiştir ise de, bu bendin uygulanabilmesi için failin serbest meslek mensubu olması ve dolandırıcılık suçunu da mesleği gereği kendisine duyulan güveni kötüye kullanmak suretiyle işlemesi gerektiği, dosya kapsamından; sanıkların serbest meslek sahibi olmadıkları anlaşılmakla bu nitelikli halin yasal koşullarının oluşmadığı...", Yargıtay 15 CD, 7884/3358, 03.04.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 28 Ocak 2024.

⁴⁹⁰ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 643; Gelir Vergisi Kanunu, R.G., T.6.1.1961, S.10700, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=193&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=4>, 28.01.2024.

⁴⁹¹ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5104-5105; Atalan, a.g.e., s.513.

⁴⁹² "5237 sayılı TCK'nın 158/1-i bendinde, serbest meslek sahibi kişiler tarafından mesleklerinden dolayı kendilerine duyulan güvenin kötüye kullanılması suretiyle işlenmesinin nitelikli dolandırıcılık hali olarak kabul edildiği, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 65/2 maddesinde, "serbest meslek faaliyeti sermayeden ziyade şahsi mesaiye ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır" şeklinde tanımlandığı, aynı Kanun'un 66. maddesi ise "serbest meslek faaliyetini mutad meslek halinde ifa edenler serbest meslek erbabıdır" denildiği, aynı Yasanın 37. maddesinin 4. bendinde ise gayrimenkullerin alım, satım ve inşaa işleriyle uğraşanların bu işlerinden doğan kazançlarının bu kanunun uygulanmasında ticari kazanç sayılacağı belirtilmiştir, yasada kendi nam ve hesabına mesleğin gerektirdiği etik kurallara uygun olarak çalışması gereken kişilerin toplumda kendilerine duyulan güveni kötüye kullanmak suretiyle dolandırıcılık suçunu işlemeleri hali nitelikli dolandırıcılık olarak düzenlenmiştir ise de, bu bendin uygulanabilmesi için failin serbest meslek mensubu olması ve dolandırıcılık suçunu da mesleği gereği kendisine duyulan güveni kötüye kullanmak suretiyle işlemesi gerektiği, somut olayda galerici olduğu belirtilen sanıkların bu görevinin serbest meslek olarak nitelendirilemeyeceği...", Yargıtay 15 CD, 36915/6186, 27.05.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 29 Ocak 2024.

⁴⁹³ Özbeke, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 725; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 643.

⁴⁹⁴ Sanığın daha önce avukat olduğu, ancak ... Baro Başkanlığı'nın 06/10/2011 tarihli kararı ile baro kaydının silinmesine karar verildiği, bu dönem içerisinde katılanın oğlunun bazı hukuki sıkıntılarının olması nedeniyle tanık ... aracılığıyla sanık ile irtibata geçtiği, sanığın avukatlık sıfatını yitirdiğini söylemeden katılana yardımcı olacağını söylediği, bunun üzerine katılanın tanık ... hesabına toplam 2.871.TL para gönderdiği, bu paranın sanık tarafından alınmasına rağmen anlaşma konusu olan işle ilgili olarak herhangi bir işlem yapılmadığı, bu şekilde üzerine atılı suçu işlediğinin iddia edildiği olayda,

Yargıtay'ın istikrar kazanmış içtihatlarında Vergi Usul Kanunu (VUK) kapsamında serbest meslek makbuzu düzenleme yükümlülüğü bulunmayan, fatura düzenleme yükümlülüğü bulunan şahısların eylemlerinin serbest meslek eylemi niteliğinde olmadığı, dolayısıyla bu şahısların serbest meslek sahibi kimse olmadığı ve dolandırıcılığa konu eylemlerinin bu nitelikli hal kapsamında olmadığı ve kanunun 157/1. maddesinin gündeme geleceği belirtilmiştir⁴⁹⁵.

2.1.10. Banka veya Diğer Kredi Kurumlarınca Tahsis Edilmemesi Gereken Bir Kredinin Açılmasını Sağlamak Maksadıyla Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

Kanunun 158/1-j maddesinde dolandırıcılık suçu banka yahut kredi kurumunca sağlanmaması gerekli olan kredinin sağlanması amacıyla işlenmesi nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Mülga TCK'da benzer mahiyette bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bankalar güven esaslı çalışan kuruluşlar olup yasa koyucu bu nitelikli hal ile bankalardaki kredi sisteminin aktif ve etkin faaliyet göstermesini temin ederek ticari ve ekonomik hayatın güven içinde ilerlemesini sağlamayı ve banka ve kredi kurumlarının zarara uğramasının engellenmesini amaçlamıştır⁴⁹⁶.

Daha önceki bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçunun işlenmesi başlığında banka ve kredi kurumları ile ilgili tanımlar yapılmıştı. Bu sebeple bu bölümde bu konularda tekrar yapılmayacaktır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 48. maddesinde kredi kavramı; *“Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayrinakdî*

sanığın serbest meslek sahibi sayılan avukat olduğu ve eyleminin 5237 sayılı TCK'nın 158/1 maddesinin (i) bendi kapsamında öngörülen nitelikli dolandırıcılık fiiline temas edebileceği anlaşılmakla, buna ilişkin delillerin takdirinin ise üst dereceli Ağır Ceza Mahkemesine ait olduğu gözetilerek görevsizlik kararı verilmesi gerektiği halde yazılı şekilde hüküm kurulması...”, Yargıtay 15 CD, 3683/4938, 22.04.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 29 Ocak 2024.

⁴⁹⁵ “Somut olayda ise sanık ...'in ... Emlak ünvanıyla yaptığı emlak komisyonculuğu işi karşılığında aldıkları bedeller için Vergi Usul Kanunu gereğince serbest meslek makbuzu düzenlemeyip fatura düzenlemek zorunda olduğu, ticari mahiyetteki işinin serbest meslek faaliyeti kapsamında olmadığı sanığın eylemlerinin TCK'nın 157. maddesine uyan basit dolandırıcılık suçunu oluşturacağı gözetilmeyerek yazılı şekilde hüküm kurulması...”, Yargıtay 15 CD, 12202/42300, 27.09.2012, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 29 Ocak 2024.

⁴⁹⁶ “Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)”, S.Sayısı.664, (Erişim), <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>, 05.02.2024; Aydın, a.g.e., s. 127.

kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır. Birinci fıkrada belirtilenlere ilâve olarak, kalkınma ve yatırım bankaları ile katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kâr ve zarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar veya Kurulca belirlenecek diğer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar da bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.” şeklinde tanımlanmıştır⁴⁹⁷. Tanımdan da anlaşılacağı üzere kredinin birçok çeşidi bulunmaktadır. Bu nitelikli hal bakımından kredinin ihtiyaç, konut, taşıt, ticari vb. çeşidinin ne olduğunun bir önemi bulunmamaktadır⁴⁹⁸.

Bu nitelikli halde suçtan zarar gören banka ya da kredi kurumudur. Mağdur ise failin hileli hareketlerine muhatap kalarak iradesi fesada uğratılan banka yahut kredi kurumu görevlisidir⁴⁹⁹. Tahsis edilmemesi gereken kredinin tespiti kredi verecek kuruluşun mevzuatına göre yapılacaktır⁵⁰⁰.

Bankalarca farklı niteliklerde birçok işlem yapılmakta olup bankanın tüm işlemleri bakımından gerçekleştirilen dolandırıcılık suçları bu nitelikli hali oluşturmayacaktır. Banka işlemleri bakımından yalnızca bankalarca tahsis edilmemesi gereken kredinin tahsisini sağlamak bu nitelikli halin konusunu oluşturmaktadır⁵⁰¹. Fail aslında alamayacağı bir kredinin kendisine açılmasını sağlamak amacıyla hileli hareketlerde bulunmakta ve bunun sonucunda banka veya kredi kurumundan tahsis olmaması gereken krediyi alarak menfaat temin etmektedir. Burada fail hileli hareketlerde bulunarak kredinin tahsis edilmesini sağlamaktadır. Failin özel olarak saiki kredinin tahsis edilmesini sağlamaktır⁵⁰². Uygulamada fail genellikle banka personeline; sahte kimlik, sahte teminat senedi veya maaş bordrosu vb. evraklar ibraz ederek hileli hareketlerini sergilemekte ve mağduru aldatmaktadır. Bu nedenle uygulamada bu

⁴⁹⁷ Bankacılık Kanunu, R.G., T.1.11.2005, S.25983(Mükerrer), (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5411.pdf>, 05.02.2024.

⁴⁹⁸ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5109.

⁴⁹⁹ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 839; Esen, a.g.e., s. 359.

⁵⁰⁰ “Bu suçun mağdurları banka ve diğer kredi kurumlardır. 5411 sayılı “Bankacılık Kanununun 3. maddesinde banka, 48. maddesinde ise kredinin tanımı yapılmıştır. Tahsis edilmemesi gereken bir kredinin açılmasını sağlama suçun konusudur. Kredinin tahsis edilmesinin gerekli olup olmadığı, kredi verecek kuruluşun mevzuatında öngörülen düzenlemeler çerçevesinde belirlenir. Fail, sahte kıymet takdiri raporları veya gerçeğe aykırı belgeler, bilançolar düzenleyerek hileli davranışıyla bunları aldatmaktadır.”, Yargıtay 15 CD, 18789/4020, 05.03.2014, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 05 Şubat 2024.

⁵⁰¹ Atalan, a.g.e., s. 541.

⁵⁰² Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 726; Koca ve Üzülmöz, a.g.e., s. 707; Özen, a.g.e., s. 737.

nitelikli halin yanında genellikle evrakta sahtecilik suçları da gündeme gelmektedir⁵⁰³. Kredi tahsis edildikten sonra fail tarafından sergilenen hileli hareketler bu nitelikli hali oluşturmayacaktır. Önceki başlıklarda da belirtildiği üzere hilenin menfaat temininden önce ve en geç menfaat temini sırasında, somut olay bakımından kredi tahsisinden önce ve en geç kredi tahsisi esnasında uygulanması gerekir. Resmi olarak banka ya da kredi kurumu olmayan ve kredi verme yetkisi bulunmayan kişi veya kurumlara yönelik hileli hareketlerde bulunarak kredi temininin sağlanması durumunda bu nitelikli hal oluşmayacaktır⁵⁰⁴. Maddenin lafzında da görüldüğü üzere bu nitelikli hal bakımından eylemin ancak banka ya da kredi kurumlarına yönelik ve onlarca tahsis olmaması gereken krediyi alabilmek amacıyla işlenmesi gerekir.

Maddenin uygulanması bakımından failin hileli hareketler ile bankadan kredinin tahsisini sağlaması yeterli değildir. Failin banka ya da kredi kurumunca tahsis edilmemesi gereken bir krediyi hileli hareketlerle sağlaması gerekmektedir. Aksi takdirde failin hileli hareketlerle tahsisini sağladığı kredinin banka yahut kredi kurumunca tahsis edilmemesi gereken bir kredi olmaması halinde bu nitelikli hal uygulanmayacaktır. Yine failin hile ile banka yahut kredi kurumu görevlilerini aldatması ile krediyi sağlaması gerekmektedir. Aksi takdirde tahsis edilmemesi gereken kredinin failin hileli hareketleri dışında bir neden ile açılması halinde bu nitelikli hal uygulanmayacaktır⁵⁰⁵.

Uygulamada da sıkça karşılaşılan failin ele geçirdiği başkasına ait bir kimlik belgesini kullanarak kimlik sahibi adına kredi kartı bastırıp menfaat temin etmesi halinde kanunun 245/3. maddesinde düzenlenen suç gündeme gelecektir. Yine aynı şekilde fail tarafından gerçek kişiye ait kimlik bilgilerini içeren sahte nüfus cüzdanı tanzim edilerek bu nüfus cüzdanı ile bankaya müracaat edip sahte kredi kartı bastırılıp menfaat temin edilmesi halinde 245/3. maddenin uygulanması gündeme gelecektir. Burada kanunun 158/1-j maddesinin uygulanabilirliği akla gelse de somut olayda fail 245. maddenin lafzı ile uyumlu olarak mağdurun kimlik bilgileri ile kredi kartı bastırmakta ve bu kredi kartını kullanarak menfaat temin etmektedir. Yasa koyucu dolandırıcılık suçuna göre daha özel ve daha fazla ceza içeren bir düzenleme yapmıştır. Bu nedenle

⁵⁰³ Atalan, a.g.e., s. 541.

⁵⁰⁴ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 839.; Toroslu, a.g.e., s. 195.

⁵⁰⁵ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5111.

daha ağır cezayı gerektiren ve özel düzenleme niteliğinde olan maddenin uygulanması isabetli olacaktır⁵⁰⁶. Bu yönde Yargıtay içtihatları da bulunmaktadır⁵⁰⁷.

Failin hileli hareketlerle birden fazla farklı bankadan tahsis edilmemesi gereken kredinin açılmasını sağlayarak menfaat temin etmesi halinde gerçek içtima hükümleri uygulanacak ve fail banka sayısının dolandırıcılık suçundan sorumlu olacaktır. Ancak aynı eylemin aynı bankanın farklı şubelerine yönelik gerçekleştirilmesi halinde ise zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır⁵⁰⁸. Çünkü burada şubeler aynı banka tüzel kişiliğine aittir⁵⁰⁹.

Uygulamada sıklıkla karşılaşılan krediye ihtiyacı olan ancak şartları taşımadığı için kredi çekemeyen failin kendisine ait olan evini bir yakınına satmış gibi göstererek alıcının bankadan konut kredisi almasını sağlayıp alıcının çekmiş olduğu bu krediyi kendisinin kullanması durumu ve bankanın zarara uğratılıp uğratılmadığı da tespit edilerek bu nitelikli hal gündeme gelecektir⁵¹⁰.

Uygulamada genellikle fail banka yahut kredi kurumu görevlisine tahsis edilmemesi gereken krediyi temin etmek için sahte nüfus cüzdanı vermekte ve kanunun 158/1-j maddesi kapsamında nitelikli dolandırıcılık suçunu işlemektedir. Bu durumda failin banka görevlisine ibraz etmiş olduğu sahte nüfus cüzdanı nedeniyle nüfus idaresinin güvenilirliğini de kullanması nedeniyle eylemi aynı zamanda kanunun 158/1-d maddesine vücut vermektedir. Yine kullanmış olduğu sahte nüfus cüzdanı nedeniyle eylemi kanunun 204/1. maddesi kapsamında resmi belgede sahtecilik suçunu da oluşturmaktadır⁵¹¹.

Bankadan hileli hareketler ile usulsüz olarak kredi sağlanarak menfaat temin edilmesi halinde bu nitelikli halin oluşacağını yukarıda izah etmiştik. Usulsüz kredi kullanımı

⁵⁰⁶ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5109, 5110.

⁵⁰⁷ “Mahkemece, sanığın Kuveyttürk Bankası ... Şubesinden sahte nüfus cüzdanı ve sahte bordro ile müracaat neticesinde kendisine bankamatik kartı çıkartılmasını sağlamak suretiyle banka ve kredi kartlarının kötüye kullanılması suçunu işlediği; Fiba Bank ... Şubesi ve Türkiye Ekonomi Bankası ... Şubesinden sahte nüfus cüzdanı ve sahte bordro ile müracaat ederek kredi çekmeye teşebbüs ettiği gerekçesiyle 2 kez banka veya diğer kredi kurumlarının tahsis edilmemesi gereken bir kredinin açılmasını sağlamak maksadıyla dolandırıcılık suçuna teşebbüs suçunu işlediği... oy birliğiyle ONANMASINA...”, Yargıtay 11 CD, 26966/8145, 08.11.2023, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 05 Şubat 2024.

⁵⁰⁸ “TCK’nın 158/1-j maddesinde düzenlenen nitelikli dolandırıcılık suçunun mağdurunun banka olduğu, aynı bankanın değişik şubelerine karşı işlenen suçun tek bir mağdura karşı işlendiğinin kabul edileceği, buna göre, sanığın, aynı suç işleme kararı ile Kanun’un aynı hükmünü değişik zamanlarda ve aynı mağdura karşı birden fazla kez ihlal etmesi halinde tek bir suçtan hüküm kurularak TCK’nın 43. maddesi kapsamında zincirleme suç hükümleri gereğince cezasının artırılması gerektiği...”, Yargıtay 15 CD, 26440/16801, 03.07.2017, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 05 Şubat 2024.

⁵⁰⁹ Atalan, a.g.e., s. 537.

⁵¹⁰ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5111.

⁵¹¹ Yargıtay 11 CD, 26966/8145, 08.11.2023, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 05 Şubat 2024.

ile menfaat temininde bankanın herhangi bir yöneticisi yahut çalışanının dahili olması halinde iştirak halinde banka zimmeti suçu gündeme gelecektir⁵¹².

2.1.11. Sigorta Bedelini Almak Maksadıyla Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

Mülga TCK'da da düzenleme alanı bulan sigorta bedelinin tahsili amacı ile dolandırıcılık suçunun işlenmesi kanunun 158/1-k maddesinde cezayı ağırlaştıran nitelikli hal olarak düzenlenmiştir⁵¹³. Sigorta sözleşmelerinin etkin ve aktif bir şekilde varlığını koruması ve gelişim göstermesi amacı ile ve yine sigorta şirketlerinin de korunarak güvenli bir zeminde bu sözleşmelerin tanziminin sağlanması amacı ile yasa koyucu bu nitelikli hali düzenleme gereği duymuştur⁵¹⁴. Sigorta dolandırıcılığı nedeni ile oluşan maddi kayıplardan ötürü sigorta primleri yükselmekte ve dolaylı yoldan tüm vatandaşlar bu suç nedeni ile maddi zarar görmektedir⁵¹⁵.

Sigorta, şahısların ileride önüne çıkabilecek sorunlar, problemlerin maddi yönden tazminine yönelik önceden ödenecek primler ile riskin transfer edilmesidir⁵¹⁶.

6102 sayılı TTK'nın 1401. maddesinde sigorta sözleşmesi; *"Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir."* şeklinde tanımlanmıştır⁵¹⁷. Kanuni düzenlemedeki tanımdan da anlaşılacağı üzere sigorta sözleşmelerinin hayat sigortası, sağlık sigortası, kaza sigortası vb. birden fazla türü bulunmaktadır. Ceza yasasındaki düzenlemede sigorta sözleşmesinin herhangi bir türünden bahsedilmemiş olup bu bakımdan bir sınırlandırma bulunmamaktadır⁵¹⁸. Bu nedenle bu nitelikli halin uygulanması

⁵¹² "... (Emlak) Bankası gişe memuru olan sanık ...'nın mudilerin hesaplarında oynamalar yapmak ve sahte ödeme fişleri düzenlemek suretiyle zimmetine geçirdiği paralardan 13.05.1996 ila 29.03.2000 tarihleri arasında olmak üzere muhtelif tarihlerde enişesi olan sanık ...'ın banka hesaplarına 15.600 DEM ve 9.457.000.000 TL'yi havale ettiği nazara alındığında, sanık ...'ın sanık ... ile birlikte hareket ettiğinin kabulüyle zimmet eylemlerine yardım etmekten mahkûmiyetine karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi...", Yargıtay 5 CD, 1377/4255, 25.05.2011, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 05 Şubat 2024.

⁵¹³ Arslan, a.g.e., s. 90.

⁵¹⁴ Arslan, a.g.e., s. 90; "Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)", S.Sayısı.664, (Erişim), <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>, 10.02.2024; Esen, a.g.e., s. 362.

⁵¹⁵ Arslan, a.g.e., s. 90.

⁵¹⁶ Arslan, a.g.e., s. 91.

⁵¹⁷ Türk Ticaret Kanunu, R.G., T.14.2.2011, S.27846, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf>, 10.02.2024.

⁵¹⁸ Toroslu, a.g.e., s. 191.

bakımından tüm sigorta sözleşmesi türlerinin bu kapsamda olduğunu söylemek mümkündür⁵¹⁹.

Bu nitelikli halin uygulanması için öncelikle sigorta yapma yetkisi bulunan bir sigorta şirketinin bulunması gereklidir. Bu durum maddenin gerekçesinde de “*sigorta edenin dolandırılmasına ilişkindir*” ibaresi ile vurgulanmıştır⁵²⁰. Fail hileli hareketleri ile yetkili sigorta şirketinden haksız bir sigorta bedelini kısmi yahut tam olarak almaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere bu nitelikli hal bakımından suçtan zarar gören, sigorta yapma yetkisine haiz ve rizikonun ortaya çıkması halinde sözleşme kapsamındaki sigorta bedelini ödeyecek olan sigorta edendir. Mağdur ise fail ile muhatap olarak hileli hareketlere maruz kalıp iradesi fesada uğratan sigorta şirketi yetkilisi yahut çalışanıdır.

Bu nitelikli halin uygulanması bakımından failin özel kast ile hareket etmiş olması gerekmektedir⁵²¹. Failin sigorta bedelini almak saiki ile hileli hareketleri ile karşı tarafın iradesini fesada uğratarak menfaat temin etmesi durumunda bu nitelikli hal gündeme gelecektir⁵²². Failin sigorta bedelini almak amacı ile zararın gerçekleştiğine yönelik sahte işlemler yapması, sahte belgeler tanzim etmesi ve sigorta kurumuna sunması, sigortalı malını kasten tahrip etmesi, bozması, zarar vermesi, hasar miktarını gerçekten fazla göstermesi, alkollü araç kullanarak yaptığı kazada araç sürücüsünü başka bir kişi olarak göstermesi gibi eylemleri sigorta bedelini almak amacıyla sergileyeceği hileli eylemlere örnek olarak gösterilebilir⁵²³. Otomobil için kasko

⁵¹⁹ Arslan, a.g.e., s. 96; Gündel, a.g.e., s. 534.

⁵²⁰ “Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)”, S.Sayısı.664, (Erişim), <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>, 10.02.2024.

⁵²¹ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 840.

⁵²² “Sanığın, Mart 2011’de ... Pazarlama San. Tic. Ltd. Şti.ni kurduğu ve vergi levhasında un, nişasta, makarna, şehriye vb. ürünler ile hazır gıdaların toptan ticareti olarak faaliyet göstereceği şirketi, katılan ... A.Ş’den sigortalattığı, 12.03.2012 tarihinde sigortalı iş yerine giren meçhul kişilerce 203 adet zeytinyağı varilinin musluklarının teker teker açılarak akıtılmak suretiyle zarara uğradığını iddia ederek katılan şirkete hasar ihbarında bulunduğu ve zararın karşılanmasını istediği sanığın şirketin kurulması ile hasar ihbarı arasında geçen, 13 gün içinde toplam 219.300 kg. zeytinyağını alarak iş yerine taşımasının hayatın olağan akışına uygun bulunmadığı, fatura numaralarının seri takip ettiği, tedarikçi firmanın bir hafta boyunca şüpheliye ait firmadan başka hiç bir firma ya da şahsa fatura kesmediği, mevcut zeytinyağlarının kg. fiyatının piyasanın çok üzerinde olduğu, sanığın ticari faaliyetinin reel olmadığı, ticari hayatın olağan akışına uymadığı için şirket tarafından sanığa herhangi bir ödeme yapılmadığı, bu suretle sanığın sigorta bedelini almak amacıyla dolandırıcılığa teşebbüs suçunu işlediğinin iddia edildiği olayda; dosyada mevcut olay yeri fotoğrafları, banka hesap hareketleri, İzmir 6. Sulh Hukuk Mahkemesinin 2012/44 Değişik iş sayılı bilirkişi raporun zeytinyağı depolama araçlarının niteliği olay yeri fotoğrafları ile tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde sanığın üzerine atılı suçun sübut bulduğu anlaşıldığından, mahkûmiyeti yerine delillerin takdirinde yanılığa düşülerek beraatine karar verilmesi nedeniyle sanık hakkında kurulan hüküm, hukuka aykırı bulunmuştur.”; Yargıtay 15 CD, 7252/2144, 22.02.2024, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Şubat 2024.

⁵²³ “Temyiz dışı sanık ...’ın, 61 T 1180 plakalı çekici ile 61 K 3716 plakalı römorku Gümüşhane-Bayburt Karayolu üzerinde bulunan ... Dinlenme Tesislerine geçici süre ile park ederek Trabzon İline gittiğini, 21/08/2010 günü saat 23:30 sıralarında tekrar aracını almak üzere ... Dinlenme Tesislerine geldiğinde, aracını park halinde bıraktığı yerde bulamadığını ve aracının çalındığını ifade ederek, olayı adli kolluk birimlerine bildirmesi üzerine, olay ile ilgili Cumhuriyet Başsavcılığınca adli soruşturma başlatıldığı, ancak hırsızlık şeklinde bildirilen bu olayla ilgili araştırmanın derinleştirilmesi sonucunda; sanıkların kendi aralarında önceden kararlaştırdıkları bir kurgu gereği kamyonun çalındığı izlenimi verilmek suretiyle, kamyonun sigorta bedelini ... sigorta şirketinden almaya çalışmaları biçiminde gerçekleştiği ve bu şekilde sanığın üzerine atılı sigorta bedelini almak maksadıyla dolandırıcılık suçuna teşebbüs ettiği iddia olunan somut olayda; sanık savunması,

yaptıran failin anlaşmada rizikonun yükselmesine neden olan bu nedenle maliyeti yükseltecek olan otomobildeki bir durumu saklaması ve sigorta yapıldıktan sonra saklanan durumdan kaynaklı kaza yapılması sonucu meydana gelen hasarı sigorta şirketinin yüklenmesi hali ihmali sureti ile işlenen nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturmaktadır⁵²⁴.

Failin sigorta bedelinin tahsiline yönelik sigorta şirketine müracaatına kadar gerçekleştirmiş olduğu eylemler hazırlık hareketi kapsamındadır⁵²⁵. Fail hazırlık hareketi kapsamındaki eylemlerinden sonra sigorta bedelinin tahsili amacı ile sigorta edene müracaatı ile icrai hareketlere başlamaktadır⁵²⁶. Yani failin sigorta edene müracaatına kadar gerçekleştirdiği eylemler bakımından hazırlık hareketi kapsamında olması nedeniyle teşebbüs hükümleri kapsamında dahi sorumlu olmayacaktır. Örneğin failin alkollü araç kullanarak kaza yaptığı ancak alkollü araç kullanması nedeniyle sigorta bedelini tahsil edemeyeceğini düşünerek olay yerine alkolsüz kardeşini çağırarak ifadelerde ve emniyet tutanaklarında kardeşini araç sürücüsü olarak gösterdiği ve soruşturma aşamasındaki tüm evrakların bu yalan beyana göre tanzim edildiği ancak kolluk kuvvetinin soruşturma aşamasında gerçek araç sürücüsünü tespit ettiği durumda, halihazırda sigorta şirketine sigorta bedelinin tahsili amacı ile müracaat yapılmamış ise bu nitelikli hal uygulanmayacaktır. Ancak bu aşamaya kadar gerçekleştirilen eylemler bakımından oluşacak farklı suçlar yönünden gerekli işlemler yapılacaktır⁵²⁷. Örnek kapsamında failin hazırlık hareketi kapsamındaki eylemlerini gerçekleştirip sigorta bedelinin tahsili amacı ile sigorta şirketine başvurduktan sonra araç sürücüsünün kendisi olmadığını tespit edilmesi yahut başkaca bir neden ile sigorta bedelinin ödenmemesi halinde artık suçu işlemeye elverişli icrai hareketlerle suçun icrasına başlanıldığı ve failin elinde olmayan ve fail dışındaki etkenler nedeniyle

temiz dışı sanıkların savunmaları ve tüm dosya kapsamına göre, sanığın üzerine atılı eylemin sabit olduğu gerekçesine dayanan mahkemenin kabul ve uygulamasında bir isabetsizlik görülmemiştir.”, Yargıtay 15 CD, 14818/5530, 11.06.2020, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Şubat 2024.

⁵²⁴ Arslan, a.g.e., s. 100.

⁵²⁵ Aydın, a.g.e., s. 131.

⁵²⁶ Önder, a.g.e., s. 395.

⁵²⁷ “Kaza yapan otoyolu sonradan kasko sigortası yaptıran trafik kazası yeni olmuş gibi kolluk görevlilerine tutanak düzenlemek isteyen sanığın, kolluk görevlilerinin olayı anlayıp kaza raporu düzenlememeleri, sigorta bedelinin alınması için gerekli belgelerin tamamlanmaması ve bu hususla sigorta şirketine başvurulmaması nedeniyle dolandırıcılık suçunun icra hareketlerine başlanmayıp bu suçun hazırlık hareketleri aşamasında kalınması nedeniyle dolandırıcılığa teşebbüs suçunun oluşmadığı, hazırlık hareketlerinin bir başka suçu oluşturması halinde sanığın dolandırıcılık suçundan beraatine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde hüküm tesisi...”, Yargıtay 11 CD, 21408/6199, 12.05.2009, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Şubat 2024.

suç tamamlanamadığından artık teşebbüs hükümlerinin uygulanması gündeme gelecektir⁵²⁸.

Ceza yasasında 157. maddedeki tanımda da belirtildiği üzere; fail hileli hareketleri ile kendisi yahut üçüncü bir kişi lehine menfaat temin etmektedir. Buradan yola çıkarak failin sigorta ettiren ya da sigorta bedeli alacaklısı olmasının şart olmadığını söylemek mümkündür⁵²⁹. Yani failin sigorta bedelini kendisi yahut üçüncü bir kişi lehine alabilmek amacı ile hileli hareketlerde bulunması halinde bu nitelikli hal kapsamında sorumluluğu doğacaktır⁵³⁰. Ancak öğretide azınlıkta da olsa aksine görüş de bulunmaktadır. Önder konuyu; *“Fail hareketi sigorta bedeli almak için ve hile kullanmak kastı ile gerçekleştirmiş olacaktır harekete sigorta bedelini kendisi veya başka kişinin alması için yapmış olabilir. Ancak bu durumda sigortalı olan kişinin kendisi olması gerekir. Diğer anlatımla eylem objektif hukuka aykırı bir yararın temeline yönelik olmalıdır. Sigortalı olmayanın, sigortalı kişinin sigorta bedelini alması kastı ile hareket etmiş olması bent hükmü kapsamında değildir.”* şeklinde yorumlamaktadır⁵³¹. Ancak bizim de katılmadığımız bu görüş dolandırıcılık suçunun kanunun 157. maddesindeki tanımı ile örtüşmemektedir. Tanımdaki failin kendisi yahut üçüncü bir kişi lehine menfaat temin edebileceği ibaresinden yola çıkarak bu nitelikli hal bakımından da failin sigorta ettiren yahut sigorta bedeli alacaklısı olmasının şart olmadığını söylemek mümkündür.

2.1.12. Kişinin Kendisini Kamu Görevlisi veya Banka, Sigorta ya da Kredi Kurumlarının Çalışanı Olarak Tanıtması veya Bu Kurum ve Kuruluşlarla İlişkili Olduğunu Söylemesi Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

Failin kendisini kamu görevlisi ya da banka, sigorta yahut kredi kurumu çalışanı olarak tanıtarak ya da bu kurum ve kuruluşlarla ilişkili olduğundan bahsederek dolandırıcılık

⁵²⁸ “Sanığın aşamalarındaki savunmalarında hırsızlandığını iddia ettiği malların değeri hakkında birbirinden farklı ve tutarsız beyanlarda bulunmuş olması, çalıştığı iddia edilen bir miktar malın sanığın arkadaşının kömürlüğünde bulunması, sigorta eksperleri tarafından yapılan incelemede sanığın önceki yıllara göre suç tarihinden kısa bir zaman içinde stoklarda büyük artış saptanmış olması, ... Temizlik isimli firmadan alınan ve çalıştığı beyan edilen temizlik malzemelerinin işyerinde hiç bulunmaması, ilgili firmanın belirtilen adreste faaliyette olmaması ve dosyaya sunulan faturaların sahte oldukları anlaşılmakla, sanığın sigorta bedelini almak maksadıyla dolandırıcılık suçuna teşebbüse ilişkin 5237 sayılı TCK 158/1-k ve 35. madde ve suç uydurma suçuna ilişkin TCK'nın 271/1. madde hükümleri uyarınca mahkumiyetleri yerine, oluşa ve dosya kapsamına uygun olmayan yetersiz gerekçeyle yazılı şekilde beraatine karar verilmesi...”, Yargıtay 15 CD, 31459/2481, 04.03.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 10 Şubat 2024.; Özgenç, *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, s. 38.

⁵²⁹ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 707; Esen, a.g.e., s. 362; “Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)”, S.Sayı:664, (Erişim), <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>, 10.02.2024.

⁵³⁰ Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 726.

⁵³¹ Önder, a.g.e., s. 394.

suçunu işlemesi hali kanunun 158/1-1 maddesinde cezayı ağırlaştıran nitelikli hal olarak düzenlenmiştir⁵³². Bu nitelikli hal maddeye 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı kanunun 14. maddesiyle eklenmiştir⁵³³⁵³⁴.

6763 Sayılı Kanun'un 14. maddesinin gerekçesinde; özellikle son dönemlerde mağdurlara genellikle telefon yolu ile ulaşan ve kendisini polis, hakim, savcı, banka, sigorta veya kredi kurumu çalışanı olarak tanıtan faillerin belirli bir profil gözetmeksizin mağdurları önceden elde ettikleri kişisel, ailevi bilgileri ile bir hikaye uydurup dolandırarak çok büyük ekonomik zararlara uğrattıkları, mağdurların da olayın anilik ve sıcaklığı ile karşı tarafın hile içerikli eylemlerini sorgulayamadığı, bu eylemlerin git gide arttığı ve basit dolandırıcılık suçu kapsamında verilen cezaların yetersiz kaldığı, bu doğrultuda cezaların caydırıcılığını sağlamak amacıyla daha etkili yaptırımlar uygulanması gerektiği belirtilmiştir⁵³⁵.

⁵³² Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 644.
⁵³³ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 14.02.2024.
⁵³⁴ "Sanığın telefonda kendisini, emniyet görevlisi olarak tanıtip, kendisine menfaat temin ettiği iddia olunan olayda; sanığın kendisini kamu görevlisi olarak tanıtmaya karşısında, dolandırıcılık eyleminin, hükümden sonra 02/12/2016 tarih ve 29906 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı kanunun 14. maddesi ile değişik TCK 158/1-L maddesinde "Kişinin, kendisini kamu görevlisi veya banka, sigorta ya da kredi kurumlarının çalışanı olarak tanıtmaya veya bu kurum ve kuruluşlarla ilişkili olduğunu söylemesi suretiyle" nitelikli dolandırıcılık suçu kapsamında kaldığı, ancak suç tarihinde TCK 158/1-L maddesinin yürürlükte olmaması nedeni ile eylemin sanık lehine olan TCK 157/1 maddesi kapsamında olacağı ve bu hali ile yine hükümden sonra 02/12/2016 tarih ve 29906 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 6763 sayılı kanunun 34. maddesi ile değişik CMK 253. ve 254. maddeleri gereğince uzlaştırma işlemleri yapılmasından sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması...", Yargıtay 15 CD, 4586/5562, 20.05.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 14 Şubat 2024.
⁵³⁵ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 841; "Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/775) ve Adalet Komisyonu Raporu", S.Sayı. 438, (Erişim), <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss438.pdf>, 14.02.2024
"Kendilerini polis, hakim, savcı veya banka, sigorta ya da kredi kurumlarının çalışanı olarak tanıtan kişilerin, telefonla ulaşımları mağdurları söyledikleri hikayelere inandırarak önemli miktarlarda haksız menfaat temin etmeleri, son dönemde artan bir sosyal duyarlılığın konusunu oluşturmaktadır. Mağdurlara ait olup, önceden temin edilen bazı kişisel bilgileri ve oluşturulan mizansen unsurları kullanan suç failleri, mağdurlarda güven oluşturabilmektedir. Ayrıca, eylemlerini çoğunlukla telefon gibi iletişim vasıtalarıyla gerçekleştirdiklerinden mağdurların denetim imkânı da büyük ölçüde kısıtlanmaktadır. Örneğin, mağdurların, herkesçe bilinmesine olanak bulunmayan bazı kişisel, ailevi, sosyal ve ekonomik durumlarına dair gerçek bilgileri de içeren uydurulmuş hikayeler karşısında, telsiz ve siren sesleriyle güçlendirilmiş bir mizansen içinde emniyetten arandıklarına inanabildikleri görülmektedir. Durumun ciddiyeti ve aciliyetine inandırılan mağdurların çoğu kez, görüşmeyi sonlandırarak konunun gerçekliğini araştırma imkânı da kalmamaktadır. Yoğun yalan ve hilelerle kandırılan mağdurlar ciddi düzeyde ekonomik kayba uğramakta ve maddi birikimlerini kaybedebilmektedir. Bu şekilde gerçekleştirilen dolandırıcılık eylemlerinin sayısında önemli bir artış bulunmamakla birlikte, suç sebebiyle faillerce elde edilen haksız menfaat tutarında yıllar itibarıyla kayda değer bir artış izlenmektedir. Suç mağdurlarının profilinde belirgin bir ortak özellik görülmemekte; yaşlı veya genç, sosyo-ekonomik seviyesi düşük veya yüksek, yüksek tahsilli veya değil, pek çok vatandaş dolandırıcıların hedefi haline gelebilmektedir. Bu yönüyle Konu, toplumun ortak sorunlarından biri haline gelmiştir. Söz konusu dolandırıcılık eylemleri, hâlihazırda basit dolandırıcılık suçu kapsamında vasıflandırılmakta ve tespit edilen failer 5237 sayılı Kanunun 157 nci maddesi uyarınca yargılanarak cezalandırılmaktadır. Ciddi ekonomik sonuçları dikkate alındığında, bu tür eylemlere, caydırıcılığı sağlayacak etkili yaptırımlar uygulanması gerekmektedir. Bu tür eylemlerin, dolandırıcılık suçunun nitelikli hallerini düzenleyen 158 inci madde kapsamında değerlendirilebilmesi ve suç faillerine daha etkili bir ceza verilebilmesi için anılan maddede düzenleme yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Suçla mücadele görevinin yerine getirilmesinde ceza siyasetinin belirlenmesi, bu çerçevede hangi eylemlerin ne tür ağırlıkta bir yaptırıma bağlanacağı, kanun koyucunun takdir yetkisi dahilindedir. Yukarıda açıklanan sosyal ve hukuki gerekçelere bağlı olarak, dolandırıcılık suçunun nitelikli hallerinin düzenlendiği 158 inci maddenin birinci fıkrasına yeni bir alt bent eklenmesine, ayrıca maddedeki ceza miktarlarının gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Buna göre madde ile, 5237 sayılı Kanunun 158 inci maddesinin birinci fıkrasına (1) bendi eklenerek, failin eylemini, kendisini kamu görevlisi veya banka, sigorta ya da kredi kurumlarının çalışanı olarak tanıtmaya veya bu kurum ve kuruluşlarla ilişkili olduğunu söylemesi suretiyle gerçekleştirmesi nitelikli hal olarak düzenlenmektedir."

Kamu görevlisi kavramı TCK'nın 6/c maddesinde “*kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi,*” şeklinde tanımlanmıştır⁵³⁶.

Fail kendisini kamu görevlisi yahut banka ya da kredi kurumu çalışanı olarak tanıtarak veya bu kuruluşlarla ilişkili olduğunu söyleyerek mağdurda güven oluşturmaktadır. Çünkü insanların maddede sayılan kurum ve kuruluşlara güveni bulunmaktadır. Bu nedenle insanlar güvendikleri ve itimat ettikleri bu kurumlardan arandıklarını duyduklarında karşı tarafın söylediklerini ciddi olarak sorgulamamakta ve söylenene inanmakta, failin bu kurum ve kuruluşları hilesinde araç olarak kullanması, inandırıcılığını ve dolayısıyla eylemini fazlasıyla kolaylaştırmaktadır. Bu tip eylemlerin sayısının artması ve yine mağdurlar bakımından büyük ekonomik zararların oluşmasıyla yasa koyucu önlem alma gereği duymuştur ve maddeye eklenen “1” bendi ile ilgili düzenlemeyi yasalaştırmıştır. Yasa koyucu bu şekilde vatandaş tarafından güven duyulan maddede sayılan ilgili kurum ve kuruluşların dolandırıcılık suçlarında araç olarak kullanılarak güven istismarının önüne geçmeyi amaçlamıştır⁵³⁷.

Maddenin lafzında da belirtildiği üzere uygulamada genellikle fail mağdura kamu görevlisi ya da banka, sigorta yahut kredi kurumu çalışanı olduğunu veya bu kurum ve kuruluşlarla ilişkili olduğunu söyleyerek ve inandırıcılığını artırmak amacıyla genellikle bir şekilde elde ettiği mağdurun kişisel, ailevi, kimlik, sosyal çevre vb. bilgileri karşı tarafa ileterek ve yine bir mizansen oluşturarak mağduru kendisine inandırarak kendisinin veya üçüncü bir kişinin yararına ve mağdurun yahut bir başkasının zararına olarak menfaat temin etmektedir. Fail kullandığı araçlar, söylediği sözler ve inandırıcılığını arttırmak amacıyla mağdura yönelik ilettiği bilgiler ve kurguladığı mizansen ile mağdurun sorgulama ve denetim imkanını ortadan kaldırmaktadır⁵³⁸. Uygulamada failin mağdura kamu görevlisi veya banka, sigorta ya da kredi kurumu çalışanı olduğunu yahut bunlarla ilişkili olduğunu söyleyerek menfaat temin etmesi bu nitelikli halin uygulanması için yeterli görülmektedir. Yani maddenin lafzından anlaşıldığı üzere gerekçede belirtilenin aksine failin herhangi bir mizansen uygulamaksızın kendisini maddede belirtildiği şekilde tanıtarak menfaat temin etmesi yeterlidir. Yargıtay da bu görüşte olup failin maddede belirtildiği şekilde kendisini

⁵³⁶ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 14.02.2024.

⁵³⁷ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 708.

⁵³⁸ Atalan, a.g.e., s. 607.

tanıtması yönünden mağdurun aldandığına yönelik beyan ve iradesini esas almaktadır⁵³⁹. Örneğin failin mağduru telefon ile arayarak kendisini polis olarak tanıtip mağdurdan para talep ettiği ve mağdurun da inanarak failin bildirdiği hesaba para göndermesi halinde bu nitelikli hal oluşmaktadır. Görüldüğü üzere diğer durumların aksine bu bent bakımından failin soyut bir şekilde kendisini maddede belirtildiği şekilde tanıtması maddenin uygulanması bakımından yeterlidir⁵⁴⁰. Burada dikkat edilmesi gereken husus, kendisini maddede belirtildiği şekilde tanıtan failin gerçekte kamu görevlisi, banka, sigorta yahut kredi kurumu çalışanı olmaması gerektiğidir. Yani failin bu meslekler bakımından yalan söylemesi şarttır. Failin bu meslekler bakımından yalan söylemesi yeterli olup başkaca kamu görevi, banka işi vs. hususlarda bir hile uygulamasına gerek yoktur⁵⁴¹.

Bu nitelikli halin maddeye 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı kanunun 14. maddesiyle eklendiğini daha önce belirtmiştik. Buna göre ilgili bendin maddeye eklenme tarihinden önceki bir tarihte işlenen suç bakımından bu bent uygulanamayacaktır. Yani bu nitelikli halin uygulanması bakımından suç tarihi büyük önem arz etmektedir. 24.11.2016 tarihinden önce işlenen eylemler bakımından kanunsuz suç ve ceza olmayacağına yönelik ilke de göz önünde bulundurularak bu nitelikli hal uygulanamayacaktır. Ancak suç tarihi 24.11.2016 tarihinden sonra olan eylemler bakımından bu nitelikli hal uygulanabilecektir. Yargıtay'ın da bu yönde içtihatları mevcut olup 24.11.2016 tarihinden önce işlenen eylemler bakımından suçun temel şekli ile cezalandırılacağı belirtilmektedir⁵⁴².

⁵³⁹ “Sanığın, telefonla katılanı arayarak kendisini polis olarak tanıttığı, FETÖ ile ilgili operasyon yaptıklarını, bankada bulunan paralarını çekerek kendilerine getirmeleri gerektiğini söylediği, katılanın korkarak banka hesabında bulunan 91.000 TL’yi çekerek poşet içerisine koyduğu, sanığın yönlendirmesi ile söylenen yerlere gittiği, yine sanığın söylediği bir apartmana girdiği ve içerisinde para bulunan poşeti sanığa verdiği, daha sonra dolandırıldığını anlaması üzerine şikayetçi olduğu, bu şekilde sanığın üzerine atılı suçu işlediği iddia olunan olayda; nitelikli dolandırıcılık suçundan ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu mahkumiyet hükmüne yönelik bölge adliye mahkemesince verilen istinaf isteminin esastan reddine dair hükmünde bir isabetsizlik görülmemiştir.”; Yargıtay 15 CD, 11588/2146, 01.03.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 14 Şubat 2024.

⁵⁴⁰ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 841.

⁵⁴¹ Atalan, a.g.e., s. 612.

⁵⁴² “Dairemizin 31/05/2017 tarihli bozma ilamı ile eylemin TCK 158/1-L maddesinde düzenlenen “Kişinin, kendisini kamu görevlisi veya banka, sigorta ya da kredi kurumlarının çalışanı olarak tanıtması veya bu kurum ve kuruluşlarla ilişkili olduğunu söylemesi suretiyle” nitelikli dolandırıcılık suç kapsamında kaldığı gözetilerek üst dereceli Ağır Ceza Mahkemesi’ne görevsizlik kararı verilmesi gerekçesiyle bozma kararı verildiği, yargılama esnasında kanunun önceki halinin sanığın lehine oluşu ve TCK’nın 157. maddesinde düzenlenen suçun 6763 sayılı kanun değişikliği ile uzlaştırmaya tabi hale gelmesi sebebiyle dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderildiği, 26.09.2018 tarihli uzlaşma raporundan, sanık ... ile katılan ...’ın uzlaşmadığı, katılanın sanığın suç arkadaşı olan temyiz dışı sanık ... ile uzlaştığının anlaşıldığı, CMK 255. maddesinde “Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.” hükmü gereği katılan ile uzlaşmayan ... hakkında TCK’nın 157/1. maddesinde düzenlenen basit dolandırıcılık suçundan mahkumiyeti yerine, yazılı şekilde karar verilmesi...”, Yargıtay 15 CD, 4470/6082, 26.05.2021, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 14 Şubat 2024.

2.1.13. Kamu Görevlileriyle İlişisinin Olduğundan, Onlar Nezdinde Hatırı Sayıldığından Bahisle ve Belli Bir İşin Gördürüleceği Vaadiyle Aldatarak, Başkasından Menfaat Temin Etmek Suretiyle Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

Failin kamuda tanıdığı ve bağlantısı olan görevliler olduğu, bunlarda belli bir saygınlığının olduğu, bu doğrultuda bir işini gördüreceğini söyleyerek mağduru dolandırması yasa koyucu tarafından nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Bu durum Mülga TCK'da da 278. maddede “*nüfuz ticareti*” adı altında detaylı ve ayrı bir suç olarak düzenlenmişti⁵⁴³.

Madde anlatımında görüldüğü üzere bu nitelikli halin uygulanması bakımından iki eylemin bir arada bulunması gerekmektedir. İlk olarak fail kamu görevlileriyle ilişkisi olduğundan, bunlar nezdinde hatırı sayıldığından bahsetmeli ve ikinci olarak da belli bir işin gördürüleceği vaadinde bulunmalıdır. Failin bu hileli davranışları ile mağdurun veya üçüncü bir kişinin zararına ve kendisinin yahut bir başkasının yararına menfaat temin etmelidir⁵⁴⁴. Bu nedenle bu nitelikli halin bağlı hareketli bir suç olduğu belirtilmektedir⁵⁴⁵.

Kamu görevlisi kavramına yönelik kanunun 6. maddesinde “*kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi*” şeklinde tanımlandığını daha önce belirtmiştik. Madde gerekçesinde “*kişinin kamu görevlisi olması için aranacak yegane ölçüt gördüğü işin bir kamusal faaliyet olmasıdır*” ibaresine yer verilmiştir⁵⁴⁶.

Maddenin uygulama alanı bulması için failin doğrudan adını söylemese dahi anlaşılabilir şekilde lakap, rütbe, makam gibi bilgiler ile bahsettiği kişiyi tanıdığını, hatırı sayıldığını ve işin gördürüleceğini söyleyerek mağduru aldatması gerekmektedir⁵⁴⁷. Bu nitelikli halin gündeme gelmesi için failin bahsettiği kamu personelinin belirli ya da en azından belirlenebilir olması gerekir⁵⁴⁸. Yalnızca soyut bir

⁵⁴³ Gündel, a.g.e., s. 534; Türk Ceza Kanununun Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri, R.G., T.13.03.1926, S.320, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.765.pdf>, 20.02.2024.

⁵⁴⁴ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 842.

⁵⁴⁵ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 529.

⁵⁴⁶ Kamu görevlisi kavramı konusunda geniş bilgi için bkz. Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, *Kamu Görevlisi Kavramı ve Özel Soruşturma Usulleri*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007, s. 25-203.

⁵⁴⁷ “5237 sayılı TCK’nın 158. maddesinin 2. fıkrasındaki nitelikli dolandırıcılık suçunun oluşabilmesi için failin, ismen söylemese bile kimden söz edildiğini karşı tarafın anlayacağı şekilde makamı, rütbesi, ünvanı ve lakabını söylediği kamu görevlilerini tanıdığını, hatırının sayıldığını, işini yaptıracağını söyleyerek mağduru kandırması gerektiği...”, Yargıtay 15 CD, 7583/9635, 09.10.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 20 Şubat 2024.

⁵⁴⁸ Özбек, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 727, 728.

şekilde belli bir kurumda tanıdığının olduğu söylenerek yahut soyut bir kişiden bahsedilerek menfaat temin edilmesi halinde bu nitelikli hal oluşmayacaktır⁵⁴⁹. Failin ilişkisi olduğunu, hatırı sayıldığını söylediği kişinin kamu görevlisi olması gerekmektedir⁵⁵⁰. Aksi takdirde failin tanıdığı, hatırı sayıldığından bahsettiği kişinin kamu görevlisi olmaması halinde bu nitelikli hal oluşmayacak ve kanunun 157/1. maddesi kapsamında dolandırıcılık suçu gündeme gelecektir. Örneğin failin mağdura İçişleri Bakanlığı'nda personel genel müdür yardımcısını tanıdığını ve kendisini o birimde işe aldıracağını söyleyerek menfaat temin etmesi halinde bu nitelikli hal oluşacakken özel bir şirketin bölge müdürünü tanıdığını ve mağduru bu şirkette işe aldıracağını söyleyerek menfaat temin etmesi halinde ise kanunun 157/1. maddesi kapsamında dolandırıcılık suçu oluşacaktır⁵⁵¹.

Bu nitelikli hal bakımından mağdurun da iyi niyetinden bahsetmek mümkün değildir. Sonuç olarak mağdur da bir takım usuli yahut yasal işlemleri aşarak, karşı tarafa menfaat temin ederek tanıdık bir kamu görevlisi vasıtasıyla haksız şekilde işini gördürmeyi amaçlamaktadır. Ancak bu durum mağdurun dolandırılması bakımından etki ve önemi olan bir husus değildir. Sonuç olarak mağdur tipiklik unsuruna uygun olarak, failin kamu personeli tanıdığı olduğu, onun nezdinde hatırı sayıldığından ve işinin gördürüleceğinden bahisle kandırılmakta ve zarara uğratılmaktadır⁵⁵².

Bu nitelikli halde fail kamu görevlisi değildir ve yine gerçekte kamu görevlileriyle herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır. Yani failin kamu görevlisi tanıdığı olduğu, onlar nezdinde hatırı sayıldığına yönelik beyanları hileli hareketler kapsamında ve yalandan ibaret olup aslında böyle bir durum bulunmamaktadır. Failin gerçekte kamu görevlisi olması yahut kamu görevlisi tanıdığı olduğu ya da kamu görevlisi nezdinde hatırı sayıldığı hususu gerçek ise yahut onlar nezdinde nüfuza sahip olduğunu söylemiş ise bu durumda dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır. Bu durumda somut olayın özelliğine göre rüşvet (TCK 252), görevi kötüye kullanma (TCK 257), nüfuz ticareti (TCK 255)

⁵⁴⁹ “5237 sayılı TCK’nın 158. maddesinin 2. fıkrasındaki nitelikli dolandırıcılık suçunun oluşabilmesi için suç failinin ismen söylemese bile kimden söz edildiğini karşı tarafın anlayacağı şekilde makamı, rütbesi, ünvanı ve lakabını söylediği kamu görevlilerin tanıdığını hatırının sayıldığını, işini yaptıracağını söyleyerek mağduru kandırması gerektiği belirtilmekle, somut olayda sanığın isim belirtmeksizin, belli bir kamu görevlisi yanında hatırı sayıldığından ve ilişkisi olduğundan bahsetmeksizin kendisini Bakan Danışmanı olarak tanıtır haksız çıkar sağladığının iddia ve kabul olunması karşısında, her ne kadar sanık kendisini kamu görevlisi olarak tanıtmış ise de failin, 6743 sayılı Kanun’un 34. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK’ın 253 ve 254 maddeleri uyarınca uzlaştırma hükümlerine tabi 5237 sayılı TCK’nın 157. maddesi kapsamında basit dolandırıcılık suçlarını oluşturacağı gözetilmeden...”, Yargıtay 15 CD, 17090/17995, 11.07.2017, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 14 Şubat 2024.

⁵⁵⁰ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 644.

⁵⁵¹ Aydın, a.g.e., s. 133.

⁵⁵² Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 728.

suçları gündeme gelecektir⁵⁵³. Mağduru aldatma durumu bulunmuyor ve fail kamu görevlileri nezdinde sahip olduğu nüfuzdan bahsederek haksız olarak bir işin gördürülmesi için girişimde bulunulması karşılığında anlaşma dahilinde mağdurdan menfaat temin ediyorsa bu durumda kanunun 255. maddesi kapsamında nüfuz ticareti suçu gündeme gelecektir. Yani nüfuz ticareti suçunda haksız olarak bir işin gördürülmesi hususunda taraflar anlaşmakta iken dolandırıcılık suçunda haklı veya haksız bir işin görüleceği hususunda mağdur aldatılmaktadır⁵⁵⁴. Nüfuz ticareti suçunda kamu görevlisi üzerinde nüfuza sahip olduğundan bahisle menfaat temin edilirken dolandırıcılık suçunda ise tanıdık kamu görevlisi olduğu yahut onun nezdinde hatırı sayıldığından bahisle menfaat temin edilmektedir. Nüfuz ticareti suçunda her iki taraf da fail konumunda olup kanunilikten uzak olduğunun farkında ve bu yönde rızaları ile anlaşma yaparken dolandırıcılık suçunda mağdur fail tarafından bir işinin görüleceği vadi ile aldatılmaktadır⁵⁵⁵. Nüfuz ticareti suçunda görülecek işin haksız olması şart iken dolandırıcılık suçu bakımından böyle bir şart bulunmamaktadır. Dolandırıcılık suçu malvarlığına yönelik iken nüfuz ticareti suçu devlet idaresine karşı bir suçtur⁵⁵⁶.

Failin gördüreceğini söylediği işin yasal olup olmamasının suçun oluşumu bakımından bir önemi bulunmamaktadır. Failin görüleceğini söylediği iş bakımından bahsettiği kamu görevlisinin yetkisinin olup olmadığının bir önemi bulunmamaktadır⁵⁵⁷. Örneğin failin mağdura bakanlıkta hukuk işleri daire başkanını tanıdığını ve kendisini işe aldıracağını söyleyerek menfaat temin ettiği durumda bahsedilen hukuk işleri daire başkanının işe alım konusunda yetkisi olmasa dahi bu nitelikli hal oluşacaktır⁵⁵⁸.

2.1.14. Dolandırıcılık Suçunun Üç veya Daha Fazla Kişi Tarafından Birlikte veya Suç İşlemek İçin Teşkil Edilmiş Bir Örgütün Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi

2.1.14.1. Genel Açıklamalar

Son dönemlerde dolandırıcılık suçunun örgütler tarafından yahut örgüt unsurlarını barındırmayan ancak bir araya gelmiş çok sayıda kişi tarafından işlendiği ve sayılarında artış olduğu görülmüştür⁵⁵⁹. 24.11.2016 tarihli 6763 Sayılı Ceza

⁵⁵³ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 645.

⁵⁵⁴ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 708.

⁵⁵⁵ Aydın, a.g.e., s. 134, 135.

⁵⁵⁶ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 842.

⁵⁵⁷ Özen, a.g.e., s. 739, 740.

⁵⁵⁸ Gökcan ve Arıtuç, a.g.e., s. 5122.

⁵⁵⁹ Aydın, a.g.e., s. 135.

Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 14. maddesiyle TCK'nın 158. maddesine 3. fıkra olarak eklenen bu nitelikli hal ile TCK'nın 157. ve 158. maddesi kapsamındaki basit ve nitelikli dolandırıcılık suçlarının, üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte veya suç işlemek için oluşturulmuş bir örgütün faaliyeti kapsamında işlenmesi düzenleme alanı bulmuştur. Bu düzenleme ile dolandırıcılık suçunun temel şeklini ve nitelikli hallerini de kapsayan yeni bir nitelikli hâl oluşturulmuştur⁵⁶⁰. Bu nitelikli halin uygulanması için yargılama sonucunda dolandırıcılık eylemine katılan faillerinden en az üçü hakkında cezalandırılmasına karar verilmesi gerekmektedir. Cezalandırılmasına karar verilen fail sayısının üçten az olması halinde bu nitelikli hal uygulanamayacaktır⁵⁶¹.

Aslında bu hal bir nitelikli halden ziyade suçun temel şekli ve nitelikli hallerini kapsayan ve üç ya da daha fazla kişi tarafından birlikte yahut suç işlemek amacıyla oluşturulmuş örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi durumlarını içeren cezayı ağırlaştırıcı bir hal olarak düzenlenmiştir. Kanunun 157. maddesinde dolandırıcılık suçunun temel hali ve 158/1,2. maddelerinde ise nitelikli halleri düzenlendikten sonra 24.11.2016 tarihli eklenen üçüncü fıkra ile dolandırıcılık suçunun temel şekli ve nitelikli hallerinin fıkroda belirtildiği şekillerde işlenmesi halinde cezanın artırılacağı hüküm altına alınmıştır.

Kanunun 158/3. maddesi kapsamında işlenen dolandırıcılık suçları bakımından hangi mahkemenin görevli olacağı konusunda bir tereddüt oluşmaktadır. Kanunun 157. maddesinde düzenlenen suçun temel şekli bakımından Asliye Ceza Mahkemeleri, 158/1. ve 158/2. maddelerinde düzenlenen nitelikli haller bakımından ise bu maddelerde tespit olunan cezaların alt ve üst sınırları da göz önünde bulundurulduğunda Ağır Ceza Mahkemeleri görevlidir. Ancak üçüncü fıkroda düzenlenen bu hal bakımından bir ceza tespiti yapılmamış, 157. ve 158. maddelerde düzenlenen suçun temel ve nitelikli hallerine atıf yapılarak cezanın belli oranda artırılacağı belirtilmiştir. Uygulamada ve yerleşik Yargıtay içtihatlarında 158/3. maddedeki bu halin görevli mahkemenin tespiti bakımından bir öneminin bulunmadığı, bu halin 157. madde ile birlikte işlenmesi halinde Asliye Ceza Mahkemelerinin, 158. maddede düzenlenen nitelikli haller ile birlikte işlenmesi

⁵⁶⁰ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 708.

⁵⁶¹ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5128-5129.

halinde Ağır Ceza Mahkemelerinin görevli olduğu belirtilmektedir⁵⁶². Yani görevli mahkemenin tespitinde cezayı artıran maddeye değil; eylemin suçun temel şeklini mi yoksa nitelikli halini mi oluşturduğuna ilişkin niteliğine bakılması gerekmektedir. Nitekim yasa koyucunun 158/3. maddede doğrudan bir ceza tayini yerine diğer maddelere atıf yaparak cezanın belli oranda ağırlaştırılacağına yönelik düzenleme ile iradesinin bu durumun nitelikli hal olmadığına yönelik olduğunu söylemek mümkündür⁵⁶³.

2.1.14.2. Dolandırıcılık Suçunun Üç veya Daha Fazla Kişi Tarafından Birlikte İşlenmesi

Yukarıda belirtildiği üzere 24.11.2016 tarihli maddeye ek fıkra olarak eklenen üçüncü fıkra ile TCK'nın 157. ve 158. maddelerinde düzenlenen dolandırıcılık suçlarının üç ya da daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi durumunda verilecek cezanın yarı oranda artırılacağı düzenlenmiştir⁵⁶⁴. Üç veya daha fazla kişinin bir araya gelerek dolandırıcılık suçunu işlemesi hem suçun işlenişini hem de mağdurun aldatılmasını kolaylaştıracaktır⁵⁶⁵. Bu nedenle bu şekilde dolandırıcılık amacına yönelik bir araya gelen ve birbirlerini destekleyen müşterek faillerin eylemleri yasa koyucu tarafından nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

Dolandırıcılık suçunun temel yahut nitelikli şeklinin üç ya da daha fazla kişi tarafından müşterek fail olarak işlenmesi hali cezada artırım nedeni olarak düzenlenmiştir⁵⁶⁶. Bu nitelikli halin uygulanması için en az üç kişinin birlikte neticeye ulaşmak amacı ile elverişli icrayı hareketleri gerçekleştirmesi gerekmektedir. Burada birlikte işlenmesinden kasıt müşterek faillik durumuna işaret etmektedir⁵⁶⁷. Yani bir kişinin işlediği dolandırıcılık suçu bakımından diğer kişilerin yardım eden, azmettiren gibi sıfatlar ile suça katılması durumunda bu nitelikli hal uygulanmayacaktır⁵⁶⁸.

⁵⁶² “...hem basit hem de nitelik dolandırıcılık suçları için ortak bir artırım maddesi öngörüldüğü ve TCK'nın 157. maddesine yollama yapıldığı dikkate alındığında, görevli mahkemenin belirlenmesinde artırım maddesinde öngörülen durumlara değil, eylemin niteliğine bakılması gerekeceği; nitekim dolandırıcılık suçunun nitelikli hallerinin, TCK'nın 158. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında düzenlenmelerinden sonra, kanun koyucu üçüncü fıkra, bu fıkralarda öngörülen cezalardan farklı olarak aynı kanunun 157. maddesine de yollama yapmak suretiyle artırım oranı belirleyerek, bu durumları nitelikli haller arasında saymamak yönünde irade gösterdiği; somut olayda da, sanıklan, şikâyetçilere ucuz demir temin edebileceklerini söyleyerek güven de oluşturduktan sonra paralarını hileli yollarla almaları şeklindeki eylemlerinin TCK'nın 157. maddesinde yer alan dolandırıcılık suçuna uyduğu ve bu suça bakma görevinin asliye ceza mahkemesine ait olduğu anlaşılmakla...”, Yargıtay 15 CD, 8601/598, 11.02.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 26 Şubat 2024.

⁵⁶³ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5129.

⁵⁶⁴ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 06.03.2024.

⁵⁶⁵ Aydın, a.g.e., s. 135.

⁵⁶⁶ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 646.

⁵⁶⁷ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 530; Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5128.

⁵⁶⁸ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 843; Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5128.

2.1.14.3. Dolandırıcılık Suçunun Suç İşlemek İçin Teşkil Edilmiş Bir Örgütün Faaliyeti Çerçevesinde İşlenmesi

Yukarıda belirtildiği üzere 24.11.2016 tarihli maddeye ek fıkra olarak eklenen üçüncü fıkra ile TCK'nın 157. ve 158. maddelerinde düzenlenen dolandırıcılık suçlarının suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi durumunda verilecek cezanın bir kat artırılacağı düzenlenmiştir⁵⁶⁹. Burada dolandırıcılık suçunun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi durumundan farklı olarak ceza tayininde daha fazla artırım yapılacağı düzenlenmiştir. Suçun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde yarı oranda artırım yapılırken suç işlemek amaçlı oluşturulmuş bir örgütün faaliyeti kapsamında işlenmesi halinde bir kat artırılacağı öngörülmüştür.

Suç örgütlerinin nitelik ve nicelik yönünden artış göstermesi ve yaygınlaşması, örgüt faaliyetinde işlenen dolandırıcılık suçlarında eylemin ve mağdurun aldatılmasının kolaylaşması ve yine fail bakımından suçun örgüt kapsamında işlenmesinin avantaj oluşturması nedenleriyle kanun koyucu caydırıcılığın etkinliğini sağlamak amacıyla bu düzenlemeyi yapma ihtiyacı duymuştur⁵⁷⁰.

TDK sözlüğünde örgüt kavramı; “*Ortak bir amacı veya işi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kurumların veya kişilerin oluşturduğu birlik; teşekkül, teşkilat*” şeklinde tanımlanmaktadır⁵⁷¹.

Bu halin uygulanabilmesi için öncelikle suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgütün varlığı gereklidir. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu müstakil bir suç olup TCK'nın 220. maddesinde düzenlenmiştir⁵⁷². Bu düzenlemeye göre en az üç kişinin belli bir astlık ve üstlük ilişkisi içinde ve devamlılık arz ederek suç işlemek için elverişli olan araçlarla amaç olan suçu işlemek amacıyla teşkilatlanması gerekmektedir⁵⁷³. Yargıtay suç örgütünün varlığı bakımından devamlılık ve hiyerarşik

⁵⁶⁹ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 06.03.2024.

⁵⁷⁰ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 709.

⁵⁷¹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>, 06.03.2024.

⁵⁷² Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5130.

⁵⁷³ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 06.03.2024.

“Suç işlemek amacıyla örgüt kurma

Madde 220- (1) Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması halinde, dört yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekir.”

düzen kriterlerine önem vermektedir⁵⁷⁴. Bu nitelikli hal bakımından örgütün silahlı veya silahsız olması gibi niteliklerinin bir önemi olmayıp örgütün niteliklerinin ayrı bir suç oluşturması halinde dolandırıcılık suçunun dışında bu hükümlerin de uygulanması gündeme gelecektir⁵⁷⁵.

Örgütün dolandırıcılık suçunu işlemek için kurulmuş bir örgüt olması gerekli değildir. Örgütün suç işlemek için kurulmuş olması ve dolandırıcılık suçunun da bu örgütün faaliyeti kapsamında işlenmesi bu halin uygulanması bakımından yeterlidir⁵⁷⁶. Burada dikkat edilmesi gereken husus üç veya daha fazla kişinin belli bir suç işlemek için bir araya gelmeleri halinde devamlılık, süreklilik ve yine hiyerarşik düzen olmadığından suç işlemek amacıyla oluşturulmuş bir örgütten bahsedilemeyecektir. Ancak bu durumda iştirak hükümleri gündeme gelebilir⁵⁷⁷.

2.2. Hukuki İlişkiye Dayanan Alacağın Tahsili Amacıyla Dolandırıcılık Suçunun İşlenmesi

2.2.1. Genel Olarak

Hukuki bir münasebete dayanan alacağı tahsil etmek için dolandırıcılık suçunun işlenmesi hali kanunun 159. maddesinde daha az ceza gerektiren durum olarak düzenlenmiştir⁵⁷⁸. Madde gerekçesinde de belirtildiği üzere kişinin hukuki münasebet nedeniyle oluşan alacağını alabilmek amacıyla hileli davranışta bulunması halinde dolandırıcılık suçu yine oluşmaktadır. Ancak kanun koyucu tarafından bu durumda suçun temel şekline oranla daha az haksızlık oluşturduğu düşünülerek daha az cezaya hükmedilmesi düzenlenmiştir⁵⁷⁹. Bu halde suçun soruşturulması ve kovuşturulması

⁵⁷⁴ “TCK’nın 220. maddesi kapsamında bir örgütün varlığından söz edebilmek için; en az üç kişinin, suç işlemek amacıyla hiyerarşik bir ilişki içerisinde, devamlı olarak amaç suçları işlemeye elverişli araç ve gerece sahip bir şekilde bir araya gelmesi gerekmektedir. Örgüt, soyut bir birleşme olmayıp, bünyesinde hiyerarşik bir ilişki barındırmaktadır. Bu hiyerarşik ilişki, bazı örgüt yapılanmalarında gevşek bir nitelik taşıyabilir. Oluşturulan bu ilişki sayesinde örgüt, mensupları üzerinde hâkimiyet tesis eden bir güç kaynağı niteliğini kazanmaktadır. Bu nedenle niteliği itibarıyla devamlılık arz eden örgütün varlığı için suç işlemek amacı etrafındaki fiili birleşme yeterlidir. Buna karşın, kişilerin belirli bir suç işlemek için bir araya gelmesi hâlinde ise örgüt değil, iştirak ilişkisi mevcuttur.”, Yargıtay 15 CD, 768/4077, 22.04.2019, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 06 Mart 2024.

⁵⁷⁵ Aydın, a.g.e., s. 136.

⁵⁷⁶ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 646.

⁵⁷⁷ Feridun Yenisey, “Örgüt Suçu, Muhakemesi ve Gizli Tanık”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 1-1, 2010, s. 402; Yargıtay 5 CD, 9917/2613, 05.04.2018, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 06 Mart 2024.

⁵⁷⁸ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>>, 06.03.2024.

⁵⁷⁹ Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s. 709.

şikayet muhakeme şartına tabi tutulmuştur⁵⁸⁰. Yine 02/12/2016 tarihli 6763 sayılı yasa ile uzlaşma kapsamına dahil edilmiştir.

Hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla dolandırıcılık suçu mülga TCK'da da 308. maddede “*kendiliğinden hak alma (ihkak-ı hak)*” adı altında ayrı bir suç olarak düzenlenmişti⁵⁸¹. Ancak bu durum TCK'da ayrı bir maddede düzenlenmesine rağmen ayrı bir suç olarak düzenlenmeyip daha az cezayı gerektirir bir hal olarak düzenlenmiştir. Bu halin uygulanabilmesi için öncelikle failin mağdurdan bir alacağının olması, bu alacağın hukuki bir ilişkiden doğmuş olması, hileli davranışların bu hukuki ilişkiden doğan alacağı tahsil edebilmek amacıyla gerçekleştirilmiş olması gerekir⁵⁸².

2.2.2. Hukuki İlişkiye Dayanan Alacak Kavramı

Hukuki anlamda alacak; hukuka uygun bir hesap gereği olan, borçlu tarafından henüz ifa edilmemiş para, mal vb. değeri ifade etmektedir. Alacak hakkı da bu borç ilişkisi kapsamında edimini ifa ile yükümlü olan borçluya yönelik alacaklının kullandığı ve sayı, içerik, konu yönünden sınırı bulunmayan yararlanma, talep etme hakkıdır⁵⁸³. Alacak hakkı nispi bir hak olması nedeni ile sadece borçluya yönelik kullanılabilir⁵⁸⁴. Buradan yola çıkıldığında aralarında alacak verecek ilişkisi olmayan kimseler yönünden fail bakımından bu nitelikli halin uygulanması söz konusu değildir⁵⁸⁵.

Alacak hakkının para ile tespit edilmiş olması şart değildir. Bazı borç ilişkilerinde konuyu maddi yönü olmayan edim de oluşturabilmektedir⁵⁸⁶. Bu bakımdan dolandırıcılık suçunun konusunu oluşturan hukuki ilişkiye dayanan alacağın da nakdi olmasının zorunlu olmadığını söylemek mümkündür. Örneğin, manevi değeri bulunan bir mektubun hukuki ilişkiye dayanan alacak hakkına konu olması ve fail tarafından hileli davranışlarla alınması durumunda TCK'nın 159. maddesinin uygulanması gündeme gelecektir⁵⁸⁷.

⁵⁸⁰ Toroslu, a.g.e., s. 197; “Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593)”, S.Sayısı.664, (Erişim), <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>, 06.03.2024.

⁵⁸¹ Esen, a.g.e., s. 383.

⁵⁸² Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 453.

⁵⁸³ Mehmet Nihat Kanbur, “Kendiliğinden Hak Alma Fiillerinin Yeni Türk Ceza Kanunu Bakımından Değerlendirilmesi”, *Ceza Hukuku Dergisi*, C. 1, S. 2, Aralık 2006, s. 74.

⁵⁸⁴ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayınları, 24. bs., Ankara, 2019, s.53.

⁵⁸⁵ Mahmut Koca, “5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Yağma Suçu”, *Legal Hukuk Dergisi*, S. 32, 2005, s. 2817.

⁵⁸⁶ Fikret Eren, a.g.e., s. 52; Özen, a.g.e., s. 741.

⁵⁸⁷ Kanbur, a.g.e., s. 74-75.

Hukuki ilişkiye dayanan alacağın miktarı ile suça konu temin edilen menfaatin miktarının aynı, eşit, denk olması şart değildir⁵⁸⁸. Ancak hukuki alacaktan miktar olarak bariz şekilde çok daha fazlasının dolandırıcılığa konu edilmesi halinde bu maddenin uygulanmayacağı şeklinde tersi yönde görüşler de mevcuttur⁵⁸⁹.

Bu maddenin uygulanabilmesi için taraflar arasında gerçek bir alacaklı ve borçlu ilişkisi mevcut olmalıdır. Yani borç ilişkisinin tarafı olmayan, alacak hakkına sahip olmayan kimsenin mağdura yönelik gerçekleştirdiği dolandırıcılık suçu bakımından bu madde uygulanamayacaktır. TBK kapsamında hukuken geçerli alacağın temliki, borcun nakli durumları olması halinde yeni alacaklı borçluya karşı bu hakkını ileri sürebilecek ve borçluya karşı hukuki alacağının tahsili amacıyla dolandırıcılık suçunu işlemesi halinde bu maddeden faydalanabilecektir⁵⁹⁰. Yargıtay'ın failin mağdur ile olan borç ilişkisinin tarafı olması halinde bu maddenin uygulanacağı aksi takdirde uygulanmayacağı yönünde ve tam tersi yönde kararları mevcuttur⁵⁹¹.

2.2.3. Maddenin Uygulanma Koşulları

2.2.3.1. Alacağın Hukuki İlişkiden Kaynaklanması

Hukuki ilişki, hukuki olan mevzularla ilgili olan ve hukuki sonuçlar oluşturan, hukuk düzenince koruma altına alınan ilişkidir⁵⁹².

Kanunda dolandırıcılık suçuna ilişkin 157 ve 158. maddelerdeki düzenlemeler incelendiğinde temin edilen menfaatin haklı ya da haksız olmasına ilişkin bir ayırım yapılmamıştır. Buna göre dolandırıcılık suçu ile elde edilen yarar haklı, hukuki

⁵⁸⁸ Kanbur, a.g.e., s. 75.

⁵⁸⁹ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5167; Özen, a.g.e., s. 741; Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, s. 455.

⁵⁹⁰ Özen, a.g.e., s. 741; Atalan, a.g.e., s. 655.

⁵⁹¹ “Katılanın doğrudan doğruya sanıklar ile olan alacak borç ilişkisinin tarafı olmaması ve sanıklar tarafından muvazaalı olarak düzenlenen bononun icra takibine konularak tahsil edilmeye çalışılması karşısında, eylemin 5237 sayılı TCK’nın 158/1-d maddelerinde öngörülen kamu kurumunun vasıta olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçunu oluşturduğu gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi...”, Yargıtay 15 CD, 15425/7285, 16.04.2014, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 17 Mart 2024.

“Sanığın, yanında işçi olarak çalıştığı mağdur ...’ten kalan maaşını tahsil edememesi nedeniyle işten ayrıldığı, sonrasında alacağı olan 200,00 TL’yi defalarca mağdurdan istemesine rağmen alamaması üzerine mağdurun sürekli alışveriş yaptığı ... Gıda adli işyerine giderek mağdur adına alacağı tutarında 3 karton sigara aldığı anlaşıldığı olayda;

Sanığın aşamalarındaki tüm savunmalarında, alacağını başka türlü tahsil etme imkânının bulunmaması nedeniyle bu şekilde bir yola başvurduğunu belirterek suçlamaları kabul etmemesi, mağdurun da sanığın bu savunmasını doğrulaması karşısında eylemin, TCK’nın 159. maddesinde yer alan ve takibi şikayete tabi olan bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla dolandırıcılık suçunu oluşturduğu ve mağdurun 29.12.2011 tarihli oturumda şikayetinden vazgeçtiği, sanığın da temyiz dilekçesiyle vazgeçmeyi kabul iradesi gösterdiği anlaşılmakla, 5237 sayılı TCK’nın 73/4. maddesi uyarınca kamu davasının düşürülmesi lüzumu bozmayı gerektirmiş...”, Yargıtay 15 CD, 5441/6482, 20.06.2016, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 17 Mart 2024.

⁵⁹² Kanbur, a.g.e., s. 77.

olabileceği gibi haksız da olabilir. Ancak elde edilen yararın hukuki ilişkiden kaynaklanması hali bu maddede cezayı hafifletici bir neden olarak düzenlenmiştir⁵⁹³.

Borçlunun malik olduğu değer hukuki bir gerekçe ile üçüncü bir kişinin elinde bulunması halinde ve bu kimseye yönelik dolandırıcılık suçu işlenerek bu değer elde edilmesi durumunda 159. madde uygulanamayacak olup somut olayın özelliğine göre kanunun 157. veya 158. maddeleri kapsamında değerlendirme yapılacaktır⁵⁹⁴. Ancak malı elinde tutan üçüncü kişinin borçlu ile alacaklı arasındaki ilişkiyi ve alacaklının bu malı kendisinden alabileceğini bildiği halde işlenen dolandırıcılık suçunda failin hukuki durumu 159. madde kapsamında değerlendirilecektir. Ancak malı elinde tutan kimsenin alacaklı ve borçlu arasındaki bu ilişkiyi bilmediği ve iyi niyetli üçüncü kişi konumunda olduğu halde failin eylemi 159. madde kapsamında kalmayacak, somut olayın özelliğine göre kanunun 157. veya 158. maddelerinin uygulanması gündeme gelecektir⁵⁹⁵.

Borç ilişkilerini doğuran kaynaklar çok farklı olabilmektedir. Hukuki zeminde olan tüm ilişkiler hukuk düzeni tarafından korunmaktadır. Örneğin, sözleşmesel ilişkiler, sebepsiz zenginleşme yahut haksız fiil kaynaklı borç ilişkileri hukuki zeminedir. Failin mağdurdan haksız fiilden kaynaklı bir alacağı olması durumunda failin bu alacağını tahsil etmek amacıyla mağdura yönelik dolandırıcılık suçunu işlemesi halinde 159. madde uygulama alanı bulacaktır⁵⁹⁶. Ancak aksi yönde haksız fiil gibi hukuki ilişki sayılmayan durumlardan kaynaklanan alacaklar bakımından bu bendin uygulanamayacağını savunan görüşler de vardır⁵⁹⁷. Kanaatimizce kanunun 159. maddesinde belirtilen hukuki ilişki kavramı, hukuka uygun olan her türlü ilişkiyi kapsamakta olup bu nedenle borcun sözleşmeden, sebepsiz zenginleşmeden yahut haksız fiilden doğduğunun bir önemi bulunmamaktadır.

⁵⁹³ “Katılan şirkete ait defter ve belgeleri teslim almak için sanık...’ın muhasebe bürosuna giden ve suça konu belgelerin düzenlenmesi esnasında hazır bulunan tanık...’ın beyanlarında, “dört şirkete ait defter ve belgelerin teslimine dair düzenlenen devir teslim tutanaklarını gördüğünde tutanakların 5. bölümündeki “teslim tarihinde meslek mensubunun varsa alacak tutarı” kısmının boş olduğunu” belirtmesi, katılanlar...’ın beyanlarında da, tutanakları imzaladıklarında bu kısımlarının boş olduğunu ifade etmeleri, ayrıca dosyada mevcut bilirkişi raporlarında da tutanakların bu kısmında yazılı olan rakam ve yazıların sonradan ilave edilmiş olduklarının ve sanığın bu tutanaklarda yazan kısımlar kadar katılanlardan alacaklı olduğunu belirtmesi ve bu şekilde üzerinde sahtecilik yapılan suça konu devir teslim tutanaklarının icra dairesinde icra takiplerinde kullanılmaları karşısında, sanık hakkında sahtecilik suçu yönünden TCK’nın 211 maddesi, dolandırıcılık suçu yönünden ise TCK’nın 159. maddesinin uygulanma ihtimalinin tartışılması gerektiği gözetilmeyerek, sanığın mahkumiyeti yerine eksik inceleme ile yazılı şekilde beraat hükümleri kurulması...”, Yargıtay 15 CD, 1607/19842, 10.10.2017, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 24 Mart 2024.

⁵⁹⁴ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5170.

⁵⁹⁵ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5170.

⁵⁹⁶ Bilen, a.g.e., s. 248.

⁵⁹⁷ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5170;

TBK’de düzenleme alanı bulan; kumar ve bahis borçları, evlenme tellallığı, zaman aşımına uğramış borçlar, ahlaki görevlerden doğan borçları kapsayan, taraflarca dava edilemeyen ancak talep edilmesi mümkün olan borç türü eksik borçtur. Eksik borçlar bakımından failin dolandırıcılık suçunu işlemesi halinde 159. maddenin uygulanıp uygulanamayacağı konusunda doktrinde tartışma bulunmaktadır. Öğretide eksik borçların hukuken talep edilebilir olmadığı gerekçesi ile bu kapsamda değerlendirilemeyeceğini savunan görüşler mevcuttur⁵⁹⁸. Ancak her ne kadar dava edilebilir olmasa da talep edilebilir olduğu ve ifa edilmesi halinde ifanın geçerli olduğu gerekçesi ile ahlaki olması koşuluyla eksik borcun da hukuki ilişkiye dayanan alacak olarak nitelendirilmesi gerektiği ve bu doğrultuda failin bu alacağının tahsili amacıyla mağdura yönelik dolandırıcılık suçunu işlemesi halinde TCK’nın 159. maddesi hükümlerinin uygulanması gerektiğini savunan görüşler de mevcuttur⁵⁹⁹.

2.2.3.2. Dolandırıcılık Eyleminin Alacağın Tahsili Amacına Yönelik Olması

Failin amacı daha önce devlet mercilerine başvurarak yahut hiç başvurmaksızın hukuki bir alacağın almak olmalıdır. Başka bir deyişle fail hukuki alacağın almak amacıyla hileli hareketlerde bulunarak mağdurun iradesini fesada uğratıp menfaat temin etmektedir⁶⁰⁰.

Failin bu halden faydalanabilmesi için karşı taraftan olan alacağının vadesinin gelmiş yahut geçmiş olması gerekmektedir⁶⁰¹. Hukuki ilişkiden doğan alacağın vadesi gelmemiş yahut vade geldikten sonra taraflar arasında yapılan anlaşma ile vade tarihi uzatılmış ise failin bu hukuki ilişkiye yönelik dolandırıcılık suçunu işlemesi halinde 159. madde hükümleri uygulanamayacaktır⁶⁰².

Suçun iştirak halinde işlenmesi durumunda yalnızca hukuki ilişkiye dayanan alacağı bulunan ve bunu tahsil amacıyla suçu işleyen iştirakçiler bu madde kapsamında değerlendirilecek olup diğer iştirakçiler bakımından bu madde uygulama alanı bulmayacaktır⁶⁰³.

⁵⁹⁸ Özen, a.g.e., s. 741; Aydın, a.g.e., s. 138; Atalan, a.g.e., s. 657.

⁵⁹⁹ Kazancı ve Zeyrek, a.g.e., s. 570; Atalan, a.g.e., s. 657.

⁶⁰⁰ “Sanık savunmasında, müşteki ...’a ait iş yerinde 18 gün süreyle çalıştığını, ancak emeğinin karşılığının tam olarak ödenmemesi sonucu bir miktar alacağının kaldığını, paraya ihtiyacı olduğu için de müştekiye ait jeneratörü sattığını beyan etmesi, müşteki ...’ın ise sanığın iş yerinde bir süre çalıştığını doğrulamakla birlikte belirttiği süre kadar çalışmadığını ve alacağının olmadığını iddia etmesine karşın, istenen HTS kayıtları içeriğinin sanığın savunmasını doğrular nitelikte olduğunun anlaşılması karşısında, sanığın eyleminin 5237 sayılı TCK’nın 159. maddesinde belirtilen “Bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla dolandırıcılık” suçunu oluşturduğu gözetilmeksizin suç vasfında yanılığa düşülerek, yazılı şekilde basit dolandırıcılık suçundan mahkumiyet hükmünün tesisi...”, Yargıtay 15 CD, 5442/4028, 01.06.2020, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 24 Mart 2024.

⁶⁰¹ Atalan, a.g.e., s. 653.

⁶⁰² Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5172; Atalan, a.g.e., s. 658.

⁶⁰³ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 5172; Özen, a.g.e., s. 741.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOLANDIRICILIK SUÇUNUN YAPTIRIMI ve YARGILAMA USULÜ

3.1. Suçun Yaptırımı

TCK'nın 157., 158/1. maddelerinde hapis ve adli para cezası yaptırım olarak belirlenmiş ve bunların alt ve üst sınırlarının tespiti yapılmıştır⁶⁰⁴. 158/2. maddesinde ilk bent ile aynı cezaya hükmolunacağı, 158/3. maddesinde ise 157. ve 158. maddelere atıf yapılarak artırım düzenlemesi yapılmıştır. 159. Maddede ise hapis veya adli para cezası yaptırım olarak belirlenmiş ve bunların alt ve üst sınırlarının tespiti yapılmıştır⁶⁰⁵.

TCK'nın 157. maddesinde düzenlenen dolandırıcılık suçunun temel şeklinin cezası aynı maddede bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası olarak belirlenmiştir⁶⁰⁶. Maddenin lafzından anlaşıldığı üzere hapis cezası ve adli para cezası bir arada verilmektedir.

Adli para cezasına ilişkin genel düzenleme TCK'nın 52. maddesinde bulunmaktadır. Buna göre adli para cezasının alt sınırı beş günden az ve kanunda aksine düzenleme bulunmadıkça üst sınırı yediyüzotuz günden fazla olamaz⁶⁰⁷.

157. maddede adli para cezasının üst sınırı beş bin gün olarak belirtilmiş ancak alt sınırı belirtilmemiştir. TCK'nın 52. maddesi göz önünde bulundurularak dolandırıcılık suçundan dolayı verilecek adli para cezasının alt sınırının beş gün olduğunu söylemek mümkündür.

⁶⁰⁴ Gökcan ve Artuç, a.g.e., s. 4977-5046.

⁶⁰⁵ Tezcan, Erdem ve Önok, a.g.e., s. 827; Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 03.04.2024.

⁶⁰⁶ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 656; Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 731.

⁶⁰⁷ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 03.04.2024.

Hakim somut olaya göre TCK'nın 61. maddesi kapsamında “suçun işleniş biçimini, suçun işlenmesinde kullanılan araçları, suçun işlendiği zaman ve yeri, suçun konusunun önem ve değerini, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını ve failin güttüğü amaç ve saiki” göz önünde bulundurarak suçun yasal tanımında belirtilen cezanın alt ve üst sınırları arasında cezayı belirleyecektir⁶⁰⁸.

TCK'nın 158. maddesinde düzenlenen dolandırıcılık suçunun nitelikli hallerinin cezası aynı maddede üç yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası olarak belirlenmiştir. Fakat 29/6/2005 tarihinde 5377 sayılı yasa ile getirilen ek cümle uyarınca bu tarihten sonra işlenen suçlar bakımından geçerli olmak üzere “e”, “f”, “j”, “k”, “l” bentlerindeki nitelikli haller bakımından verilecek hapis cezasının alt sınırı dört yıldan ve adli para cezasının miktarı ise suçtan elde edilen menfaatin iki katından az olamayacaktır⁶⁰⁹. Yukarıda belirtildiği gibi burada da hapis cezası ve adli para cezası bir arada verilmektedir. Ancak burada yasa koyucu sayılan bentler bakımından hapis cezasına ve adli para cezasına tekrar bir alt sınır koymuştur.

TCK'nın 158/2. maddesinde düzenlenen suçun işlenmesi halinde ilk fıkrada belirtilen cezalar uygulanacaktır⁶¹⁰.

157. ve 158. maddede düzenlenen suçların TCK'nın 158/3. maddesi kapsamında “üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde” yarı oranda artırılarak ceza verilecek olup, “suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde” ise bir kat artırılarak ceza verilecektir⁶¹¹.

Dolandırıcılık suçunun TCK'nın 159. maddesi kapsamında “bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla” işlenmesi halinde şikayet halinde altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası verilecektir⁶¹². Burada diğer durumlardan farklı olarak soruşturma ve kovuşturma yapılması şikayet muhakeme şartına tabi tutulmuştur. Yine diğer maddelerden farklı olarak bu maddede düzenlenen suç bakımından hapis cezası adli para cezası ile birlikte verilmeyecek olup ikisinden biri

⁶⁰⁸ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 03.04.2024.

⁶⁰⁹ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 656; Esen, a.g.e., s. 366.

⁶¹⁰ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 656.

⁶¹¹ Atalan, a.g.e., s. 629.

⁶¹² Koca ve Üzülmüş, a.g.e., s.712.

verilecektir. Burada suçun temel yahut nitelikli halinin işlenmesi bakımından bir fark gözetilmemiş olup bu husus temel cezanın tespiti bakımından önem arz etmektedir⁶¹³.

Dolandırıcılık suçunun faili, azmettiren veya yardım edenin soruşturma aşamasında pişmanlık duyarak zararı aynen geri verme yahut tazmin suretiyle gidermesi halinde cezanın üçte ikisine kadar; bu durumun kovuşturma aşamasında gerçekleşmesi halinde cezanın yarısına kadar indirilir. Geri verme yahut tazmin durumunun kısmi olması halinde cezada indirim yapılmasını sağlayan etkin pişmanlık maddesinin tatbiki yönünden ayrıca mağdurun muvafakatı aranır⁶¹⁴.

Yargıtay uygulamasında karar içinde tutarlılığın sağlanması amacıyla hapis cezasının alt sınırdan verilmesi halinde adli para cezasının da alt sınırdan; hapis cezasının alt sınırdan ayrılarak verilmesi halinde adli para cezasının da alt sınırdan ayrılarak verilmesi gerektiği belirtilmektedir⁶¹⁵.

Malvarlığına karşı işlenen suçlar bölümünün son maddesi olan 169. maddede yer alan düzenleme gereği dolandırıcılık suçunun işlenmesi ile lehine haksız yarar temin edilen tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirine hükmedileceği belirtilmiştir⁶¹⁶.

Dolandırıcılık suçu failinin kasıtlı suçtan hapis cezasına mahkum edilmesi halinde hakkında TCK'nın 53. maddesinde belirtilen belli haklardan yoksun bırakılmasına da karar verilecektir⁶¹⁷.

3.2. Zamanaşımı

Zamanaşımı; bir işin aradan geçen süre nedeni ile hükümsüz kalması durumu şeklinde tanımlanabilir⁶¹⁸.

TCK'da dava zamanaşımına ilişkin hükümler genel hükümler kitabında dördüncü bölümde dava zamanaşımı başlıklı 66. maddede düzenlenmiştir. Buna göre; suçun yaptırımının; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası gerektirmesi halinde otuz yıl, müebbet hapis cezası gerektirmesi hâlinde yirmi beş yıl, yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektirmesi hâlinde yirmi yıl, beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az

⁶¹³ Özbeke, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 731.

⁶¹⁴ Özen, a.g.e., s. 745.

⁶¹⁵ "... sanığa tayin olunan hapis cezasının alt sınırdan tayin edilmesine rağmen, adli para cezasına esas alınan gün sayısının aynı gerekçe ile alt sınırdan uzaklaşarak tayini suretiyle çelişkiye neden olunması...", Yargıtay 11 CD, 482/13257. 24.11.2010, <<https://karararama.yargitay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 03 Nisan 2024.

⁶¹⁶ Özbeke, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 731;

⁶¹⁷ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 709 vd; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 909 vd.

⁶¹⁸ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 967.

hapis cezasını gerektirmesi halinde on beş yıl, beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını getirmesi halinde sekiz yıl geçmesiyle zamanaşımı süresi tamamlanmış olur ve kamu davası düşer⁶¹⁹. Burada kanun koyucu, suçun yaptırımının azalması ile zamanaşımı sürelerinin de azaldığı bir yaklaşım sergilemiştir.

Suç işlediği esnada; on iki yaşını doldurmuş ancak on beş yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında yukarıda belirtilen sürelerin yarısı, on beş yaşını doldurmuş ancak on sekiz yaşını doldurmamış kişiler bakımından ise yukarıdaki sürelerin üçte ikisinin tamamlanması ile kamu davası düşer⁶²⁰. Burada kanun koyucu yaşı küçük olanlar bakımından daha koruyucu bir yaklaşım ile kademeli olarak zamanaşımı sürelerinde azalmaya yönelik bir tavır sergilemiştir.

Dava zamanaşımı sürelerinin belirlenmesi bakımından suçun yaptırımı tespit edilirken nitelikli haller de göz önünde bulundurulur ve ceza miktarı arttıkça zamanaşımı süresi de uzamaktadır⁶²¹. Örneğin dolandırıcılık suçunun kişinin kendisini kamu görevlisi olarak tanıtmayı suretiyle işlenmesi halinde zamanaşımı süresi belirlenirken, TCK'nın 158/1. maddesi kapsamındaki yaptırım üzerinden zamanaşımı süreleri tespit edilecektir.

Zamanaşımı süresi belirlenirken suçun kanuni tanımındaki yaptırımının üst sınırı göz önünde bulundurulur. Kanunda seçimlik ceza yaptırımı içeren suçlar bakımından hapis cezasına göre zamanaşımı süresi belirlenir⁶²². Örneğin suçun kanuni tanımında yaptırımı üç ile yedi yıl arasında hapis cezası olarak belirlenmiş ise zamanaşımı süresi kanunun 66/1-d maddesi kapsamında on beş yıl olacaktır.

Zamanaşımı süreleri suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlar. Teşebbüs aşamasında kalmış suçlarda son hareketin yapıldığı anda, kesintisiz suçlar bakımından kesintinin gerçekleştiği, zincirleme işlenen suçlarda son suçun gerçekleştiği anda, çocuklara yönelik üstsoy veya üzerinde hüküm ve nüfuzu bulunan kişilerce işlenen suçlarda ise çocuğun on sekiz yaşını tamamladığı an itibarıyla işlemeye başlar⁶²³.

Kanunun 157. maddesinde düzenlenen dolandırıcılık suçunun temel şeklinin yaptırımında belirtilen hapis cezasının üst sınırı beş yıla kadar hapis cezası olduğundan zamanaşımı süresi de 66/1-e maddesi kapsamında sekiz yıldır. Yine 159. maddede

⁶¹⁹ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 609 vd.

⁶²⁰ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 778.

⁶²¹ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 981.

⁶²² Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 780.

⁶²³ Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 609.

düzenlenen daha az cezayı gerektiren hal bakımından da kanunda düzenlenen cezanın üst sınırı itibarıyla zamanaşımı süresi 66/1-e maddesi kapsamında sekiz yıldır. Kanunun 67/2. maddesinde belirtilen nedenlerden biri ile zamanaşımı süresinin kesilmesi halinde ise zamanaşımı süresi en fazla yarısına kadar yani on iki yıla kadar uzayacaktır⁶²⁴. Kanunun 158. maddesinde düzenlenen nitelikli haller bakımından hapis cezasının üst sınırı on yıl olduğundan zamanaşımı süresi 66/1-d maddesi kapsamında on beş yıldır. Zamanaşımını kesen nedenlerden birinin bulunması halinde ise bu süre en fazla yirmi iki yıl altı aya kadar uzayacaktır⁶²⁵.

3.3. Kovuşturma Usulü

Dolandırıcılık suçunun temel ve nitelikli hallerinin takibi şikayet muhakeme şartına tabi olmayan resen soruşturulan ve kovuşturulan bir suçtur. Ancak 159. maddede düzenlenen daha az cezayı gerektiren hali ile 167/2. maddede düzenlenen akrabalara yönelik işlenmesi halinde istisnai olarak takibi şikayet muhakeme şartına bağlanmıştır⁶²⁶.

Dolandırıcılık suçunun 157. maddede düzenlenen temel şekli 24.11.2016 tarihli 6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesi ile uzlaştırma kapsamına alınmıştır⁶²⁷. Buna göre; suçun 157. maddede düzenlenen temel şekli ile takibi şikayete bağlı olan; 159. maddede düzenlenen daha az cezayı gerektiren hal ve 167/2. maddede belirtilen akrabalara yönelik işlenmesi hallerinde, iddianame tanzimi için yeterli şüphenin bulunması durumunda CMK'nın 253., 254. maddeleri kapsamında uzlaştırma hükümleri uygulanabilecektir. 158. maddede düzenlenen nitelikli haller bakımından ise uzlaştırma hükümleri uygulanmayacaktır⁶²⁸.

Dolandırıcılık suçunda kanunun 167/1. maddesinde düzenlenen durumlardan birinin olması halinde madde metninde belirtildiği üzere fail hakkında cezaya hükmolunmayacaktır⁶²⁹.

⁶²⁴ Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 03.04.2024.

⁶²⁵ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, a.g.e., s. 996 vd..

⁶²⁶ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 537; Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 732.

⁶²⁷ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır, a.g.e., s. 656.

⁶²⁸ Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 732.

⁶²⁹ Özen, a.g.e., s. 743 vd.

3.4. Yetkili ve Görevli Mahkeme

Dolandırıcılık suçu bakımından yetkili mahkemenin tespitinde CMK'nın 12. maddesindeki kurallar aynen geçerlidir. Buna göre dolandırıcılık suçunda suçun işlendiği yer mahkemesi yetkilidir. Dolandırıcılık suçu menfaatin temin edilmesiyle tamamlanmaktadır. Dolayısıyla suç menfaatin temin edildiği anda işlendiğinden menfaatin temin edildiği yer mahkemesi yetkili olacaktır⁶³⁰.

Suçun teşebbüs aşamasında kalması halinde son icrai hareketin yapıldığı, kesintisiz işlenmesi bakımından kesintinin gerçekleştiği, zincirleme halinde işlenmesi durumunda ise son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkili olacaktır⁶³¹.

8/7/2021 tarihli 7331 sayılı kanunun 10. maddesi ile CMK'ya 12/6. madde olarak eklenen alternatif bir yetki kuralı olan maddeye göre; *“Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının ya da banka veya kredi kartlarının araç olarak kullanılması suretiyle işlenen suçlarda mağdurun yerleşim yeri mahkemeleri de yetkilidir”*⁶³².

Dolandırıcılık suçunda görevli mahkeme genel olarak 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 11. ve 12. maddeleri kapsamında belirlenecektir⁶³³. Suçun 157. maddede düzenlenen temel şekli ve 159. maddede düzenlenen daha az ceza gerektiren hali bakımından görevli mahkeme Asliye Ceza Mahkemeleridir⁶³⁴. 158. maddede düzenlenen nitelikli haller bakımından ise yargılama görevi Ağır Ceza Mahkemelerine aittir⁶³⁵.

⁶³⁰ Atalan, a.g.e., s. 366.

⁶³¹ Centel, Zafer ve Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, s. 158 vd.

⁶³² Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 08.04.2024.

⁶³³ Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, R.G., T.7.10.2004, S.25606, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5235.pdf>, 08.04.2024.

⁶³⁴ Özbek, Doğan ve Bacaksız, a.g.e., s. 732.

⁶³⁵ Centel, Zafer ve Çakmut, a.g.e., s. 538.

SONUÇ

İnsanların malvarlığına ilişkin hakları anayasa, yasa ve sözleşmeler ile tanınan ve korunan mülkiyet hakkından kaynaklanmaktadır. Mülkiyet hakkı, Anayasa ile teminat altına alınmış temel haklardandır. Mülkiyet hakkından kaynaklanan malvarlığı hakları da doğal olarak Anayasa ve diğer kanunlarla koruma altına alınmıştır.

İnsanların malvarlığına yönelik saldırı ve ihlal içeren birçok eylem türü yasalarla koruma altına alınmış ve yaptırıma bağlanmıştır. Değişen toplum ve birey ilişkileri, gelişme gösteren sosyal, ekonomik ve teknolojik koşullar, farklılık gösteren gelir dengeleri gibi birçok sebep ile malvarlıklarına yönelik ihlal içerikli eylemlerde de değişiklik ve artış olmuştur. Günümüzde malvarlığına yönelik ihlal içerikli en yoğun eylemlerden biri dolandırıcılıktır. Yaş, eğitim düzeyi, sosyal durum gibi kriterler fark etmeksizin herkes bu suçun mağduru olabilmektedir.

Dolandırıcılık suçunun faillerinin diğer birçok suç türünün faillerine göre en azından suç işlerken daha akıllı ve sinsice davrandıklarını söylemek mümkündür. Sergiledikleri ustaca hileli davranışlar ile karşı tarafın malvarlığı değerini haksız bir şekilde elde etmektedir. Hileli davranışların içeriği, sınırı, çeşidi günden güne artış göstermektedir.

Dolandırıcılık, önceden beri işlenen malvarlığına yönelik diğer suçlara göre daha nitelikli ve günden güne artış gösteren bir suç tipidir. Malvarlığına karşı işlenen diğer suçlarla aynı bölümde düzenlenen dolandırıcılık suçunun benzer mahiyetteki diğer suçlardan en önemli farkı ve hatta temeli hile unsurudur. Dolandırıcılık suçunun hile temelli bir suç olduğunu söylemek mümkündür. Bu suça rengini, şeklini veren ve çekirdeğini oluşturan unsur hiledir. Çalışmanın bir kısmında hilenin niteliği, nasıl olması gerektiği konularına öğreti ve Yargıtay kararları ışığında değindik. Her ne kadar hileli hareketler ile insanlar dolandırılıp ekonomik değerleri elde edilip mülkiyet hakları ihlal edilse de aynı zamanda irade özgürlüklerine yönelik de saldırı gerçekleşmektedir. Yani dolandırıcılık suçu kişilerin hem malvarlığı hakkı hem de irade özgürlüğüne yönelik bir ihlal tipidir. Bu surette dolandırıcılık suçuna

malvarlığına karşı işlenen sıradan bir suç gözü ile bakmak hem bu suçu hem de bu suçun muhataplarının mağduriyetini kavrayamamak anlamına gelecektir.

Her ne kadar yargı kararları ile de dolandırıcılık suçunun konusunun ekonomik değere sahip olması gerektiği belirtilse de mağduru için ekonomik değerden çok daha fazla değere sahip, manevi değeri bulunan değerlerin de failin suç işlemeye ilişkin kastı da göz önünde bulundurularak bu suçun konusunu oluşturması gerekmektedir.

Mülga TCK'da hile ve desisenin kandırabilecek nitelikte olması aranmış iken 5237 sayılı yasada desise kavramına yer verilmemiş ve yine kandırabilecek ibaresine yer verilmeyerek hileye ilişkin nitelik ve ölçü belirtilmemiştir. Ancak uygulamada ve yüksek yargı kararlarında hilenin karşı tarafın denetim imkanını ortadan kaldıracak ve kandırabilecek nitelikte olması aranmaktadır. Bu hususu maddede belirtilmediği halde genel geçer bir norm gibi uygulamak kanunilik ilkesine aykırılık teşkil edeceğinden her somut olayın özelliğine göre değerlendirme yapmak gerekmektedir. Olayları irdelerken hukuki, ticari mahiyetteki ihtilaflara sert bir şekilde dolandırıcılık gözü ile bakmak, ekonomik ve ticari hayatı ve daha da ötesinde insan ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilecek, hile içerikli eylemleri sıkı ve katı kurallara bağlamak da dolandırıcılık mağdurlarının daha da mağdur olmasına neden olacaktır. Tüm bu hususlar göz önünde bulundurularak dolandırıcılık olaylarında kanuni çerçevede somut olayın özelliklerine göre değerlendirme yapmak sağlıklı olacaktır.

İcrai davranış ile işlenebileceği hususunda şüphe bulunmayan dolandırıcılık suçu bakımından her ne kadar öğretilerdeki görüşlere ve madde gerekçesine göre ihmali davranış ile de işlenebileceği belirtiliyor ise de bu hususun madde metnine de dahil edilmesi kanunilik ilkesi bakımından isabetli olacaktır.

Son dönemlerde sıklıkla karşımıza çıkan ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da yasaklanma şeklinde düzenleme alanı bulan ancak ceza yasasında özel bir düzenleme bulunmayan piramit satış sistemi, kartopu sözleşmesi şeklinde adlandırılan dolandırıcılık olaylarına ilişkin bu sistemlere has durumlarda göz önünde bulundurularak kurucu ve üyelerini de kapsayacak detaylı bir düzenleme yapılmasında fayda bulunmaktadır.

Uygulamada dolandırıcılık suçlarında kullanılan ve üçüncü bir kişinin adına bilgi ve rızası dışında açılan (genellikle yabancı uyruklu şahıslar adına kayıtlı) ancak gerçekte perde arkasındaki gerçek dolandırıcı şahıslar tarafından kullanılan telefon hatları; bu

suçların artmasına, işlenmesinin kolaylaşmasına ve birçok kişinin belli bir para karşılığında farkında olmadan suçta araç olarak kullanılmasına neden olmaktadır. Tüm bu nedenlerle telefon hattı aboneliği açmanın daha sıkı şartlara, müracaatların gerçek bilgi içerip içermediğine ilişkin detaylı kontrollere bağlanması gerekmektedir. Aksi takdirde gerçek faillerin kamufle olmasını sağlayan suçta kullanılan bu hatlar ile suç sayılarında büyük artış meydana geldiği gibi faillerin tespitinin de önüne geçilmektedir.

Yasaya 2016 yılında eklenen 158/1-L maddesi ile 158/2. maddelerinin uygulama alanlarının benzer ve kimi zaman aynı olduğu, bu nedenle ilgili maddenin uygulama alanının neredeyse kaybolduğu göz önünde bulundurulduğunda bu nitelikli hallerin benzer ve farklı yönleri de göz önünde bulundurularak yeni bir düzenlemeye konu edilmesi sağlıklı olacaktır.

Uygulamada internet siteleri üzerinden satılık ve kiralık ürün ilanları verilerek mağdurlarla irtibatlaşıp ürünün bedeli yahut kapora, sigorta, kasko vb. bedel adı altında para aldıktan sonra mağdurları engelleyerek dolandırma şeklindeki eylemlerin, yine vatandaşları telefon ile arayarak kendilerini kamu görevlisi, banka görevlisi olarak tanıtarak haklarında soruşturma bulunduğunu, banka hesaplarında sorun olduğunu vb. hile içerikli sözlerle bildirdikleri hesaba para gönderterek yahut elden para alarak dolandırma şeklindeki eylemlerin sayısında bir hayli artış görülmektedir. Tüm bu nedenlerle vatandaşların internet üzerinden ürün siparişi verirken, internette gördükleri linklere tıklarken, kendilerini arayan ve kamu görevlisi, banka görevlisi olduğunu söyleyen şahıslarla görüşürken dikkatli olmalarında fayda vardır. Kamu görevlilerinin vatandaştan para istemeyeceği, menfaat talebinde bulunmayacağı göz önünde bulundurularak bu ve benzer durumlarda kolluk birimlerine yahut adliyelere müracaatta bulunmalıdır. Yine vatandaşların internet ve bankacılık işlemleri yaparken dikkatli olmaları, şahsi ve banka bilgisi gibi özel bilgilerini kimseyle paylaşmaması gerektiğinin bilincinde olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, R.G., T.7.10.2004, S.25606, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5235.pdf>,
- Akbulut, İ. (1990). İşlenemez Suç. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 53, S. 1-4, s. 139-143.
- Arslan, U. (2017). Sigorta Dolandırıcılığı Suçu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, C. 0, S. 130, s. 89-118.
- Artuç, M. (2018). *Malvarlığına Karşı Suçlar* (3. baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Artuk, ME., Gökçen, A. ve Yenidünya, AC. (2012). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Artuk, ME., Gökçen, A., Alşahin, ME. ve Çakır, ÜK. (2019). *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Atalan, M. (2022). *Dolandırıcılık, Sahtecilik ve Güveni Kötüye Kullanma Suçları Şerhi* (4. baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Aydın, D. (2022). *Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu* (1. baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Bakıcı, Sedat. (2008). *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Özel Hükümleri* (1. baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Bankacılık Kanunu, R.G., T.1.11.2005, S.25983(Mükerrer), (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5411.pdf>,
- Bayraktar, K. ve diğ. (2018). *Özel Ceza Hukuku, Malvarlığına Karşı Suçlar*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Bilen, M. (2012). Türk Ceza Hukuku'nda Dolandırıcılık Suçu. Doktora Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.
- Caner Yenidünya, Dolandırıcılık Suçunun Maddi Unsurları Üzerine Bir Değerlendirme, 2019, (Erişim), <https://caneryenidunya.com/dolandiricilik-sucunun-maddi-unsurlari/>,
- Centel, N., Zafer, H. ve Çakmut, Ö. (2017). *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Centel, N., Zafer, H. ve Çakmut, Ö. (2017). *Türk Ceza Hukukuna Giriş*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/775) ve Adalet Komisyonu Raporu”, S.Sayı. 438, (Erişim),
- Çelik, AM. (2022). Dolandırıcılık Suçu. Yüksek Lisans Tezi. Altınbaş Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

- Dönmezer, S. (2001). *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler* (16. baskı). İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Dönmezer, S. ve Erman, S. (2019). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*. İstanbul: Der Yayınları.
- Dursun, H. (2016). Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eker Kazancı, B. ve Zeyrek, İ. (2019). TCK'da Dolandırıcılık Suçu, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 21, S. Özel, s. 517-583.
- Eker, H. (2012). Mala Karşı İşlenen Suçlarda Etkin Pişmanlık (5237 Sayılı TCK'nın 168. Maddesi). *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, C. 26, S. 100, s. 363-388.
- Erem, F. (1956). *Dolandırıcılık* Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Erem, F. ve Toroslu, N. (1983). *Türk Ceza Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Eren, F. (2019). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (24. baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Eren, M. (2023). Türk Ceza Kanunu'nda Dolandırıcılık Suçu ve Nitelikli Halleri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Beykent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Esen, S. (2007). *Malvarlığına Karşı Suçlar- Belgelerde Sahtecilik- Bilişim Alanında Suçlar* (1. baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Gelir Vergisi Kanunu, R.G., T.6.1.1961, S.10700, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=193&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=4>,
- Gökcan, HT. ve Artuç, M. (2007). *Kamu Görevlisi Kavramı ve Özel Soruşturma Usulleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Gökcan, HT. ve Artuç, M. (2023). *Türk Ceza Kanunu Şerhi*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Gökcan, A. ve Balcı, Murat. (2008). Dolandırıcılık Suçu. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 14, S. 1-2, s. 1-55.
- Gündel, A. (2009). *5237 Sayılı TCK'da Zimmet-Sahtecilik-Dolandırıcılık-Yağma-Hırsızlık-Güveni Kötüye Kullanma Suçları* (1. baskı). Ankara: Sözkesen Matbaacılık.
- Hafizoğulları, Z. (2011). Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları Prof. Dr. Yahya Zabunoğlu Armağanı, *Ankara Üniversitesi Yayınları*, S. 316, s. 405-440.
- Hakeri, H. (2001). Zincirleme-Piramitsel Oyunlar Düzenleme Suçu. *Yargıtay Dergisi*, C. 27, S. 1-2, s. 137-172.
- Hatipoğlu, M. ve Parlar, A. (2007). *Türk Ceza Kanunu Yorumu*. Ankara: Yayın Matbaacılık.
- <https://karararama.yargitay.gov.tr/> > Yargıtay CGK, Yargıtay 5 CD, Yargıtay 6 CD, Yargıtay 11 CD, Yargıtay 13 CD, Yargıtay 15 CD, Yargıtay 17 CD, Yargıtay 23 CD kararları.
- <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss438.pdf>,

- İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'ye Ek Protokol, R.G., T.19.03.1954, S.8662, (Erişim), <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/document/mevzuat/127a3--Insan-Haklari-ve-Temel-Ozgurluklerin-Korunmasına-Iliskin-Sozlesme%E2%80%99ye-Ek-Protokol.pdf>
- Koca, M. (2005). 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Yağma Suçu. *Legal Hukuk Dergisi*, C. 3, S. 32, s. 2817.
- Koca, M. ve Üzülmüş, İ. (2011). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Koca, M. ve Üzülmüş, İ. (2019). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kooperatifler Kanunu, R.G., T.10.5.1969, S.13195, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1163.pdf>
- Maviş, V. (2015). Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S.Özel Sayı, s. 597-626.
- Önder, A. (1994). *Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar* (1. baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Özbek, VÖ., Doğan K. ve Bacaksız P. (2019). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özen, M. (2023). *Ceza Hukuku Özel Hükümler Dersleri* (8. baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Özgenç, İ. (2002). *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar* (1. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özgenç, İ. (2019). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (15. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Selçuk, S. (1982). *Dolandırıcılık* (1. baskı). İstanbul: Yasa Yayınları.
- Selçuk, S. (1986). *Dolandırıcılık Cürmünün Kimi Suçlardan Ayrımı ve Çeklerle İlgili Suçlar*, Ankara:Kadıoğlu Matbaası.
- Soyaslan, D. (2012). *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (4. baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Soyaslan, D. (2023). *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (14. baskı). Ankara: Legem Yayınevi.
- Tezcan, D., Erdem MR. ve Önok RM. (2019). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Torosl, N. (2019). *Ceza Hukuku Özel Kısım* (10. baskı). Ankara: Savaş Yayınları.
- Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, R.G., T.28.11.2013, S.28835, (Erişim), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6502.pdf>.
- Tümerkan, S. (1987). *Dolandırıcılık Suçu (Karşılıksız Çek Keşidesi Fiilleri)* (1. baskı). İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları.

- Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593), S.Sayı.664, (Erişim)
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c059/tbmm22059119ss0664.pdf>
- Türk Ceza Kanunu, R.G., T.12.10.2004, S.25611, (Erişim),
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237-20140302.pdf>,
13/04/2023
- Türk Ceza Kanununun Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri, R.G., T.13.03.1926, S.320, (Erişim),
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=765&MevzuatTur=5&MevzuatTertip=3>
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri, (Erişim), <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Medeni Kanunu, R.G., T.8.12.2001, S.24607, (Erişim),
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>,
- Türk Ticaret Kanunu, R.G., T.14.2.2011, S.27846, (Erişim),
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf>,
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, R.G., T.9.11.1982, S.17863, (Erişim),
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>, 13/04/2023
- Yenisey, F. (2010). Örgüt Suçu, Muhakamesi ve Gizli Tanık. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 1-1, s. 397-420.
- Yılmaz, Z. ve Ergün, İ. (2005). *Açıklamalı-İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanununda Dolandırıcılık Suçları*. Ankara: Adalet Yayınevi.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Mert GÖZÜBÜYÜK

Doğum Tarihi :

Yabancı Dil : -

Eğitim Durumu :

Lisans :

Yüksek Lisans :

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl/Yıllar :

Yayınları (SCI) :

Yayınları (Diğer) :

Araştırma Alanları :